

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΘ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1972 | ΑΡΙΘ. 23-24

Ἐπὶ τῇ συγκλήσει τῆς Ι. Σ. τῆς Ἱεραρχίας

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α.Ε. ΤΟΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΝ

Κ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ ΤΗΣ Ι. Σ. Ι. (15-11-1972)

Ἐξοχώτατε,

Τρία ἔτη καὶ ἑπτὰ καὶ ἡμίσις ἀκριβῶς μῆνες συμπληροῦνται ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ, λαβούσῃ χώραν ἐντὸς τοῦ πρώτου Ναοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ λαμπρυνομένη διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, παρόντων ἐκπροσώπων ἐκ πασῶν τῶν τάξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης παρέδιδεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ κείμενον τοῦ νέου αὐτῆς Καταστατικοῦ Χάρτου. Ὡς ἐτονίσθη καὶ τότε, ἐπρόκειτο περὶ γεγονότος μεγίστης ἱστορικῆς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν σημασίας. Ἐτίθετο τέρμα εἰς μίαν σκοτεινὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν περίοδον καὶ εἰς μίαν κατάστασιν ἀπαράδεκτον ἀπὸ ἑλληνορθοδόξου ἀπόψεως, κατάστασιν, ἢ ὅποια διήρκεσεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ 1821 καὶ ἐτερματίζετο τὴν 16ην Φεβρουαρίου 1969, ἥτοι τὸ ἑσπέρας τῆς προηγουμένης τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος 126, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Ἡ περίοδος αὕτη ἦτο ἀπαράδεκτος

ἀπὸ ἐθνικῆς μὲν ἀπόψεως, διότι κατεσκευαζομένη ὡς ἐπίβουλος κατὰ τῆς ἀπελευθερωθείσης πατρίδος ὀλόκληρος συλλήβδην ὁ κλῆρος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος! Ἐπίβουλος κατὰ τῆς πατρίδος ὁ κλῆρος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρῶτον ἐπὶ τετρακόσια ἔτη ἐγαλοῦχε καὶ συνετήρει τὸ ἔθνος καὶ δεῦτερον εἶχε προσφέρει ἑκατόμβας ἱερείων χάριν τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθερώσεως. Ὁ κλῆρος ἀκριβῶς οὗτος, ἐξ ἐπιδράσεως ξένων ἀντιλήψεων καὶ θεωριῶν, μόλις ἢ ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλάς ἐπηγνύετο εἰς Κράτος, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν τότε καὶ τῶν μετέπειτα κυβερνώντων ἐπικίνδυνος! Διὰ νὰ προστατευθῇ δὲ τὸ Κράτος ἀπὸ τὴν ἐπιβουλήν τοῦ κλήρου, ἔπρεπεν ἢ Ἐκκλησία νὰ κρατῆται δεσμία καὶ ἀνίσχυρος νὰ ἀναλάβῃ καὶ τὴν παραμικροτέραν καὶ τὴν ἀθωοτέραν ἀκόμη δρᾶσιν, ἄνευ τῆς σχετικῆς ἐγκρίσεως τῆς Πολιτείας.

Ἀπὸ δὲ ὀρθοδόξου ἀπόψεως ἢ κατάστασις ἐκείνη ἦτο ἀπαράδεκτος, διότι ἀπεδίδοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν βλέψεις καὶ τάσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν πάντοτε ξέναὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν Της καὶ τὴν τιμημένην ζωὴν Της. Διότι ἢ Ὀρθόδοξος

Ἐκκλησία, ἐπακολουθοῦσα τοῖς ἴχνεσι τοῦ Θεοῦ Ἰδρυτοῦ Της, πάντοτε διεκήρυξεν, ὅτι «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι» καὶ τὸ ἀπέδειξε δι' ὅλου τοῦ μακραίωνος βίου Της. Ὅσακις δὲ ἠναγκάσθη ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ ἀναλάβῃ καὶ εὐθύνας, ἐξερχομένης τῶν καθαρῶς πνευματικῶν ἀρμοδιοτήτων Της, τοῦτο συνέβη, ὅταν τὸ μὲν βασιλικὸν στέμμα εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἀκάνθινον στέφανον, ἡ δὲ βασιλικὴ ἀλουργίς ἀνεμένετο νὰ βαφῆ ἐνδεχομένως καὶ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ μαρτυρίου. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ οἱ λειτουργοὶ Της οὔτε ποτὲ ἐδίδαξαν οὔτε καὶ ποτὲ ἐπεδίωξαν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ὑπῆρξαν πάντοτε μόνον διάκονοι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος τοῦ Ἔθνους, διὸ καὶ ἀπεσύροντο εἰς τὰ καθαρῶς θρησκευτικὰ των καθήκοντα, εὐθὺς ὡς εἰς τὸν ἐθνικὸν ὀρίζοντα διελύοντο τὰ ἀπειλητικὰ νέφη καὶ προεμνηνύετο αἰθρία.

Αἱ ἀντιλήψεις ὁμως περὶ τῆς ἀνάγκης ὑποδουλώσεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Πολιτείαν ὑπῆρξαν ξέναι πρὸς τε τὸ Ὁρθόδοξον καὶ τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα καὶ δι' ἄλλον λόγον· διότι ἀμφοτέρωθεν ἀποσκοποῦν νὰ δημιουργοῦν δούλους... Οὐδέποτε δὲ οὔτε τὸ Ὁρθόδοξον οὔτε τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα ἐδέχθησαν τὴν Ἐκκλησίαν δούλην τῆς Πολιτείας. Αἱ ἀντιλήψεις περὶ ἀπολύτου τοῦ Κράτους κυριαρχίας ἐπὶ τε τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς οὐδέποτε ἐπολιτογραφήθησαν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀποτελεῖ δὲ πλάνην δεινὴν νὰ ταυτίζωμεν τὰ ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἰσχύσαντα πρὸς ὅ,τι σήμερον λέγεται πολιτειοκρατικὸν σύστημα σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Κατὰ τὰς ἑλληνοορθόδοξους ἀντιλήψεις, πνεῦμα καὶ ψυχὴ οὔτε ὑποδουλοῦνται οὔτε φονεύονται, διότι ὡς ἐκ τῆς οὐσίας των εἶναι ἐλευθέραι καὶ ἀθάναται. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος, δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ ὑποκαθίσταται οὔτε νὰ ὑποδουλοῦται. Διότι

πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ὑποδουλώσιν Της ἀποβαίνει ἐν τελικῇ ἀναλύσει εἰς βάρος τοῦ ὑποδουλοῦντος. Ὅσον δὲ πληρεστέρα καὶ μακροτέρα εἶναι ἡ τυχὸν ἐπιχειρουμένη ὑποδουλώσις, τόσον τὸ χειρότερον διὰ τὸν ἐπιχειροῦντα αὐτὴν. Διότι καὶ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν καὶ εἰς μακρότερον χρόνον στερεῖται τῆς ζωογόνου, τῆς ὡς αὔρας λεπτῆς πνοῆς τῆς πίστεώς της, ἡ ὁποία εἶναι τόσον ἀπαραίτητος, τόσον διὰ τὰ ἄτομα, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔθνη, ὅσον ἀπαραίτητος εἶναι ὁ ἀὴρ διὰ τὸ σῶμα. Ὁ τυχὸν ὑποδουλῶν τὴν Ἐκκλησίαν κατανατᾷ νὰ μὴ κρατῆ εἰς χεῖράς του τὸν ζῶντα καὶ ζωοποιοῦντα ὀργανισμόν Της, ἀλλὰ ἀπεξηραμένον τι καὶ ἄπνουν περίβλημά της.

Ἦδη ὁμως, Ἐξοχώτατε, παρήλθεν ἡ σκοτεινὴ αὕτη περίοδος τῆς κατασκευαστικῆς τοῦ κλήρου, τῆς παραχαράξεως τῶν ὀρθοδόξων ἀντιλήψεων περὶ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ τῆς προσπαθείας, ὅπως ἡ πρώτη ὑπηρετῆ ὡς δούλη τὴν δευτέραν. Διήρκεσεν ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα, παρὰ τὴν κατὰ τὸ 1850 ὑπὸ τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως δι' ἐπισήμου Γράμματός της πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ εἶναι ἐλευθέραι νὰ ῥυθμίξῃ τὰ τοῦ οἴκου Της. Εἰς τὴν ἐφιαλτικὴν ταύτην διὰ τὴν Ἐκκλησίαν νύκτα ἤλθεν ἐπὶ τέλος νὰ θέσῃ τέρμα τὸ Νομοθετικὸν Διάταγμα 126 τοῦ 1969, τὸ ψηφισθὲν καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν Πρωθυπουργίαν Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ Νομοθετικὸν ὁμως τοῦτο Διάταγμα δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἀποκατάστασιν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τοποθετοῦν τὰς σχέσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν, ἀλλὰ καὶ δίδει εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν μας ὀργανισμόν τὴν δυνατότητα νὰ κινηθῆ ἐλευθέρως καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παρέχει τὴν ἄνεσιν νὰ ῥυθμίξῃ τὰ τοῦ οἴκου Της, ὡς αὐτοτελῆς καὶ αὐτεξουσία ὄντοτης.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, Ἐξοχώτατε, ὄχι μόνον ἡ προηγουμένη, ἡ τοῦ 1969, ἀλλὰ καὶ ἡ παρούσα Συνέλευσις τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἔχει ἱστορικὴν

σημασίαν. Διότι ἡ Συνέλευσις αὕτη, μετὰ ἐλεύθερον βίον 150 ἐτῶν, εἶναι ἡ πρώτη, ἡ ὁποία συνέρχεται ἄνευ τῆς ἐκδόσεως σχετικοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος, δηλαδή ὅλως ἐλευθέρως καὶ ἄνευ οἰασδῆποτε ἀναμίξεως τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας. Ἐντεῦθεν, εὐχαριστοῦμεν θερμῶς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅχι μόνον διότι ηὐδόκησε νὰ λαμπρύνῃ διὰ τῆς παρουσίας Της τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἱερὰν ταύτην σύναξιν, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς ψηφίσεως καὶ δημοσιεύσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, κατέστη δυνατόν νὰ συνέρχεται ἡ πνευματοφόρος αὕτη συνέλευσις ἐλευθέρως, τακτικῶς μὲν καὶ δις ἀκόμη τοῦ ἔτους, ἐκτάκτως δὲ ὡσάκις ἂν παραστῆ ἀνάγκη.

Ἐ ξ ο χ ῶ τ α τ ε,

Κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1969, ὅτε παρεδίδοτο ἐπισήμως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ κείμενον τοῦ νέου Καταστατικοῦ Αὐτῆς Χάρτου, ἔλεγον πρὸς Ὑμᾶς, ὅτι ὅλοι ὅσοι κατὰ καιροὺς ἠγωνίσθησαν, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὴν Ἱερὰν ἐκείνην σύναξιν, θὰ ἐπεθύμουν τότε νὰ εἶναι παρόντες καὶ ὅτι οὗτοι ἔφυγαν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου μὲ τὴν πικρίαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ δεσμία. Καὶ προσέθεσα ἐπὶ λέξει: «Αἱ ψυχαὶ ὅμως αὐτῶν, περιπτάμεναι εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χῶρον... θὰ εὐλογῶσιν Ὑμᾶς, Ἐξοχώτατε, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Θεία Πρόνοια ἐπεφύλασσε τὴν τιμὴν, ἀπαλλασσόμενος ἀπὸ τὰς ξένας πρὸς τε τὸ ὀρθόδοξον καὶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπιδράσεις, ὡς ἀκραιφνῆς Ὁρθόδοξος καὶ γνήσιος Ἕλληνας, νὰ ἐπαναφέρητε τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων προβλεπομένην τροχίαν καὶ νὰ ἀπελευθερώσητε τὸν ἐκκλησιαστικὸν μας ὀργανισμὸν ἀπὸ τῶν ταπεινωτικῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν δεσμεύσεων» («Ἐκκλησία» ΜΣΤ', 1969, σ. 110, 111).

Ἐ ξ ο χ ῶ τ α τ ε,

Καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἐόρτιον σύναξιν θὰ περιπίπτει τὸ νέφος ἐκεῖνο τῶν ὑπὲρ

τῆς Ἐκκλησίας ἀγωνιστῶν. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς χαρᾶς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐκκλησίας, θὰ αἰσθάνωνται οἱ ἀγωνισταὶ ἐκείνοι καὶ ἱκανοποίησιν, διότι τὰ διὰ τῶν ἀγώνων τῶν καὶ τῶν θυσιῶν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτευχθέντα ἤρχισαν ἀποδίδοντα ἀγλαοὺς τοὺς καρπούς. Οὕτω, συμπληρώθη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἡ ἐκκλησιαστικὴ θεσμοθεσία, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἐργάτας τοῦ Ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, ὅπως ἐπιδίδονται ἀπερίσπαστοι εἰς τὸ ἔργον τῶν. Ἐξεδόθησαν ἤδη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἄνευ οὐδεμιᾶς παρεμβάσεως τῆς πολιτειακῆς νομοθετικῆς μηχανῆς, 77 ὅλα νομοθετήματα, διὰ τῶν ὁποίων ρυθμίζονται σπουδαιότατα θέματα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀφορῶντα εἰς τὴν διοίκησιν Της, τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐνοριῶν Της καὶ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν, τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἱεραποστολικοῦ Της ἔργου, τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῆς περιουσίας Της, τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν στελεχῶν Της, τὴν κατάστασιν ἐν γένει τοῦ προσωπικοῦ Της, τὴν διοίκησιν τῶν ἱερῶν Προσκυνημάτων Της, τὴν ρύθμισιν τοῦ μοναχικοῦ Της βίου κ.ἄ. Τὰ νομοθετήματα ταῦτα, ἐὰν ἐξηκολούθει νὰ ἐπικρατῆ τὸ πρὸ τοῦ 1969 νομικὸν καθεστῶς, ἦτοι ἂν ἅπασα ἡ νομοθεσία αὕτη ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ πολιτειακοῦ νομοθετικοῦ μηχανισμοῦ, ὁ ὁποῖος λόγῳ τοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς τοῦ ἔθνικοῦ βίου σημειουμένου ἀνακαινιστικοῦ ἔργου τῆς Κυβερνήσεως εἶναι τόσον βεβαρυσμένος, εἶναι ζήτημα, ἂν θὰ εἶχε καταστῆ δυνατόν νὰ προχωρήσῃ ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον.

Θὰ ἔπρεπε, Ἐξοχώτατε, ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπεκταθῶ, μνημονεύων καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἔργου, τὸ ὁποῖον ἔχει συντελεσθῆ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἀπὸ τοῦ 1969 χρονικὸν διάστημα· τοῦτο δέ, ἵνα δυνηθῆτε καὶ Ὑμεῖς νὰ δοξάσητε τὸν Θεόν, δι' ὃ,τι μέχρι τοῦδε ἐπετεύχθη καὶ νὰ αἰσθανθῆτε τὴν ἱκανοποίησιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ οἰοσδῆποτε πιστός, ὅταν ἔχῃ ἐπιτελέσει τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καθήκον του. Δὲν τολμῶ ὅμως νὰ καταχρασθῶ περαιτέρω τῆς καλωσύνης Σας καὶ νὰ λάβω καὶ ἄλλο μέρος τοῦ πολυτίμου χρόνου Σας.

Ἐπαφίεμαι εἰς ὅ,τι Ὑμεῖς ἰδίους ὄμμασι θὰ ἀντιληφθῆτε, ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἐκθεσιν, ἢ ὁποῖα ἐξεικονίζει μέρος μόνον τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας συντελουμένου ἔργου καὶ τὴν ὁποῖαν Ἐκθεσιν ἠὲδοκῆσατε νὰ δεχθῆτε, ὅπως ἐγκαινιάσητε.

Ἐ ξ ο χ ὡ τ α τ ε,

Κατὰ τὸ μετὰ τὸ 1821 διάστημα τοῦ ἐλευθέρου βίου τῆς πατρίδος μας δεκάδες ἐντίμων τέκνων τῆς Ἐκκλησίας εἶχον εἰς χεῖράς των τὸ πηδάλιον, τὸ ὁποῖον σήμερον κρατεῖ εἰς χεῖράς Της ἢ Ὑμετέρα Ἐξοχότης. Οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν εἶχε τὸ προνόμιον, ἴσως διότι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶχε τὴν φιλοδοξίαν, νὰ λάβῃ τὸ θάρρος καὶ νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά, τὰ ὁποῖα, δι' οὓς λόγους ἐν ἀρχῇ ἐσημείωσα, ἐκράτουν τὴν Ἐκκλησίαν καθηλωμένην ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τῆς κατὰ τοῦ κλήρου Της καχυποψίας καὶ ἐμπελεγμένην εἰς τὰ δίκτυα τῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας. Ἡ Ὑμετέρα μόνον Ἐξοχότης τὸ ἐτόλμησε καὶ μὲ τὸ ξίφος τῆς ἀποφασιστικότητος, ἢ ὁποῖα Σᾶς διακρίνει, ἀπεκόψατε τὰ δεσμὰ τῆς ἐσταυρωμένης Ἐκκλησίας. Ἀπομένουν εἰσέτι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐλάχιστα ἴχνη, ὑπολείμματα τοῦ κακοῦ παρελθόντος. Ἡ Ἐκκλησία Σᾶς ἰκετεύει: Ὁλοκληρώσατε τὸ ἔργον Σας μέχρι τέλους. Ἡ Ἐκκλησία Σᾶς εὐγνωμονεῖ ἤδη καὶ θὰ Σᾶς εὐγνωμονῇ ἔσσει, ὃ δὲ «τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς» ἐπώνυμος Ὑμῶν Ἅγιος θὰ ἀγάλλεται, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἰδιαιτέρως θὰ εὐλογῇ πλουσιώτερον τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα.

Ἐ ξ ο χ ὡ τ α τ ε,

Εἰς ἐπιστολήν μου, ἐξ ἀφορμῆς ἐμφανισθεισῶν τότε δυσκολιῶν ἀπευθυνθεῖσαν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ἓνα ἀκριβῶς μῆνα πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας Χάρτου, ἔγραφον ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς:

«Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρακαλῶ νὰ ὑπογραμμίσω ἅπαξ ἔτι, εἶναι ὅτι διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν νομοθετήματος ἢ Ἐθνικῆ Κυβέρ-

νησις θὰ ἐπιτελέσῃ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐκκλησίας ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ μείνῃ εἰς τὴν ἔνδοξον Ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀληθῶς μνημειῶδες. Διότι ὄχι μόνον μετὰ ἐνὸς καὶ πλέον αἰῶνος καθυστέρησιν θὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τέλους τὸ Κράτος σεβόμενον τὰς ὑποσχέσεις του καὶ τὴν ὑπογραφήν του, ἀλλὰ καὶ θὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς δυνατότητας καὶ τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐπιτελέσῃ αὕτη ἀπερισπᾶστος καὶ ἀκωλύτως τὸ μέγα καὶ σωτήριο ἔργον Της, οὕτω δὲ νὰ βοηθήσῃ τὸ Ἔθνος νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν μεγάλην καὶ μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολήν του.

Ἡ εὐκαιρία εἶναι μοναδική. Ἡ ψήφισις τοῦ Ν.Δ., ὡς ἔχει, θὰ ἀποτελέσῃ φωτεινὸν ἀδάμαντα εἰς τὸ ὄλον ἔργον τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ ἀποσπᾶσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν θείαν εὐλογίαν ἐπ' αὐτήν».

Ἐ ξ ο χ ὡ τ α τ ε,

Ὡς ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου καὶ ὡς μετ' ὀλίγον θὰ διαπιστώσητε, ὃ νέος Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ἠρχισεν ἀποδίδων εὐχυμωτάτους καρπούς. Παρῆλθον τρία καὶ ἡμισυ μόλις ἔτη ἀπὸ τῆς ψηφίσεώς του. Ἡ πάροδος τῶν τριετιῶν θὰ Σᾶς δικαιώσῃ καὶ τὸ Ὁρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας θὰ εἶναι πρὸς Ὑμᾶς εὐγνώμον ἔσσει.

Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Διαρκῆς Ἱερὰ Σύνοδος, ἐκπροσωποῦσα ἐν προκειμένῳ τὴν παροῦσαν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἐκφράζουσα τὰ πρὸς Ὑμᾶς αἰσθήματα τῶν μελῶν Αὐτῆς, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἐξαιρετικῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας ἔχετε προσφέρει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος, ἀπεφάσισεν, ὅπως παρακαλέσῃ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα νὰ δεχθῇ ἀντίτυπον τοῦ πολυτιμότερου θησαυροῦ, τὸν ὁποῖον κατέχομεν καὶ ὃ ὁποῖος ἐπὶ εἴκοσιν ἤδη αἰῶνας διὰ μαρτυρικῶν αἱμάτων διετηρήθη, τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἵνα οὗτος, ὡς «λύχνος τοῖς ποσὶν καὶ φῶς ταῖς τρίβοις» Ὑμῶν φωτίσῃ Ὑμᾶς εἰς τὴν τραχεῖαν καὶ ἀνάντη πορείαν Σας. Παρακαλοῦμεν ὅθεν Ὑμᾶς, ὅπως ἀποδεχθῆτε τὴν παρακαταθήκην ταύτην ὡς δεῖγμα ὄχι μόνον τῆς τιμῆς

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ ΤΗΣ Α.Ε. ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΩΣ -

ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,

Με συγκίνησιν παρίσταμαι εἰς τὴν πανηγυρικὴν ταύτην ἐναρκτήριον συνεδρίαν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διότι εὐρίσκομαι ἐνώπιον τῶν θεία ἐπινεύσει πατέρων τοῦ χριστεπώνυμου πληρώματος.

Ἐπὶ ἡρξάν πάντοτε στενοί, ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν αἰώνων, οἱ δεσμοὶ τοῦ Ἔθνους μας μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν του, πρὸς τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται εὐλογον εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας Της, αἵτινες συνέβαλον εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ τὴν φυλετικὴν ἐπιβίωσίν του.

Φορεὺς τῆς εὐγνωμοσύνης ταύτης ὑπῆρξε καὶ ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπελήφθη τῶν σημερινῶν προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ στοργήν, κατανόησιν καὶ συνείδησιν εὐθύνης, τάξασα ὡς σκοπὸν τῆς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων δραστηριοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ στενωτέρας ψυχικῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῆς διοικήσεώς Της καὶ τῶν πιστῶν.

Ἐν ἐκ τῶν πρώτων μέτρων τῆς Πολιτείας ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, ἡ μισθολογικὴ διαβάθμισις τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου δι-

καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος περιβάλλει τὸ πρόσωπον τῆς Ἑμετέρας Ἐξοχότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, τὰς ὁποίας τρέφει πρὸς Ἑμᾶς. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς παρουσίας τελετῆς, παρακαλῶ Ἑμᾶς, Ἐξοχώτατε, ὅπως παραλάβητε καὶ τὰ διάσημα τοῦ Μεγαλοσταύρου τοῦ Τάγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὸν ὁποῖον ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐν ἔτει 1968 εἶχεν ἀπονείμει εἰς τὴν Ἑμετέραν τετιμημένην Ἐξοχότητα.

ἐντάξεώς του εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν, διὰ τῆς ὁποίας ἱκανοποιεῖτο ἀπὸ δεκαετιῶν διατυπούμενον δίκαιον αἴτημα.

Ἐπηκολούθησεν ἡ ψήφισις καὶ δημοσίευσις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1969. Θεωρῶ τὸν Καταστατικὸν τοῦτον Χάρτην, ὅστις ἐξεπονήθη ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἓνα συγχρονισμένον ρυθμιστὴν τῶν σχέσεών των, ὁ ὁποῖος πράγματι ἤρχισε ν' ἀποδίδη καρπούς. Δι' αὐτοῦ ἀντιμετωπίζονται ὅλα τὰ θέματα, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ παρέχεται εἰς αὐτὴν πλήρης ἐλευθερία, ὅπως, διὰ τῶν πόρων τοῦς ὁποίους διαθέτει, ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν σοβαρωτάτην πνευματικὴν, ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποστολήν Της.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπιμείνω ἰδιαίτερος ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας, διότι εἰς τὰς ἡμέρας μας αὐτὴ ἔχει τὴν μεγαλυτέραν βαρύτητα. Διανύει ἡ ἀνθρωπότης περίοδον ὀξείας συνειδησιακῆς κρίσεως, ἡ ὁποία ὀλονέν περισσότερον μειώνει τὴν ψυχικὴν γαλήνην τῆς. Αἱ κοσμογονικαὶ ζυμώσεις τῆς ἐποχῆς μας ἔχουν ἐνσταλάξει τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Στρέψατε τὴν προσοχήν σας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν καὶ διαθέσατε ὅλας τὰς δυνάμεις σας διὰ ν' ἀνακτήσῃ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τὴν σωτηρίαν βεβαιότητα, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὴν ψυχικὴν γαλήνην, ἀπαραίτητον διὰ τὴν εὐτυχίαν του καὶ τὴν ἐνσυνείδητον συμμετοχὴν του εἰς τὸ σχέδιον τῆς Δημιουργίας.

Ἐύχομαι διαπύρως, Μακαριώτατε καὶ Σεβασμιώτατοι, ὅπως εὐοδοθοῦν αἱ ἐργασίαι τῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἱερᾶς Ἑμῶν συνάξεως καὶ ὅπως ἀποφασίσῃ αὐτὴ τὰ βέλτιστα πρὸς δόξαν τῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ Ι. Σ. Ι. ΤΗ 15^Η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1972

Μακαριώτατε,

Εἰς τὰ τόσον ἔκδηλα αἰσθήματα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἅτινα κατακλύζουσι τὴν ὑμετέραν καρδίαν, ἐστὲ βέβαιος, ὅτι ἀνταποκρίνονται καὶ τὰ τοιαῦτα πάντων ἡμῶν, ὅσοι μετέχομεν τῆς σήμερον συνεργομένης Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἁγιοτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάντησις τῶν Ἐπισκόπων καὶ ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπισις ζωτικῶν τῆς Ἐκκλησίας προβλημάτων, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἀποτελεῖ γεγονός ἄξιον πάσης ἐξάρσεως. Καὶ τοῦτο, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἕνεκα τῶν περιστάσεων σαφῶς διαγραφομένην ἀνάγκην τῆς ἐν συμπνοίᾳ καὶ ὁμοφωνίᾳ διαβουλεύσεως, ἐπὶ ζητημάτων σημαίνουσας ἐχόντων τὴν σπουδαιότητα ἐξ ἐπόψεως ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν μιχαϊτάτου καὶ ἐνθέρμου πόθου τῶν ἁγίων ἀδελφῶν, χρηστὰς ἐπιστηριζόντων τὰς ἐλπίδας περὶ τῆς κρείττονος διαρρυθμίσεως τῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγιοτάτης Ἐκκλησίας πραγμάτων ἐπὶ τὰς, ἐν τακτοῖς χρονικοῖς διαστήμασι, Συνελεύσεις συμπάσης τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας, κατ' ἐφαρμογὴν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν ἐπιταγῶν.

Εὐλογητὸς ὅθεν ὁ Θεός, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν σήμερον τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου ἡμῶν τούτου, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀσφαλῶς προάγεται καὶ ἡ μεταξὺ τῶν Ἱεραρχῶν ἐνότης, διὰ τῆς ἀμέσου προσωπικῆς μετ' ἀλλήλων ἐπικοινωνίας καὶ συνεννοήσεως, τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ἐκατέρωθεν πείρας καὶ τῆς ἐν ἀμοιβαίῳ σεβασμῷ συζητήσεως. Πιστεύομεν ἀκραδάντως, ὅτι ὁ θεσμὸς οὗτος, καθαγιασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἁγ. Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῆς πολιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχαιότητος, δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τοῦ παρ' ἡμῖν ἐκκλη-

σιαστικοῦ βίου καὶ νὰ ἀποφέρῃ καρποὺς ἀγλαοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν.

Τὴν ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ χαρὰν ἡμῶν ἐπανδύει ἡ σκέψις, ὅτι τὴν τοιαύτην ἱερὰν Συνέλευσιν, πραγματοποιουμένην εἰς ἐφαρμογὴν σχετικῆς διατάξεως τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, λαμπρύνει διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ Ἐξοχώτατος Πρωθυπουργὸς καὶ Ἀντιβασιλεὺς τῆς Χώρας ἡμῶν, ὅστις πολλαπλᾶ ἄπτα δείγματα τῶν ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας υἱκῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων ἔχει ἄχρι τοῦδε ἐπιδείξει, καὶ εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν εὐμενῆ διάθεσιν ὀφείλεται, μετὰ τὸν Μακαριώτατον, ἡ ἔγκρισις καὶ κύρωσις πάντων, ὅσα ἐν τῷ εἰρημένῳ Χάρτῃ διαλαμβάνονται, ἐπ' ἐλευθερίᾳ καὶ αὐτονομίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Ὀφείλομεν δ' ἐπὶ τούτοις νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ Ἐθνικὴ ἡμῶν Κυβέρνησις, δωροφορήσασα τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰς οἶας ἤδη ἀπολαμβάνομεν, ἀπὸ τετραετίας περίπου, εὐχερείας ἐσωτερικῆς αὐτοδιοικήσεως, προσέφερε σπουδαιοτάτην ὑπηρεσίαν, ἣν δεόντως ἐκτιμᾷ σύμπασα ἡ Ἱεραρχία. Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὴν εὐχέρειαν ταύτην, δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας, ἵνα ἐπισημάνωμεν τὴν λελογισμένην καὶ φειδωλὴν χρῆσιν, ἧς ἐποίησατο, κατὰ τὸ διαρρεῦσαν χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἡ Δ.Ι.Σ., ὑπὸ τὴν συνετὴν διατελοῦσα προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου, ἀποδείξασα τὴν ὠριμότητα αὐτῆς πρὸς διακυβέρνησιν τῶν ἑαυτῆς ζητημάτων, ἐν πνεύματι προοδευτικῷ καὶ εἰς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἀποβλέποντι.

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι ἅγιοι ἀδελφοί,

Τὴν σπουδαιότητα τῆς παρουσίας Ἱε-

Η ΣΥΓΚΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

(15-30 Νοεμβρίου 1972)

Ἀποφάσει τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ εἰς ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ Ν.Δ. 126/1969 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», συνεκλήθη ἐνταῦθα καὶ συνήλθεν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τελετῶν τοῦ Συνοδ. Μεγάρου ἀπὸ 15-30 Νοεμβρίου ἐ.ε. ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν (Ι.Σ.Ι.) εἰς τακτικὴν συνέλευσιν. Τὸ γεγονός τοῦτο, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαντικὸν διὰ τε τὴν πολλὰν κανονικότητα τοῦ θεσμοῦ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἔξαρσιν τοῦ συνοδικοῦ συστήματος διοικήσεως τῆς ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξε καὶ ἐξ ἑτέρου λόγου τὰ μάλιστα ἀξιοσημείωτον. Ἐτόνισεν ἔτι ἅπαξ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάξεως τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐπὶ τῷ τέλει ἵνα πάντες ἀπὸ κοινοῦ ὑπεύθυνον καὶ θετικὸν προσενέγκωσι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔργον.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερὰ Σύνοδος προελθοῦσα εἰς πάσας τὰς νενομισμένας προκαταρκτικὰς ἐνεργείας πρὸς καταρτισμὸν τῶν θεμάτων τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως, ὡς καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν τε τεχνικῶν καὶ λοιπῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ὁμαλὴν καὶ ἄνετον διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ι.Σ.Ι., ἀνταπεκρίθη οὐ μόνον εἰς τὰς σχετικὰς νομοθετικὰς ἐπιταγὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐσωτέραν Αὐτῆς ἐπιθυμίαν, ὅπως ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντων τῶν Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν συναγωγῇ ὑπηρετήσῃ κατὰ τρόπον οὐσιαστικὸν τὸ καλῶς νοούμενον συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, δεδομένων μάλιστα καὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ἡ οἰκουμένη ἅπασα, εἰδικότερον δ' ἡ Πατρις ἡμῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διατελεῖ, καὶ τῶν χρηστῶν ἐλπίδων, ἃς αὕτη ἐπιστηρίζει ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Συμφώνως τῷ ἐπισήμῳ λεπτομερεῖ προγράμματι τῶν ἐργασιῶν τῆς Ι.Σ.Ι., εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ ὁποίου ἐπόπτευσε προσωπικῶς ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, καλλιτεχνικῶς ἐκτυπωθέντι καὶ τοῖς Σεβ. Ἱεράρχαις κοινοποιηθέντι, τῇ πρωτῆ τῆς 15ης Νοεμβρίου, πρώτης ἡμέρας συγκλήσεως τῆς Ι.Σ.Ι., προσεφέρθη ἐν τῷ εἰς Συνοδικὸν Παρεκκλήσιον ἀναγορευθέντι καθολικῷ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀσωμάτων Πετράκη ἡ ἀναίμακτος Ἱερουργία ὑπὸ τοῦ νεωτέρου κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, Σεβ. Μητροπολίτου Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Ἱεροθέου, συνιερουργούντων τῶν πανοσιολ. ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου, Γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου, αἰδεσιμ. πρεσβ. Νικολάου Κατσαμάκη, Πρωτοκολλητοῦ αὐτῆς, καὶ τῶν ἱερολογ. διακόνων Πολυκάρπου Καρβελᾶ καὶ Μεθοδίου Κυριακοῦ. Κατὰ τὴν Θεῖαν ταύτην Λειτουργίαν συμπροσηυχήθησαν ἀπὸ τοῦ κυρίως Ναοῦ οἱ Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, μέλη τῆς Ι.Σ.Ι., πρὸς οὓς ἠυχήθη τὰ δέοντα ἐν τέλει αὐτῆς, διὰ συντόμου αὐτοῦ προσλαλιᾶς, ὁ λειτουργῶν Ἱεράρχης. Εἰς τὴν Ἀπόλυσιν, ἐτελέσθη ἐν κατανυκτικῇ ἀτμοσφαίρᾳ Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1969 μέχρι σήμερον κοιμηθέντων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν¹.

Ἀκολουθῶς καὶ ἐν ἐξόχῳ πανηγυρικῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῇ 1ῃ πρωϊνῇ ὥρᾳ ἐγένετο ἐν πάσῃ ἐπισημότητι ἢ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς Ι.Σ.Ι. ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου, καταλλήλως διερρυθμισμένη, εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστος Συνοδικός

1. Οὗτοι εἶναι οἱ Γόρτυνος Εὐστάθιος, πρ. Φλωρίνης Βασίλειος, Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος, πρ. Χαλκίδος Γρηγόριος, πρ. Ἐλασσόνας Ἰάκωβος, πρ. Κυθήρων Μελέτιος καὶ πρ. Κερκύρας Μεθόδιος.

ρᾶς Συνόδου τονίζουσιν ἀναμφιλέκτως οἱ ἱστορικοὶ λόγοι καὶ οἱ Κανονικοί, οἱ τὸν θεσμὸν τοῦτον κυροῦντές τε καὶ θεσπίζοντες. Ταύτην ὁμως καταδείξουσι κυρίως τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, ἧτοι αἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων συζητήσεις καὶ αἱ ληφθησόμεναι ἀποφάσεις. Ὅσονδήποτε ἅγιος καὶ ἂν ᾖ ὁ θεσμός, ἐὰν δὲν ἀξιοποιήσωμεν τοῦτον, ὡς ἐμπρέπει, οὗτος θὰ παραμείνῃ νεκρὸν γράμμα, ἄνευ ζωοποιῦ καὶ ἀνακαινιστικῆς δυνάμεως. Ἡ τοιαύτη δύναμις ὑπάρχει ἐκεῖ, ἔνθα ὁ προβληματισμὸς εἶναι ὑπεύθυνος καὶ πνέει ἢ αὔρα τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

Μ α κ α ρ ι ὶ ὀ τ α τ ε,

Εὐχόμεθα ταπεινῶς, ὅπως τὸ Πανάγιον Πνεῦμα εὐλογήσῃ τὴν Ἱεράν ταύτην Σύναξιν ἡμῶν καὶ ἱκανώσῃ αὐτήν, ἵνα φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὸ δι' ὃ συνῆλθε θεῖον αὐτῆς ἔργον, σκηνώσῃ ἐν ἡμῖν, κατευθύνῃ τὰ νοήματα καὶ διαβήματα ἡμῶν καὶ ἐπιδαψιλεύῃ τῇ ἀγιωτάτῃ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ, τῇ εὐσεβεῖ Κυβερνήσει τοῦ Ἔθνους ἡμῶν καὶ τῷ εὐλογημένῳ λαῷ τῆς Πατρίδος ἡμῶν τὴν ἄπειρον Αὐτοῦ εὐλογίαν καὶ χάριν. Ἀμήν.

Ἱεράρχης νὰ διαθέτῃ ἴδιον γραφεῖον μετ' ἀναπαντικῶς καθίσματος. Κατὰ τὴν Α' ταύτην πανηγυρικὴν συνεδρίαν, κληθέντες ἀρμοδίως, παρέστησαν ὁ τε ἐξοχώτατος Ἀντιβασιλεὺς-Πρωθυπουργὸς κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος καὶ οἱ ἐξοχώτατοι Ἀντιπρόεδροι τῆς Κυβερνήσεως κ.κ. Στυλ. Παττακὸς καὶ Νικόλ. Μακαρέζος, καθὼς καὶ ὁ ἐξοχώτατος Ὑπουργὸς Ἐθν. Παιδείας καὶ Ὀρησκευμάτων κ. Νικ. Γκαντώνας μετὰ τοῦ Γεν. Δ/ντοῦ Ὀρησκευμάτων κ. Κων. Κούρκουλα.

Τὸν Ἀντιβασιλέα-Πρωθυπουργὸν ἀφικόμενον ὑπεδέχθησαν ἐν μὲν τοῖς προπυλαίοις τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου οἱ Σεβ. Μητροπολίται Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος, Τρίκης καὶ Σταγῶν κ. Σεραφεῖμ καὶ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Ἱερόθεος, ἐν δὲ τῇ εἰσόδῳ τῆς μεγάλης αἰθούσης ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος κ. Ἱερώνυμος, ὀδηγήσας τοῦτον ἐντὸς αὐτῆς, καταλαβόντα τὴν ἐν τῷ κέντρῳ ἰδιαιτέραν αὐτοῦ θέσιν. Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος περιβληθεὶς τὸν ἀρχιερατικὸν μανδύαν, ὡμοφόριον καὶ ἐπιτραχήλιον, ἐτέλεσε τὴν εἰδικήν, καὶ ἐν τῷ Τυπικῷ διαλαμβανόμενῃν, Ἀκολουθίαν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ι.Σ.Ι., πάντων ἱσταμένων καὶ ἐν κατανοῦν μετεχόντων τῆς ἀναπεμπομένης Δεήσεως.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἱεράς ταύτης Ἀκολουθίας, ὁ Μακαριώτατος ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βήματος προσεφώνησεν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱεραρχίας τὸν κ. Πρωθυπουργόν, διατρανώσας τὰ πρὸς τε τὴν ἐθνικὴν Κυβέρνησιν καὶ αὐτὸν αἰσθήματα εὐχαριστίας αὐτῆς διὰ πάνθ' ὅσα ἐπ' ἐλευθερίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐβουλευσάντο καὶ ἔπραξαν, δωροφορήσαντες αὐτῇ τὸν Καταστατικὸν Χάρτην διοικήσεως αὐτῆς, ἀποτελοῦντα τὴν ἔκφρασιν τῶν χορηγηθεισῶν αὐτῇ ἐλευθεριῶν ἐν τῇ ῥυθμίσει τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς ζητημάτων, γεγονός ὅπερ ἀπετέλει τὸ ὄνειρον γενεᾶς ὅλης Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ὁ Καταστατικὸς οὗτος Χάρτης, ἐτόνισεν ὁ Μακαριώτατος, «δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἀποκατάστασιν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τοποθετῶν τὰς σχέσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν, ἀλλὰ καὶ δίδει εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν μας ὄργανισμὸν τὴν δυνατότητα νὰ κινηθῇ ἐλευθέρως καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παρέχει τὴν ἄνεσιν νὰ ρυθμίζῃ τὰ τοῦ οἴκου της, ὡς αὐτοτελὴς καὶ αὐτεξουσία ὄντοτης». Ἀπευθυνόμενος δὲ πρὸς τὸν κ. Πρωθυπουργόν ὁ Μακαριώτατος ὑπεγράμμισε τὰ ἑξῆς: «Ἐξοχώτατε, κατὰ τὸ μετὰ τὸ 1821 διάστημα τοῦ ἐλευθέρου βίου τῆς πατρίδος μας, δεκάδες ἐντίμων τέκνων τῆς Ἐκκλησίας εἶχαν εἰς χεῖράς των τὸ πηδάλιον, τὸ ὁποῖον σήμερον κρατεῖ εἰς χεῖράς Της ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης. Οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν εἶχε τὸ προνόμιον, ἴσως διότι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶχε τὴν φιλοδοξίαν, νὰ λάβῃ τὸ θάρρος καὶ νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά, τὰ ὁποῖα, δι' οὗς λόγους ἐν ἀρχῇ ἐσημείωσα, ἐκράτουν τὴν Ἐκκλησίαν καθηλωμένην ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τῆς κατὰ τοῦ κλήρου της καχυποψίας καὶ ἐμπεπλεγμένην εἰς τὰ δίκτυα τῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας. Ἡ Ὑμετέρα μόνον Ἐξοχότης τὸ ἐτόλμησε καὶ μετὰ τὸ ξίφος τῆς ἀποφα-

σιστικότητος, ἡ ὁποία Σᾶς διακρίνει, ἀπεκόψατε τὰ δεσμά τῆς ἐσταυρωμένης Ἐκκλησίας. Ἀπομένον εἰσέτι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐλάχιστα ἴχνη τοῦ κακοῦ παρελθόντος. Ἡ Ἐκκλησία Σᾶς ἰκετεύει: ὀλοκληρώσατε τὸ ἔργον Σας μέχρι τέλους».

Ἡ ἐν μέσῳ τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας παρουσία τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ παρέσχεν αὐτῇ τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως τοῦτο μὲν δωρήσῃται αὐτῷ ἐντὸς εἰδικῆς θήκης, πολυτελῶς ἐπενδεδυμένον ἀντίτυπον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἵνα ἐσαι ἀποτελῇ «λύχρον τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καὶ φῶς ταῖς τρίβους αὐτοῦ», τοῦτο δὲ περιβάλλῃ τοῦτον διὰ τῶν διασήμων τοῦ Μεγαλοσταύρου τοῦ Τάγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅστις εἶχεν ἀπονεμηθῆ αὐτῷ ἐν ἔτει 1968 ἀποφάσει τῆς Ἀριστίνδην Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου. Ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἐξόχως λαμπρᾷ ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος περιέβαλε τὸν τράχηλον τοῦ ἐν στάσει προσοχῆς ἱσταμένου κ. Πρωθυπουργοῦ διὰ τῆς εἰδικῆς μεταξίνης λαρίδος τοῦ διαληφθέντος ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ παρασήμου, κοσμήσας ἅμα τὸ στήθος αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐπικαρδίου ἀστέρος, καὶ ἡσπᾶσθη τοῦτον, ἀνταποκριθέντα δι' εὐλαβοῦς κλίσεως τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν προσγενομένην αὐτῷ τιμῇ. Ἐνθουσιῶδη καὶ παρατεταμένα χειροκροτήματα τῶν παρισταμένων Ἱεραρχῶν ἐπεσφράγισαν ἐν θερμῇ ἐπιδοκιμασίᾳ τοὺς ὑπὸ τοῦ Μακαριώτατου ἐκτεθέντας λόγους, ὧν ἕνεκα ἡ Ἐκκλησία δίκαιον εἶναι ἠγήσατο τὴν ἀπονομὴν τῷ κ. Πρωθυπουργῷ τῆς ὡς εἴρηται τιμητικῆς διακρίσεως.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ κ. Πρωθυπουργός, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βήματος, ὡμίλησε δι' ὀλίγων πρὸς τὴν σεπτὴν ὁμήγυριν περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῶν ἀγαθῶν προθέσεων τῆς Κυβερνήσεως ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας. «Φορεὺς τῆς εὐγνωμοσύνης ταύτης, παρετήρησεν ὁ κ. Πρωθυπουργός, ὑπῆρξε καὶ ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπελήφθη τῶν σημερινῶν προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ στοργῇν, κατανόησιν καὶ συνείδησιν εὐθύνης, τάξασα ὡς σκοπὸν της τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων δραστηριοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ στενωτέρας ψυχικῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῆς διοικήσεώς της καὶ τῶν πιστῶν». Ἀναφερόμενος δ' ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ν.δ. 126/1969 ὁ κ. Πρωθυπουργός εἶπε: «Θεωρῶ τὸν Καταστατικὸν τοῦτον Χάρτην, ὅστις ἐξεπονήθη ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἓνα συγχρονισμένον ρυθμιστὴν τῶν σχέσεων των, ὁ ὁποῖος πράγματι ἤρχισε ν' ἀποδίδῃ καρπὸς. Δι' αὐτοῦ ἀντιμετωπίζονται ὅλα τὰ θέματα, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ παρέχεται εἰς αὐτὴν πλήρης ἐλευθερία, ὅπως, διὰ τῶν πόρων τοὺς ὁποῖους διαθέτει, ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν σοβαρωτάτην πνευματικὴν, ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποστολὴν της». Περαιῶν δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ κ. Πρωθυπουργός εἶπε: «Διανύει ἡ ἀνθρωπότης περίοδον ὀξείας συνειδησιακῆς κρίσεως, ἡ ὁποία ὄλονεν περισσότερον μειῶναι τὴν ψυχικὴν γαλήνην της. Αἱ κοσμογονικαὶ ζυμώσεις τῆς ἐποχῆς μας ἔχουν ἐνσταλάξει τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Στρέ-

ψατε τὴν προσοχήν σας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν καὶ διαθέσατε ὅλας τὰς δυνάμεις σας διὰ ν' ἀνακτήσῃ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τὴν σωτηρίαν βεβαιότητα, ἢ ὁποία θὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὴν ψυχικὴν γαλήνην, ἀπαραίτητον διὰ τὴν εὐτυχίαν του καὶ τὴν ἐνσυνειδητὸν συμμετοχὴν του εἰς τὸ σχέδιον τῆς Δημιουργίας».

Τέλος, ὁ πρῶτος τῆ τάξει ἐκ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν Μητροπολίτης Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος ἀπηύθυνεν ἐκ προσώπου αὐτῶν ἐμπνευσμένην προσλαλίαν, ἐν ἣ διέγραψεν ἐμφαντικῶς τὴν σπουδαιότητα τῆς συγκλήσεως Συνόδων καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀναμενόμενα ἀγαθὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν ζωὴν τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τῶν πιστῶν αὐτῆς τέκνων.

«Τὴν σπουδαιότητα τῆς παρουσίας Ἱεραῶν Συνόδου, ὑπεγράμμισεν ὁ Σεβ/τος, τονίζον ἀναμφιλέκτως οἱ ἱστορικοὶ λόγοι καὶ οἱ Κανονικοί, οἱ τὸν θεσμόν τοῦτον κυροῦντές τε καὶ θεσπίζοντες. Ταύτην ὁμως καταδείξουσι κυρίως τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, ἢτοι αἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων συζητήσεις καὶ αἱ ληφθησόμενα ἀποφάσεις. Ὅσονδήποτε ἅγιος καὶ ἂν ᾖ ὁ θεσμός, ἐὰν δὲν ἀξιοποιήσωμεν τοῦτον, ὡς ἐμπρέπει, οὗτος θὰ παραμείνῃ νεκρὸν γράμμα ἄνευ ζωοποιῶν καὶ ἀνακαινιστικῆς δυνάμεως. Ἡ τοιαύτη δύναμις ὑπάρχει ἐκεῖ, ἐνθα ὁ προβληματισμὸς εἶναι ὑπεύθυνος καὶ πνέει ἡ αὔρα τοῦ Παναγίου Πνεύματος»².

Ἀκολουθῶν, ὁ κ. Πρωθυπουργὸς συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου καὶ πάντων τῶν παρόντων ἐνεκαινίασε τὴν Ἀ' Ἐκθεσιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ἡ Ἐκθεσις αὕτη, φιλοτεχνηθεῖσα ἐπιμελῶς καὶ μετὰ καλλιτεχνικῆς λεπτότητος, ἐκτείνεται εἰς τε τὸ ἰσόγειον καὶ τὸν ἀ' ὄροφον τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου καὶ ἀπεικονίζει διὰ φωτογραφιῶν, σχεδιαγραμμάτων, μακετῶν καὶ λοιπῶν στατιστικῶν στοιχείων ἐν ἀδραῖς γραμμαῖς τὸ καθόλου ποιμαντικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἔργον καὶ τὰς ἐπιδιώξεις ἢ κατακτήσεις τῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν Ὁργανισμῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἐν λόγῳ Ἐκθέσεως ἐντυπώσεις ὑπῆρξαν λίαν εὐχάριστοι καὶ ἱκανοποιητικοὶ διὰ τε τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν φύσιν τῆς προσφορᾶς τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν. Αὐτὸς ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἐνθουσιασθεὶς πρὸ τοῦ ἐκτιθεμένου προπλάσματος τοῦ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης ἀνεγερθησομένου Πνευματικοῦ Κέντρου καὶ πληροφορηθεὶς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, ἐδήλωσε πρὸς τὸν Μακαριώτατον Πρόεδρον καὶ εἰς ἐπήκοον πολλῶν παρευστώτων, ὅτι διαθέτει ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου ἐκ τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ τὸ σοβαρὸν ποσὸν τῶν 15 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Τὴν ὡς ἄνω δήλωσιν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ὑπεδέχθησαν ἐν ἐκδήλῳ ἱκανοποιήσει ἅπαντες οἱ ἀκηκόετες, τοῦ Μακαριωτάτου ἐκφράσαντος καὶ αὐθις τὰς εὐχαριστίας τῆς Ἐκκλησίας.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ

Μεγάρου ὁ κ. Πρωθυπουργὸς διετύπωσε τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως χαιρετίσῃ διὰ χειραγίας ἀπαξάπαντας τοὺς Ἱεράρχας. Ἐφ' ᾧ καὶ τούτους προσελθόντας κατὰ σειρὰν ἐχαιρέτισε θερμῶς, ἐκζητήσας τὰς εὐχὰς αὐτῶν. Τὸν κ. Πρωθυπουργὸν καὶ τοὺς δύο κ.κ. Ἀντιπροέδρους τῆς Κυβερνήσεως ἀπερχομένους τοῦ χώρου τῆς Ἱ. Συνόδου πρόεπεμψαν ὁ τε Μακαριώτατος Πρόεδρος καὶ πολλοὶ Ἱεράρχαι.

Τῆ ἐπαύριον, 16ῃ Νοεμβρίου ὥρα 9ῃ, ἤρξαντο κατ'οὔσιαν αἱ συνεδρίασις τῆς Ἱ.Σ.Ι. ἐν τῇ αὐτῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου. Μετὰ τὴν κεκανονισμένην προσευχὴν, ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος προήλθεν εἰς τὰς ἐξῆς προτάσεις: α) Περί ἀναθέσεως τῷ Σεβ. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίῳ τῶν καθηκόντων βοηθοῦ Προέδρου κατὰ τὸν Κανονισμὸν ἐργασιῶν τῆς Ἱ.Σ.Ι. καὶ β) Περί διορισμοῦ τοῦ Σεβ. Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ ὡς ἐπισήμου ἐκπροσώπου τῆς Ἱ.Σ.Ι. διὰ τὴν σύνταξιν τῶν πρὸς τὸν τύπον ἀνακοινωθέντων. Ἀμφότεραι αἱ ὡς ἄνω προτάσεις τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ τῆ Ἱεραῶν Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Ἀκολουθῶν, ὁ Μακαρ. Πρόεδρος ἐποιήσατο ἐναρξιν τῆς Ἐκθέσεως αὐτοῦ περὶ τῶν ὑπὸ τε τῆς Ἀριστίνδην καὶ τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῶν Συνόδου τῆς 116ῆς Συνοδικῆς περιόδου (1967-1972) πεπραγμένων. Ἐν τῇ ἀναλυτικῇ ταύτῃ Ἐκθέσει αὐτοῦ ὁ Μακαριώτατος ἀνεφέρθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ πρὸ τοῦ ἔτους 1967 ἐπικρατοῦν ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ ἄλλοδαπῇ κλίμα ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ἀκολουθῶν, τῆ ἐπαύριον 17ῃ Νοεμβρίου ἐ.ἔ., κατὰ τὴν Γ' τακτικὴν συνεδρίαν ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος, συνεχίζων τὴν Ἐκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν Συνοδικῶν πεπραγμένων τῆς τελευταίας 5ετίας, εἰσήλθεν εἰς τὸ β' μέρος αὐτῆς, τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν προγραμματισμὸν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς καθόλου ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, εἰς τὸν ΟΔΔΕΠ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Δικαιοσύνην.

Τῆ 19.30' ὥρα ἔλαβε χώραν μουσικοφιλολογικὴ ἐκδήλωσις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός», ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν κ. Ἱερωνύμου, πλειάδος Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ μεγάλου πλήθους λαοῦ. Κατ' αὐτὴν ὁ μὲν πολυμελὴς βυζαντινὸς χορὸς τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Ἱεροσολιτῶν «Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Ἀντωνίου Μπελούση, ἐξετέλεσεν ὑποδειγματικῶς ἐκκλησιαστικοὺς βυζαντινοὺς ὕμνους, ὁ δὲ Σεβ. Μητροπολίτης Ζιχῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Νικόδημος ἀνέπτυξεν, ἐντολῇ τῆς Ἱ. Συνόδου, τὸ λίαν ἐνδιαφέρον θέμα: «Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς Ἱεραρχίας», διεξελθὼν τοῦτο μετ' ἐπιστάσις καὶ πληρότητος³.

Τῆ ἐπαύριον, Σαββάτῳ 18ῃ Νοεμβρίου ἐ.ἔ., ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος συνέχισε καὶ ἐπεράτωσε

2. Σύντρια τὰ κείμενα ταῦτα δημοσιεύονται ἐν ἄλλαις σελίσι τοῦ παρόντος.

3. Ἡ ὁμιλία θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας».

τήν Ἐκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς ΔΙΣ ἀναφερθεὶς εἰς τὸ μισθολόγιον, τὰς συντάξεις, τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐφημερίων καὶ ἱεροκηρύκων καὶ εἰς τὰ Προσκυνήματα.

Κατὰ τὴν Κυριακὴν, 19ην Νοεμβρίου ἐ.ἔ., ἐτελέσθη ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ἱ. Ναῷ Ἀθηνῶν πανεπίσημος Συνοδικὴ Θ. Λειτουργία, καθ' ἣν ἔλαβε χώραν καὶ ἡ εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονία τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐψηφισμένου Ἀνδρούσης ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου καὶ Γεν. Δ/ντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Οἱ μέλλοντες νὰ συλλειτουργήσωσιν Ἀρχιερεῖς περιεβλήθησαν τὰς ἀρχιερατικὰς αὐτῶν στολὰς ἐν τῷ πλησίον τοῦ ἱ. ναοῦ Ἀρχιεπισκοπικῷ Οἴκῳ, ὅθεν καὶ ἐκκινήσαντες ἐν πομπῇ, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Ἰερώνυμον, προπορευομένον λαμπαδοῦχων καὶ διακόνων, ἀφίκοντο εἰς τὰ προτύλαια τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ, εἰσελθόντες ἐν αὐτῷ ψαλλομένης τῆς Μεγάλης Δοξολογίας καὶ καταλαμβάνοντες τὰς οἰκείας αὐτῶν θέσεις. Οἱ μὴ λειτουργήσαντες Σεβ. Ἱεράρχαι-μέλη τῆς Ι.Σ.Ι. εἶχον ἤδη καταλάβει τὰς ἑαυτῶν θέσεις ἐν τῷ Σολέα, ἐνῶ πλήθη εὐσεβοῦς λαοῦ εἶχον κατακλύσει πάντας τοὺς χώρους τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ. Ἡ τε Θ. Λειτουργία ὡς καὶ ἡ ἐπισκοπικὴ χειροτονία⁴, ἐν πάσῃ μεγαλοπρεπείᾳ τελεσθεῖσαι ἐν τῷ ἀτμοσφαίρας θείας κατανύξεως καὶ εὐσεβοῦς πανηγύρεως, ὑπῆρξαν τῷ ὄντι μεγαλειώδεις καὶ πανεπίσημοι, δημιουργήσασαι ὠκεανὸν εὐλαβῶν συναισθημάτων ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μετεχόντων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

Ὡς γνωστόν, ἀποφάσει τῆς Δ.Ι.Σ. ὠρίσθη, ἵνα κατὰ τὴν μετὰ τὴν 15ην Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους Κυριακὴν τελῆται ἐν Συνοδικῇ συλλειτουργίᾳ Μνημόσυνον ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀοιδίμων Πρωτοεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, εἰς ἐκδήλωσιν τῆς ὀφειλομένης πρὸς αὐτοὺς ἀϊδίου τιμῆς, διὰ πάνθ' ὅσα, μογήσαντες ἐν τῇ πηδαλιουχίᾳ τῆς ἱερᾶς τῆς καθ' Ἑλλάδα Ἐκκλησίας ὀλκάδος, προσήνεγκον αὐτῇ ἀγαθὰ, εἴτε χεῖμαςομένη εἴτε εὐδρομοῦση ἐν τῇ διαδοχῇ καιρῶν καὶ χρόνων. Ἡ ἐπιμνημόσυνος αὕτη Δέησις, ἣτινι κατὰ τὸ τρέχον ἔτος συνήφθη, μετὰ Συνοδικὴν διαγνώμην, καὶ ἡ τοιαύτη ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν θυμάτων τῆς ἀνηλεοῦς Μικρασιατικῆς τραγωδίας, καὶ δὴ καὶ τῶν ἀοιδίμων Ἱεραρχῶν καὶ τῶν κληρικῶν αὐτῶν, τῶν ἀδίκῳ θανάτῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντων ἐν τῇ πατρίᾳ γῆ τῆς Ἰωνίας, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 50 ὄλων ἐνιαυτῶν ἀπὸ τῆς θυσίας αὐτῶν, ἀνεπέμφθη ἐν ἄκρᾳ συγκινήσει καὶ κατανύξει καὶ ἐν μέσῳ γενικοῦ πένθους. Τὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐξεφώνησεν ἐντολῇ τῆς Ἱ. Συνόδου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, ὅστις, μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν καλλιπερίας τε

4. Τὰ τῆς χειροτονίας τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης κ. Ἀναστασίου ἐκτίθενται ἐν λεπτομερείᾳ ἐν ἄλλαις σελίσιν τοῦ παρόντος.

καὶ ἱστορικῆς ἀκριβείας, ἀνεφέρθη εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀγομένας κατὰ τὰ ἄνω ἐπετείου⁵.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς Θ. Λειτουργίας ἐτελέσθη Τρισάγιον πρὸ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ μάρτυρος Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου, ὅπισθεν τοῦ Καθεδρικοῦ Ἱ. Ναοῦ, ἐπὶ παρουσίᾳ μελῶν Μικρασιατικῶν ὀργανώσεων καὶ πλήθους λαοῦ.

Περὶ ὥραν 13.00' ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος παρέθεσε πρὸς τιμὴν τῶν μελῶν τῆς Ι.Σ.Ι. ἐπίσημον γεῦμα ἐν τῷ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης, εἰς ὃ παρεκάθησαν οἱ ἐξοχώτατοι Α' καὶ Β' Ἀντιπρόεδροι τῆς Κυβερνήσεως κ. κ. Στ. Πατακὸς καὶ Ν. Μακαρέζος, ὁ Ὑφυπουργὸς Ἑθν. Παιδείας κ. Ν. Στεργιόπουλος, ὁ Γεν. Δ/ντῆς Ὀρθοσκευμάτων κ. Κ. Κούρκουλας, οἱ βοηθοὶ Ἐπίσκοποι, ὁ Ἀρχιγραμματεὺς καὶ ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου, ὁ πανοσιολ. Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχ/πῆς καὶ ὁ πανοσ. Ἡγούμενος τῆς Ἱ.Μ. Πεντέλης. Εἰς τὰ ἐπιδόρπια ὁμιλῶν ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴν χαρὰν αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν ἀτμοσφαίρᾳ πρωτοχριστιανικῆς Ἀγάπης συνάντησιν τῶν Σεβ/των μελῶν τοῦ Σώματος τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας, ἐνῶ ὁ ἐξοχώτατος κ. Στ. Πατακὸς διὰ συγκινητικῶν λόγων πιστοῦ τῆς Ἐκκλησίας τέκνου ἐξήτησατο τὰς εὐχὰς τῶν παρισταμένων πρὸς ἀποτροπὴν διαπράξεως λαθῶν ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ Κυβερνητικοῦ ἔργου καὶ τὰς εὐλογίας αὐτῶν ἐπὶ εὐδῶσει τῶν καταβαλλομένων προσπαθειῶν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁμίλησε δι' ὀλίγων καὶ ὁ ἐξοχ. κ. Ν. Μακαρέζος, τονίσας τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὑπευθύνου παρουσίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας ἐν μέσῳ τῶν συγχρόνων προβλημάτων τῆς κοινωνίας, ἐπὶ πνευματικῇ καθοδηγήσει τοῦ λαοῦ.

Ὁλόκληρος ἡ Ε' τακτικὴ συνεδρία τῆς 20ῆς Νοεμβρίου κατηνάλωθη εἰς συζήτησιν διαδικαστικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ζητημάτων, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποῦσαν ΣΤ' συνεδρίαν (21 Νοεμβρίου) ἡ Ι.Σ.Ι. ἀποφανθεῖσα διὰ ψηφοφορίας, ἐπὶ προτάσεως τοῦ Μακαριωτάτου, ἀπέρριψε μετ' ἀγανακτήσεως τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκτοξευθεῖσαν κατηγορίαν ἐπὶ φιλομασσωτισμῷ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡσαύτως συνεδρίαν ἡ Ι.Σ.Ι. ἐνέκρινε, κατόπιν ψηφοφορίας, τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἀκολούθου ἀνακοινωθέντος:

«Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας κατὰ τὴν σημερινὴν συνεδρίαν αὐτῆς ἀψηχολήθη ἀρχικῶς μετὸν δημιουργηθέντα θόρυβον ἐν σχέσει μετὸ πρόσωπον τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος συγκεκριμένως ἐδήλωσεν ἐνώπιον τῆς Ἱεραρχίας ὅτι δὲν δύναται νὰ προεδρεύσῃ αὐτῆς, ἐὰν τυχὸν ὑπάρχουν ἐπιφυλάξεις ἐν σχέσει μετὸν τοποθέτησιν τοῦ ἐναντι τῆς Μασσωνίας. Ἀποσυρθέντος τοῦ Μακαριωτάτου, ἡ Ἱεραρχία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρώτου τῆ τάξει Σεβασμ. Μητροπολίτου Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίου, δι' ὀνομαστικῆς ψηφοφορίας ἀπέρριψεν ὁμοφώνως πᾶσαν ἐνδεχομένην

5. Ὁ λόγος δημοσιεύεται ἐν ἄλλῃ σελίδι τοῦ παρόντος.

υπόνοιαν, ἐκφράσασα τὴν θλίψιν τῆς διὰ τὸν δημιουργηθέντα θόρυβον.

Ἀκολούθως, συνεχισθεῖσης τῆς συνεδριάσεως τῆς Ἱεραρχίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου, ἐτέθη ὑπ' ὄψιν τῆς Ἱεραρχίας ἀνακοινωθέν, τὸ ὁποῖον ἐπὶ παρόντων συνόδων 63 διὰ ψήφων 54 ἔναντι δύο καὶ ἑπτὰ ἐχόντων ἐπιφυλάξεις μόνον ὡς πρὸς ἓν σημεῖον αὐτοῦ ἐνεκρίθη. Τὸ ἀνακοινωθέν ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, λαβοῦσα γνῶσιν τῶν δημοσιευμάτων ἐφημερίδων τινῶν, αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν, ἵνα πληροφόρησιν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα περὶ τῶν ἑξῆς: Πρῶτον, ὅτι δημοσιεύματα τινὰ παρουσιάζουν τὰ γεγονότα σκοπίμως παρηλλαγμένα, ὥστε νὰ ἐνθυμίζουσι τὸ πῶς ἐνεφανίζοντο παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Τύπου αἱ συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας. Ἡ ἀλλοίωσις τῶν λεγομένων ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ δὲν σημαίνει οὔτε ἐλευθερίαν τοῦ Τύπου, οὔτε σεβασμὸν πρὸς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν.

Δεύτερον, ὅτι ἡ τυχὸν γενομένη κριτικὴ διεξήχθη ἐν ἀπολύτῳ ἐλευθερίᾳ καὶ ἐγένετο μετ' ἀπολύτου ἡρεμίας καὶ εὐπρεπείας δεκτῆ.

Τρίτον, ὅτι δύο μόνον ἐκ τῶν Σεβ. Συνέδρων, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως κ. Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φλωρίνης κ. Αὐγουστίνος διετάραξαν τὰς τρεῖς πρώτας συνεδρίας διὰ τακτικῆς, τὴν ὅποιαν ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ἀποδοκιμάζει ἐντόνως καὶ τῆς ὁποίας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπανάληψιν.

Τέταρτον, τέλος, ὅτι ἐὰν τυχὸν τὰ μειωτικὰ διὰ τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας δημοσιεύματα προέρχωνται ἐκ μελῶν αὐτῆς, στιγματίζει ταῦτα μετὰ βδελυγμίας ὡς συκοφαντικὰ καὶ ἐπίβουλα κατὰ τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπιφυλάσσεται, ἵνα ἐρευνήσῃ πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων καὶ ἐπιβάλῃ κατ' αὐτῶν τὰς δεούσας κυρώσεις».

Ἀκολούθως, ὁ μὲν Σεβ. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος ἀνέγνω τὴν Ἐκθεσιν περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Μ.Σ.Ε. Νεολαίας πεπραγμένων κατὰ τὸ ἀπὸ 1969-1972 χρονικὸν διάστημα καὶ τὰς μελλοντικὰς προοπτικὰς αὐτῆς, ὡς καὶ εἰσήγησιν περὶ τοῦ ὑπὸ ἀνεγερσιν Νέου Διοικητικοῦ Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ οἰκοδομηθήσεται ἐν τῷ χώρῳ τῆς Ἱ. Μονῆς Πετράκη, ὁ δὲ Σεβ. Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ὑποθέσας Ἐξωτερικοῦ, ἀνεφέρθη διὰ μακρῶν εἰς τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ Γραφείου Διορθόδοξων καὶ Διεκκλησιαστικῶν Σχέσεων, ὅπερ ὑπάγεται εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν Μ.Σ.Ε., συνεχίσας τοῦτον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑπ' αὐτὴν Γραφεῖα Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς, Διεκκλησιαστικῆς Βοηθείας καὶ Ἀποδήμων, κατὰ τὴν ἐπομένην Ζ' συνεδρίαν τῆς 22ας Νοεμβρίου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡσαύτως συνεδρίαν ὠμίλησαν περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῶν κατ' αὐτοὺς Μ.Σ.Ε. α) ὁ Σεβ. Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τοῦ Τύπου, β) ὁ Σεβ. Κοζάνης κ. Διονύ-

σιος Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. Θ. Λατρείας, γ) ὁ Σεβ. Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνός, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Ἀρχιγραμματείας καὶ δ) ὁ Σεβ. Πρεβέζης κ. Στυλιανός, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς προαγωγῆς τοῦ Μοναχικοῦ βίου.

Αἱ Ἐκθέσεις περὶ τῶν πεπραγμένων τῶν λοιπῶν Μ.Σ.Ε. συνεχίσθησαν καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν, Ἡ' τῆς 23ης Νοεμβρίου, καθ' ἣν ὠμίλησαν α) ὁ Σεβ. Ξάνθης κ. Ἀντώνιος, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. Ἐκκλησ. Παιδείας, β) ὁ Σεβ. Διδυμοτείχου καὶ Ὁρρεστιάδος κ. Κων/νος, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. διοργανώσεως τοῦ Ποιμαντικοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἔργου, γ) ὁ Σεβ. Κασσανδρείας κ. Συνέσιος, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. Κανονικῶν ζητημάτων, καὶ δ) ὁ Σεβ. Νικαίας κ. Γεώργιος, Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῶν οικονομικῶν τῆς Ἐκκλησίας προβλημάτων. Ἄπαντες οἱ Σεβ. Πρόεδροι ἐξέθεσαν διὰ συγκεκριμένων στοιχείων τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ὑπ' αὐτοὺς Μ.Σ.Ε. ἐν τοῖς διαφόροις τομεῦσι τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ δράσεως, καὶ προέβησαν εἰς εὐρείαν ἀνασκόπησιν τῶν ἐπὶ μέρος ζητημάτων, ἅτινα συνάπτονται πρὸς τὰς δραστηριότητας ἐκάστης Μ.Σ.Ε., διαγράφαντες ἐν τέλει καὶ τοὺς ὑπὸ κατάκτησιν μελλοντικούς στόχους. Πρὸ τῆς λήξεως τῆς συνεδρίας ταύτης, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μακαρ. Προέδρου ὠμίλησε περὶ τοῦ συντελεσθέντος ἐν τῷ στρατεύματι ἐκκλ. ἔργου ὁ Σεβ. Ν. Πελαγονίας κ. Νικόλαος.

Τὸ μετὰ τὸ πέρας τῆς συνεδρίας ταύτης ἐκδοθὲν ἀνακοινωθέν περιλαμβάνει μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«...Τέλος, ἐπειδὴ παρὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας ὅπως αἱ πληροφορίες περὶ τῶν συνεδριῶν αὐτῆς δίδονται διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ἱεράρχου, διὰ νὰ μὴ παραλλάσσωνται τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ καὶ νὰ μὴ ἀλλοιώνωνται ἀγορεύσεις Μητροπολιτῶν, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως κ. Ἀμβρόσιος προέβη εἰς δημοσιεύσεις θιγούσας τὸ κύρος αὐτῆς, ἡ Ἱεραρχία ἀπεφάσισεν ἐπὶ 63 παρόντων διὰ ψήφων 47 ἔναντι 13 καὶ τριῶν λευκῶν, ὅπως ἀποβάλῃ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Ἐλευθερουπόλεως κ. Ἀμβρόσιον τῶν συνεδριῶν τῆς Ἱεραρχίας ἐπὶ τριήμερον, τὰ δὲ δημοσιεύματα ἐτέθησαν εἰς τὸν δικαστικὸν αὐτοῦ φάκελλον».

Ἡ συνεδρία τῆς 24ης Νοεμβρίου (συνεδρία Θ') διετέθη ἅπασα διὰ τὴν διατύπωσιν ἐκ μέρος τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν τῶν ἀπόψεων καὶ παρατηρήσεων αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου. Κατ' αὐτὴν ὠμίλησαν περὶ τοὺς ἐννέα Μητροπολίται, ἀσκήσαντες κριτικὴν ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ὑποβαλόντες διαφόρους προτάσεις. Εἰς τὴν συνέχειαν ἡ Ἱεραρχία συνεζήτησεν ἐπὶ τοῦ Μασσωνικοῦ θέματος καὶ ἐπεξεργάσθη τὸ κείμενον πράξεως αὐτῆς, καταδικάζουσης τὸν Τεκτονισμὸν. Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ἐν λόγῳ κειμένου συνεχίσθη καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην Γ' συνεδρίαν τῆς 25ης Νοεμβρίου, ἐνῶ ἡ τελικὴ αὐτοῦ ἔγκρισις ἀνεβλήθη διὰ προσεχῆ τινὰ συνεδρίαν.

Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΜΟΣΧΑΣ Κ. ΠΟΙΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ*

(18/10/1972—22/10/1972)

Τὴν 19^{ην} Ὀκτωβρίου παρετέθη εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Βασιλεὺς Γεώργιος» ἐπίσημον δεῖπνον ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τιμὴν τοῦ Ρώσου Πατριάρχου καὶ τῆς ἀκολουθίας του. Τὴν Κυβέρνησιν ἐξέπροσώπησεν ὁ Ἀ΄ Ἀντιπρόεδρος αὐτῆς κ. Στυλιανὸς Παττακός, παρεκάθησαν δὲ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰερώνυμος, μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι. Προσφωνῶν τὸν ἐπίσημον ἐπισκέπτην ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἶπεν:

Μακαριώτατε Πατριάρχα Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κύριε Ποιμὴν,

Μετὰ βαθείας εὐλαβείας ὑποδέχεται ἡ χριστιανικὴ Ἑλλάς τὸν Ποιμένα, τὸ τε ὄνομα καὶ τὴν κλησιν, ἐπὶ τὸ θεῖον ἔργον τῆς διαποιμάνσεως τῶν ἀνὰ τὴν Ρωσίαν χριστιανικῶν ψυχῶν. Καὶ ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ταύτῃ ἐλεύσει Ὑμῶν ἐνταῦθα, ἀναπολεῖ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ τοὺς δεσμούς, οἱ ὅποιοι συνέχον τὰς δύο Ἐκκλησίας, δεσμοὺς παμπάλαιους, ἀπὸ χιλιετίας ὀλοκλήρου καὶ πλεον, ἥδη ἀπὸ τοῦ ἐνάτου βυζαντινοῦ αἰῶνος. Ἑλληνας κληρικοί, Ἑλληνας πνευματικοὶ ταγοί, ἔρχονται εἰς τὴν Ρωσίαν, φορεῖς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας ἐν πνεύματι Ὁρθοδοξίας, φορεῖς τῶν Ἑλ-

ληρικῶν γραμμάτων, κομιστὰι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πολιτιστικῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία μετὰ τῶν ἑλληνικῶν χριστιανικῶν γραμμάτων ἀπετέλεσε τὸ ἀμάλγμα ἐκεῖνο, ὅπερ ὀνομάσθη ἑλληνοχριστιανικὸν ἰδεῶδες καὶ ἀποτελεῖ μέχρι σήμερον τὴν βάσιν τοῦ ἔθνικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων. Καὶ τόσον ἐτίμησαν οἱ Ρῶσοι τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐθεμελιώθη ὁ πνευματικὸς τὸν βίος, ὥστε τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν ὡς Ἐκκλησίαν ὀνόμασαν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ὅπουδήποτε καὶ ἂν τὸ μυστήριον αὐτῆς ἐτελεσιουργεῖτο, καὶ ἔξω δηλαδὴ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου.

Ζωηρὰ ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει εἰς τοὺς Ἑλληνας ἡ μνήμη τοῦ Μαξίμου τοῦ Ἑλλήνος ἢ Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ, δοξασθέντος εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ὀνομασθέντος ἐκεῖ Φωτιστοῦ τῶν Ρῶσων, κραταίου παράγοντος τῆς ἐν Ρωσίᾳ θρησκευτικῆς καὶ γενικώτερον φιλολογικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ Λιχοῦδαι γίνονται οἱ δημοῦχοι τῶν Πνευματικῶν — δηλαδὴ Θεολογικῶν — Ἀκαδημιῶν τῆς Ρωσίας, διὰ τῶν ὁποίων ὀργανώθη ἡ ἐν Ρωσίᾳ Ὁρθόδοξος Θεολογία. Πολλαπλασίως ὅμως ἀπέδωκε ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ Ρωσία. Πόσοι καὶ πόσοι Ἑλληνας κληρικοί καὶ κοσμικοί, Θεολόγοι καὶ ἄλλοι ἐργάται τοῦ πνεύματος δὲν ἀνεδείχθησαν ἀπὸ τὴν τεραστίαν πνευματικὴν δεξαμενὴν τῆς Ρωσίας! Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνας κληρικοί, ἄνδρες σοφώτατοι, κοσμήματα τῆς δούλης Ἑλλάδος, κοσμήματα τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ὁ Ἐδγένιος Βούλγαρις καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὑψώθησαν εἰς Μητροπολίτας Ρωσικῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐτίμησαν καὶ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνος καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Συντέλεσαν ἐπίσης εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Ρῶσων! Καὶ διὰ συντομίαν χρόνου, ἃς ἐνθυμηθῶμεν τοὺς παμπληθεῖς Ἑλληνας, ἀνεπτυγμένους καθ' ὅλην τὴν ἕρσικὴν ἐπικράτειαν, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν σκέπην τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἔδρων ὡς κληρικοί, ὡς διδάσκαλοι, ὡς ἔμποροι, ὡς ἀξιωματικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὡς ἐπιστήμονες, ὡς ἄνδρες τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ! Φιλόνομοι, πιστοὶ εἰς τὸ Κράτος, ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ ὁποίου ἀνεπτύσσοντο ὡς ἐν ἰδίᾳ πατρίδι. Ὅχι ὀλίγοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων παροίκων ὑψώθησαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐθνικοῦ Ἐδεργέτου! Γενόμενοι δὲ βαθύπλοτοι, ἀνεδείχθησαν καὶ Μεγάλοι Ἐθνικοὶ Ἐδεργέται, καὶ δὲν ἠργάσθησαν μόνον ὑπὲρ τῆς ἐδερσεως καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 617 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος, ἐπιθυμῶν ἵνα παράσχῃ τὰς δεούσας ἐξηγήσεις ἢ διευκρινίσεις ἐπὶ τῶν διατυπωθεισῶν σκέψεων τῶν ἀγορευσάντων Ἱεραρχῶν ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς Ἐκθέσεως αὐτοῦ, παρεκάλεσεν, ὅπως τῷ διατεθῇ ὁ πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητος χρόνος, διὸ καὶ ἡ Ἰ.Σ.Ι. ἀπεφάσισεν, ὅπως ὁ Μακαριώτατος ὁμιλήσῃ τῇ 27^ῃ Νοεμβρίου (συνεδρία ΙΑ'). Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην παρεσχέθησαν διεξοδικῶς ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου αἱ δέουσαι ἐξηγήσεις ἐπὶ τῶν πρόσθεν σημείων, καὶ ἀκολούθως ὁ Σεβ. Κερκύρας κ. Πολύκαρπος εἰσηγήθη ἐπὶ τοῦ θέματος «Περὶ προστασίας τῆς οἰκογενείας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ δημογραφικὸν πρόβλημα καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολυτέκνων». Ἐπηκολούθησε μακρὰ συζήτησις καὶ διατύπωσις προτάσεων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας, αἵτινες καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως παραπεμφθῶσι πρὸς τὴν οἰκείαν Μ.Σ.Ε. πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΧΡ. Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

Οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωσίας καὶ Ἑλλάδος Πατριάρχης κ. Ποιμὴν καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος κατὰ τὸ παρατεθὲν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως δεῖπνον. Διακρίνονται ὁ Ἀντιπρόεδρος κ. Στυλιανὸς Παττακός, ὁ ὑπουργὸς Παιδείας κ. Γιαντώνας καὶ ὁ Ρῶσος πρέσβυς κ. Λεβίτσκιν.

ἀποβλέποντες εὐγνωμόνως πρὸς τὴν δευτέραν των πατριίδα, τὴν Ρωσίαν, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς μὲ ἔργα ὑψηλοῦ θρησκευτικοῦ, πνευματικοῦ καὶ ὕλικου πολιτισμοῦ καὶ τῆς φιλίας τῶν δύο ἀδελφῶν ἐν Χριστῷ Λαῶν.

Ἄς μνημονευθῆ τέλος ὁ κορυφαῖος τῶν ἐν Ρωσίᾳ Ἑλλήνων, τὸ πιστὸν ἐκεῖνο τέκνον τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὅστις, γενόμενος καὶ ὑφυπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ ἀπεράντου Ρωσικοῦ Κράτους καὶ κατόπιν Κυβερνήτης τῆς μόλις ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος, ὑψώθη εἰς τὸν πρῶτον, τὸν πρώτιστον τῶν Ἑλλήνων!

Μακαριώτατε,

Μνήμονες πάντοτε τῆς Ἁγίας Ὑμῶν Ἐκκλησίας, κομισταὶ καὶ τοῦ εὐλαβοῦς χαιρετισμοῦ τοῦ Ἀντιβασιλέως—Πρωθυπουργοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν Κυβερνήσεως, ὑψάνομεν χριστιανικῶς τὸ ποτήριον ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας σεπτῆς Προσωπικότητος, ὑπὲρ τῆς Ἀ-

γίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἣν δεξιῶς ποιμαίνετε, καὶ ὑπὲρ τοῦ μεγάλου Κράτους Ὑμῶν, τῆς φίλης Ρωσίας.

Εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην τοῦ κ. Ἀντιπροέδρου ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Μόσχας ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

Ἐξοχώτατε κ. Πρόεδρε,

Μακαριώτατε,

Ἀξιότιμοι κ.κ. Ὑπουργοί,

Σεβασμιότατοι,

Σεβαστοὶ Ποιμένες,

Κύριοι,

Θεωρῶ ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἐγκαρδίως τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα διὰ τὴν θερμὴν ὑποδοχὴν,

τὴν ὁποῖαν μᾶς παρέχετε σήμερον, καὶ διὰ τοὺς καλοὺς λόγους καὶ τὰς καλὰς εὐχὰς σας.

Ἦλθομεν εἰς τὴν πόλιν σας, ἐπισκεπτόμενοι τὴν Α.Μ. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον κ. Ἱερώνυμον, διὰ νὰ ἔχωμεν φιλικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸ πλῆρωμα τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ νὰ προσκυνήσωμεν τὰ ἱερά της.

Πάντοτε θὰ φυλάσσωμεν εἰς τὰς καρδίας μας τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐγκαρδίου καὶ πλουσίας φιλοξενίας, μετὰ τὴν ὁποῖαν μᾶς ὑπεδέχθησαν οἱ ὁμόδοξοι ἀδελφοὶ μας εἰς τὰς ἐπισκέψεις τῶν διαφόρων Ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Παντοῦ ὅπου καὶ ἂν πηγαίνωμεν, αἰσθανόμεθα τὴν ἀγάπην τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ αὐτὸ προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ στερεῶν τὴν πίστιν μας εἰς τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν σύσφιξιν τῆς πατροπαράδοτου φιλίας τῶν Λαῶν τῶν δύο Χωρῶν μας.

Ἡμεῖς ἀποδίδομεν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀδελφικὴν συνεργασίαν τῶν τοπικῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς τὴν διορθόδοξον καὶ τὴν Οἰκουμενικὴν σφαιρὰν τῆς δραστηριότητός των καὶ τῆς διακονίας των διὰ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Θεωροῦμεν πολὺ σπουδαῖον νὰ ἀναπτύξωμεν τοιοῦτου εἶδους συνεργασίαν μετὰ τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν πολύμορφον καὶ ἀνήσυχον ἐποχὴν μας ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εἰρηνοποιουῦς ἐντολῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ διακονία τῶν Ἐκκλησιῶν μας διὰ τὴν εἰρήνην, τὴν ἀδελφικὴν συνεργασίαν ὄλων τῶν Λαῶν διὰ τὸ ἀγαθὸν ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ σπουδαιότερα πλεῖρα τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας. Εἴμεθα ἔτοιμοι δι' αὐτὴν τὴν συλλειτουργίαν, εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὴν πραγματοποιήσωμεν μαζί μετὰ τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Μάρτυς τῶν προαιωνίων αὐτῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ Ρωσικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ εἶναι ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω.

Εἰς τὴν πανεύμορφον ἐδώδη ἀνθοδέσμη τῶν ἱερῶν κοινοβίων τοῦ Ἄθωος ἡ Ρωσικὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος προσθέτει τὴν περίπου χιλιετηῖστοριαν τῆς, ἡ ὁποία εἶναι μία φωτεινὴ μαρτυρία τῆς βαθείας πίστεως καὶ ἐξαιρετικῆς εὐλαβείας τῶν Ὀρθοδόξων Ρώσων Χριστιανῶν.

Ἡ Μονὴ αὕτη ἦτο πάντοτε συνδεδεμένη μετὰ τὴν Ρωσικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μετὰ ζῶντας πνευματικὸς καὶ ὕλικους δεσμούς.

Ἡμεῖς, μεριμνῶντες διὰ τὴν διατήρησιν καὶ καλὴν κατάστασιν αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου κέντρου πνευματικῆς ζωῆς τῆς ἁγίας ἡμῶν Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, φυσικῶς τῷ λόγῳ ἔχομεν ἀνάγκη τῆς κατανοήσεως περὶ τοῦ ἐνδιαφέροντός μας ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἀρχῶν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν ἐπιμορφίαν τῆς ὁποίας τελεῖ τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ εἰς τὰς διαφόρους περιστάσεις τῆς συνεργασίας των.

Τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν εἶναι ἀγνωστον εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ἡμεῖς δὲ ἐλπίζομεν, ὅτι οἱ μοναχοί,

οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ μεταβοῦν ἀπὸ τὰς Μονὰς τῆς Πατρίδος μας εἰς τὸ κοινοβίον τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, δὲν θὰ προσκρούσουν εἰς τὴν λυπηρὰν ἀντίδρασιν τῶν ἐπισήμων ἑλληνικῶν κύκλων, ὡς καὶ ὅτι θὰ ἱκανοποιῶνται καὶ αἱ ἄλλαι μας προτάσεις, αἱ ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰ διαφέροντα τῆς Ρωσικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Ἄθωος.

Εὐχαριστῶ καὶ πάλιν τὴν Ἐξοχότητά Σας διὰ τὴν προσγενομένην, διὰ τῆς παρουσίας δεξιώσεως, τιμὴν καὶ ἐκφράζω τὴν ἐλπίδα περὶ ἀναπτύξεως τῶν παραδοσιακῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Λαῶν μας, αἱ ὁποῖαι εἴθε, μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, νὰ ὑπερηκετοῦν τὸ ἀληθὲς αὐτῶν ἀγαθόν.

Ἡ ἐπικρατήσασα ἀτμοσφαιρὰ χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ Ὀρθοδόξου φρονήματος εἰς τὴν πρώτῃν αὐτὴν ἐπίσημον ἐπαφὴν μεταξὺ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ ἀρχηγοῦ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἐκορυφώθη τὴν ἐπομένην, 20ῆν Ὀκτωβρίου, ὅτε ὁ Μ. Πατριάρχης κ. Ποιμὴν συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λένινγκραντ κ. Νικοδήμου ἐπεσκέφθη, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου καὶ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀττικῆς κ. Νικοδήμου, τὴν Α.Ε. τὸν Ἀντιβασιλέα καὶ Πρωθυπουργόν κ. Γεώργιον Παπαδόπουλον. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ἀντηλλάγησαν ἀπόψεις ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος.

Τὴν πρώτῃν τοῦ Σαββάτου 21ης Ὀκτωβρίου ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ποιμὴν ἀφίχθη εἰς τὴν Χαλκίδα, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας του.

Πρὸ τῆς γέφυρας τοῦ πορθμοῦ ἀνέμενον τοὺς ἐπισκέπτας ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χαλκίδος κ. Νικόλαος μετὰ τοῦ Νομάρχου κ. Δορκοφίην, τοῦ Δημάρχου κ. Πνευματικοῦ, τῶν Προέδρων τῶν Δικαστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρχῶν τῆς Πόλεως. Ἐκατέρωθεν τῆς γέφυρας τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου εἶχον παραταχθῆ περὶ τοὺς ἑκατὸν Κληρικοὶ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος, ἀνέμενε δὲ καὶ πολλὸς εὐσεβὴς λαός. Ἡ γέφυρα εἶχε σημαιοστολισθῆ διὰ ἑλληνικῶν σημαίων καὶ Βυζαντινῶν Λαβάρων. Εἰς τὴν στηθεῖσαν ἐξέδραν, ἅμα τῇ ἀφίξει του, ἀνῆλθεν ὁ Μακ. Πατριάρχης κ. Ποιμὴν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀντήλλαξε ἀσπασμόν μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Νικολάου. Πρὸ τῆς ἐξέδρας προσεφώνησε τὸν Μακαριώτατον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χαλκίδος κ. Νικόλαος.

Ὁ Μακαριώτατος ἀπήντησε δι' ὀλίγων εὐχαριστῶν. Ἀμέσως προσεφώνησε τὸν Μακαριώτατον ὁ Δήμαρχος Χαλκιδέων κ. Πνευματικός, εὐχρηθεὶς τὸ «καλῶς ἦλθατε» καὶ προσέφερεν ὡς δῶρον εἰκόνα τῆς Πολιοῦχου ἁγίας Παρασκευῆς.

Ἐγένετο ἡ παρουσίασις τῶν Κληρικῶν καὶ τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ ἐπέβησαν τῶν αυτοκινήτων, μεταβαίνοντες εἰς τὸ Προσκύνημα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου ἀνέμενον περὶ τοὺς πενήντα Κληρικοὶ ἐτέρας περιοχῆς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως καὶ πλῆθος κόσμου ἐκ τοῦ Προκοπίου καὶ τῶν περιχώρων, εἶχε δὲ σημαιοστολισθῆ ἡ πλατεῖα τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος καὶ ὀλόκληρος ἡ κομόπολις. Ὁ Μακαριώτατος περι-

Ἡ Α.Ε. ὁ Ἀντιβασιλεὺς-Πρωθυπουργὸς κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος ὑποδέχεται εἰς τὸ γραφεῖόν του τὸν Μ. Πατριάρχην κ. Ποιμένα. Διακρίνονται ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος καὶ ὁ Μητροπολίτης Λένινγκραντ κ. Νικόδημος.

βληθεὶς μανδύαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν καὶ προσεκύνησε τὸ Ἱερὸν Λεῖψανον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὁμοίως καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν Σεβ. Ἀρχιερεῖς, ἀνελθὼν δὲ εἰς τὸν θρόνον περιεβλήθη ἐπιτραχήλιον καὶ ὠμοφόριον καὶ ἤρχισε τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν τῆς Παρακλήσεως πρὸς τὸν Ὅσιον, ψαλεῖσαν Ρωσιστὶ ὑφ' ἀπάντων τῶν Κληρικῶν τῆς Πατριαρχικῆς συνοδείας. Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χαλκίδος κ. Νικόλαος προσεφώνησε τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Ἀγιώτατε,

Δοξάζω τὸν ἐν ἀγίοις ἀναπαύομενον Θεόν, διότι ἐπεφύλαξεν εἰς τὴν ταπεινότητά μου τὴν μεγάλην ταύτην χαρὰν, νὰ ὑποδεχθῶ Ὑμᾶς καὶ τὴν σεπτὴν συνοδείαν Ὑμῶν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο Προσκύνημα.

Εἰς τὸ πρόσωπον Ὑμῶν ἀξιούμεθα νὰ ἴδωμεν «πᾶν τὸ πλῆθος» τοῦ ὀρθοδόξου Ρωσικοῦ Λαοῦ, ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ ὁποῖου ἀνέτειλαν «ἀστέρες πολύφωτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος», ὅπως οἱ ἅγιοι Βλα-

δίμηρος καὶ Σέργιος καὶ Σεραφεῖμ καὶ τόσοὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἐν Βίβλῳ ζωῆς εἶναι γεγραμμένα.

Ἔρχεσθε ἀπὸ μίαν Ἐκκλησίαν κεκοσμημένην μὲ τοὺς τιμιωτέρους λίθων πολυτελῶν Ὅσιους καὶ Μάρτυρας, εἰς μίαν ἄλλην ἀδελφὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἣτις πάλιν ὡς θησαυρὸν πολύτιμον καὶ περιουσίαν ἀναφαίρετον ἔχει νὰ παρουσιάσῃ «ὄσιον μὲν ἐνδεκάριθμον χορὸν, τριάδα δὲ κλειῶν Ἱεραρχῶν». Μεταξὺ αὐτῶν ἐξέχουσιν θέσιν κατέχει καὶ ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Ρώσος καὶ Ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ τίμιον καὶ ἱερὸν Λεῖψανον ἀπὸ Μ. Ἀσίας τεθησαύριται ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Χαλκίδος.

Ζῶντες, Ἀγιώτατε, εἰς μίαν ἐποχὴν, ἣτις ἔχει ἀπωλέσει ἐν πολλοῖς τὸ ἀληθὲς νόημά της καὶ εἶναι ἐσφραγισμένη ἀπὸ τὸ ἄγχος καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν παιδιῶν της, διότι ἔχασε τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκεται ἐνώπιον ἐνὸς ἐπιτακτικοῦ χρέους. Καὶ τοῦτο εἶναι ἡ μαρτυρία της. Ὅφειλε ἡ Ὀρθοδοξία σήμερον νὰ εἴπῃ («λόγον Κυρίου») ζωντανὸν καὶ φλογερὸν ἐπὶ τῶν σημερινῶν ἀγωνιωδῶν προβλη-

μάτων εἰς τὰς ἀπονευρωμένας ὑπάρξεις καὶ τὰς νεκρὰς ψυχὰς.

Καὶ τὸν λόγον τοῦτον θὰ τὸν εἶπον τὰ «στόματα τοῦ Λόγου», οἱ ἅγιοί της, ἀλλὰ καὶ κάθε Χριστιανός.

Ὅταν ἔγραφεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὅτι «ζωγραφία σιωπῶσα ἐν τοίχῳ λαλεῖ πλείονα καὶ ὠφελιμώτερα», διεκήρυσσε μίαν μεγάλην ἀλήθειαν.

Τοῦτο αἰσθανόμεθα καλύτερον, ὁσάκις ἀσπάζομεθα εὐλαβῶς τὸ σκήνωμα τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Ρώσου καὶ Ὁμολογητοῦ.

Λαμβάνομεν θάρρος καὶ δύναμιν εἰς τὴν πορείαν ἡμῶν, διότι τὸν δρόμον τοῦτον τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ διακονίας Χριστοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν βαδίσωμεν μόνοι, ἀλλὰ «σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις».

Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἁγίων, αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ εἶναι «σκάνδαλον» διὰ τὸν κόσμον, ἀλλὰ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀξιότεροι ἐκπρόσωποι τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δυνάμεθα νὰ συντρίβωμεν τὸν Σατανᾶν καὶ νὰ παραθέτωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ.

Αὐτοὺς τοὺς ἁγίους, διὰ τῶν ὁποίων δηλοῦται καὶ σημαίνεται ὁ Κύριος, προσφέρομεν ὡς δείκτας πορείας καὶ φῶτα σωστικά εἰς τὴν τραγικὴν γενεάν ἡμῶν.

Καὶ τὸ Ἱερὸν τοῦτο Προσκύνημα, τὸ ὁποῖον ἀγιάζει ἐν ἐκλεκτῶν τέκνων τοῦ ὀρθοδόξου ὁσίου Λαοῦ, ὑπηρετεῖ μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον τὸν σύγχρονον ἀνθρώπων, χωρὶς νὰ ὑστερήῃ καὶ εἰς ἄλλους φιλανθρωπικούς τομεῖς, ὅπως θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσωμεν μετ' ὀλίγον.

Ἀγιώτατε,

Ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἱεροῦ Κλήρον καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Λαοῦ τῆς Ἱ. Μ. Χαλκίδος, ἐκφράζω θερμοτάτας εὐχαριστίας, διότι ἐδηρεστήθητε νὰ ἔλθητε σήμερον εἰς τὸ Ἱερὸν Προσκύνημα τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου, διὰ νὰ λάβητε χάριν καὶ εὐλογίαν ἀφ' ἐνός καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ προσφέρετε εἰς ἡμᾶς τὰς πολυτίμους εὐχὰς καὶ εὐλογίας Ὑμῶν.

Ἐπιτρέψατέ μοι, Ἀγιώτατε, ἵνα ὡς ἐλάχιστον

Ὁ Μκαριώτατος Πατριάρχης Μόσχας κ. Ποιμὴν, ἡ συνοδεία του καὶ Ἕλληνες Ἀρχιερεῖς καὶ ἄλλοι κληρικοί εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ Ἱερατικῶν Γηροκομείου «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ρώσος».

δείγμα ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ μεγάλης ἐκτιμήσεως προσφέρωμεν τὴν θάβδον ταύτην, ἵνα ὡς μιμητῆς τοῦ ἀρχιποιομένου Χριστοῦ ποιμαίνητε τὰ ἀρνία Του ἐπὶ ἔτη πολλά, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου, ἵνα προσβεῦν πάντοτε πρὸς Κύριον καὶ προστατεύῃ Ὑμᾶς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς Ὑμῶν.

Ἀκολουθῶς, προσέφεραν εἰς Αὐτὸν ποιμαντορικὴν θάβδον καὶ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ρώσου. Ἀντεφώνησεν ὁ Μακαριώτατος καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Σεβασμιώτατον ἱεράν Εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἐπισκοπικὸν Ἐγκόλπιον καὶ τινὰ ἄλλα δῶρα. Μετὰ τοῦτο, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν τοῦ συγκεντρωθέντος λαοῦ—ὁ Ἱ. Ναὸς τοῦ Ὁσίου ἦτο πλήρης κόσμου—μετέβησαν εἰς τὸ πρεσβυτέριον τοῦ προϊσταμένου τοῦ Προσκυνήματος, ὅπου καὶ παρετέθη πρόγευμα.

Ἐν συνεχείᾳ, ἀνεχώρησαν διὰ Χαλκίδα διὰ τὸ ἐπίσημον γεῦμα. Ἐξῶθεν τῆς Χαλκίδος ἐστάθμευσαν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς κτίριον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Γηροκομείου «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ρῶσος», λειτουργοῦντος δαπάναις τοῦ Ἱ. Προσκυνήματος. Ἐπεσκέφθησαν ὀλόκληρον τὸ κτίριον, ἐχαιρέτισαν τοὺς γέροντας καὶ ὁ Πατριάρχης ἠύχθη καὶ ἠλόγησεν αὐτούς. Περὶ ὥραν 13.30' παρεκάθησαν εἰς γεῦμα εἰς τὸ μέγα Ξενοδοχεῖον Λούσου, εἰς τὸ ὅποιον ἐπίσης ἔλαβον μέρος αἱ Τοπικαὶ Ἀρχαί, Προϊστάμενοι Ὑπηρεσιῶν κ.λπ. ἐν συνόλῳ περὶ τὰ ὀγδοήκοντα πρόσωπα. Ἀντηλλάγησαν προπόσεις καὶ προσφωνήσεις μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Σεβ. Χαλκίδος, ὅστις εἶπεν:

Ἀγιώτατε,

Ἐκτιμῶμεν τὰ μέγιστα τὴν ἐπίσκεψιν Ὑμῶν εἰς τὴν Ἱ. Μ. Χαλκίδος. Στενοὶ δεσμοὶ συνδέουν ἀπ' αἰῶνων τὴν Ὁρθόδοξον Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν τοπικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Χαλκίδος.

Δὲν εἶναι μόνον ὁ Ὁσιος Ἰωάννης ὁ Ρῶσος μία χορσὴ γέφυρα μεταξὺ Ὑμῶν καὶ ἡμῶν.

Ἀξίζει νὰ ὑπομνησθῇ αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ὅτι καὶ εἰς ἕτερος ἄγιος τῆς Εὐβοίας, ὁ Ὁσιος Δαβὶδ ὁ Γέρον, ὅστις εἶναι καὶ ἰδρυτῆς παλαιότητας Ἱ. Μονῆς τῆς περιοχῆς ἡμῶν, ἔκτισε τὴν Ἱ. Μονὴν του διὰ συνεισφορῶν ἐκ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλήνων, ζώντων ἐν Ρωσίᾳ, καὶ Ὁρθοδόξων Ρώσων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Μέχρι σήμερον δὲ διαφυλάσσεται εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ὁσίου Δαβὶδ παλαιὸν θυμιατήριον καὶ ἐπιτραχήλιον ὠστικὸν τοῦ 16ου αἰῶνος, δῶρα τοῦ ἁγίου εἰς τὴν Μονήν.

Ἡ ἐπίσκεψις Ὑμῶν αὐτὴ καὶ γενικώτερον τοιαῦται ἐπισκέψεις συμβάλλουν εἰς σύσφιγξιν παλαιῶν δεσμῶν, προβάλλουν τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀπάντησιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν διεσπασμένον καὶ κατακερματισμένον κόσμον ἡμῶν.

Διὰ τοῦτο, ἐπιτρέψατέ μοι καὶ πάλιν νὰ ἐκφράσω τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀγαλλίασιν πάντων ἡμῶν.

Καὶ νῦν ὑπῶ τὸ ποτήριον ὑπερὺν υἰείας τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, τῆς σεπτῆς συνοδείας Ὑμῶν, τοῦ Ὁρθοδόξου Ρωσικοῦ Λαοῦ καὶ τῆς προκοπῆς καὶ ἐν Θεῷ ἀδείξεως τῆς Ἐκκλησίας, ἧς προϊσταται ἡ Ὑμετέρα Ἀγιότης.

Ἐκδηλος ἦτο ἡ χαρὰ τῶν φιλοξενουμένων ἀπὸ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐγκαρδιότητα. Ἐψάλησαν ἑκατέρωθεν Ἐκκλ. ὕμνοι καὶ, ἀφοῦ αἱ Ἀρχαὶ ἀπεχαιρέτισαν τὸν Μακαριώτατον, Οὗτος μετέβη πρὸς σύντομον ἐπίσκεψιν τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιαστικοῦ Οἰκοτροφείου, ὅπου καὶ ἠλόγησε τοὺς μαθητάς.

Λαὸς πολλὸς ἀνέμενεν εἰς τὸν ἔναντι παλαιοχριστιανικὸν Ἱ. Ναὸν τῆς Πολιοῦχου ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπου ἐν συνεχείᾳ ἀμέσως μετέβησαν. Οἱ χοροὶ ἔψαλαν τὸν πολυχρονισμόν τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ Πατριαρχικὴ συνοδεία ἔψαλε ῥωσιστὶ μεγαλυνάρια εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευήν. Ἐκαμε σύντομον ξενάγησιν ὁ Παν. ἀρχιμ. π. Ἱερώνυμος Κοτσώνης, πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θηβῶν καὶ Λεβαδείας καὶ ἤρχισεν ἡ προσφορά τῶν δώρων παρὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Πατριάρχου. Εἰς τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς προσεφέρθησαν δικηροτρίκηρα, εἰς τοὺς ἱερεῖς σταυροὶ εὐλογίας καὶ εἰς ὄλους ἀπὸ δύο μεγάλα δέματα μὲ τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἱ. Προσκυνήματος καὶ μὲ τοπικὰ προϊόντα.

Μεθ' ὃ καὶ πάλιν, ἐνῶ οἱ χοροὶ τῶν ἱερέων ἔψαλλον τὸν «Δεσπότην καὶ Ἀρχιερέα...», ὁ Πατριάρχης ἠλόγησε τὸν λαόν, τὸν ἠύχθη καὶ τὸν ἠυχάριστησε διὰ τὴν ἐγκαρδιον ὑποδοχὴν, τονίσας πόσον πλησίον καὶ ἀδελφικὸν αἰσθάνεται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας τὸν λαόν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀντηλλάγησαν μὲ πολλὴν ἐγκαρδιότητα ἀδελφικοὶ ἀσπασμοὶ καὶ περὶ ὥραν 3.30' ἀπογευματινὴν, ἐπευφημοῦμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐπέβησαν τῶν αὐτοκινήτων των καὶ ἀνεχώρησαν δι' Ἀθήνας.

Ἡ Τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς Χαλκίδος ἐθεώρησεν ὡς ἰδιαιτέραν τιμὴν καὶ εὐλογίαν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαριώτατου καὶ τῆς συνοδείας του εἰς αὐτὴν, τὴν ἐξετίμησε καὶ ἔδειξεν ὅσην ἠδύνατο ἐγκαρδιότητα καὶ θερμότητα αἰσθημάτων κατὰ τὴν ὑποδοχὴν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐγένεν ἀμέσως ἀντιληπτὸν ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτας, Μακαριώτατον Πατριάρχην καὶ τὴν συνοδείαν του. Ἀκόμη δὲ ἐδόξασε τὸν προσφιλέστατον Ἅγιον Ἰωάννην Ρῶσον, τὸν αἴτιον καὶ αὐτῆς τῆς εὐλογίας.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΑΝΘΙΜΟΣ Δ. ΡΟΥΣΣΑΣ

ΕΠΙ ΤΑΙΣ ΕΟΡΤΑΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ Τῆς ΑΝΑΤΟΛῆς τοῦ ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ 1973 ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» ΚΑΙ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» ΕΥΧΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΑΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΠΑΣΑΝ ΧΑΡΑΝ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΑΝΤΟΣ ΥΙΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἐπὶ τῇ θείᾳ ἐνανθρωπήσει

« ΠΑΡΑΓΕΓΟΝΕ ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΩΣΑΙ ΤΑΣ ΨΥΧΑΣ ΗΜΩΝ »

Ἡ ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ παρόντος ποιητικὴ διατύπωση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας ὑμνωδοῦ, εἰς τὸ Δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, εἶναι ἐξόχως ἐκφραστικὴ τοῦ σωτηριολογικοῦ πυρήνος, τὸν ὁποῖον περικλείει τὸ πολυδιάστατον γεγονός τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου. Πέραν τοῦ καθιερωμένου εἰς τὰ κοσμικὰ πλαίσια ἑορταστικοῦ ὕφους τῆς μεγάλης ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων, καὶ δὴ καὶ κατ' ἐπίδρασιν δυτικῆν, ἢ πλειονοψηφία τῶν Χριστιανῶν δὲν ἀποφασίζει νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν εὐλαβῆ μελέτην τοῦ μυστηρίου, διὰ νὰ δοθῇ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἢ δυνατότης εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, νὰ ἐμβαπτισθῇ, ἐν κυριολεξίᾳ, εἰς τὸν ὠκεανὸν τῆς ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τὴν Γῆν χαρισθείσης θείας ἀγάπης.

Εἰς τὴν πλειονότητα καὶ εἰς τὴν οὐσίαν ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ὁ ζῶν ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς πνευματικῆς ἐπικρατείας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀλύτρωτος, —πολὺ περισσότερο δεινοπαθεῖ εἰς τὰ δεσμά του ὁ ἐκτὸς τοῦ τοιοῦτου χώρου ἄνθρωπος— διότι τὰ μηνύματα τοῦ Οὐρανοῦ περιεπλάκησαν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἡχητικῶν κυμάτων τῶν ποικιλωνύμων σειρήνων τοῦ συγχρόνου κόσμου καὶ δὲν ἔφθασαν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἀκοάς· καὶ τοῦτο, διότι, προφανῶς, ἡ ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς, ἐπιρρεπὴς μένουσα πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, εἶναι ἐξαίρετος δέκτης τῶν μηνυμάτων τοῦ κόσμου, ὄχι ὅμως καὶ τῶν μηνυμάτων τοῦ Θεοῦ. Ἡ διαπίστωση αὕτη δὲν δικαιολογεῖ οὐδεμίαν γενίκευσιν, οὔτε καὶ ἀπαισιοδοξίαν. Τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν δὲν ἐπιτρέπει αὐθαίρετα συμπεράσματα, τοσοῦτον μάλλον καθ' ὅσον ἡ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀγάπη καὶ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑπέρτεραι πάσης ἀνθρωπίνης σκέψεως ἢ ἀνησυχίας.

Σκοπὸς ὅμως τοῦ παρόντος ἄρθρου εἶναι νὰ τονίσῃ εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ὅτι ἡ μετακίνησις τοῦ γεγονότος τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ σωτηριολογικοῦ περιεχομένου του πρὸς ἄλλα δευτερεύοντα στοιχεῖα, ἀπογυμνώνει τὸν ἀγωνιζόμενον ἐργάτην τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος, ἔστερημένος τοῦ κυρίου ὀπλισμοῦ, ἀστοχεῖ συνεχῶς εἰς τὸν ἄγων, τὸν ὁποῖον διεξάγει. Πέραν τούτου, ὑπάρχει καὶ ἕτερος, πρόσθετος λόγος, διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ μηνύματος τοῦ Χριστοῦ καθαροῦ καὶ ἀνοθεύτου ἀπὸ μεταποιήσεις καὶ προσαρμογὰς. Εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς εἰλικρινείας. Πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν μὲ τὴν γλῶσσαν τῆς εἰλικρινείας εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον. Καὶ νὰ τοῦ εἴπωμεν πλήρη τὴν ἀλήθειαν. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ, εἶναι ὁ Λυτρωτὴς. Ἡ τὸν ἀποδέχεται καὶ πορεύεται τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας ἢ τὸν ἀποκρούει καὶ εὐθύνεται διὰ τὴν ἄρνησίν του ταύτην.

Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς Σωτὴρος καὶ Λυτρωτοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σαφὴς καὶ περιεκτικὴ. Ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διδάσκει ἢ Ἐκκλησία, ἔσωσε τὸν ἁμαρτήσαντα ἄνθρωπον καὶ ἐπέτυχε τὴν συνδιαλλαγὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ, σαρκωθείς καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διδάξας θείαν διδασκαλίαν καὶ ἐπισφραγίσας αὐτὴν διὰ τελείου καὶ ὑποδειγματικοῦ βίου· αὐτὸς οὗτος ὁ Χριστὸς προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἐκουσίως θυσίαν ἐξιλαστήριον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, κυβερνῶν πάντοτε τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποῖαν ἴδρυσεν καὶ ὠρίσεν ὡς τὴν κιβωτὸν τῆς σωτηρίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας σώζεται πᾶς ἄνθρωπος. Ἡ σωτηρία αὕτη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατὴ, ἐφ' ὅσον θὰ θελήσῃ οὗτος νὰ προσοικειωθῇ καὶ ὑποκειμενικῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐπιτελεσθεῖσαν ἀπολύτρωσιν. Τὰ μέσα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς τοιαύτης σωτηρίας εἶναι τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας τελούμενα μυστήρια, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τοὺς ἀγωγὸς τῆς Θείας Χάριτος.

Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πορεία πρὸς τὴν λύτρωσιν, ὅχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιτεύξεως ἐνὸς ἀβεβαίου σκοποῦ, εὐρίσκομένου εἰς τὸ τέρμα τῆς ἀγωνιστικῆς πορείας του, ἀλλ' ὡς ἀρξάμενη ἤδη κατάστασις λυτρώσεως ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Κυρίου ἐνότητος καὶ κοινωνίας. Ὁ χώρος αὐτὸς εἶναι χώρος ἀπλέτου φωτός, εἶναι βασιλεία ἀγάπης καὶ ναὸς συγχωρήσεως, ἀφοῦ ὁ Θεὸς «ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν» (Κολασ. α' 13). Αὐτὸ τὸ μήνυμα ἀνηγγέλθη προφητικῶς κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς θείας Γεννήσεως, ὅταν ὁ Ἄγγελος εἶπε πρὸς τοὺς ποιμένας· «ἰδοὺ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣ τις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ» (Λουκᾶ β' 10). Ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐδόθη κατὰ θείαν ἐμπνευσιν εἰς τὸν υἱὸν τῆς Παρθένου, τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ἀποκαλύπτει σταθερῶς τὸν σκοπὸν τῆς ἐλεύσεως καὶ τὴν ἀποστολὴν του εἰς τὸν κόσμον· «αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν» (Ματθ. α' 21).

Αἱ ἐπαγγελίαι τῆς Ἁγίας Γραφῆς διὰ τὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποτελέσματα οὐδέποτε διεψεύσθησαν, προκειμένου περὶ ἐκείνων ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐδέχθησαν ὡς Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν. Ὁ Χριστὸς δὲν ἐνηνθρώπησε ματαίως. Τὸ θαῦμα τῆς ἐνανθρωπήσεως δὲν ἐγένετο ἄνευ σκοποῦ, ἀλλ' ὑπηγορεύθη ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν δυναστείαν τῆς ἁμαρτίας· ὁ Λόγος, τὸ φῶς, ὁ «νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης» ἀνέτειλε διὰ νὰ ἐπιλάμῃ «τοῖς ἐν σκότει». Ἄλλ' ἢ τὸν δέχονται οἱ ἄνθρωποι τὸν Χριστὸν ἢ τὸν ἀποκροῦν. Τοῦτο εἶναι δικαίωμά των, ἀλλὰ καὶ τεραστία εὐθύνη ἐναντι τῆς ψυχῆς των. Ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ σωτηρία, ἡ χαρὰ καὶ ἡ εἰρήνη δὲν εἶναι καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξασφαλίζονται κατὰ μαγικὸν τρόπον καὶ χωρὶς τὴν ἀνθρωπίνην συνεργίαν. Ὁ ἱερός εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς ἀποκαλύπτει ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, ὅτι ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ «σὰρξ ἐγένετο» ἐν χρόνῳ, «εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι...» (Ἰωάν. α' 11).

Τὸ ἀναγκαῖον τῆς συνεργασίας μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἰσχύει δι' ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκονομίας, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐξαίρεται αὕτη εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Παρθένου Μαρίας ἀποδοχὴν τοῦ ἀγγελικοῦ χαιρετισμοῦ· «Χαῖρε Κεχαριτωμένη» καὶ τοῦ «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ» (Λουκᾶ, α' 28). Ὁ ἱερός Δαμασκηνὸς ἐρμηνεύει· «ὄντως εὖρες χάριν ἢ ἀξία τῆς χάριτος· εὖρες χάριν ἢ τοὺς πόνους τῆς χάριτος γεωργήσασα καὶ πολυχοῦν δρεψαμένη τὸν ἄσταχυν τῆς χάριτος· εὖρες χάριτος ἄβυσσον, ἢ σώαν τὴν ὀλκάδα τῆς διπλῆς παρθενίας τηρήσασα· καὶ τὴν ψυχὴν γὰρ παρθένον ἐτήρησεν, οὐ τοῦ σώματος ἔλαττον· ὅθεν καὶ ἡ τοῦ σώματος παρθενία τετήρητο».

Ἴδου λοιπὸν εἰς ὑπεράτην βαθμίδα καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Θεοτόκου ἢ εὐλογημένη σχέσις τῆς θείας Χάριτος καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. (Ἡ Θεοτόκος, Ἐκδοσις τοῦ Ἰδρύματος «Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Ρῶσος», εἰσαγωγή σ. 43). Τὸ πρόβλημα τοῦτο, ἐκ τῶν ὀξυτέρων εἰς τὴν χριστιανικὴν Θεολογίαν ἐν γενεῖ, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐξόχως εὐαίσθητον εἰς τὴν ἐποχὴν μας, διότι περὶ πολλοῦ ποιῶνται τῆς ἐλευθερίας των οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἀδιαλείπτως τονίζεται ἡ ἐλευθερία ὡς ὑπέρτατον ἀγαθόν, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ὁποίου εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀπόρριψις πάσης ἐξωθεν ἐπιβαλλομένης ἀρχῆς ἢ ἀληθείας.

Ἄκριβῶς ὅμως ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου πόρρω ἀπέχει πάσης ἐξωθεν ἐπιβολῆς καὶ κυριαρχίας. Τὸ ὅλως ἀντίθετον συμβαίνει. Ἡ ἀναγκαῖα διὰ τὴν σωτηρίαν Χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι δωρεά, δίδεται ὅμως εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δεικνύουν προαιρετικὴν σπουδὴν καὶ ἐπιτηδειότητα καὶ καθαρότητα κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν· «λογικὸς καὶ αὐτεξούσιος γενόμενος ὁ ἄνθρωπος, ἐξου-

σίαν εἴληφεν ἀδιαλείπτως διὰ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἐνοῦσθαι τῷ Θεῷ». Ὁ Θεός, λέγει ὁ ἱερός Πατήρ, «πᾶσι μεταδίδωσι τῆς ἑαυτοῦ ἐνεργείας κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτηδειότητα καὶ δεκτικὴν δύναμιν, φημί δὲ τὴν τε φυσικὴν καὶ προαιρετικὴν καθαρότητα» καὶ «παντὶ τῷ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθόν ὁ Θεός συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν» (Ἡ Θεοτόκος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 44).

* * *

Ὁ ἀστὴρ τῆς Βηθλεὲμ μεσουρανεῖ καὶ πάλιν ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ἑορτῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως. Αἱ μορφαὶ τῶν ἱερῶν προσώπων, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσήφ, τῶν εὐλαβῶν ποιμένων καὶ τῶν μάγων, πλαισιούμεναι ὑπὸ πλήθους στρατιᾶς ἀγγέλων, προβάλλονται καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐνώπιον τοῦ πληρώματος αὐτῆς· εἶναι ἡ φιλόξενος προσφορά τῆς Γῆς εἰς τὸν Ἐμμανουήλ. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ψάλλει τὸ γεγονός εἰς τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἑσπερινοῦ·

Σήμερον τίκτει ἡ παρθένος
τὸν ποιητὴν τοῦ παντός.
Ἐδὲμ προσφέρει σπήλαιον,
καὶ ἀστὴρ μηνύει Χριστόν,
τὸν ἥλιον τοῖς ἐν σκότει.
Μετὰ δώρων μάγοι προσεκύνησαν,
πίστει φωτιζόμενοι.
Καὶ ποιμένες εἶδον τὸ θαῦμα,
ἀγγέλων ἀνυμνούντων καὶ λεγόντων·
Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

Τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν ὑπέρλογον χαρακτήρα τῆς ἑορτῆς, ἐν συνδυασμῷ δηλονότι τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δωρουμένης εἰρήνης καὶ τῆς δυναμικῆς θείας φανερώσεως πρὸς σωτηρίαν τοῦ κόσμου, παραθέτει καὶ ὑμνεῖ ἡ ἐπίκαιρος ὕμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιμένουσα πάντοτε εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἴδου χαρακτηριστικαὶ τινες ἐκφράσεις ἀποδιδούσαι τὸ κύριον ἐνδιαφέρον τῶν ἱερῶν ὕμνων τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐξύμνησιν τῆς θείας Γεννήσεως: Ἔρχεται Χριστός, ἵνα σώσῃ ὃν ἔπλασεν ἄνθρωπον, ὡς φιλάνθρωπος. Αὐτὸν ἵκετεύσατε εἰρηνεῦσαι τὸν κόσμον καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν· Ἐπὶ γῆς εὐδοκία ἐπεφάνη σῶσαι τὸ γένος ἡμῶν· Θεὸς ἐν σαρκὶ ἐφάνη, Σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· Δεῦτε προσκυνήσωμεν τῷ τεχθέντι σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν· Παραγέγονε Χριστὸς σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐὰν ἡ κατ' ἔτος τιμωμένη γενέθλιος τοῦ Κυρίου ἡμέρα μείνῃ ἐκτὸς τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνός της, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν σωτηρίαν ἐνὸς ἐκάστου τῶν Χριστιανῶν, τότε ὁ ἑορτασμὸς παραμένει ἀπλῆ ἐθιμικὴ πράξις, ἢ ὁποῖα παρέρχεται χωρὶς καμμίαν ἐσωτερ-

Ἀπό τὸν Ἑλληνισμὸν τοῦ Ἐξωτερικοῦ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΙΩΒΗΛΑΙΟΝ

(Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 50ετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱ. Μητροπόλεως
— ἤδη Ἀρχιεπισκοπῆς — Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας)

Κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀνακοινωθείσης μοι διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5921 /7-10-72 ἐγγράφου Αὐτῆς, ὠρίσθη ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις, αἵτινες θὰ ἐγίνοντο εἰς τὸ Λονδίον, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πενήτηκοντα ἐτῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θυατείρων, ἧτις ἤδη εἶναι Ἀρχιεπισκοπῆ.

Εὐρισκόμενος ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον δι' ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, ἀνεχώρησα ἀεροπορικῶς μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Εἰρηναίου ἐκ Κολωνίας εἰς τὸ Λονδίον.

Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον μᾶς ὑπεδέχθη ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Τροπαίου κ. Γρηγόριος μετ' ἄλλων κληρικῶν. Ὁ καιρὸς ἦτο θαυμάσιος, ὁ ἥλιος ἔλαμπε, γεγονός ἐλίγον σπάνιον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Κατηρθύνηθημεν εἰς τὴν

Ἀρχιεπισκοπῆν, ὅπου ἐγενόμεθα δεκτοὶ μὲ πολλὴν χαρὰν ἀπὸ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Θυατείρων κ. Ἀθηναγόραν. Ἐκεῖ εὐρίσκοντο καὶ ἄλλοι Ἱεράρχαι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔλθει διὰ τὸν ἐορτασμὸν τοῦ Ἰωβηλαίου, ὡς ἦσαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Χαλδίας κ. Κύριλλος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, ὁ Σεβ. Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνός, ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ὁ Σεβ. Γαλλίας κ. Μελέτιος, ὁ Σεβ. Βελγίου κ. Αἰμιλιανός, ὁ ἐν Ζυρίχῃ Ἕλλην πρόξενος κ. Κων/νος Γκέρτσος καὶ ἄλλοι. Μετὰ τὸ γεῦμα τὸ ὅποιον ἐλάβομεν εἰς τὴν κοινοβιακὴν τράπεζαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὠδηγήθημεν εἰς τὸ ἐναντι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ξενοδοχείου «Albany», ὅπου κατελύσαμεν.

Τὸ ἀπόγευμα καὶ περὶ ὧραν ὅραν, ἐτελέσθη ὁ Ἑσπερινὸς εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεο-

κῆν ἀνανέωσιν καὶ ἔλλαμψιν. Ἡ εὐθύνη διὰ μίαν τοιαύτην παραθεώρησιν τῆς ἐορτῆς θὰ βαρύνῃ ἡμᾶς αὐτούς, οἱ ὅποιοι «μεριμνῶμεν καὶ τυρβαζόμεθα περὶ πολλὰ», ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ὕλικῶν φροντίδων διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐδεδεσμένων καὶ τῶν ἐκκεντρικῶν ἀμφιέσεων καὶ καταλήγοντες μέχρι τῶν κοσμικῶν ἐκδηλώσεων καὶ τοῦ ἐξωτερικῶς φαντάζοντος διακόσμου τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστημάτων. Ὁλος αὐτὸς ὁ ἐξωτερικὸς πλοῦτος, ὁ προσφερόμενος εἰς ἱκανοποίησιν τοῦ στομάχου, τῶν σαρκικῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων, καλλιεργῆ τὴν ψευδαίσθησιν μᾶς τινος ἀσφαλείας καὶ αὐταρκειᾶς, δεσμευούσης τὴν ψυχὴν εἰς τὰ ἐγκόσμια καὶ φθαρτὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς ἀμαυροῦνται καὶ ἀδυνατοῦν νὰ διακρίνουν τὸ ἀνατέλλον εἰς τὴν Βηθλεὲμ ἀνέσπερον φῶς, τὸ καταυγάζον πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

Πρὸς τὴν ἀντίρροπον κατεύθυνσιν καλοῦνται νὰ ὑποβοηθήσουν τοὺς πιστοὺς οἱ ἱεροὶ τῆς Ἐκκλησίας ποιμένες καὶ πάντες οἱ ἐντεταγμένοι εἰς τὴν διακονίαν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὸ μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν σύγχρονον κόσμον πρέπει νὰ εἶναι καὶ πάλιν τὸ μήνυμα τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ σωτηρίας. Μήνυμα σαφές, ἀνόθευτον, ἀπεριφραστον, μήνυμα ἀγάπης καὶ εἰλικρινείας. Τοῦτο εἶναι καὶ τὸ χρέος ὅλων τῶν πιστῶν. Ὅσοι ζοῦν ἀγωνιζόμενοι τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας καλοῦν καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι εὐρίσκονται πλησίον τῶν, διὰ νὰ γίνουν καὶ ἐκεῖνοι μέτοχοι τῆς ζωῆς τοῦ Χρι-

στοῦ. «Δεῦτε ἴδωμεν, τὴν Ἐδέμ Βηθλεὲμ ἦνοιξε· τὴν τρυφὴν ἐν κρυφῇ εὐρομεν, δεῦτε λάβωμεν τὰ τοῦ Παράδεισου, ἐνδον τοῦ σπηλαίου».

Ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ σώσῃ τὰς ψυχὰς μας, ἦλθε διὰ νὰ μᾶς ἀνακαινίσῃ καὶ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν αἰωνιότητα. Ἡ ἔλευσίς του ἦτο ἐκτὸς πάσης ὕλικῆς ἰσχύος· μακρὰν παντὸς θορύβου· ἀπηλλαγμένη πάσης ἀνθρωπίνης ἐπιδείξεως. Ὁ θόρυβος ἐκ τοῦ διατάγματος τοῦ Καίσαρος διὰ τὴν ἀπογραφὴν καὶ ὁ ἐκ τῆς μετακινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ οἰκονομικὸς ὄργασμος, ἀφήκε τὸ πλῆθος τῆς Βηθλεὲμ μακρὰν τῆς χαρᾶς τοῦ ἀνοιγέντος οὐρανοῦ καὶ τῆς περιλάμπρου θεᾶς τῶν ὄντων τὸν Γεννηθέντα Κύριον ἀγγέλων. Ἡ ταπεινωσις, ἡ καθαρότης τοῦ βίου καὶ ἡ σύνεσις ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Μάγων καὶ τῶν Ποιμένων ἔλαβον τὴν μεγάλην ἀμοιβὴν τῆς προσκυνήσεως τοῦ Θεοῦ Βρέφους. Ἄς προσέξωμεν καὶ ἡμεῖς. Μετὰ θεοῦ φόβου κατεργαζόμενοι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τὴν χαρισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπηλλαγμένοι τῶν ἐπαχθῶν φροντίδων τοῦ κόσμου τούτου, ἅς τὸν δοξολογήσωμεν ὡς οἱ Ἄγγελοι, ἅς τὸν προσκυνήσωμεν ὡς οἱ Μάγοι καὶ οἱ Ποιμένες λέγοντες: «Διό σοι προσφερομεν καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τὴν χρηματικὴν φορολογίαν, ὀρθοδόξου πλουτισμὸν θεολογίας, τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

Ἀρχιμ. ΑΝΘΙΜΟΣ Δ. ΡΟΥΣΣΑΣ

τόκου, ὅστις εὐρίσκεται παραπλεύρως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἦσαν παρόντες ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι καὶ ἄλλοι πιστοί.

Τὴν ἐπομένην καὶ περὶ ὥραν 11 π.μ. ἐτελέσθη μετὰ πάσης ἐπισημότητος ἡ Θεία Λειτουργία εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ Καθεδρικὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, προσεζήχοντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χαλδίας κ. Κυρίλλου, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, συλλειτουργούντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Μυτιλήνης Ἰακώβου, Γερμανίας Εἰρηναίου, Γαλλίας Μελετίου, Βελγίου Αἰμιλιανοῦ, Τρανουπόλεως Δαμασκηνοῦ, Σουρόζης Ἀντωνίου, τῶν Θεοφ. βοηθῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων, Τρωάδος Ἀνδρέου, Βίλνο Ματθαίου, Τροπαίου Γρηγορίου, Κυανέου Χρυσοστόμου, τῶν Ἀρχιμανδριτῶν Παντελεήμονος καὶ Νεκταρίου, τοῦ οἴκ. Σωτηρίου, τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Κυρίλλου Μπράου καὶ τῶν Διακόνων Θεοφίλου, Δημητρίου, Γεωργίου καὶ τοῦ Ἀγγλου George Leon, τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας Ἰσταμένου ἐν τῷ παραθρονίῳ. Τὴν Θείαν Λειτουργίαν παρηκολούθησαν Ἀγγλικανοὶ καὶ Καθολικοὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι ξένοι κληρικοί, ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Διαμαντόπουλος μετὰ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστὴς τῆς Κύπρου κ. Κ. Ἀσιώτης, ὅ,τι ἐκλεκτὸν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Ὁμογένεια τοῦ Λονδίνου εἰς ἔμφυχον ὕλικόν καὶ μέγα πλῆθος λαοῦ.

Μετὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν ἐψάλλη μετὰ πάσης ἐπισημότητος ἡ εἰς τὸ Ἰωβηλαῖον Δοξολογία, καθ' ἣν μετὰ τὰς ἀναπεμφθείσας εὐχὰς ἀνεγνώσθησαν τὰ εὐχετήρια μηνύματα τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Κύπρου καὶ Ἑλλάδος καὶ εἶτα ὠμίλησαν καταλλήλως οἱ Σεβ. Μητροπολίται Χαλδίας κ. Κυρίλλος καὶ Μυτιλήνης κ. Ἰακώβος, ὅστις εἶπε τὰ ἑξῆς:

Σεβασμιότατε Ἀρχιεπίσκοπε Θυατείρων καὶ Μεγ. Βρετανίας καὶ λίαν ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφε κύριε Ἀθηναγόρα,

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς ἐδέξατο τὸ μῆνυμα τῆς Ὑμετέρας περισπουδάστου Σεβασμιότητος, ἀγγελούσης αὐτῇ τὸ εὐλογημένον γεγονός, ὅτι πεντήκοντα ἔτη συνεπληρώθησαν ἐφέτος, θεία χάριτι, ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἱερᾶς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας καὶ ὅτι τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ λόγον πρὸς αἶνον καὶ δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, τοῦ εὐδοκήσαντος, κατὰ τὴν θείαν καὶ Πάνσοφον Αὐτοῦ Πρόνοιαν, τὴν ἀνάδειξιν διὰ τόμον Πατριαρχικοῦ ἐν ἔτει σωτηρίου 1922 τῆς πρώτης ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ συγκεκοτημένης Μητροπόλεως, ἵνα αὕτη ὡς ἡ Ὁρὴν θέσῃ ὑπὸ τὰς πτέρυγας ἐαυτῆς τὰς ψυχὰς τῶν τότε εὐσεβῶς βιούντων ἐν Ἐδρῶπῃ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, οἵτινες ἐστεροῦντο ἰδίου ποιμένος.

Χαίρουσα, τοίνυν, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ εὐφροσύνου τούτου γεγονότος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἦρε κατὰ πρόωτον χεῖρας ἱκέτιδας πρὸς τὸν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν,

πρὸς δοξολογίαν τοῦ ὀνόματος Αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς καὶ τοῦ Παναγίου καὶ Ὁμοουσίου καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος, ἔγνω σὺν τούτοις συγχαρῆναι τῇ Ὑμετέρα φιλῇ Σεβασμιότητι, τῇ ἐν αὐτῇ λίαν ἐπαξίως προκαθημένη, καὶ ἀποστεῖλαι ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον ἐν τοῖς ἀδελφοῖς Μητροπολίτην Μυτιλήνης πρὸς ἐκπροσώπησιν ἐν τῷ ἑορτασμῷ καὶ πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἐπὶ τούτῳ προσρήσεων καὶ εὐχῶν.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀναμνησθῆσεται ἡδέως τῆς ἐν ἔτει 1922 ἐπελθούσης ἀλλαγῆς, ἣτοι τῆς ἀποφάσεως τοῦ μεγαλοπρόου καὶ ιστορικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μελετίου τοῦ Δ', ἰδρυσάντος διὰ τόμον Πατριαρχικοῦ τὴν πρώτην Μητρόπολιν τῶν Ὁρθοδόξων ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν ἐπωνυμίαν τῶν Θυατείρων, ἣτοι τῆς μιᾶς τῶν ἐπτὰ Ἐκκλησιῶν, αἰτνες ἐλαμψαν ὡς ἀστέρους πρότον μεγέθους ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ θελήσαντος διὰ τῆς πράξεως καὶ ἐνεργείας ταύτης τὸ μὲν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναβίωσιν τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφάσης Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων, εἰς ἄλλην θέσιν ἐν τῷ Χριστιανικῷ κόσμῳ, λίαν ἐπίκαιρον, τὸ δὲ νὰ περιφρουρήσῃ τὸν Ὁρθόδοξον λαὸν τῆς Ἐδρῶπῆς καὶ νὰ συναγάγῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς νεοσυσταθείσης Μητροπόλεως τὰ ἐν τῷ χώρῳ τῆς Ἐδρῶπῆς ἐσκοπισμένα πρόβατα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὰ μὴ ἔχοντα ποιμένα, ἐτι δὲ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ παντὶ τρόπῳ τὴν καλλιέργειαν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου.

Τῆς οὕτωςι συσταθείσης πρώτης ταύτης Ἱ. Μητροπόλεως Θυατείρων, ἐργασαμένης μετὰ λίαν ἱκανοποιητικῶν ἀποτελεσμάτων, ἐσχάτως δὲ καὶ τῇ συνεργίᾳ τῶν δύο ὑπ' αὐτὴν Ἐπισκοπῶν Ρηγίου καὶ Θεσμῶν, ἠκολούθησε σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ εὐρύτερον Ἐκκλησιαστικοῦ σχεδίου ἢ ἐπὶ τὸ τελειότερον ὁργανωσὶς τῆς ἐν Ἑσπερίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀξιονομένης ὁσμῆραι διὰ τῆς ἰδρύσεως ἰσοτίμων Μητροπόλεων καὶ Ἐξαρχιῶν, τῆς πρώτης ἀννηρωθείσης εἰς τὴν τιμὴν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας», ἐχούσης τὴν Ἐξαρχίαν καὶ ἐπὶ ἄλλων Χωρῶν, οἷα εἶναι ἡ δυτικὴ Ἐδρῶπη, ἡ Ἰρλανδία καὶ ἡ Μελίτη.

Τιμῶμεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν τοὺς ἀειμνήστους Πατριάρχας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἰδιαίτερος τὸν πρωτογενὸν τοῦ ἔργου Μελέτιον τὸν Δ' καὶ τὸν ἐπ' ἐσχάτων κληθέντα ἀπὸ τὸν Κύριον Ἀθηναγόραν τὸν Α'.

Ἀναμνησθόμεθα τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν, ἃς προσήνεγκον οἱ ἀναβάντες εἰς τὸν θρόνον Σεβ. Ἀρχιεπίσκοποι Γερμανὸς Στρινόπουλος, Ἱεράρχης διαπρέφας ἐπ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ, καὶ ὁ Ἀθηναγόρας Καββάδας, ὁ ὁποῖος μετὰ συνθέσεως πολλῆς ἐποίμανε τὸ ποιμνίον του.

Ἐκφράζομεν τὴν χαρὰν, χαρὰν πανελλήνιον, διότι βλέπομεν ὅτι ἡ Αὐτοῦ Χάρις, ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Καντέρμπουρου κ. Μιχαὴλ Ράμσεϋ παρίσταται ἐνταῦθα τιμῶν αὐτοπροσώπως τὸ Ἰωβηλαῖον τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ διαβιώσεως λίαν προσφιλοῦς εἰς αὐτὸν Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς ἔπραξεν καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ κόσμου τούτου τοῦ μεγάλου Πατριάρχου

Ἀθηναγόρα πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, γεγονός τὸ ὁποῖον συνεκίνησε βαθύτατα τὸν Ὁρθόδοξον κόσμον τῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τιμῶμεν καὶ ἀγαπῶμεν τὴν Αὐτοῦ Χάριν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντέρμπουρ και τὸν θεωροῦμεν πολῦτιμον φίλον καὶ ἀδελφόν μας.

Σεβασμιώτατε,

Παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήρια τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου καὶ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ, ὡς καὶ τὴν δλόθερμον εὐχὴν πάντων, ὅπως ὁ Ἅγιος Θεὸς ἐπιδαφιλεύσῃ εἰς τὴν ὑμετέραν λίαν ἀγαπητὴν Σεβασμιότητα ἔτη ὡς πλεῖστα, μετὰ θείων εὐλογιῶν καὶ δυνάμεως πολλῆς ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ πρὸς δόξαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

Μετὰ τοῦτο, ὁ Σεβ. Μυτιλήνης προσέφεραν εἰς τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ. Ἀθηναγόραν πολῦτιμον Εὐαγγέλιον, ὡς δῶρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν ἑορτάζουσαν τὸ Ἰωβηλαῖον αὐτῆς Ἱερᾶν Ἀρχιεπισκοπὴν.

Τὴν κατακλειδα τῆς ὡραίας καὶ ἐπιβλητικῆς τελετῆς ἔθηκεν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων, ὁ ὁποῖος ἐξεφώνησεν Ἀγγλιστὶ τὸν ἐπίσημον λόγον διὰ τὸ ἑορταζόμενον γεγονός, ὅστις καὶ ἐδημοσιεύθη ἤδη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεῦχος τῆς «Ἐκκλησίας» ἐν σελίσι 621-623.

Τὸ ἐπίσημον δεῖπνον.

Τὴν Πέμπτην, 26ην Ὀκτωβρίου περὶ ὥραν 8ην μ.μ. εἰς τὸ «Banquet», ἐδόθη τὸ ἐπίσημον δεῖπνον, εἰς ὃ παρεκάθησαν περὶ τὰ 500 ἄτομα ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐκ τῆς Ὁμογενείας τοῦ Λονδίνου καὶ ἄλλοι πολλοί, ἐν οἷς καὶ οἱ εὐλαβέστατοι ἐφημέριοι καὶ πρόεδροι τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Ἀγγλίας.

Τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχεν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας κ. Ἀθηναγόρας, ἔχων ἐκατέρωθεν τὴν Αὐτοῦ Χάριν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας κ. Μιχαὴλ Ράμσεϋ καὶ τὸν ἐκλαμπρότατον Καρδινάλιον Heenan. Εἰς τὴν τράπεζαν τῶν ἐπίσημων προσώπων κατέλαβον θέσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ὁρθοδόξων καὶ ξένων Ἐκκλησιῶν, Σεβ. Μητροπολίται, Ἀγγλικανοὶ καὶ Καθολικοὶ Ἐπίσκοποι, ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Λονδίνου κ. Ρόμπερ, ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας κ. Διαμαντόπουλος, ὁ Γεν. Πρόξενος κ. Ἐξάρχος, ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων Καγκελάριος τῆς Ἀγγλίας Hailsham καὶ ἄλλοι. Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος ἐπεκράτησεν ἀκρα ἐγκαρδιότης καὶ ἐγένοντο θερμαὶ ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ὡμίλησαν, πλέξαντες θερμὸν ἐγκώμιον διὰ τε τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα: Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Canterbury, ὅστις μεταξὺ ἄλλων ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους εἶπε

τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: «Σεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ἔχετε δύο πολῦτιμα πράγματα, τὸ ὁμοούσιον καὶ τὴν Θεοτόκον. Κρατήσατέ τα σφιχτὰ στὸ χέρι σας. Καὶ ἀγωνισθῆτε νὰ τὰ μεταδώσετε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους». Ὁμοίως ὁ Καρδινάλιος Heenan, ὁ λόρδος Καγκελάριος καὶ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Hailsham, ὁ ὁποῖος μάλιστα εἰς τὸ τέλος τῆς προσφωνήσεώς του ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐχαιρέτισε αὐτοὺς μετὰ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε μέγαν ἐνθουσιασμόν, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Νικ. Δεβλέτογλου. Εἰς τὸ τέλος ὠμίλησεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων ἀγγλιστὶ, ἐκφράσας τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας πρὸς τοὺς μετασχόντας εἰς τὸ δεῖπνον ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ, καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τοὺς ἐπισήμους ὁμιλητὰς διὰ τὰ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐκδηλωθέντα ὑπ' αὐτῶν αἰσθήματα τιμῆς καὶ ἀγάπης.

Παραμείνας εἰς τὸ Λονδῖνον ἐπὶ 10 ἡμέρας, εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ τελέσω τὴν ἀρχαίαν Λειτουργίαν τοῦ Ἁγίου Ἀδελφοθέου Ἰακώβου τὴν 23ην Ὀκτωβρίου, εἰς τὸν καθεδρικὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς τὴν μνήμην τοῦ τιμωμένου Ἀποστόλου, ἡμέραν καθ' ἣν ἐώραζον τὰ ὀνομαστήριά μου, παρακαθῆσας ἅμα τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς τὴν ἐόρτιον τράπεζαν, ἣν παρέθηκε μοι ἡ Ἱερᾶ Ἀρχιεπισκοπή. Τὴν 26ην ἰδίου μηνὸς ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου ἐτέλεσα τὴν θ. Λειτουργίαν καὶ ὠμίλησα καταλλήλως εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, ὅστις εὐρίσκεται εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τοῦ Λονδίνου, συμπροσευχομένου ἐν τῷ Ἱ. Βήματι τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κυανέων κ. Χρυσοστόμου. Ὁ ὠραῖος Ναὸς τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου ἀπετέλει μίαν τῶν μεγαλύτερων ἀγγλικανικῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Λονδίνου, δωρηθεῖσα εἰς τοὺς Ἕλληνας ὀρθοδόξους τὸ 1959. Ἐκεῖ εἰς τὴν περιουχὴν τοῦ Ναοῦ ὑπάρχουν μεγάλαι, καινουργεῖς ἐγκαταστάσεις, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου καὶ εἰς τὴν πρόθυμον συναντίληψιν τῶν εὐεργετῶν τοῦ Ναοῦ. Στεγάζεται τὸ Ἐπισκοπεῖον, τὸ γραφεῖον τοῦ Ναοῦ, ἡ μεγάλη αἴθουσα τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων (διαλέξεων, τελετῶν κ.λπ.), τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὁ παιδικὸς σταθμὸς, ὅπου αἱ ἐργαζόμεναι Ἑλληνίδες μητέρες παραδίδουν τὰ μικρὰ τέκνα των πρὸς διήμερουσιν, τρεφόμενα καὶ παιδαγωγούμενα δαπάναις τοῦ Ναοῦ.

Ἐπίσης, ἐπεσκέφθην τοὺς Ἱ. Ναοὺς τοῦ Ἀγ. Νικολάου, ὅπου ἐφημερεῖ ὁ προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ ἀρχιμ. Γεώργ. Καρβούνης, τῶν ἁγίων Πάντων, ὅπου ἐφημερεῖ ὁ προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ ἀρχιμ. Νικηφόρος Κυκκιώτης καὶ ὁ πατὴρ Ἀντώνιος Μυλάκης, ἐκφράσας τὴν ἱκανοποίησίν μου διὰ τὴν τάξιν, τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν ὄλην μεγαλοπρεπῆ ἐμφάνισιν αὐτῶν. Ξεναγούμενος ὑπὸ ἀνωτέρων κληρικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐπεσκέφθην πολλὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, ὡς εἶναι τὸ Westminster, ὁ Ναὸς τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὁ καθεδρικὸς Ναὸς τῶν Καθολικῶν, ἡ βουλὴ τῶν λόρδων, Μουσεῖα, ὡς καὶ ἄλλα ἀξιοθέατα μέρη τῆς πόλεως.

Τὴν 25ην Ὀκτωβρίου, γενομένης συνελεύσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐν τῷ ἱερῷ παρεκκλησίῳ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὠμίλησα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων παρεπιδημούντων ἀρχιερέων, πρὸς τοὺς εὐλαβεστάτους Πρεσβυτέρους τῆς Ἀγγλίας περὶ τῶν θυσιῶν, ἃς ὑπέστη ὁ ἱερός Κλήρος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν κομμουνιστικὴν ἀνταρσίαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑθνους, καὶ τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν τομέα

τὸν διοικητικόν, τὸν οἰκονομικόν καὶ τὸν κοινωνικόν, πρὸς ἀνθρώπων τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρίου Ἱερωνύμου, συμπαραστατουμένου εἰς τὸ ὅλον ἔργον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων στελεχῶν ἐκ τε τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ.

Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Birbingham, ἀνεχώρησα ἐκ Λονδίνου διὰ νὰ ἱεουργήσω καὶ ὁμιλήσω εἰς τὸν ἐκεῖ μεγαλοπρεπῆ Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου,

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων κ. Ἀθηναγόρας ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρχ/που τοῦ Canterbury, τοῦ καρδινάλιου κ. Heenan καὶ τοῦ Σεβ. Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου.

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΟΙΔΙΜΟΥΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΟΙΔΙΜΟΥΣ ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΙΕΡΑΡΧΑΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ *

«Γίνεσθέ μοι μάρτυρες, και ἐγὼ μάρτυς, λέγει Κύριος ὁ Θεός» (Ἦσ. 43,10).

Μακαριώτατε,

Σεπτῆ Ἱεραρχία τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

Εὐσεβές Ἐκκλησίασμα,

Ὁ μεγαλοφωνότατος προφήτης Ἡσαΐας, τοῦ ὁποίου αἱ προφητεῖαι και αἱ ὁράσεις ἐξικινδύνονται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ εἰς τὸ μέλλον και ἐκ τοῦ μέλλοντος ἐντοπίζονται εἰς τὸν Χριστόν, και ἐξ αὐτοῦ κατευθύνονται εἰς τὴν ἐν Χριστῷ αἰωνιότητα, παρουσιάζει τὸν Θεόν, εἰς εἰδικὸν σημεῖον τῆς προφητείας του, λέγοντα: «Γίνεσθέ μοι μάρτυρες».

Εἰς τὴν θεῖαν ταύτην φωνὴν και προσταγήν, ἀσχέτως πρὸς τὴν εἰδικὴν αὐτῆς σημασίαν, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ διέβλεψε τὴν, διὰ μέσου τῶν Χριστιανικῶν αἰώνων, ἄλλοτε μὲν ἐν διωγμοῖς και ἐν αἵμασι, ἄλλοτε δὲ ἐν εἰρήνῃ, πραγματοποιηθεῖσαν ὁμολογίαν και μαρτυρίαν τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως και ζωῆς και δράσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ του.

«Υπηρέτης και μάρτυς»¹ ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ ὑπῆρξε μία ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς μαρτυρία τῆς πίστεως και τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὸν «καλέσαντα αὐτὸν κλήσει ἀγία»².

Εὐκαιρον εἰπεῖν και αὐτὴν τὴν στιγμήν «Γίνεσθέ μοι μάρτυρες». Και εἶναι εὐκαιρον, διότι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τελεῖ σήμερον

* Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ τῶν Ἀθηνῶν τῇ 19ῃ Νοεμβρίου 1972, ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου και ἐπὶ παρουσία τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

1. Πράξ. 26,16.

2. Β' Τιμ. 1,9.

διὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς μνήμης τοῦ ἐν Λέσβῳ Ἁγίου Ραφαήλ, θαυματουργήσαντος εἰς τὴν πόλιν ταύτην και μεγάλως τιμωμένου ὑπὸ τῶν ἐκεῖ εὐσεβῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

Μετὰ τριήμερον διαμονὴν ἐπέστρεψα εἰς τὸ Λονδίνον, ὅθεν και ἀνεχώρησα ἐπιστρέψας ἀεροπορικῶς εἰς Ἀθήνας.

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

εἰδικὴν θεῖαν Λειτουργίαν και ἱερὸν Μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν αἰοιδίμων Ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν και τῶν αἰοιδίμων Ἱεραρχῶν, τῶν μαρτυρικῶς τελειωθέντων κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν.

Και τὸ μὲν Συνοδικὸν Μνημόσυνον, ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ τούτῳ Ναῷ, τελούμενον τὸν προτελευταῖον μῆνα ἐκάστου ἔτους, καθιερώθη πρεπόντως και δικαίως ἀπὸ τετραετίας. Τὸ δὲ μετ' αὐτοῦ σήμερον συντελετούμενον Μνημόσυνον τῶν αἰμνήστων Ἱεραρχῶν, τῶν τελειωθέντων μαρτυρικῶς κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, τελεῖται ἐφέτος εἰδικῶς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πενηκονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ τραγικοῦ Μικρασιατικοῦ συμβάντος.

Τόσον ἡ χορεία τῶν Ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν, ὅσον και ἡ χορεία τῶν Ἐθνομαρτύρων Ἱεραρχῶν, εἰς ἓνα και μόνον ἀπέβλεψαν σκοπὸν, εἰς τὴν μαρτυρίαν δηλονότι τῆς πίστεως εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ἡμῶν, και εἰς τὴν μαρτυρίαν τῆς δράσεως ἐν πίστει ἀπὸ τῆς ὑψηλοτάτης ἀρχιερατικῆς και ποιμαντικῆς αὐτῶν σκοπιᾶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ.

Οἱ μὲν πρῶτοι ἐξ αὐτῶν ἐτελειώθησαν ἐν εἰρήνῃ, οἱ δὲ δεῦτεροι ἐν διωγμῷ, ἐν βασανισμῷ και ἐν αἵματι. Οἱ μὲν ὑπῆρξαν προκαθήμενοι τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἀνεδείχθησαν προκαθήμενοι τῆς θυσίας και τοῦ μαρτυρίου τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ συμφορᾶς. Ἀλλὰ τόσον οἱ ἐν Ἑλλάδι, ὅσον και οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἓνα και μόνον ἔταξαν τῆς ζωῆς αὐτῶν σκοπὸν και εἰς μίαν ἀπέβλεψαν ἀποστολήν, εἰς τὸ νὰ εὐαρεστήσουν τῷ Θεῷ, τῇ Ἐκκλησίᾳ και τῷ Ἐθνῷ ἡμῶν. Κληθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς Ἐκκλησίας του, κατέστησαν ἑαυτοὺς μάρτυρας και κήρυκας τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας και ἀληθείας, καθ' ὃ ἕκαστος ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ χάρισμα.

Ἐπάρχει βεβαίως ἡ κορυφαία διαφορά, ὅτι οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐτελειώθησαν διὰ τοῦ αἵματος και τοῦ μαρτυρίου, ἐνῶ οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἑλλάδος προκαθήμενοι ἐτελειώθησαν ἐν εἰρήνῃ. Ἄλλ' ἡ ἔντονος αὕτη διαφορά τῆς τελευτῆς αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος «ἔθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους»³.

3. Α' Κορ. 12,28.

Τῶν σεβασμιῶν αὐτῶν μορφῶν ἐκλήθην ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου νὰ ἐξάρω ἐπιμνημοσύνας καὶ νὰ τονίσω σήμερον τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν. Ἐκτεταμένον τὸ θέμα, συνεπτυγμένος ὁ χρόνος καὶ κατ' ἀκολουθίαν δεδικαιολογημένος ὁ φόβος, μήπως ἀδικηθῆ ὑπὸ τοῦ λόγου εἴτε ἡ μία εἴτε ἡ ἄλλη χορεία τῶν τιμωμένων Ἱεραρχῶν.

Θαρρῶν ὅμως ἐπὶ ταῖς εὐχαῖς αὐτῶν καὶ ἀναφερόμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν γενικῶς εἰς τὸ ἔργον τῶν ἀειμνήστων Ἀρχιεπισκόπων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τινὰς χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας τοῦ βίου καὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἐθνομαρτύρων Ἱεραρχῶν, ἐλπίζω ὅτι καὶ δι' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ τρόπου θὰ τιμηθῆ ἡ μνήμη ἀμφοτέρων τῶν Ἱεραρχικῶν αὐτῶν χορειῶν.

* * *

Περίπυστος ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ὁ Ἐπισκοπικὸς Θρόνος τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, ἐτιμήθη ὑπὸ ἁγίων καὶ ὑπὸ διαπρεπῶν Ἱεραρχῶν, ἐν οἷς ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἄρεοπαγίτης, ὁ καὶ πρῶτος Ἐπίσκοπος αὐτῶν, ὁ ἅγιος Ἱερόθεος, ὁ Μιχαὴλ Ἀκομινάτος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦς.

Διάδοχοι αὐτῶν ὑπῆρξαν καὶ οἱ Ἱεράρχαι, ὑπὲρ ὧν τελεῖται σήμερον τὸ Μνημόσυνον. Οἱ Ἱεράρχαι οὗτοι τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τῆς παλιγγενεσίας καὶ ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καὶ εἰδικότερον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1850, ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπέκτησε κανονικῶς τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς, διετέλεσαν Πρόεδροι τῆς ἐκάστοτε Ἱερᾶς Συνόδου καὶ προκαθήμενοι τῆς Ἐκκλησίας, προσενεγκόντες ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα ἡμῶν.

Ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 μέχρι τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου τοῦ νῦν προκαθημένου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, διετέλεσαν Ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος δέκα πέντε Ἱεραρχικαὶ σεβάσμιαι φυσιογνωμίαι.

Περὶ ἑνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν ἀειμνήστων τούτων Ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὡς καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματολογία, περιέλαβον καὶ συνεχίζουσι περιλαμβάνουσαι εἰς τὰς σελίδας αὐτῶν, ἀλλαχοῦ μὲν πολλά, ἀλλαχοῦ δὲ πλεῖονα, καὶ ἀλλαχοῦ πλεῖστα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν βίον, εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ εἰς τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πατρίδι ἡμῶν. Ἴδου δέ, ἐν ἐπιμνημοσύνῳ ἀναμνηστικῇ Στήλῃ, ὅποια εἶναι τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἔτη ἀρχιεπισκοπείας τῶν μακαρίων πρωθιεραρχῶν:

Νεόφυτος Δ' Μεταξᾶς (1833-1861).
Μισαήλ Ἀποστολίδης (1862). Θεόφιλος Βλαχοπαπαδόπουλος (1862-1873).
Προκόπιος Α' Γεωργιάδης (1874-1889).
Γερμανὸς Β' Καλλιγᾶς (1889-1896).
Προκόπιος Β' Οἰκονομίδης (1896-1901).
Θεόκλητος Α' Μηνόπουλος (1902-1917)

καὶ 1920-1922). Μελέτιος Γ' Μεταξάκης (1918-1920). Χρυσόστομος Α' Παπαδόπουλος (1923-1938). Χρυσάνθος Φιλίππιδης (1938-1941). Δαμασκηνὸς Παπανδρέου (1941-1949). Σπυρίδων Βλάχος (1949-1956). Δωρόθεος Γ' Κοτταρᾶς (1956-1957). Θεόκλητος Β' Παναγιωτόπουλος (1957-1962). Χρυσόστομος Β' Χατζησταύρου (1962-1967).

Οἱ ἀοίδιμοι οὗτοι προκαθήμενοι, οἵτινες ἐτίμησαν τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα συναπτά ἔτη, συγκληθέντες ἐκ διαφόρων τῆς Χώρας μερῶν, φορεῖς θεολογικῆς μορφώσεως καὶ πεπειραμένοι περὶ τὰ Ἐκκλησιαστικά, προσέφερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ ἔθνος πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθησαν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ ἀνθρωπίνως δυνατοῦ. Ὁ εἰς διαδεχόμενος τὸν ἕτερον καὶ ἐξ αὐτοῦ παραλαμβάνων τὴν μέριμναν τῆς Ἐκκλησίας, ἐσπούδαζε νὰ συνεχίσῃ καὶ νὰ ἐπαυξήσῃ τὸ ἔργον τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἢ νὰ προσφέρῃ νέαν καὶ μείζονα προσφοράν. Καίτοι, πρὸ τῆς ἀνωψώσεως αὐτῶν εἰς τὴν πρωθιεραρχικὴν τιμὴν, διέτρεξαν ἄλλοι μεγάλην καὶ ἄλλοι μικρὰν ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι πορείαν, ὅμως συναισθανόμενοι τὸ ὕψος τῆς εὐθύνης καὶ τῆς τιμῆς, ἀπεδύθησαν εἰς νέους κόπους καὶ εἰς νέους ἀγῶνας, ἐκδασπανάσαντες ἑαυτοὺς πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας.

Διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀπεριόριστον ἀγάπην αὐτῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἀγάπη ἦτο ἀπόρροια τῆς βαθείας πίστεως αὐτῶν πρὸς τὸν Ἰδρυτὴν καὶ Κυβερνήτην αὐτῆς. Διόκησαν τὴν Ἐκκλησίαν διαπνεόμενοι ἀπὸ τὴν ἀκράδαντον βεβαιότητα, ὅτι εὐρίσκοντο πάντοτε ὑπὸ τὸν παντέφορον τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν, διότι, καθὼς λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, *οὐκ ἄνθρωποι τὰς αὐτοῦ κυβερνῶσιν Ἐκκλησίας, ἀλλ' αὐτός ἐστιν ὁ πανταχοῦ ποιμαίνων τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν*⁴.

Κατενόησαν ὅτι τὸ ἔργον αὐτῶν ἐτίθετο, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν καὶ μετὰ ταῦτα, ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς συνειδήσεως τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Ἱστορίας, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ.

Ἀντιμετώπισαν μετὰ θάρρους τὰς διαφόρους δυσκολίας, τὰς ὁποίας συνήντησαν πολλακίς ἀπὸ μέρους τῆς Πολιτείας, καὶ ἐχρησιμοποίησαν πάντα θεμιτὸν καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεως αὐτῶν ἐμπρέποντα τρόπον, ἵνα εὕρουν παρ' αὐτῇ κατανόησιν καὶ συναντίληψιν εἰς τὰ προβλήματα καὶ τὰς δυσκολίας τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῆ, ὅτι τὸ κατ' ἐξοχὴν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀψησόλησε τοὺς πλείστους ἐκ τῶν ἀρχιεπισκόπων, ἂν μὴ ἀπαντας, ἦτο τὸ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Πάντοτε ὑπῆρξεν ὀξὺ αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ πάντοτε ἐξ αὐτοῦ ἐξηρτήθησαν καὶ δι' αὐτοῦ διήλθον μέγιστα τῆς Ἐκκλησίας θέματα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐκτὸς ταυτοχρόνου κρίσεως καὶ ἡ Πολι-

4. Migne, E.II. 50,592.

τεία κατὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Τινὲς ἐκ τῶν προκαθημένων εὐρέθησαν ἐντὸς μεγάλων πολιτικῶν τρικυμιῶν, αἰτινες ἐκλυδώνισαν καὶ τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνδιεφέρθησαν διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν ἐπιμόρφωσιν, τὴν μισθοδοσίαν καὶ τὴν ἀσφάλισιν τοῦ ἱεροῦ κλήρου, καὶ διὰ τὴν διατήρησιν καὶ εὐταξίαν τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἐνδιεφέρθησαν δέ, διότι ὁ ἱερός κληρὸς ἀποτελεῖ τὸν φυσικὸν καὶ ἄμεσον συνεργάτην τῶν Ἱεραρχῶν ἐν τῇ διαποιμάνσει καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει τοῦ λαοῦ.

Ἐμερίμνησαν διὰ τὴν πνευματικὴν ἀγωγήν τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἱεροκηρύκων καὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολεῖων. Ἐμερίμνησαν ὡσαύτως καὶ διὰ τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσιν τῆς στρατευομένης καὶ τῆς σπουδαζούσης νεότητος.

Ἀνεδείχθησαν προστάται τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν πτωχῶν, τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀπερριμμένων ὑπὸ τῆς κοινωνίας, διὰ τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας εὐαγῶν Ἰδρυμάτων, φιλανθρωπικῶν συλλόγων καὶ φιλοπτώχων Ταμείων.

Ὡς Ἱεράρχαι τῆς ἑαυτῶν παροικίας, σὺν τῇ διαποιμάνσει τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἱεραρχίας αὐτῶν, συνετέλεσαν, παντὶ τρόπῳ ἐργαζόμενοι καὶ συνεργαζόμενοι μετὰ τῶν ἡμερῶν, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων καὶ εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν, νὰ ἀνεγερθοῦν πολυάριθμοι περικαλλεῖς Ναοὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, οἵτινες εἶναι διαπρύσιοι κήρυκες τῆς εὐσεβείας τοῦ φιλοχρίστου Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τινὲς ἐκ τῶν Ἀρχιεπισκόπων ὑπῆρξαν καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαῖκοί, συγγράψαντες σπουδαῖα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα καὶ ἐμπλουτίσαντες δι' αὐτῶν τὴν παρ' ἡμῖν Θεολογικὴν Γραμματείαν. Ἄλλοι πάλιν ὑπῆρξαν ἐπιστημονικοὶ ἢ ἐποικοδομητικοὶ συγγραφεῖς, καταλιπόντες ἀξιόλογα συγγράμματα.

Προσεπάθησαν ἅπαντες ἀνεξαιρέτως, νὰ μὴ κρύψουν οὐδὲ ἐν ἐκ τῶν ἐμπιστευθέντων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς πνευματικῶν ταλάντων, ἀλλὰ νὰ πολλαπλασιάσουν αὐτὰ καὶ νὰ φανοῦν δοῦλοι πιστοὶ καὶ ἀγαθοὶ τοῦ Κυρίου αὐτῶν καὶ γνήσιοι ἐργάται τοῦ θείου ἀμπελῶνος.

Ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν πρωθιεραρχικῶν αὐτῶν καθηκόντων, Ἀρχιεπίσκοποι τινες ἐδοκίμασαν πολλὰς πικρίας, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν δὲν ἀπέφυγον ἀκόμη καὶ συκοφαντίας.

Προκαθήμενοὶ τινες προσέφερον εἰδικὰς εἰς τὸ Ἔθνος ὑπηρεσίας, τοιαύτης καὶ τοσαύτης σημασίας, ἐμφανῶς ἢ ἀφανῶς, εἰς τρόπον ὥστε ὄχι μόνον νὰ μὴ ὑπολείπονται παρομοίων θυσῶν προσφερθεῖσάντων ὑπὸ πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ νὰ ὑπερτεροῦν αὐτῶν.

Ἄπαντες οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, διὰ τῆς πρωθιεραρχικῆς αὐτῶν πολιτείας καὶ δράσεως, κατέλιπον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀσφαλεῖς ὁδηγοὺς περὶ τοῦ τί πρέπει νὰ πράττῃ ἢ νὰ ἀποφεύγῃ ἢ διοικοῦσα Ἐκκλη-

σία. Ἐγίναν μία χρήσιμος παρακαταθήκη διοικητικῆς πείρας ἑκατὸν τριάκοντα τεσσάρων ἐτῶν.

Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, πρέπει νὰ μνημονευθῇ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀειμνηστοὶ πρωθιεράρχαι, εἰς τὸ βαρὺ καὶ ἐπίπονον ἔργον αὐτῶν, ἐβοηθήθησαν τὰ μέγιστα καὶ ὑπὸ τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς τε μεταστάσης εἰς τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν, καὶ τῆς μερίδος ἐκείνης τῶν νῦν Σεβασμιωτῶν Μητροπολιτῶν, οἵτινες συνειργάσθησαν μετὰ τῶν τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας Ἀρχιεπισκόπων. Πολλὰ ἐκ τῶν ἐπιτευγμάτων τῶν προκαθημένων ὑπῆρξαν ἀποτελέσματα τῆς συμπαραστάσεως καὶ τῆς εὐκρινούς συνεργασίας τῆς περὶ αὐτοὺς Διαρκοῦς Συνόδου καὶ τῆς τοιαύτης τῆς Ἱεραρχίας. Πάντοτε δὲ ὑπελόγιζον καὶ ἐστηρίζοντο οἱ ἀοίδιμοι εἰς τὸ κύρος καὶ εἰς τὴν συνεργασίαν τῆς Ἱεραρχίας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς σεπτῆς χορείας τῶν ἀειμνήστων Ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν, οἱ ὅποιοι ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πίστει «εἰργάσαντο δικαιοσύνην»⁵ καὶ παρακατέθεσαν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν.

* *

Ἄς στρέψωμεν ἤδη τὴν σκέψιν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν ἐπὶ τὴν ἄλλην σεπτὴν καὶ μαρτυρικὴν χορείαν τῶν τεσσάρων Ἐθνομαρτύρων Ἱεραρχῶν τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ἄς μνημονεύσωμεν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐν διωγμῷ καὶ ἐν μαρτυρίῳ ἀνεδείχθησαν μιμηταὶ τοῦ Καλοῦ Ποιμένος Ἰησοῦ, θέντες τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν προβάτων τῆς λογικῆς ποιμνῆς αὐτῶν, τὰ ὅποια ἐκακουχῆθησαν, ἐβασανίσθησαν, ἐδιώχθησαν, ἐσφαγιάσθησαν καὶ ἐξοντώθησαν. Οἱ Ἱεράρχαι οὗτοι, ὄχι μόνον ἐν πίστει καὶ διὰ πίστεως «εἰργάσαντο δικαιοσύνην», ὡς καὶ οἱ ἀοίδιμοι Ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν, ἀλλὰ «θλιβόμενοι καὶ κακονχοῦμενοι... ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον»⁶.

Ποῖοι, λοιπόν, εἶναι οἱ καλοὶ αὐτοὶ ποιμένες καὶ νέοι Ἐθνομάρτυρες; Εἶναι, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τῆς θυσίας αὐτῶν, ὁ Ἐπίσκοπος Ζήλων Εὐθύμιος, ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος, ὁ Μητροπολίτης Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος. Ποίμνιον αὐτῶν ὑπῆρξαν ὁμαίμονες ἀδελφοὶ ἡμῶν Ἕλληνες τοῦ ἀνέκαθεν Ἑλληνικοῦ Πόντου καὶ τῆς ἀείποτε Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Χρόνος δὲ τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν τὰ ἔτη 1921 καὶ 1922, κατὰ τὰ ὅποια ὄλοκληρώθη καὶ συνετελέσθη ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ θλιβερά συμφορὰ τοῦ Πόντου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ τραγικὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καταστροφή.

Περιοχαὶ ἀπὸ χιλιετηρίδων Ἑλληνικαὶ ὁ Εὐξείνους Πόντος καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία, μὲ ἱστορικοὺς σταθμοὺς δράσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, μὲ τὰς

5. Ἐβρ. 11,33.

6. Ἐβρ. 11,37.

ἐπτά Ἐκκλησίας τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τὰς ἐπτά Οἰκουμενικὰς Συνόδους, μὲ πληθὺν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μὲ Ἑλληνικὸν εὐσεβέστατον ὀρθόδοξον πληθυσμὸν, διατηρηθέντα ζηλοτύπως ἐντὸς τῆς μουσουλμανικῆς πλημμυρίδος, ἔγιναν αὐτόπται καὶ φρικτοὶ μάρτυρες, αὐταὶ τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας αἱ περιοχαί, τῶν πλέον εἰδεχθῶν καὶ ἀπανθρώπων ἐγκληματικῶν πράξεων καὶ σκληροτάτων διωγμῶν εἰς βάρος τοῦ πεπολιτισμένου Ἑλληνικοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐν Πόντῳ καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διήλθον τότε διὰ μέσου τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ νεότουρκοι ἐξολοθρευταὶ καὶ διεπράχθησαν ὑπ' αὐτῶν ἀνομολόγητα ἐγκλήματα, ἀνώτερα πάσης φρικτῆς περιγραφῆς. Ἐγένοντο ἀτελείωτοι διωγμοὶ καὶ ἀπελάσεις καὶ ὁμαδικαὶ ἐξαφανίσεις Ἑλλήνων, καὶ ἐγκλεισμοὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ἀναριθμητοὶ φόνοι καὶ σφαγαὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικοπαίδων, καὶ ἐκτελέσεις κληρικῶν ἐντὸς ἱερῶν Ναῶν καὶ σταυρώσεις αὐτῶν, καὶ ἀπαγχονισμοὶ εἰς ἱκριώματα, καὶ ὁμαδικοὶ πνιγμοὶ Ἑλληνοπαίδων ἐντὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ἄλλα δυσεξαριθμητὰ δεινά, τῶν ὁποίων πικρὰν πείραν ἐλάμβανον καὶ σεβάσμιοι Ἱεράρχαι τῶν περιοχῶν ἐκείνων, συγκακουχούμενοι καὶ συμμαρτυροῦντες μετὰ τοῦ ἐξολοθρευομένου ποιμνίου αὐτῶν.

Ἐντὸς αὐτῆς τῆς αἱματηρᾶς κολάσεως καὶ τῆς *«οἰμωγῆς καὶ εὐχολῆς ὀλλόντων καὶ ὀλλυμένων»*⁷ ἔζησαν, ἠγωνίσθησαν καὶ ἑμαρτύρησαν οἱ ἄοιδιμοὶ Ἐθνομάρτυρες Ἱεράρχαι τῆς Μικρασιατικῆς τραγωδίας.

Ἰδοῦ, δι' ἐλαχίστων φράσεων, ἡ σταδιοδρομία καὶ τὸ μαρτύριον ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

Ἐπίσκοπος Ζήλων Εὐθύμιος Ἀγριτέλλης. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Παράκοιλα τῆς Λέσβου. Διετέλεσεν ἀδελφὸς τῆς Μονῆς Λειμῶνος καὶ φοιτήσας εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἠρίστευσε. Χειροτονηθεὶς εἰς διάκονον καὶ πρεσβύτερον εἰργάσθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Μηθύμνης ὡς διευθυντῆς τῆς Σχολῆς Λειμῶνος, ὡς Ἱεροκήρυξ καὶ Πρωτοσύγκελλος. Τὸ 1912 ὁ Μητροπολίτης τῆς ἐν Πόντῳ Ἀμασειᾶς Γερμανὸς Καραβαγγέλης ἐκάλεσεν αὐτὸν παρ' αὐτῷ ὡς Γενικὸν Ἐπίτροπον αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος προήχθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς βοηθὸν Ἐπίσκοπον τοῦ Ἀμασειᾶς Γερμανοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμπάσης Ἐπισκοπῆς Ζήλων τοῦ Πόντου. Ὡς βοηθὸς Ἐπίσκοπος διεκρίθη διὰ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ συμπαραστάσιν πρὸς τοὺς διωκόμενους Χριστιανούς καὶ εἰργάσθη ἔθνοπρεπέστατα. Ἀρχομένου τοῦ 1921 συνελήφθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς Ἀμασειᾶς μετ' ἄλλων προκρίτων. Ἐν φυλακῇ εὐρισκόμενος ἐζήτησε δι' αἰτήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν νὰ θεωρηθῇ αὐτὸς καὶ μόνον ὡς ἔνοχος, καὶ νὰ τιμωρηθῇ διὰ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ δράσιν, νὰ ἀποφύγουν δὲ τὴν τιμωρίαν οἱ μετ' αὐτοῦ συλληφθέντες. Μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἐνε-

τάθησαν τὰ σκληρὰ μέτρα κατ' αὐτοῦ. Ὑπεβάλλετο ἐντὸς τῶν ὑπογείων τῶν φυλακῶν εἰς φοβεράς βασάνους, τὰς ἐκ τῶν ὁποίων οἰμωγὰς αὐτοῦ ἤκουον οἱ συγκρατούμενοί αὐτοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ψαλμωδίαν τῆς Νεκρωσίμου Ἀκολουθίας, τὴν ὁποίαν ἔψαλλεν αὐτὸς δι' ἑαυτόν. Τὴν 29 Μαΐου 1921, ἐν μέσῳ τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν βασανιστηρίων, ἀπέθανεν ὁ Ἐθνομάρτυς, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐλήφθη εἰς τὴν Ἀμάσειαν ἡ ἀπόφασις τῆς Κυβερνήσεως περὶ τῆς καταδίκης αὐτοῦ εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Τὸ βασανισθὲν σῶμα αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν πλησίον τῆς φυλακῆς. Ὁ Εὐθύμιος, τελειωθείς διὰ βασάνων ἐν Πόντῳ, ἐγένετο ἀπαρχὴ τῶν Ἐθνομαρτύρων Μητροπολιτῶν τῆς, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Αὐθόρμητως ἔρχεται εἰς τὴν μνήμην καὶ διὰ τὸν Ζήλων Εὐθύμιον ἡ φράσις τοῦ Συναξαρίου: *«Ἐν σκοτεινῇ φρονεῖ βληθεὶς, τελειοῦται»*⁸.

Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος Καλαφάτης. Ἐγεννήθη ἐν Τριγλία τῆς Προποντίδος. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἀρίστευσας. Διετέλεσεν Ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Μυτιλήνης καὶ ἔπειτα Ἐφέσου. Ὑπερέτησεν ὡς Μέγας Πρωτοσύγκελλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸ 1902 ἐξελέγη παμψηφεὶ Μητροπολίτης Δράμας. Ἀποχαιρετῶν τὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Γ', πρὸ τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτοῦ, εἶπε τὰ ἐξῆς προφητικὰ διὰ τὸν ἑαυτόν του λόγια: *«Ἐν ὄλῃ τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ὄλῃ τῇ διανοίᾳ θὰ ὑπηρετήσω τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος, καὶ ἡ μήτρα, τὴν ὁποίαν αἱ ἅγιοι χεῖρές σου ἐναπέθεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, ἐὰν πέρωται νὰ ἀπωλέσῃ ποτὲ τὴν λαμπρότητα τῶν λίθων τῆς, θὰ μεταβληθῇ εἰς ἀκάνθιον στέφανον μάρτυρος ἱεράρχου»*. Εἰς τὴν Δράμαν ἔδρασεν ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἐθνικῶς. Ὅταν τῇ ἀξιώσει τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐπρόκειτο νὰ ἀνακληθῇ ἐκ τῆς Δράμας διὰ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ δράσιν, ἔγραψεν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνα Πρόξενον τὰ ἐξῆς ἐπὶ λέξει: *«Ἐν περιπτώσει μεταθέσεώς μου ἐκ Δράμας, ἐνεργήσατε νὰ μετατεθῶ εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπως δυνθῶ ν' ἀγωνισθῶ ἐκ νέου εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἤθελον πέσει νὰ πέσω ὡς ἀετός... Ζητῶ Σταυρόν, μέγαν Σταυρόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ δοκιμάσω τὴν εὐχαρίστησιν καθηλούμενος, καὶ μὴ ἔχων ἕτερόν τι νὰ δώσω πρὸς σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας λατρευτῆς πατρίδος νὰ δώσω τὸ αἷμά μου. Ὅτως ἐννοῶ τὸ ἐπ' ἐμοὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην»*. Ἀνακληθεὶς ἐκ Δράμας, ἐπανήλθεν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ, τῇ ἀπαιτήσει τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Τὸ 1910 ἐξελέγη παμψηφεὶ Μητροπολίτης Σμύρνης. Ἐν τῇ νῆα Ἐπαρχία αὐτοῦ εἰργάσθη μετὰ τοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ Μητροπόλει Δράμας, σπανίου ζήλου ποιμαντικῶς, κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς, κατὰ τρόπον ὑπενθυμίζοντα πατερικὰς μορφάς. Οἱ ἐν

7. Ὁμήρου Ἰλιάς Δ', 450-51.

8. Μηναιὸν Ἰανουαρίου, ΙΔ'.

Σμύρνη ὑπέροχοι ἔθνικοι ἀγῶνες αὐτοῦ ἔγιναν αἰτία νὰ ἐξορισθῇ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, μεθ' ὃ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν. Ἀποφασισθείσης, κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1922, τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς ἀναχωρῆς καὶ ἀρξαμένης τῆς ἐκκενώσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος, καίτοι ἔβλεπε τὴν κατ' αὐτοῦ μανίαν, δὲν ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς ὑψηλῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐπάλλεως αὐτοῦ, διὰ νὰ σωθῇ τὴν ἐσχάτην στιγμὴν, ἂν καὶ παρεκλήθη πρὸς τοῦτο ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων. Ἀπῆντησε τότε: «*Παράδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ καθῆκον τοῦ καλοῦ ποιμένος, εἶναι νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ ποίμνιόν του*». Οὕτω τὴν νύκτα τοῦ Σαββάτου τῆς 27 Αὐγούστου 1922, πρὸς τὴν Κυριακὴν, ὁ ἔθνομάρτυς Ἱεράρχης ῥαπισθεὶς καὶ ἐξευτελισθεὶς ὑπὸ τοῦ φρουράρχου Σμύρνης, παρεδόθη εἰς τὸν μαινόμενον ὄχλον, ὁ ὁποῖος τὸν ἔπτυσε, τὸν ἐκολάφισε, τὸν ἐλάκτισε, τὸν ἔσυρε εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Σμύρνης, καὶ τέλος κατεκρεοῦργησεν αὐτόν. Ἔχει γραφῆ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου περὶ τοῦ ἀγγέλου τῆς ἐν Σμύρνη Ἐκκλησίας «*Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου*»⁹. Ἡ θεία αὕτη προσταγὴ ἐπραγματοποιήθη καὶ ὑπὸ τοῦ μάρτυρος τοῦτου Ἱεράρχου, διὰ τὸν «*χαλασμόν*» τοῦ ὁποῖου δύναται νὰ ἐπαναφερθῇ εἰς τὴν μνήμην ἢ φράσις τοῦ Συναξαρίου: «*Κατὰ γῆς συρόμενοι, τελειοῦνται*»¹⁰. Ἐπανελήθη καὶ διὰ τὸν Σμύρνης Χρυσόστομον τὸ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ «*Ἐγκώμιον εἰς Μάρτυρας Αἰγυπτίους*» ἀναγραφόμενον: «*Καθάπερ τινὲς ἄγριοι θῆρες καὶ ὄμοι καὶ ἀνήμεροι τὰ σώματα κωλύσαντες πανταχόθεν οἱ δῆμιοι διώροντον τὰς πλευράς, κατέξαινον τὰς σάρκας, ἐξεκάλωπτον ὁσῆ καὶ παρεγύμωνν, καὶ οὐδὲν αὐτοὺς τῆς ἀμότητος ἴσθησι καὶ τῆς ἀπανθρωπίας ἐκείνης*»¹¹.

Μητροπολίτης Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος Πλειανθίδης. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνη. Ἐσπούδαsen εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ, εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ εἰς τὴν Θεολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Κιέβου. Ὑπηρέτηsen ὡς διάκονος ἐν Σμύρνη καὶ ὡς Ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Ταρασίου. Ὡς Ἀρχιμανδρίτης ὑπηρέτηsen εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα τῆς ἐν Κριμαίᾳ πόλεως Θεοδοσίας καὶ εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πόλεις Συμφερουπόλεως καὶ Σεβαστουπόλεως. Προτάσει τοῦ προαναφερθέντος Ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου ἐξελέγη καὶ χειροτονήθη βοηθὸς αὐτοῦ Ἐπίσκοπος, ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Ξανθουπόλεως. Μεταγενεστέρως ἢ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπέστειλεν αὐτόν ὡς Πατριαρχικὸν Ἐξάρχον εἰς τὰ Μοσχονήσια, διὰ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης, οἵτινες ὑφίσταντο τότε φοβερὰς περιπετείας

9. Ἀποκ. 2,10.

10. Μηναιὸν Αὐγούστου, Η'.

11. Migne, E.Π. 50,695.

καὶ ἀπελάσεις. Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀμβρόσιος ἐπέδειξε, κατὰ τὴν δύσκολον ἐκείνην περίστασιν, λαμπρὰν ποιμαντικὴν καὶ ἐθνικὴν συμπεριφορὰν ἐναντι τοῦ ταλαιπωρουμένου ποιμνίου. Τῆς Ἐπισκοπῆς Μοσχονησίων ἀνυψωθείσης τὸ 1922 εἰς Μητρόπολιν, ἐξελέγη πρῶτος Μητροπολίτης αὐτῆς. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ συνέπεσε καὶ ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφή. Τὸν μῆνα Σεπτέμβριον οἱ Ἕλληνες τῶν Μοσχονησίων ἐσφαγιάσθησαν ὁμαδικῶς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁμοῦ μετὰ τοῦ σφαγιασθέντος ποιμνίου αὐτοῦ, μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης Ἀρχιμανδρίτου Ἰωάννου Εὐστρατίου καὶ μετὰ ἑννέα ἱερέων αὐτοῦ, ἐσφαγιάσθη τῇ 15 Σεπτεμβρίου, «*κατατεμαχισθεὶς φρικωδῶς*» καὶ ὁ Μοσχονησίων Ἐθνομάρτυς Ἀμβρόσιος. Ἐτελειώθη καὶ οὗτος μελισθεὶς, ὅπως ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος, μετὰ τοῦ ὁποῖου, ὡς προαναφέρθη, συνειργάσθη ὡς βοηθὸς αὐτοῦ Ἐπίσκοπος, γενόμενος σύμψυχος αὐτοῦ ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ποιμαντορίας καὶ ἐν τῇ προσφορᾷ τῆς θυσίας. Εἰς τὸ Συναξάριον ἐνὸς νεομάρτυρος ἀναγράφεται: «*Εἰς λεπτὰ τμηθεὶς, τελειοῦται*»¹². Ἄς ἐπαναληφθῇ ἡ φράσις καὶ διὰ τὸν Ἐθνομάρτυρα.

Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος Ὠρολογᾶς. Ἐγεννήθη ἐν Μαγνησίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐφοίτηsen εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἀριστεύσας. Ὑπηρέτηsen εἰς Θεσσαλονικίαν, εἰς Σέρρας καὶ Δράμαν ὡς διάκονος καὶ καθηγητῆς τῶν Ὀρθοσκευτικῶν καὶ ὡς Ἀρχιμανδρίτης, Πρωτοσύγκελλος καὶ Ἱεροκήρυξ. Ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ προσφορὰ ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Δράμαν. Τότε Μητροπολίτης Δράμας ἦτο ὁ μετὰ ταῦτα Ἐθνομάρτυς Σμύρνης Χρυσόστομος, μετὰ τοῦ ὁποῖου καὶ συνειργάσθη διὰ τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Τὸ 1902 προήχθη εἰς Μητροπολίτην Στραωμνίτισης καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης συνέχισε συστηματικώτερον τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀπήτησε τὴν μετὰθεσιν αὐτοῦ. Οὕτω τὸ 1908 μετετέθη εἰς τὴν τότε συσταθεῖσαν Μητρόπολιν Κυδωνιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὴν νεάν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ συνέχισε τοὺς ἀγῶνας πρὸς διάσωσιν τῶν κινδυνευόντων Χριστιανῶν αὐτοῦ. Κατεδικάσθη δις ὑπὸ τοῦ ἐν Σμύρνη Στρατοδικείου ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ παρέμεινε εἰς εἰρκτὴν δέσμιος ἐπὶ ἑννέα μῆνας. Κατ' Αὐγούστον τοῦ 1922 ἤρχισεν ἡ ὁμαδικὴ ἐξόντωσις τῶν Χριστιανῶν του. Ὁ Γρηγόριος ἠγωνίζετο νὰ περισώσῃ ὅσους ἠδύνατο, καὶ πρὸς τοῦτο ὑφίστατο ταπεινώσεις καὶ ὕβρεις τῶν ἀνημέρων ἐξολοθρευτῶν. Χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐσώθησαν ἀρκεταὶ χιλιάδες Χριστιανῶν αὐτοῦ, καταφυγόντες εἰς Λέσβον. Ὁ ἴδιος ἠρνήθη νὰ φύγῃ. «*Δὲν ἐνοῶ —εἶπε τότε— νὰ φύγω· προτιμῶ νὰ πέσω θῆμα, παρά νὰ ἐγκαταλείψω τὴν θέσιν μου εἰς στιγμὰς τόσον κρισίμους. Ἐφ' ὅσον καὶ ἓνας ἀκόμη ἐκ τῶν πιστῶν τοῦ ποιμνίου μου εὐρίσκειται ἐνταῦθα, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ*

12. Μηναιὸν Φεβρουαρίου, Α'.

Η ΕΝ ΟΥΤΡΕΧΤΗ, ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(12-23 Αύγουστου 1972)

Ἀπὸ τῆς 13-23 Αύγουστου 1972 συνῆλθεν ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Οὐτρέχτῃ τῆς Ὁλλανδίας.

Ταύτης, συμφώνως πρὸς τὰ ψηφισθέντα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν ἐν Ἀντὶς Ἀμπέμπα συνέλευσιν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, προηγήθησαν συναντήσεις ἐπὶ μέρους Ἐπιτροπῶν, αἵτινες καὶ ἐπεξεργάσθησαν ἅπαν τὸ διὰ τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν προοριζόμενον ὕλικόν.

Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ, ἐν ὁλομε-

λείᾳ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπὶ μέρους ομάδας ἠσχολήθη κυρίως περὶ τὰ κατωτέρω μνημονεύόμενα θέματα ἢ καὶ κλάδους θεμάτων:

1. Περὶ τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Δρος Μπλαίηκ, ὡς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς Δρος Τόμας.

Ὁ Δρ Μπλαίηκ, ἐκθέτων τὴν πορείαν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν προβληματικὴν, τὴν ὁποίαν σήμερον τοῦτο ἀντιμετωπίζει, εἶπε

μείνω καὶ ἐγώ». Καὶ ἔμεινε, ἀναμένων τὸ μαρτύριον, ὅπως πρὸ αὐτοῦ ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνειργάσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ διακονίας, καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἔγινε καὶ αὐτὸς σύμψυχος, ὡς καὶ ὁ Μοσχονησιῶν Ἀμβρόσιος. Τὴν 3 Ὀκτωβρίου οἱ τσέται ἐσφάζαν, ἐξωθι τῶν Κυδωνιῶν καὶ ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Γρηγορίου, τοὺς 21 ἱερεῖς τῆς πόλεως ταύτης, τὸν δὲ Γρηγόριον τὸν ἔθαψαν ζωντανόν. Κατὰ μίαν ἄλλην πληροφορίαν ὁ Γρηγόριος ἀπέθανεν ἔμπροσθεν τοῦ νεοσκαφοῦς τάφου του.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Ἔθνει ἡμῶν αἱματηρὰ μαρτυρία τῶν διαληφθέντων Ἱεραρχῶν τῆς ἐν Πόντῳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καταστροφῆς. Κατὰ γράμμα ἐφηρμόσθη εἰς αὐτοὺς τὸ ἀγιογραφικόν «Γίνεσθέ μοι μάρτυρες». Ἡ κεκλεισμένη πύλη τῆς τεθλιμμένης ὁδοῦ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε', Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὑπῆρξεν ὁ φωτεινὸς τῆς θυσίας αὐτῶν ὁδηγός, αἰώνιον ὑπόδειγμα τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ τοῦ Κυρίου Σταυρός.

Διὰ τῆς μαρτυρικῆς αὐτῶν τελευταίας συνέδεσαν τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν παρὸν μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ μετὰ τοῦ μέλλοντος. Μετὰ τοῦ παρελθόντος μὲν, διότι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καυχᾶται ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῇ θυσίᾳ τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἱερομαρτύρων αὐτῆς. Μετὰ τοῦ μέλλοντος δέ, καθ' ὅσον ἔγιναν καὶ αὐτοὶ ὀλόφωτα παραδείγματα τῶν ἐπιβεβλημένων ἀγῶνων καὶ τῶν μέχρις αἵματος θυσιῶν τῶν Ἱεραρχῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος αὐτῆς. Ἀνεδείχθησαν δὲ ὄντως μακάριοι, διότι κατὰ γράμμα ἐφῆρμον εἰς ἑαυτοὺς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων»¹³. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐγράφησαν ὄχι μόνον εἰς

τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Ἔθνομαρτυρολόγιον, τὸ ὁποῖον ὀλίγον ἀπέχει τοῦ Μαρτυρολογίου τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρὸ παντὸς ἐγράφησαν εἰς τὴν Βίβλον τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν ἱεράν Ἀποκάλυψιν¹⁴.

Ἀείμνηστοι καὶ μακαριστοὶ Ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν καὶ ἀοίδιμοι Ἐθνομάρτυρες Ἱεράρχαι τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ παρουσίᾳ ἀπάσης τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας αὐτῆς, ἱεροῦ κλήρου καὶ εὐσεβοῦς Χριστιανικοῦ λαοῦ, ἐπιτελεῖ σήμερον εὐλαβῶς ἱερὸν Μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν σας, ὡς ἱεράν ὀφειλὴν διὰ τοὺς μόχθους, τοὺς κόπους καὶ τὰς θυσίας σας. Συνήνωσεν εἰς ἐν τὴν ἀνάμνησίν σας, τῶν τε ἐν εἰρήνῃ καὶ τῶν ἐν μαρτυρίῳ τελειωθέντων. Γνωρίζει ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς ὅτι «ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ»¹⁵, ὁμως γνωρίζει ὡσαύτως, ὅτι τόσον ὁ τὰ πέντε, ὅσον καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβών, ἤκουσαν ἀμφοτέροι, πιστῶς ἐργασθέντες, τὸ «εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ... εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου»¹⁶. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη σας καὶ ἄς ἀναπαύωνται αἱ ψυχαὶ σας εἰς τὴν «χαρὰν τοῦ Κυρίου» ἡμῶν, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ ψυχαὶ τοῦ πιστοῦ Ὀρθοδόξου μαρτυρικοῦ ποιμνίου τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ δυσεξαριθμήτου ὅπως ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τοῦ συμμαρτυρήσαντος μετὰ τῶν καλῶν αὐτοῦ ποιμένων. Ἀμήν.

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

13. Ἰωάν. 10,11.

14. Ἀποκ. 3,5.

15. Α' Κορ. 15,41.

16. Ματθ. 26,14 κ.έ.

μεταξύ άλλων: «Πρὸ εικοσιτεσσάρων ἐτῶν εἰς τὸ Ἄμστερνταμ οἱ ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ κινήσει Πατέρες ἡμῶν διεκλήρουν τὴν μεταξύ των ἐμπιστοσύνην, εἰπόντες: Ἐπιθυμοῦμεν νὰ πορευθῶμεν ὁμοῦ. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες αὐτούς, ἐκρατήσαμεν τὴν ὑπόσχασίν μας καὶ ἐτιμήσαμεν αὐτὴν τὴν κατάφασιν.

Ἡ Συνέλευσις αὕτη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ εἰκοστὴ πέμπτη κατ' ἀδιάσπαστον σειράν, ἀποτελεῖ ὄρατον σημεῖον τῆς καταφάσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἀφοσιώσεως αὐτῶν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ δι' Αὐτοῦ τῆς συνδέσεως τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἕτερον. Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα δὲν κατέστημεν ἱκανοὶ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν κατάφασιν ταύτην. Παραμένον ἐισέτι μεταξύ ἡμῶν ἡ δυσπιστία, ὁ φόβος, ὁ διχασμὸς, ὁ περιορισμένος καὶ μυωπικὸς ὄραματισμὸς, ἡ παρεξήγησις, ἡ ὁμολογιακὴ ἀλαζονεία, ἡ τοπικιστικὴ, πολιτιστικὴ τε καὶ ἰδεολογικὴ καὶ ἐθνικὴ κατάφασις, ἥτις κατὰ διαφόρους βαθμοὺς ἀπομακρύνει τὸν ἕνα ἐκ τοῦ ἄλλου».

Ἡ ὁμολογία αὕτη, ἐκφραστῆσα καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀπὸ ἐξαστίας περίπου Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Π.Σ.Ε. παρεχώρησε τὴν ἡγετικὴν σκυτάλην εἰς τὸν διάδοχόν του, ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Μαρτυρεῖ τὴν δυσχέρειαν, ἢ μᾶλλον τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ὁ Ὄργανισμὸς οὗτος ἐν ταῖς προσπάθειαις του νὰ γεφυρώσῃ τὰ τεράστια χάσματα, ἅτινα ἀλλοτριώσεις, διαφοροποιήσεις καὶ ἀπομακρύνσεις ἐκ τοῦ χώρου τῆς Ἱερᾶς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως, ἐδημιούργησαν.

Ἐξ ἄλλου, ὁ Πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἅμα τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε. Δρ. Τόμας ἐξέθεσε τὰς προσπάθειαις τῶν ἐπὶ μέρους κλάδων, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς προηγηθείσης Συνελεύσεως τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Ἀντίς Ἀμπέμπ, ἐμμεῖνας ἰδιαιτέρως εἰς τὸ πρόβλημα τῆς Fellowship (=συντροφία, συναδελφώσεως, κοινωνίας), ὅπερ ὡς ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ ἀνυπέβλητος ὡς δυσχέρεια ὀρθοῦται πάντοτε πρὸ τοῦ διηρημένου χριστιανικοῦ κόσμου.

2. Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον γεγονός, τὸ λαβὸν χώραν κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε., ὑπῆρξεν ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Γενικοῦ Γραμματέως. Κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1971, μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Δρος Μπλαίηκ, ὅτι καταλαμβανόμενος ὑπὸ τοῦ ὀρίου τῆς ἡλικίας, συμφώνως πρὸς τὸ Καταστατικὸν τῆς διεκκλησιαστικῆς ταύτης Ὄργανώσεως τοῦ Π.Σ.Ε., προτίθεται ν' ἀπασυρῆ ἔκ τῆς θέσεως τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, εἶχε σχηματισθῆ δι' ἐκλογῆς εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ (nomination committee), ἥτις καὶ ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν εὐθύνην τῆς μελέτης τοῦ ὅλου προβλήματος καὶ μὲ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως εἰσηγηθῆ εἰς τὴν παρούσαν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν, ὑποδεικνύουσα συγκεκριμένον πρόσωπον εἰς διαδοχὴν τοῦ Δρος Μπλαίηκ. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Τὴν Τετάρτην τῆς 16ης Αὐγούστου 1972 ἡ ὀρισθεῖσα Ἐπιτροπὴ παρουσίασεν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τὸ κατωτέρω κείμενον:

«Ἡ Ἐπιτροπὴ, συνελθοῦσα τρίς καὶ μετὰ μακρὰν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν μελῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Π.Σ.Ε., ἐμελέτησε μετὰ προσοχῆς ἕνα μακρὸν κατάλογον ὀνομάτων, ἐξ ὧν τῶν μερῶν τοῦ κόσμου.

Τέσσαρες προσωπικότητες ἐκλήθησαν καὶ ἀπεδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ μίαν συνέντευξιν. Ἡ Ἐπιτροπὴ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Αἰδουσιμ. Φιλίππου Πόττερ θὰ πρέπη νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ ἐκλεγῆ ὡς ὁ ἐπόμενος Γενικὸς Γραμματεὺς.

Ὁ Δρ. Πόττερ εἶναι ἡλικίας 51 ἐτῶν καὶ ἐγεννήθη εἰς τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας. Ἀφ' ὅτου ὑπηρέτησεν ὡς Γραμματεὺς τῆς Νεότητος, ἀπὸ τοῦ 1954-1960 καὶ ὡς Δ/ντῆς τοῦ τμήματος Worldmission and Evangelism καὶ ὡς βοηθὸς Γενικὸς Γραμματεὺς ἀπὸ τοῦ 1965-1971 καὶ τώρα ὡς προϊστάμενος τοῦ ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐνότητος ὑπ' ἀριθμ. 1, εἶναι πολὺ γνωστός εἰς τὰ μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ὄλους τοὺς ὑπευθύνους τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι πεπεισμένη ὅτι διὰ τῶν προσωπικῶν του ἀρετῶν καὶ διὰ τῆς πολυπλεύρου πείρας του ὁ Δρ. Πόττερ εἶναι τὸ πρόσφορον τὸ κατάλληλον διὰ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὰ προσεχῆ ἔτη».

Μετὰ σύντομον συζήτησιν, ἡ Συνέλευσις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἀνέδειξεν ὁμοφώνως Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Π.Σ.Ε. τὸν Αἰδουσιμ. Φίλιππον Πόττερ.

3. Κύριον θέμα συζητήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δεκαήμερου Συνελεύσεως τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξε τὸ θέμα Committed to Fellowship (=ἐμπιστοσύνη πρὸς κοινωνίαν). Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένοντο δύο εισηγήσεις: μία ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας Karekin Sarkissian, καὶ ἕτερα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ, τοῦ καὶ ἐμπροσώπου τῆς ἐν Γερμανίᾳ Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Jurgen Moltmann. Ἐν συνεχείᾳ, εἰς πέντε διαδοχικὰς συναντήσεις ἐγένετο ἐπεξεργασία τοῦ ἐν λόγῳ θέματος καθ' ὁμάδας καὶ τέλος εἰς εἰδικὴν συζήτησιν ἐξητάσθησαν περιληπτικώτατα αἱ ἀπόψεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, τῶν ἐξ ὧν τῶν μερῶν τοῦ πλανήτου μας.

Παρ' ὅλον ὅτι ἀφιέρωθη ἰκανὸς χρόνος πρὸς προκαταρκτικὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος, ἡ περαιτέρω διαδικασία ἀπέδειξεν, ὅτι τὸ Π.Σ.Ε. ὡς σύνολον δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ φθάσῃ διὰ κανονικῆς ὁδοῦ εἰς ὄριμα συμπεράσματα. Ἡ ἀποφίς αὕτη θεμελιούται ἐπὶ τῶν κατωτέρω ἐνδεικτικῶς σημειωμένων παρατηρήσεων:

α) Ἐνῶ ἐγένοντο πέντε συναντήσεις τῶν ὁμάδων, ἡ συζήτησις ἐκινεῖτο ἐπὶ ἀσαφῶν πλαισίων, μὴ δυναθεῖσα νὰ καταλήξῃ εἰς συμφωνίαν.

β) Μετὰ τὸ πέρας τῶν πέντε συναντήσεων τῶν ὁμάδων, οὐδὲν κείμενον συντεταγμένον ὑπ' αὐτῶν παρουσιάσθη εἰς τὴν Ὀλομέλειαν.

Η ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΔΡΟΥΣΗΣ Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ

(19 Νοεμβρίου 1972)

Υπό την προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου συνήλθε τὴν 11ην Νοεμβρίου ἐ.ε. ἐν τῷ συνοδικῷ μεγάρῳ Ἀθηνῶν ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἡ ὁποία, συσκεψαμένη ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ἐξέλεξε παμφηφει τὸν Καθηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Γενικὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πανοσιολογίωτατον ἀρχιμανδρίτην κ. Ἀναστάσιον Γιαννουλάτον Τιτουλάριον Ἐπίσκοπον ὑπὸ τὸν τίτλον

τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφάσης Ἐπισκοπῆς Ἀνδρούσης, διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Νόμου 976/1946 προβλεπομένης θέσεως τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Τὸ Μικρὸν Μήνυμα τῆς ἐκλογῆς ἐγένε τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς τὸ Συνοδικὸν Παρεκκλήσιον, ἡ δὲ χειροτονία τοῦ τὴν Κυριακὴν, 19ην Νοεμβρίου, εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Μακαριω-

γ) Ἡ σύνταξις τοῦ τελικοῦ κειμένου, ὅπερ μάλιστα ἐχαρακτήρισθη ὡς Ἐπιστολὴ πρὸς τὰς Ἐκκλησίας, συνετάχθη ὑπὸ μὴ πρὸς τοῦτο ἀρμοδίας Ἐπιτροπῆς.

δ) Ἡ παρουσίασις τοῦ κειμένου αὐτοῦ ἐγένετο ἐσπευσμένως τὴν προτελευταίαν ἡμέραν, μετὰ δεκάλεπτον δὲ συζήτησιν ἐν τῇ Ὀλομελείᾳ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπεσφύρη πρὸς ἀνασύνταξιν, παρουσιάσθη δὲ καὶ πάλιν μετὰ σπουδῆς τὴν τελευταίαν ἡμέραν, ὅτε καὶ ἐζητήθη ἡ ἐπιψήφισις αὐτοῦ.

ε) Μολοντί ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος τὸν παρελθόντα Ἰούλιον εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Joint Working Group, τοῦ ἀσχοληθέντος μὲ τὴν δυνατότητα εἰσοδχῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Π.Σ.Ε., διετυπώθη ἡ ἀποφίσις, ὅτι ἡ ἐν τῷ Π.Σ.Ε. συνεργασία τῶν χριστιανῶν κατὰ πολὺ ἀπέχει τῆς «κ ο ι ν ω ν ί α ς», ὑπὸ τὴν βιβλικὴν ἐννοιαν τοῦ ὅρου, καὶ μολοντί καὶ κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν προκαταρκτικὴν συζήτησιν ἠκούσθησαν ἐπιφυλάξεις καὶ ἀπαισιόδοξοι θέσεις, τὸ προταθὲν πρὸς ἐπιψήφισιν κείμενον παρουσιάσθη ὑπερμέτρως αἰσιόδοξον, παρακάμπτον ὅλας τὰς δυσχερείας καὶ δίδον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὑπάρχει ἀπόλυτος σύμπτωσις ἀπόψεων καὶ ἐπιδιώξεων.

Μὴ διατεθέντος ἱκανοῦ χρόνου πρὸς ἀνετον συζήτησιν, τελικῶς τὸ κείμενον ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως πρὸς ἀποστολὴν εἰς τὰς Ἐκκλησίας—μέλη τοῦ Π.Σ.Ε., τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μειοψηφισάντων.

Σημειοῦμεν, ὅτι ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας συμμετέσχον ἐνεργῶς τόσον εἰς τὰς συζητήσεις τῶν καθ' ὁμάδας Ἐπιτροπῶν, ὅσον καὶ εἰς τὰς τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως (τῆς Ὀλομελείας), ἐκ τούτου καὶ πολλαὶ διορθώσεις τῆς τε οὐσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς φραστικῆς διατυπώσεως πρὸς ἀποφυγὴν παρερμηνειῶν καὶ παρανοήσεων ἐπηρεχθήσαν εἰς τὰ ἐπίσημα κείμενα.

4. Ἔτερον θέμα, ὅπερ μετὰ πολλῆς ζωηρότητος συνεζητήθη καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ὁμοφωνία, ἦτο τὸ θέμα τῆς μελλούσης

νὰ συνέλθῃ εἰς Τζακάρταν τῆς Ἰνδονησίας κατὰ τὸ 1975 Ἐ' Γενικῆς Συνελεύσεως. Τελικῶς, ἡ ἀπόφασις ἀνεβλήθη διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐν τῷ μεταξύ θὰ ζητηθῇ δι' Ἐπιστολῆς ἡ γνώμη τῶν Ἐκκλησιῶν—μελῶν, τόσον ὡς πρὸς τὸ προτεινόμενον θέμα, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ.

5. Μακροτάτη συζήτησις ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῶν προγραμματικῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ἐπιτροπῶν, τῶν καλυπτουσῶν τὴν ὅλην δραστηριότητα τοῦ Π.Σ.Ε. Ἐπὶ τῶν προγραμμάτων τούτων θὰ ἡδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ δύο τινά: Πρῶτον, ὅτι ταῦτα ἠπλώθησαν εἰς κοινωνικοὺς κυρίως στόχους, καλύψαντα περιοχὰς ποικίλης μορφῆς, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἡ δέουσα Θεολογικὴ προπαρασκευή. Δεύτερον δέ, ὅτι ἐν τῇ ἀνελιξίῳ τῶν τὰ προγράμματα ταῦτα ἐτυποποιήθησαν, μεταβαλόντα τὰς ἀντιστοίχους Ἐπιτροπὰς εἰς «κατεστημένα» ἐντὸς τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ Π.Σ.Ε., ἅτινα δροῦν ὑπὸ ὅλως μηχανοκρατικὴν νομοτέλειαν, καθ' ὃν χρόνον τὰ πρὸς τὰς Ἐκκλησίας διατυπούμενα μεγάλα αἰτήματα τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων φαίνονται νὰ ἀγνοῶνται, καὶ ὁ διεθνὴς οὗτος Ὄργανισμὸς νὰ ἐμφανίζεται ἀνίσχυρος νὰ δώσῃ μαρτυρίαν ἐν τῷ κόσμῳ.

6. Τὸ παρήγορον εἶναι, ὅτι θαρραλέαι φωναὶ κριτικῆς ἠκούσθησαν ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἐκπροσώπων διαφόρων Ἐκκλησιῶν, καὶ μάλιστα διετυπώθησαν σοβαραὶ ἀνησυχίαι διὰ τὴν ὅλην πορείαν τοῦ διεκκλησιαστικοῦ τούτου Ὄργανισμοῦ. Ἐὰν ὁ νέος Γενικὸς Γραμματεὺς θελήσῃ ν' ἀκούσῃ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς τὰς ἀνησυχίας καὶ τὰς διατυπωθείσας μετὰ νηφαλιότητος, ἀλλὰ καὶ παρρησίας κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις καὶ ἐὰν θελήσῃ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῆς Παραδόσεως καὶ τῆς Ἱστορίας, τότε θὰ δυνηθῇ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναζωπύρησιν τῆς οἰκουμενικῆς ἰδέας καὶ συγχρόνως εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν ἐπὶ τὰ βελτίω τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Καθηγητῆς ΚΩΝΣΤ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

τάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν: Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίου, Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου, Φωκίδος κ. Χρυσοστόμου, Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Χαρίτωνος, Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Νικοδήμου, Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Κωνσταντίνου, Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικοδήμου, Χαλκίδος κ. Νικολάου, Ἡλείας κ. Ἀθανασίου, Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Σεραφεῖμ καὶ τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων Δέρβης κ. Κοσμά καὶ Βροσθένης κ. Δημητρίου, συμπροσευχηθέντων ἐπίσης ὑπὲρ τεσσαράκοντα Μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, παρεπιδημούντων Μητροπολιτῶν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, κληρικῶν ξένων Δογματῶν καὶ Ἐκκλησιῶν καὶ πλήθους εὐσεβῶν χριστιανῶν.

Προσφωνῶν τὸν ἐψηφισμένον Ἐπίσκοπον Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιον κατὰ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονίαν τοῦ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἀναστάσιε,

Εἶναι πολὺ σπάνιον, χαρὰ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ ἐνὸς κληρικοῦ νὰ εἶναι τόσον γενικὴ καὶ νὰ προέρχεται ἐξ ὄλων τῶν πλευρῶν τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος. Διότι ἡ διακονία σου μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς, χάριτι θεία, ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ἀνεπίληπτος, ἀλλὰ καὶ εὐλογημένη. Ὅπουδήποτε καὶ ἂν διήλθες ἐν τῷ χώρῳ τοῦ ἀμπελώνος τοῦ Κυρίου, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σὲ ἐπεσκίαζε καὶ ἡ εὐλογία Του κατηύθυνε τὰ διαβήματά σου καὶ ἐπολλαπλασίαζε τοὺς καρποὺς τῶν πόνων σου. Διὰ τοῦτο πανταχόθεν, καὶ ἐκ τῶν νέων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων καὶ μεταξὺ τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ μεταξὺ τῶν ἐγγύς καὶ μεταξὺ τῶν μακρῶν, τὸ ὄνομά σου καὶ ἡ διακονία σου εἶναι τετιμημένα.

Καὶ τὸ ὄνομά σου καλύπτει ὄχι μόνον τὴν πατρίδα μας, ἀλλ' ἐξέρχεται καὶ μακρὰν τῶν ὁρίων αὐτῆς, εἰς τὰς χώρας τῆς ἠπείρου μας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας ἠπείρους, ἐγγύτερον ἢ μακρότερον ἐδρικομένης. Διὸ ἡ χαρὰ, τὴν ὁποῖαν ὄλος ὁ πνευματικὸς κόσμος, καὶ ὁ ἐπίγειος, καὶ ἀσφαλῶς καὶ ὁ οὐράνιος, αἰσθάνεται κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτῆν, δύναμαι νὰ εἶπω, εἶναι προφανῆς.

Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Κύριος σὲ δέχεται μὲ ἐκεῖνον τὸν ὥραϊον ἀσπασμόν: «Εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου». Εἰσέρχεσαι πλέον εἰς τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, διὰ νὰ οἰκονομῆς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ἐπίσκοπος.

Καὶ ὁ Κύριος, ὄχι μόνον ἀνταποδίδων τοὺς κόπους σου, ἀλλὰ καὶ εὐλογῶν τὴν μέχρι τοῦδε διακονίαν σου καὶ ἐμπιστευόμενος πλέον εἰς σὲ καὶ τὴν χάριν τὴν ἀρχιερατικὴν, σὲ καλεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃς τὴν διακονίαν σου μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλογίας καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς γενικῆς χαρᾶς καὶ ἐπιδοκιμασίας.

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος ἀντεφώνησεν ὡς ἑξῆς:

Μακαριώτατε,

Σᾶς εὐχαριστῶ ὀλοφύχως διὰ τὴν ἀγάπην Σας, τὴν πολλαπλῶς καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐκδηλουμένην, καὶ κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν τελεταρχοῦσαν. Εὐχαριστῶ ἐπίσης θερμῶς τὴν περὶ Ὑμᾶς Ἱερὰν Σύνοδον, διὰ τὴν πολλὴν ἐμπιστοσύνην της νὰ μὲ καλέσῃ εἰς ἐπισκοπικὴν διακονίαν. Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ εὐχαριστήσω ἀκόμη τοὺς παρισταμένους σεβασμιωτάτους ἀρχιερεῖς, ἰδιαίτερος τοὺς λειτουργοῦντας εἰς τὸ μυστήριον, τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς διακόνους καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, τοὺς συμπροσευχόμενους κατὰ τὴν παροῦσαν μυσταγωγίαν. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ, τέλος, νὰ ἐπεκτείνω κατὰ τὰς ἱερὰς αὐτὰς στιγμὰς τῆς Εὐχαριστίας τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου πρὸς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μέχρι σήμερον μὲ ἐστήριξαν μὲ τὴν στοργὴν των καὶ μὲ καθωδήγησαν μὲ τὴν πειρὰν των: τὴν οἰκογένειάν μου, τοὺς κατὰ καιροὺς καθηγητάς μου, καὶ μάλιστα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τοὺς διαφόρους συνεργάτας μου, καὶ ἰδιαίτατα τοὺς νέους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ πάθος των δι' ἀλήθειαν μοῦ ὑπενθυμίζουν συνεχῶς τὸ σκληρὸν χρέος τῆς γνησιότητος.

Α'.

Αἱ φοβεραὶ στιγμαὶ τῆς προκειμένης ἱεουργίας δὲν ἐπιτρέπουν ἀναλύσεις μακράς. Λιτότατα, λοιπόν, περιορίζομαι νὰ ἐξηγήσω ὅτι συναισθήματα ἀνεπαρκείας καὶ φόβου μὲ συντρίβουν πρὸ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ: «δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι» (Α' Τιμ. γ' 2), «ἀρτίον... πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένον» (Β' Τιμ. γ' 17), «κακοπαθοῦντα καὶ νήφοντα ἐν πᾶσι» (Β' Τιμ. δ' 5). Μὲ αἰσθημα ἱλίγγου, εἶδα νὰ ἀναδύονται ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας φράσεις ὅπως, ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι «τύπος τοῦ Πατρὸς» (Ἰγνατίου, Πρὸς Τραλ. III, 1), «εἰς τόπον» καὶ «εἰς τύπον Θεοῦ» (Ἰγνατίου, Πρὸς Μαγνησ. VI, 1) μὲ ἀποστολὴν «πτερῶσαι ψυχὴν, ἀρπάσαι κόσμον καὶ δοῦναι Θεῷ» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἀπολογ. κβ').

Ἐζήτησα αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα καταφύγιον ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ἔντασιν εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν λατρευτικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας μας, ὥστε νὰ προσεγγίσω κάπως τὸ νόημα τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος. Τὸ ἀρχικὸν δέος μετεμορφώθη εἰς ῥίγος· διότι κατὰ τὰς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι ἐμεσολάβησαν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς μου, τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας μας προέβαλε τὰς μνήμας τῶν ἁγίων ἐπισκόπων Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος τὴν Κυριακὴν, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὴν Δευτέραν, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ τὴν Τρίτην, Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τὴν Παρασκευὴν. Ὅλοι αὐταὶ αἱ ἅγιοι μορφαὶ ἤλθον διὰ νὰ ἀποκαλύψουν κατὰ τρόπον συγκλονιστικὸν ποῖαι εἶναι αἱ πραγματικαὶ διαστάσεις ζωῆς τοῦ Ἐπισκόπου:

α) Ἐζησαν ὅλοι των μὲ μίαν ἀγάπην διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν Θεὸν πέραν οἰωνδῆ ποτε συνόρων συμβατικῆς λογικῆς. Μέχρι μαρτυρίου ἠγωνίζοντο διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν θλιβομένων καὶ τῶν «θεραπευμένων» (Λουκ. δ' 18) τῆς ἐποχῆς των, ἀποκαλύπτοντες οὐσιαστικῶς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία φανεροῦται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

β) Ἐζησαν μὲ ἀσκητικὴν ἐγρήγορσιν καὶ κατάνυξιν διὰ τὴν ὑπέρβασιν τῆς σκοτεινῆς ἀβύσσου τοῦ ἀνθρωπίνου «ἐγώ». Ἐκαμαν ἀσκητήριον τὴν πόλιν, τὴν καθημερινὴν πραγματικότητα, τὴν ὑπερκόπωσιν καὶ τὸ μαρτύριόν των. Ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀμείλικτον προσωπικὸν ἀγῶνα ἀγνότητος, κατανύξεως καὶ ταπεινώσεως ἐπήγασεν ἡ ἐκπληκτικὴ των ἀκτινοβολία.

γ) Ἐζησαν μὲ βαθεῖαν αἴσθησιν καθολικῆς εὐθύνης καὶ ἀποστολικῆς συνειδήσεως, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι ὡς «τύποι Χριστοῦ» γίνονται αὐτομάτως «παγκόσμιοι ἄνθρωποι», μὲ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι πιστότης εἰς τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν σημαίνει πιστότητα εἰς τὸ ἀποστολικὸν χρέος, ὅτι ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἐγγύησιν ἀποστολικῆς διαδοχῆς, ἀλλὰ καὶ χρέωσιν διὰ ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὴν πορείαν τῆς μᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας «ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α' 8).

δ) Καθωδήγησαν ὅλοι των καὶ παρηγόρησαν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ μὲ προφητικὴν ἐνδρασίαν καὶ τὸ λ μ η ν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ τέταρτον κοινὸν τῶν χαρακτηριστικῶν, τὸ ὁποῖον μὲ ἐδόνησεν. Ἐθεολόγησαν μὲ δξύτητα πνεύματος καὶ δυναμισμόν, ἀποκαλύπτοντες ἀδιακόπως νέας, ἐπικαίρους διὰ τὴν ἐποχὴν των, πλευράς τοῦ «μυστηρίου τῆς πίστεως» (Α' Τιμ. γ' 9). Κατέθεσαν ῥωμαλέαν μαρτυρίαν περὶ τῆς Ἀληθείας εἰς κρισίμους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν στιγμὰς καὶ μὲ προφητικὴν δύναμιν ἐγκρέμισαν «πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ» (Β' Κορ. ι' 5), πᾶν εἶδος ἀτομικῶν εἰδώλων—ἀνεσιν, ἐξουσιᾶν, δόξαν, κοσμικὰς συμβατικότητας—τὰ ὁποῖα δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀναστηλώνονται εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χώρου.

ε) Ἡ ὄλη ἐπισκοπικὴ των διακονία ὑπῆρξε, τέλος, μία σταυρώσιμος μαρτυρία Ἀναστάσεως. Ἀπὸ τὴν Θ. Εὐχαριστίαν τῆς λατρευτικῆς κοινότητος, τῆς ὁποίας προΐσταντο, τὴν ἐνεργοποιούσαν τὸ γεγονός τῆς Σταυρώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἠντλουν δύναμιν καὶ ἔμπνευσιν διὰ νὰ βοηθοῦν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ νὰ ζῆ τὸ «Πάσχα Κυρίου», νὰ πραγματοποιηθῇ δηλαδὴ συνεχῆ «ἐξόδον» ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς ἀποκαρδιώσεως εἰς τὴν χώραν τῆς ἐλπίδος, ἀπὸ τὴν οἰανδήποτε δουλείαν «εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. η' 21)· ἓνα Πάσχα, μίαν «Διάβασιν», ἀπὸ τὸν χώρον τῆς ὑποκρισίας εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ ἀτομισμοῦ εἰς τὴν ἐν Χριστῷ κοινωνίαν.

Β'

Ἄναζητῶ, Μακαριώτατε, εἰς τὰ βάθη μου κάτι ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τοῦ ἀληθοῦς ἐπισκοπικοῦ ἤθους, καὶ δὲν βλέπω παρὰ μόνον κακέκτυπα ἢ ἀμυδροῦς ἀντικατοπτρισμούς των εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πόθων μου. Οἱ στίχοι τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Λαοδικείας, προσηρμοσμένοι εἰς τὴν περίπτωσίν μου, ἀποκτοῦν συνταρακτικὴν ἐπικαιρότητα: τώρα πλέον οἶδας «ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ὁ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός» (Ἀποκ. γ' 17).

Ἡ ἀνεπάρκεια καὶ γυμνότης αὐτῆ γίνεται ἀκόμη σοβαρωτέρα, ὅταν ἀναλογίζεται κανεὶς ὅτι καλεῖται νὰ διακονήσῃ ὡς ἐπίσκοπος εἰς ὄργανισμόν ὅπως ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς μίαν ἐποχὴν ριζικῶν ἀνακατατάξεων, τεχνοκρατικῆς θυέλλης, συγκρούσεων κοινωνικῶν, μεταξὺ ἀπιθάνων συμφερόντων καὶ ἀπροσώπων δυνάμεων· εἰς περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν διακηρύττεται ἐπιμόνως ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἰσότητος, διὰ νὰ καλύπτεται ἡ ἔντεχνος, ἡ ἄτεχνος καταπάτησίς των. Ἡ ἐπισκοπικὴ εὐθύνη γίνεται ἀκόμη συνθετωτέρα εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἡ μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία καλεῖται νὰ δώσῃ «λόγον περὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. γ' 15) ἐντὸς μᾶς πολυμόρφου ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται εἰς ἐνιαίαν μεγαλοῦπολιν μὲ ἄνω τῶν 2/3 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς μὴ Χριστιανούς, ἀναμένουσαν μὲ τρόμον τὸν λυκαυγῆς τοῦ 21ου, τοῦ ἠλεκτρονικοῦ, αἰῶνος.

Αὐταὶ ἀκριβῶς αἱ σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα μὲ συνέτριψαν, Μακαριώτατε, κατὰ τὴν ἀπομόνωσιν αὐτῶν τῶν ἡμερῶν. Ἡ ὑπεύθυνος τοποθέτησις ἐνὸς ἐπισκόπου μέσα εἰς ἓνα παρόμοιον χῶρον εἶναι κάτι μαρτυρικὸν καὶ ἡ ἀνεπάρκειά μου τὸ καθιστᾷ ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνον. Βεβαίως, τώρα εἶναι πλέον ἀργὰ διὰ νὰ τολμήσω οἰανδήποτε «φυγὴν εἰς Θαρσίς» (Πρβλ. Ἰωνᾶ α' 3), ὅπως πρὸ ἐτῶν. Ἄλλωστε, ἡ φυγὴ τελικῶς δὲν ἀποτελεῖ λύσιν, διὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τοῦς φόβους. Μόνον «ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (Α' Ἰωάν. δ' 18). Τὸ μυστήριον τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος διὰ νὰ συμμερισθῇ τὴν ζωὴν μας καὶ συγκαταβαίνει νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀναξίους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ὁ ὄμιλῶν, διὰ νὰ ἐκπροσωποῦν τὴν Ἐκκλησίαν του, μὲ παρηγορεῖ. Αὐτὴ ἡ κοινωνία ἀγάπης, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται εἰς τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, «ὃ ἐστίν ἡ Ἐκκλησία» (Κολ. α' 24) μὲ μυριάδας μυριάδων προσώπων ὄλων τῶν ἐποχῶν, προαπελθόντων καὶ ζώντων, ὁσίων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, αὐτὴ ἡ συνεχῆ παρουσία ἀγάπης καὶ δεήσεως χιλιάδων προσφιλῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ μοῦ δίδει τὸ θάρρος διὰ τὸ τρομερὸν σημερινὸν βῆμα. Εἰς αὐτὴν τὴν «τελείαν», τὴν ἐν πόνῳ ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας βιουμένην, παραδίδομαι.

«Ἰδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω...»

συνεχίζει τὸ κείμενον τῆς Ἀποκαλύψεως πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Λαοδικείας, μετὰ τὴν φοβερὰν ἀποκάλυψιν τῆς γυμνότητός του καὶ τὴν κλήσιν πρὸς μετάνοιαν. «Ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ» (Ἀποκ. γ' 18-20). Ἀπ' ὅ,τι βλέπω μέχρι τώρα, μόνον μία ἐγρήγορσις μετανοίας, ἐν ταπεινώσει καὶ πίστει εἰς τὴν εὐσπλαγγίαν τοῦ Θεοῦ, προσφέρει δυνατότητα ὑπερβάσεως τοῦ φόβου καὶ ἀνοίγει θύραν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου μετὰ τοῦ Ἑγαπημένου καὶ τὴν βίωσιν μιᾶς Πασχαλίου ἀποστολῆς.

Σὰς ἱκετεύω λοιπόν, Μακαριώτατε, καὶ Ὑμᾶς, σεβάσμιοι Ἱεράρχαι, προσφιλεῖς πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅσοι αὐτὴν τὴν ὥραν με κυκλώνετε μετὰ τὴν ἀγάπην σας, δεηθῆτε ἢ φλόγα, ἢ ὁποῖα θὰ ἀνάψῃ ἐντός μου, κατὰ τὴν προκειμένην μυσταγωγίαν μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς Πεντηκοστῆς, νὰ καίῃ με ταπεινώσιν ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τοῦ Ἑσταυρωμένου καὶ τῶν Ἁγίων, εἰς μίαν συνεχή Λειτουργίαν πίστεως καὶ ἀγάπης, ὥστε νὰ μεταφέρῃ, ὅπου ἐναποτεθῆ, κάτι ἀπὸ τὴν θέρμην, τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Πεντηκοστῆς.

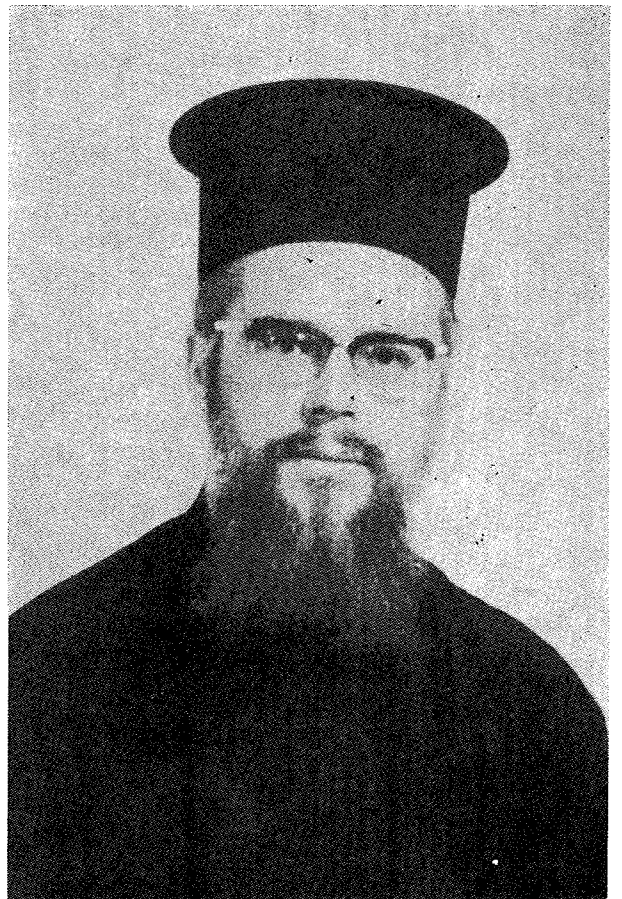
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Α) Σ π ο υ δ α ί: Ἐγεννήθη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1929 ἐν Πειραιεῖ. Ἀπεφοίτησε τοῦ Β' Γυμνασίου Ἀρρέων Ἀθηνῶν τὸ 1947 ἀριστοῦχος (19⁹/¹¹). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀριστεύων εἰς ὅλα τὰ ἔτη καὶ ἔλαβε τὸ πτυχίον τὸν Ἰανουάριον 1952 μετὰ βαθμὸν ἀριστα (9,53). Κατὰ τὴν στρατιωτικὴν του θητείαν ἐφοίτησεν εἰς τὰς Σχολὰς Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν Εἰδικότητων Σύρου καὶ Διαβιβάσεων (1952-53), διατελέσας εἰς ἀμφοτέρας ἀρχηγός. Ἐπραγματοποίησε ταξίδια ἐρευνῶν καὶ μελετῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀμερικὴν, Ἀφρικὴν καὶ Ἀσίαν. Μετεξέπαιδευθῆ εἰς τὴν Ἱεραποστολικὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀμβούργου (1965). Ἐπραγματοποίησε μεταπτυχιακὰς σπουδὰς εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μαρβούργου (1966-69), ἰδίᾳ εἰς τὴν Θρησκευολογίαν καὶ Ἐθνολογίαν, διατελέσας ἐπὶ δύο καὶ ἕμισυ ἔτη ὑπότροφος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Γερμανικοῦ Ἰδρύματος Alexander von Humboldt-Stiftung. Ἀνεκηρύχθη ὁμόφωνως διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1970) μετὰ βαθμὸν ἀριστα. Ὀμιλεῖ

καὶ γράφει τὴν Ἀγγλικήν, Γερμανικὴν καὶ Γαλλικὴν καὶ χρησιμοποιεῖ δι' ἐπιστημονικὰς μελέτας τρεῖς ἀκόμη συγχρόνους εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, δύο ἀρχαίας καὶ δύο ἀφρικανικάς.

Β) Ἐκκλησιαστικὴ δρᾶσις: Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1950-1960 ἀνέπτυξεν εἰς Ἀθήνας μεγάλην πνευματικὴν δρᾶσιν μεταξὺ τῶν νέων ὡς Κατηχητὴς τοῦ Ἀνωτέρου Κατηχητικοῦ Σχολείου Ἁγίου Κωνσταντίνου Ὁμοιοῦ, ὑπεύθυνος δρᾶσεως καὶ βιβλικῶν μελετῶν τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως, ἀρχηγὸς νεανικῶν καὶ φοιτητικῶν Κατασκευῶσεων, διοργανωτὴς Ἱεραποστολικῶν ἐξορμησέων εἰς ἀκριτικὰς περιοχὰς. Ὡς ἀνθυπολοχαγὸς Διαβιβάσεων ὑπῆρέτησεν εἰς τὸν τομέα τῶν ῥαδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου. Εἰργάσθη ὡς Ἱεροκλήριος εἰς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν περιοδεύων κατὰ τὴν περίοδον τῶν διακοπῶν εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἐδίδαξεν εἰς φροντιστήρια κατηχητικῶν στελεχῶν, συνειργάσθη εἰς θρησκευτικὰ περιοδικὰ ὡς ἀρθρογράφος. Τὸν Αὐγούστον 1960 ἐχειροτονήθη διάκονος. Συνέγραψε κατόπιν ἀναθέσεως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὰ βοηθήματα τριετοῦς κύκλου διὰ τὰ Μέσα Κατηχητικὰ Σχολεῖα

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος.

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τῆς χειροτονίας του (1960-1970) ἡ δραστηριότης τοῦ π. Ἀναστασίου ἐστράφη ἰδιαίτερος εἰς τὴν ἀναζωπύρην τῆς Ὀρθοδόξου Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς. Ὁργάνωσε καὶ διηύθυνε τὸ νεανικὸν Ἱεραποστολικὸν Κέντρον «Πορευθέντες». Τὸ 1964 ἐπιστρέφων ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης, ὅπου ἐπεσκέφθη καὶ ἐμελέτησε διάφορα ἐκκλησιαστικὰ κέντρα καὶ ἱεραποστολικὰ προσπαθείας, ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος, χειροθετηθεὶς εἰς Ἀρχιμανδρίτην, καὶ ἀνεχώρησε δι' ἐργασίαν εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Κοινοτήτας τῆς Ἀν. Ἀφρικῆς. Προσβληθεὶς ὑπὸ βαρείας ἐλονοσίας ἀπεσύρθη εἰς Εὐρώπην. Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διορθόδοξον νεανικὴν κίνησιν καὶ ἀπὸ τοῦ 1964 μέχρι σήμερον εἶναι Ἀντιπρόεδρος τοῦ Διεθνoῦς Ὁργανισμοῦ Ὀρθοδόξου Νεολαίας («Σύνδεσμος»). Κατὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ σπουδὰς του ἐξυπηρέτησεν ὡς ἱερεὺς τοὺς ἐκεῖ ἔλληνας ἐργάτας καὶ φοιτητάς. Ἔχει ἀντιπροσωπεύσει τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς διαφόρους διεθνεῖς ἀποστολὰς καὶ συσκέψεις ἀνὰ τὸν κόσμον. Τὸν Μάϊον 1971 διορίσθη διευθυντὴς τοῦ Διορθοδόξου Κέντρον Ἀθηνῶν, παρὰ τῇ Ἱ. Μονῇ Πεντέλης, καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξελέγη Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὄρισθη ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σύμβουλος εἰς τὴν «Ἐπιτροπὴν Ἐθνικοῦ Προτύπου Ἀναπτύξεως».

Εἰς τὰς 11.11.1972 ἐξελέγη παμψηφεί ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου Ἐπίσκοπος Ἀνδρουσῆς, διὰ τὴν πληρῶσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Νόμου 976/1946 προβλεπομένης θέσεως τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (περιλαμβανομένης νῦν τὰ Συνοδικὰ Γραφεῖα ἐξ Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν). Ἡ χειροτονία του ἔγινε τὴν Κυριακὴν 19-11-1972 εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν.

Γ) Ἐπιστημονικὴ σταδιοδρομία: Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δραστηριότητα ἡ παρουσία τοῦ νῦν ἐπισκόπου Ἀνδρουσῆς Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου) ἔχει γίνεαι ἀπὸ μακροῦ αἰσθητὴ καὶ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν τομέα (Θρησκευολογία, Ἱεραποστολή). Ὑπῆρξεν ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ τριμηνιαίου περιοδικοῦ «Πορευθέντες» εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἀγγλικὴν (1960-1970). Κατόπιν ἐκλογῆς του ὑπὸ τῆς Γεν. Συνελεύσεως Παγκοσμίου Ἱεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ ἐν Μεξικῷ (1963), διετέλεσε μέλος τῆς διεθνoῦς «Ἐπιτροπῆς δι' ἱεραποστολικὰς Σπουδὰς» (Working Committee on Missionary Studies, 1963 - 1969). Ἐκλήθη ὡς εἰδικὸς σύμβουλος ἐπὶ θεμάτων «Παγκοσμίου Ἱεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ» κατὰ τὴν 4ην Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν Οὐψάλα. Ἐξελέγη ὑπὸ διεθνoῦς ἐπιτροπῆς Γραμματεὺς διὰ τὴν Ὀρθόδοξον ἱεραποστολικὴν ἐρευναν παρὰ τῇ Γεν. Γραμματείᾳ τοῦ Π.Σ.Ε., Γενεύῃ (1969-1970) καὶ ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἐπιστημόνων τοῦ κλάδου του μέλος τῆς «Γερμανικῆς Ἐταιρείας διὰ τὴν Ἱεραποστολικὴν Ἐπιστήμην».

(Deutsche Gesellschaft für Missionswissenschaft). Ἐργημάτισεν ἐπίσης Δέκτωρ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας καὶ Γλώσσης ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μαρβούργου (1967-1969).

Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν μετέσχεν εἰς πλείστα Διεθνῆ Συνέδρια, Διορθοδόξους καὶ Διαχριστιανικὰς Συσκέψεις, διὰ εἰσηγήσεις, συζητήσεις, στρογγύλης τραπέζης κ.λπ. ἐκπροσωπῶν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἢ Διεθνεῖς Ὁργανισμούς. Μετέβη διὰ διαλέξεις εἰς διάφορα Πανεπιστημιακὰ Κέντρα τῆς Εὐρώπης. Ἐκ Γενεύης μετεκλήθη ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὁργάνωσιν καὶ διευθύνσιν τοῦ ἐν ἐπιστημονικῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τελoῦντος Κέντρον Ἱεραποστολικῶν Σπουδῶν (νῦν Κέντρον Σπουδῶν Ὀρθοδόξου Μαρτυρίας). Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διορίσθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας μέλος τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς συντάξεως τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Χώρας. Τὸν Μάϊον 1972 ἐξελέγη καθηγητὴς εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Αἱ δημοσιεύσεις του περιλαμβάνουν: α) Ἐπιστημονικὰς πραγματείας (18), ἐκ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὰ βιβλία: *Τὰ πνεύματα Μbandwa καὶ τὰ πλαίσια τῆς λατρείας των*: Θρησκευολογικὴ διερεῦνησις πλευρῶν τῆς ἀφρικανικῆς Θρησκείας. Ἀθῆναι 1970, σελ. 294+κγ'. — *Κύριος τῆς λαμπρότητος*: Ὁ Θεὸς τῶν παρὰ τὸ ὄρος Κέννα φυλῶν, Ἀθῆναι 1971, σελ. 270. — *Various Christian Approaches to the other Religions. A Historical Outline* (Θέσεις τῶν χριστιανῶν ἐναντι τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Ἱστορικὸν διάγραμμα), Ἀθῆναι 1971, σελ. 136. — *Ὁ ὄρθρος τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς Ἰαπωνίαν*, Ἀθῆναι 1972, σελ. 70. — *Μορφαὶ ἀφρικανικοῦ τελεουργικοῦ*: Μῦθισ καὶ πνευματοληψία ἀνατολικῶς τοῦ Ρουενζόρι, Ἀθῆναι 1972, σελ. 192. Ἐπίσης αἱ μελέται: *Τύποι ἱερέων ἀφρικανικῶν ἱεροβασιλείων*, Ἀθῆναι 1968, σελ. 28. — «Βυζάντιον, ἱεραποστολικὸν ἔργον», ἐν *Θρησκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ*, τόμ. 4, 1960, στ. 19-59. — «The purpose and Motive of Mission», ἐν *International Review of Missions* 54 (1965), 298-307. Ἑλληνιστί, *Σκοπὸς καὶ κίνητρον Ἱεραποστολῆς ἐξ ἐπόψεως Θεολογικῆς*, Ἀθῆναι 1966, σελ. 21. — *Μοναχοὶ καὶ Ἱεραποστολή κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα εἰς τὴν Ἀνατολήν*, Ἀθῆναι 1967, σελ. 47, ἀναδημοσίευσίς εἰς *International Review of Missions* 58 (1969), 208-226. — *Ἀφειρητικὰὶ σκέψεις διὰ τὴν Ἐξωτερικὴν Ἱεραποστολήν*, Ἀθῆναι 1968, σελ. 24, μετ. εἰς τὴν ἀγγλικὴν παραλλαγή εἰς τὴν γερμανικὴν: «Mission aus der Sicht eines Orthodoxen», *Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft* 26 (1970), 251-262. — «Les Missions des Église d' Orient» (Ἱεραποστολαὶ τῆς Ἀνατολικῆς Χριστιανοσύνης ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας), ἐν *Encyclopaedia Universalis*, Paris, τόμ. 11 (1971), 99-102. κ. ἄ.

ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΧΡΟΝΩΝ*

Η'

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΑΓΡΙΤΕΛΛΗΣ

Ἐπίσκοπος Ζήλων (Ἀμασειας)

(1912-1921)

Ὁ Εὐθύμιος Ἀγριτέλλης ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Παράκοιλα τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης (Λέσβου) κατὰ τὸ ἔτος 1876, ἐν ᾧ διήκουσε καὶ τὰ πρῶτα αὐτοῦ στοιχειώδη μαθήματα, τὰ ὁποῖα συνεπλήρωσεν εἰς τὴν, ἐν τῇ Ἱστορικῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Λειμῶνος, λειτουργοῦσαν ἀνωτέραν Σχολήν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1892. Παραμείνας ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἐπὶ ὀκταετίαν, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκάρη μοναχός, δαπάναις αὐτῆς τῷ 1900 ἀπεστάλη πρὸς εὐρύτερας σπουδὰς εἰς τὴν κατὰ Χάλκην Θεολογικὴν Σχολήν, ἐν ἣ ἐφοίτησεν ἐπὶ 7ετίαν, ἥτοι μέχρι τοῦ 1907, ὅτε ἀπελύθη ταύτης πτυχιούχος, ἐπὶ τῇ ὑποβολῇ ἐνασιμίμου διατριβῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκοπὸς τοῦ Μοναχικοῦ βίου ἐν Ἀνατολῇ μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος», ἔχων ὡς συμφοιτητάς, κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ἐν αὐτῇ φοιτήσεώς του, καθ' ὃ ἐχειροτονήθη καὶ διάκονος, τοὺς μετὰ ταῦτα γενομένους Ἀρχιερεῖς, Δημήτριον Εὐθυμίου, Δωδώνης, Λευκάδος κ.λ.π., Δρυϊνουπόλεως κ.λ.π., Ἰωαννίνων, Ἱερόθεον Μιλητουπόλεως, Κων/νον Κωνσταντινίδην Αἰτωλ/νίας, Κων/νον Ρούσην ἢ Καπιτζογλου Μογλενῶν (Φλωρίνης) Ἰεδέσσης καὶ Πέλλης¹.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν νῆσον αὐτοῦ διαώρισθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μηθύμνης Στεφάνου Σουλίδου (1896-1916), τοῦ ἀπὸ Φιλαδελφείας, Ἱεροκλήρου τῆς ἐπαρχίας

αὐτοῦ καὶ διευθυντῆς τῆς Λειμωνιάδος Σχολῆς, ἐν αἷς θέσεσιν παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1907-1909, ἵνα κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1909-1910 ἀναλάβῃ τὴν σχολαρχίαν τοῦ ἐν «Γέρας» τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης σχολείου. Τῷ 1910 ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ ὡς εἴρηται Μητροπολίτου Μηθύμνης, διορισθεὶς ταυτοχρόνως καὶ Πρωτοσύγκελλος αὐτοῦ, παραμείνας ὡς τοιοῦτος ἐπὶ διετίαν, ἥτοι μέχρι τοῦ 1912, ὅτε προσελήφθη ὑπὸ τοῦ συμπatriώτου αὐτοῦ Μητροπολίτου Ἀμασειας (Πόντου) Γερμανοῦ Καραβαγγέλη Γενικός αὐτοῦ Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος, τῇ προτάσει τοῦ ὁποῖου ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῶν Πατριαρχείων Κων/λεως ἐξέλεξε, τῷ αὐτῷ ἔτει, τοῦτον Ἐπίσκοπον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ζήλων», τῆς εἰς Ἀρχιερέα χειροτονίας αὐτοῦ τελεσθείσης ἐν Κων/λει τῇ 12 Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

Καὶ ἀναλαβὼν τὴν οὐσιώδη τῆς ἐκτεταμένης ταύτης ἐπαρχίας, τῆς μεγαλυτέρας εἰς ἕκτασιν Μητροπολιτικῆς περιφερείας τῆς Μ. Ἀσίας, διοίκησιν, λόγῳ συνεχῶν ἀπουσιῶν τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου εἰς Ἀθήνας, Κων/λιν καὶ ἀλλαχοῦ, εἰργάσθη ἐν μέσῳ τραγικῶν ἐθνικῶν ἀντιξοοτήτων μετὰ συνέσεως καὶ ἀποδοτικότητος πρὸς προάσπισιν τῶν δικαίων τῶν ἐν Πόντῳ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, αἵτινες κατὰ τὴν περίοδον 1910-1921 διήρχοντο τὰς πλέον δραματικὰς φάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Ἡσθάνετο βαθυτάτην θλίψιν διὰ τὴν ἀπαισιόδοξον τούτων ἐκβασιν, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἤρχισαν εἰς τὸν δρίζοντα τοῦ Πόντου νὰ ἐμφανίζονται τὰ πρῶτα νέφη τῆς ἐθνικῆς λαίλαπος καὶ καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ἐπηύξησε τὸ γεγονός, ὅτε ἐπληροφωρήθη θετικῶς πλέον περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου τοῦ 1920 παρὰ τοῦ τότε Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου Φιλιππίδου, τοῦ μετὰ ταῦτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, «ὅτι ὁ Πόντος ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ ὅ,τι ἐναπομένει νὰ πράξωμεν, εἶναι

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 621 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

1. Βασ. Σταυρίδου Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης 1844-1923, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 172.

β) Βιβλία διὰ κατηγορητὰς καὶ νέους, ὅπως τὰ: *Μπροστά στο γενετήσιο πρόβλημα*, β' ἔκδ., Ἀθῆναι 1957, σελ. 86. — *Θεῖα Μηνύματα*, Ἀθῆναι 1960, ε' ἔκδ. 1972, σελ. 346+κ'. — *Πίστις καὶ ζωὴ*, Ἀθῆναι 1961, γ' ἔκδ. 1970, σελ. 300+κ'. — *Πνευματικὴ Πορεία*, Ἀθῆναι 1962, δ' ἔκδ. 1971, σελ. 374+κ'.

γ) Δοκίμια, μεταξύ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὰ: *Εἰς τὴν γοαμμὴν τῶν Πατέρων. Ἡ δυναμικὴ κατανόησις τῆς παραδόσεως τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν*, Ἀθῆναι, β' ἔκδ. 1971, σελ. 32. — *Ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἱεραποστολὴ σημαίνει ἄρησι τῆς Ὁρθοδοξίας*, Ἀθῆναι, γ' ἔκδ., σελ. 32. — *τὸ πρόβλημα τῆς προσω-*

πικῆς ζωῆς», *Ἀκτίνες*, 23 (1960), σελ. 361-366. — *«Ὁ Οἰκουμενικός ἄνθρωπος»*, *Σκαπάνη*, τευχ. 11, 1962, σελ. 35-37. *«Διορθόδοξος προσέγγισις»*, *Ὁρθόδοξος Παρουσία*, 1 (1964), σελ. 29-35.

δ) Σειρὰς κηρυγμάτων εἰς τὰ Ἐδαγγέλια τῶν Κυριακῶν, ἱστορικά, ἐπίκαιρα καὶ θεολογικά ἄρθρα εἰς διάφορα περιοδικά, ἐρευνητικὰς ἐντυπώσεις, σχόλια κ.λπ.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω μελετῶν καὶ ἄρθρων ἀρκετὰ ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς τὴν ἀγγλικήν, γερμανικήν, γαλλικήν, σερβικήν, σουηδικήν, φιλλανδικήν.

νά συνεννοηθῶμεν με τοὺς Τούρκους. Τοῦτο ἤκουσεν με πολλὴν ἀπογοήτευσιν ἡ Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεΐα Ἄμισοῦ, με ἐπικεφαλῆς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Εὐθύμιον», οἱ ὁποῖοι ἦλθον, ἵνα συμβουλευθοῦν αὐτὸν περὶ τοῦ πρακτέου. «Τοὺς ἀπεχαιρέτισα, προσθέτει ὁ εἰρημένος Μητροπολίτης, καὶ ἀπῆλθον καὶ ζωηρῶς ἀκόμη ἐνθυμοῦμαι τὸ ὕστατον ἀπελπες βλέμμα, με τὸ ὁποῖον με ἠτένιζεν ὁ ἀτυχῆς Ἐπίσκοπος Ζήλων, ὅστις κατόπιν κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἀπὸ τὰ δικαστήρια ἀνεξαρτησίας καὶ πρὶν ἀπαγχονισθῆ, ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ...»².

Ἐν τοσοῦτῳ ὅμως ὑπὸ τὴν πνοὴν καὶ καθοδήγησιν τούτου ἐπετελοῦντο πρόοδοι καὶ ἀναπτύξεις εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς διοικήσεως τῆς Μητροπόλεως εἰς τὴν παιδείαν, τὴν κοινοτικὴν ὀργάνωσιν κ.λ.π. Ἐμφανεστέρα ὅμως ἦτο ἡ δρᾶσις τούτου εἰς τὸν ἐθνικὸν τομέα· μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ παρακινουμένων πρὸς τοῦτο, προσέφερε θετικὴν εἰς τοὺς Ἑλληνας Χριστιανούς τῆς ἐπαρχίας Ἀμασειᾶς συμπαράστασιν, οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς ἀπόγνωσιν λόγῳ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων διωγμῶν. Ἐτόνωσε διὰ τῶν κηρυγμάτων καὶ τῆς κατ' ἰδίαν ὁμιλίας τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν τούτων αἴσθημα, με ἀποτέλεσμα ὥστε οὗτοι καταρτίσαντες ἔνοπλα σώματα ἡμύοντο τῶν χωρίων αὐτῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὁ διωγμὸς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἦτο ἀπηνέστατος.

Παρὰ τὴν διακρίνουσαν τοῦτον σύνεσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ δραστηριότητας καὶ ἐκφάνσεις, ἀτυχῶς ἄστοχοι ἐνέργειαι ἄλλων ἐθνικῶν παραγόντων τῆς ἐπαρχίας Ἀμασειᾶς ἔδωκαν ἀφορμὴν, ὥστε νὰ γνωσθῆ εἰς τοὺς Τούρκους τῆς περιοχῆς ἐκείνης ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ δρᾶσις, ἥτις ὡς ἐπιστέγασμα εἶχε τὴν σύλληψιν πολλῶν προκρίτων καὶ ἄλλων αὐτῆς κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἀπηγχονίσθησαν, ἄλλοι ἐξωρίσθησαν καὶ ἄλλοι ἀπέθανον ἐν φυλακαῖς συνεπεία κακώσεων καὶ ἀσθενειῶν.

Τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1921 ὁ Εὐθύμιος μετ' ἄλλων διακοσίων προκρίτων, διανοουμένων τῆς πόλεως Ἄμισοῦ καὶ ἄλλων πόλεων τοῦ Πόντου, συλλαμβάνεται καὶ φυλακίζεται. Ἐνταῦθα προβάλλεται καὶ αὐθις τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τούτου, ὡς καὶ ἡ βαθυτάτη συναίσθησις τοῦ καθήκοντός του ὡς Ἀρχιερέως· πληροφορηθεὶς δηλ. τὰς βασάνους καὶ τὰς παντοίας κακώσεις, τὰς ὁποίας ὑφίσταντο οἱ μετ' αὐτοῦ συγκρατούμενοι, δι' αἰτήσεώς του ἀπετάθη πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀγκύρας, διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτησε, ἵνα θεωρηθῆ προσωπικῶς οὗτος ὡς ὁ μόνος ἔνοχος καὶ νὰ ὑποστῆ οἰανδήποτε ποινὴν καὶ τιμωρίαν, ὥστε ν' ἀπαλλαγοῦν οἱ μετ' αὐτοῦ συλληφθέντες.

Καὶ οὕτω διήρχοντο ἐν φυλακῇ αἱ ἡμέραι τοῦ ὑπερόχου τούτου Ἱεράρχου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ὅμως τοῦ Πάσχα τοῦ 1921 (18 Ἀπριλίου), διαλαθὼν τῆς προσοχῆς τοῦ δεσμοφύλακος εἰσῆλθεν εἰς τὰς εἰς

αἱ διέμενον αἰθούσας οἱ συγκρατούμενοί του ἐπὶ παρηγορία καὶ ἐνισχύσει τούτων· ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως ἐκείνης κατέστη περισσότερον ὑπόπτος, με ἀποτέλεσμα ὥστε νὰ ἐγκλεισθῆ εἰς τὰ ὑγρά τῶν φυλακῶν ὑπόγεια, ὑποβαλλόμενος εἰς φρικτὰ βασανιστήρια, πιστοποιούμενα διὰ τῶν οἰμαγῶν του, αἱ ὁποῖαι ἤκούοντο εὐκρινῶς ὑπὸ τῶν ἄλλων φυλακισμένων, ὡς καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ψαλλομένη νεκρώσιμος ἀκολουθία. «Ἐκῆδεν αὐτὸς ἑαυτόν».

Τὰ φρικτὰ καὶ ἐπώδυνα βασανιστήρια, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο, αἱ κακουχίαι, στερήσεις, ἀσθένειαι (ἐξανθηματικὸς τύφος), ψυχικαὶ συγκινήσεις καὶ τὰ τούτοις ὅμοια συνετέλεσαν, ὥστε τὴν 29ην Μαΐου 1921 ν' ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἡ ὑπέρλαμπρος αὐτῆς Ἀρχιερατικὴ φυσιογνωμία, τὴν ὁποίαν παρηκολούθουν καθ' ὅλην τὴν ἐπίγειον αὐτῆς ζωὴν καὶ διαδρομὴν ἠθικὸς καὶ ἐνάρετος βίος, ἐπίγνωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, ὀρατισμὸς πρὸς τὴν θυσίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸν ὠδήγηον αἱ πράξεις του· καὶ τοιουτοτρόπως δικαίως ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν τὸ εὔσημον τοῦ Ἐθνομάρτυρος Ἀρχιερέως, τὸν ὁποῖον, σημειωτέον, τὸ ἐν Ἀγκύρᾳ δικαστήριον τῆς Ἀνεξαρτησίας τὸν εἶχε προηγουμένως καταδικάσει εἰς θάνατον³.

Ἐτάφη ἀφανῶς ἐν Ἀμασειᾷ-γράφει στὶς ἀναμνήσεις τοῦ ὁ καθηγητῆς Παντελεήμων Βαλιούλης, ποῦ ἦταν καὶ αὐτὸς συγκρατούμενός του καὶ ἐσώθη μετ' πολὺχρονη φυλάκιση-μὴ ἐπιτραπένοτος νὰ παραστῆ τῆς νεκρωσίμου, ὡς εἴθισται, ἀκολουθίας ὁ Ἐπίσκοπος Ἀριστείδης Ἱερόθεος, ὅστις καὶ αὐτὸς ταλαιπωρηθεὶς πολυειδῶς μετὰ τῶν ἐκ Χάβζας προκρίτων, εὐρίσκετο ἐν φυλακῇ. Μόνον εἰς τὸν ἀχώριστον σύντροφόν του πρωτοσύγκελλον Πλάτωνα Αἰβαζίδην ἐπετρέπη νὰ προπέμψῃ μέχρι τῆς ἐξωθύρας τῶν φυλακῶν τὸ ἱερὸν σκῆνος τοῦ ἀειμνήστου Ἐπισκόπου...»⁴.

Καὶ «οὕτως ὁ ἐπίσκοπος Ζήλων Εὐθύμιος ἐσφράγισε τὴν καλὴν σταδιοδρομίαν του διὰ τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος θανάτου του, γενόμενος πρόδρομος ἄλλων ἐθνομαρτύρων ἀρχιερέων, θανατωθέντων ἐν Μικρασίᾳ κατὰ τὸ ἐπόμενον φρικτὸν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἔτος»⁵.

Καὶ ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ τῆς 150ετηρίδος ἀπὸ τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας, ἡ Ἱερά Μητρόπολις Μηθύμνης, κατὰ τὸ ἔτος 1971, ἀπέτισε φόρον εὐγνωμοσύνης διὰ διαφόρων ἀναμνηστικῶν εορτῶν, εἰς τὸν Ἐθνομάρτυρα τοῦτον Ἀρχιερέα, οὕτινος τὴν 30ὴν Μαΐου 1936 ἐτελέσθησαν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Λειμῶνος τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τῆς ὁποίας, ὡς ἐτονίσθη, ἐτύγγανεν ἀδελφός, τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς του πρὸς διαιώνισιν τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ θυσίας.

† Ὁ πρ. Λήμνου ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

3. Κων. Βοβολίνη, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 247-248.

4. Ἐφημερὶς «Τὸ Βῆμα», ἔτ. 1971, ἀρ. φ. 7975, σ. 7.

5. Ἀθ. ν. Τσερνόγλου, Εὐθύμιος ὁ Ἀγριτέλλης. Ἐθνομάρτυς ἐπίσκοπος Ζήλων Ἀμασειᾶς (1912-1921), «Θρ. καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία», τ. Ε'. σ. 1046-1047.

2. Βιογραφικαὶ ἀναμνήσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τοῦ ἀπὸ Τραπεζοῦντος 1881-1949. Ἀθήναι 1970, σ. 281.

ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ *

1. Ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ¹.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐγεννήθη καὶ ἠνδρώθη ἐντὸς πνευματικοῦ χώρου μὲ ἐντονα χαρακτηριστικά. Εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ ἡ περὶ ἱστορικῆς ἀνακυκλίσεως θεωρία τῆς ἀρχαιότητος. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ἐμπειρικὴ παρατήρησις ὠδήγει τὰ φωτισμένα πνεύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου εἰς τὴν ἀναγνώρισιν προοδευτικῆς τινος πορείας ἐκ τοῦ παρελθόντος εἰς τὸ παρόν, τὸ βλέμμα των στρεφόμενον πρὸς τὸ μέλλον εἶχε πρὸ αὐτοῦ πάντοτε τὴν θεάν μιᾶς ἐπερχομένης παρακμῆς, μιᾶς ἤττης τῆς ἀνθρωπότητος. Τοιαύτην ἐμπειρικὴν προοδευτικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἱστορικῆς πορείας εὐρίσκομεν εἰς τὸν Θουκυδίδην, εἰς τοὺς Στωϊκοὺς καὶ τοὺς Ἐπικουρείους, μεταξύ δὲ τῶν τελευταίων ἰδιαίτατα εἰς τὸν Λουκρήτιον. Πάντως, ὅτιδήποτε ὅλοι αὐτοὶ καὶ ἂν σκέπτονται περὶ τῆς σχέσεως τοῦ παρελθόντος πρὸς τὸ παρόν, τὸ μέλλον εἶναι δι' ὅλους σκοτεινόν.

Μόνον ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰσραὴλ ἐκ μέσου πάντων τῶν Ἐθνῶν καὶ εἰς τὴν καθοδήγησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐρίσκει ἐπὶ ἐνὸς ἄλλου βάθους, πολὺ οὐσιαστικωτέρου διὰ τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀληθῆ πρόοδον, ἐκ δὲ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ μέλλον ἀναμένει τὴν τελείωσιν τῆς ζωῆς ἐντὸς μιᾶς μελλούσης πραγματικότητος, πρὸς ἣν κατευθυνόμεθα. Πάντως, καὶ ἡ Π. Διαθήκη δὲν ἀνέμενε τὸ καλύτερον ὡς καρπὸν μιᾶς πορείας καὶ ὀριμάνσεως ἐντὸς τοῦ χρόνου, τὸ δὲ «πλήρωμα τοῦ χρόνου» εἶναι ἅπλως ὁ ἐν τῇ ἀνεξερευνήτῳ βουλῇ τοῦ Θεοῦ ἐπιλεγείς χρόνος πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἡ Ἐκκλησία, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἀρχικοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῆς γενέσεώς της, δὲν εἶχε ποτε τὴν συνείδησιν ὅτι ἦτο μία ἐπανάληψις ἢ ἀπομίμησις, ἀσχέτως ὅπως πρὸς τὴν πατερικὴν ἐκείνην διδασκαλίαν, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία, μετὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς δηλ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπάρχει ἤδη πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Οὔτε ἐπίστευσέ ποτε ἡ Ἐκκλησία ὅτι ὁ ρόλος της ἐντὸς τοῦ κόσμου ἦτο ἅπλως νὰ κηρύξη τὴν ἔλευσιν τοῦ «τέλους». Ἢδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Κ.Δ. παρουσιάζεται ἡ Ἐκκλησία ἔχουσα ἐντονον ἱστορικὴν συνείδησιν. Εἴτε οἱ θεολόγοι της

ἔβλεπον τὸ παρελθόν, ἰουδαϊκὸν ἢ ἐθνικόν, ἐν μέρει ἢ καθόλου ὡς προπαρασκευὴν δι' αὐτήν, εἴτε ἀντιθέτως, εἴτε ἄλλως πως, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διέκριναν ἐν τεράστιον πνευματικὸν ἄλμα τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πρὸς τὴν ἱστορικὴν τελείωσιν, τὴν συνδεδεμένην μετὰ τῆς Δευτέρας τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας εἰς τὸ τέλος. Ἰδιαίτατα εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν εἰδώλων καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ φωτός τοῦ Εὐαγγελίου μεταξύ ὄλων τῶν Ἐθνῶν, οὐχ ἦττον ὅμως καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, εἰς τὰ δῶρα τοῦ Παρακλήτου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ χριστιανὸς τῆς ἀρχικῆς χριστιανικῆς περιόδου ἐβίου τὸ γεγονός τῆς δημιουργίας μιᾶς τρίτης φυλῆς ἀνθρώπων, μιᾶς νέας ἀνθρωπίνης καταστάσεως ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρελθόν, ἐθνικὸν ἢ ἰουδαϊκόν, προσέβλεπε δὲ πρὸς τὸν ἐρχόμενον Κύριον ὡς πρὸς τὴν τελείωσιν τῆς ζωῆς. Παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς σήμερον ἔστω καὶ ἡ ἀπλή σκιαγράφησις τῆς ἐλπίδος τῶν χριστιανῶν αὐτῆς τῆς περιόδου.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀπαισιοδοξίαν τῶν Ἐθνικῶν καὶ τὴν ἀποκλειστικῶς ἐν τῷ μέλλοντι ἀναμενόμενην ὑπὸ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία, χωρὶς νὰ παύσῃ ποτὲ ἀναμένουσα τὸ πλήρωμα εἰς τὸ τέλος τῶν καιρῶν, μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ ἐβίου ἤδη ἐν τῷ παρόντι τὰς δυνάμεις τῆς νέας ἐποχῆς ἐν τῇ ζωῇ ὅχι μόνον τῶν πιστῶν κατ' ἄτομον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῆς κοινότητος ἢ τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς τὴν ἄποψιν αὐτὴν τῆς ζωῆς τῆς ἀρχικῆς Ἐκκλησίας ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν τῶν ἐρευνητῶν κατὰ τὰς ἡμέρας μας ὁ C. H. Dodd καὶ ὁ Oscar Cullmann. Ὁ παῖαν τῆς νίκης ἐπὶ τοῦ κακοῦ δὲν θὰ ψαλῆ μόνον κάποτε εἰς τὸ μέλλον ὑπὸ πάντων τῶν ἀγίων ἐπὶ τῆς καινῆς γῆς καὶ ὑπὸ τὸν καινὸν οὐρανὸν τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, ψάλλεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐν τῷ παρόντι καὶ διὰ τὸ παρόν τῆς Ἐκκλησίας (Ρωμ. 8,35 ἐξ. Ἐφεσ. 1,3-14). Αὐτὴ ἡ διάστασις τῆς νίκης ἐπὶ τῶν ἀρνητικῶν δυνάμεων τῆς ζωῆς συνοδεύεται ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῆς δημιουργίας μιᾶς νέας κοινωνίας ἀνθρώπων, νέων δηλ. σχέσεων ζωῆς μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν διάστασιν, ὅτι ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπελθούσα μεταβολὴ ἔχει κοσμικῆς ἐκτάσεως συνεπειάς, περιλαμβάνει δηλ. ὁλόκληρον τὴν κτίσιν, ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν, σημαίνει μίαν καθολικὴν ἀπελευθέρωσιν, ἐν καθολικὸν ἄλμα πρὸς τὴν τελείωσιν. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς ὁ κόσμος καὶ ἡ ἱστορία δὲν ἀποτελοῦν ἅπλως τὸ σκηρικὸν διὰ τοῦ ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι, ἕνας-ἕνας, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, διερχόμεθα, ἀλλὰ τὸ σκηρικὸν μετὰ τοῦ

* Εἰσήγησις ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὸ Ὁρθόδοξον Θεολογικὸν Συμπόσιον ἐν Θεσσαλονίκῃ 12-16 Σεπτεμβρίου 1972.

1. Οἱ τίτλοι τῶν παραγράφων ἐτέθησαν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία».

ὁ ποῖοι οὖ πορευόμεθα ἢ μία γενεὰ μετὰ τὴν ἄλλην πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς καθολικῆς ἐλπίδος, τῆς ὁποίας τὰς εὐλογίας ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ ἀληθείᾳ δηλ. κοινωνία, γεύεται ἀπὸ τοῦδε ὡς τὰς εὐλογίας μιᾶς ζωῆς κεκρυμμένης μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Θεῷ.

2. Ὑπὸ τῆς Μεσαιωνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν πρὸς αὐτὴν νεωτέρων ἰδεολογικῶν ρευμάτων.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι ἡ ἀρχικὴ αὐτὴ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας θεώρησις τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ποικίλων παραγόντων, παρουσιάζεται κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους μεταβεβλημένη. Κατὰ τοὺς Μέσους χρόνους, ἀτονεῖ ἐκ σημαντικοῦ μέρους τῆς παραδεδομένης διδασκαλίας ὁ ἀρχικὸς παιὼν τῆς νίκης ἐπὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, ἀποχρωματίζεται ἢ ἀντίληψις περὶ καθολικότητα τῆς σωτηρίας, ἢ δὲ ἐσχατολογία μονομερῶς τονίζει τὸ μέλλον ἀναφερομένη εἰς τὰς ψυχὰς κατ' ἄτομον, τῆς διαστάσεως τῆς κοινότητος παραθεωρουμένης πλήρως ἢ σχεδὸν πλήρως. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀπαθούνται σχεδὸν ὀλοσχερῶς εἰς τὸν δυτικὸν Χριστιανισμόν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἀνατολικὸν Χριστιανισμόν, ὅπου διασφύζονται εἰς τὴν Θεολογίαν τῶν Μοναστῶν, εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τέχνην, κατὰ τινὰ τρόπον δὲν εὐοδοῦται ἢ ἀνάπτυξις αὐτῶν ἐντὸς τῆς καθόλου ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ κατὰ τὴν μετακωνσταντίνειον περίσσειαν δημιουργία μιᾶς κατὰ κόσμον ἰσχυρᾶς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἐνὸς ἱεροῦ χριστιανικοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐθεωρήθησαν ὡς ἐνσωματώσεις ἱστορικαὶ τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν εἰδώλων, τῶν δαιμόνων, τῶν βαρβάρων καὶ τῆς βαρβαρότητος. Ἡ κατ' ἀπόλυτον τρόπον γενομένη τοιαύτη ἐξιστορικέυσις (Vergeschichtlichung) τῶν χριστιανικῶν ἐσχάτων, τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος καὶ τῆς προγεύσεως τῶν χαρισμάτων τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ εἶναι κατὰ μέγα μέρος ὑπεύθυνος διὰ τὸν ἀποχρωματισμὸν τοῦ ἀρχικοῦ δόγματος εἰς τὴν Δύσιν, διὰ τὴν κατὰ τινὰ τρόπον μονομερῆ ἐνέργειαν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἡ κατ' ἀπολυτοποίησιν γενομένη ἐξιστορικέυσις τοῦ ἐσχάτου σημαίνει κατ' οὐσίαν ἐκκοσμικέυσις. Ὅταν σήμερον χρησιμοποιοῦμεν τὸν ὄρον αὐτόν, ἐννοοῦμεν τὴν προσπάθειαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου δι' αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ ὑπερφυσικὸν καθόλου ὑπαρξίν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίστροφον, κατὰ τὸν Μεσαίωνα, δηλ. ἡ ὑπερφυσικοποίησις ὄχι μόνον φυσικῶν, κοινῶν καὶ ἀτελῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἁμαρτωλῶν ἱστορικῶν πραγματικότητων, ὑπῆρξε ἐν ἄλλο εἶδος Secularismus. Ὁ ὀλιγώτερον ἀμύητος εἰς τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν ἀντιλαμβάνεται τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης «ἐκκοσμικέυσεως», ἰδιαίτατα εἰς τὴν περὶ τῶν ἐσχάτων διδασκαλίαν. Τὰ ἔργα τῶν ἐκκλησιαστικῶν διδασκάλων εἶναι πλήρη σοφῶν διδαγμάτων περὶ ἐξελί-

ξεως, προκοπῆς καὶ ἀξήσεως τῆς πνευματικῆς ζωῆς, προκειμένου ὁ χριστιανὸς ὡς ἄτομον νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν του. Μέχρι σήμερον, ἀντλοῦντες ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν πηγῶν, οἱ θεολόγοι καὶ κήρυκες τοῦ ἁμβωνοῦ ἔχομεν πολλὰ νὰ εἰπώμεν διὰ τὴν πνευματικὴν τελείωσιν τοῦ ἀτόμου, ὥστε τοῦτο νὰ ἐνωθῇ πλήρως μετὰ τοῦ Χριστοῦ μετὰ θάνατον. Εἶναι ὅμως ἐμφανὴς ἡ ἀπουσία τοῦ χριστιανικοῦ εὐαγγελίου, ὅταν πρόκειται ὄχι περὶ τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν προβλημάτων τῆς κοινότητος, περὶ τῆς καθολικότητος τῆς σωτηρίας καὶ περὶ τῆς ἱστορικῆς τελειώσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ Ἐκκλησία παρουσιάζεται μετὰ κάποιο μῆνυμα, μόνον ὅταν πρόκειται περὶ σχέσεων τῆς χριστιανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν ἐπιτιθεμένων κατ' αὐτῆς βαρβάρων, διακηρύττει δὲ πάντοτε ὅτι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ. Ἄς ἀφίσωμεν κατὰ μέρος τὴν ἀτονίαν, εἰς ἣν περιέρχονται αἱ ἱστορικαὶ ἐπιπτώσεις καὶ προεκτάσεις τῆς εὐχαριστικῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνώσεως ὀλοκλήρου τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων ἐν τῷ ἐκάστοτε συγκεκριμένῳ παρόντι, καθὼς καὶ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι φανερόν, ὅτι ἂν αἱ Ἐκκλησίαι δὲν ἀπαλλαγῶν τῶν ἱεροκρατικῶν ἀντιλήψεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, δὲν εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἐκτιμήσουν ἀντικειμενικῶς τὸ παρόν.

Μετὰ ἀπὸ τοιαύτας ἐξελίξεις ἐντὸς τοῦ πνευματικοῦ χώρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἰδιαίτατα τοῦ δυτικοῦ, δὲν εἶναι νὰ ἐκπλήσσηται κανεὶς διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, ἰδίως ὅμως ἀπὸ τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος, ἐμφάνισιν μιᾶς κοσμικῆς αἰρετικῆς ἀντιλήψεως περὶ προόδου καὶ περὶ ἱστορικῆς πληρώσεως. Ἀπολέσας τὸ εὐαγγελικὸν βᾶθρον ὁ εὐρωπαῖος χριστιανὸς ἤρχισε νὰ ἀναζητῇ ἕτερον βᾶθρον ἐμπιστοσύνης καὶ ἐλπίδος. Τὰ σχετικὰ φιλοσοφήματα τῆς περιόδου τῆς Διαφωτισέως παρουσιάζουν τοῦτ' αὐτὸ θρησκευτικὸν χαρακτηριστήρα. Κατ' αὐτὰ ἐκάστη ἱστορικὴ περίσσεια ἀποτελεῖ ἐν περαιτέρῳ προοδευτικὸν βῆμα διὰ πλειοτέραν εὐτυχίαν, πλουσιωτέραν σοφίαν καὶ ἀγαθότητα διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τὰς ἀπόψεις αὐτὰς τῶν Διαφωτιστῶν ἀνέπτυξαν περαιτέρῳ καὶ διεμόρφωσαν οἱ ἱστορικοί, οἱ βιολόγοι καὶ οἱ φιλόσοφοι τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖ κανεὶς γενικῶς, εἶναι ὅτι, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, ἡ βιολογικὴ καὶ τεχνικὴ πρόσδοξος θεωροῦνται ὡς αἱ ἀναγκαῖαι ὑποδομαὶ διὰ τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἀνάπτυξιν ὑψηλοτέρων ἀξιῶν ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ὡς πρόσδοξος ἐμφανίζεται ὀλονὲν καὶ περισσότερον ὁ ἐπὶ τῆς φύσεως ἔλεγχος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἐκτεινόμενος μέχρι τοιαύτης κατανοήσεως καὶ ἐπιστήμης τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ὥστε νὰ ὀδηγώμεθα ἐκ τῆς γνώσεως ταύτης εἰς βελτιωμένας κοινωνικὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι φθάνουν τὰ σύνορα τῶν διακεκριμένων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιῶν. Εἰς ὀλόκληρον δηλ. τὴν νεωτέραν σκέψιν περὶ τῆς προόδου καὶ τῆς ἱστορικῆς τελειώσεως διακρίνει κανεὶς ὅτι ἡ πράγματι λαμβάνουσα χώραν πρόσδοξος εἶναι κυρίως τεχνικὴ, ἐνῶ ἡ πιστευομένη πρόσδοξος εἶναι κυρίως πνευματικὴ. Δύο εἶναι κυρίως αἱ ἀποχρώσεις τῆς θεωρήσεως τῆς ἱστορικῆς τελειώ-

σεως. Κατὰ τὴν μίαν ἢ ἱστορία κινεῖται προοδευτικῶς ἀπὸ τοῦ καλοῦ εἰς τὸ καλύτερον, κατὰ βαθμίδας, πρὸς ἓν ἀπροσδιόριστον τέλος. Κατὰ τὴν ἄλλην, τὴν ἐπαναστατικὴν περὶ προόδου ἄποψιν, ἡ τελεία κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος πραγματοποιεῖται ἐντὸς τῆς ἱστορίας καὶ μάλιστα ὀσονούπω.

3. Ἡ ἀντίδρασις τῆς συγχρόνου Θεολογίας κατὰ τῆς κοσμικῆς περὶ προόδου ἀντιλήψεως.

Ὡς ἦτο φυσικόν, ἡ Ἐκκλησία ἀντέδρασε κατὰ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς περὶ προόδου καὶ ἱστορικῆς τελειώσεως. Ἡ Δυτικὴ Θεολογία ἐκ τῆς προκλήσεως ταύτης ὑπεχρεώθη νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὰς ἀρχικὰς τῆς πηγὰς καὶ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, διὰ νὰ εὕρῃ ἐκεῖ ὄχι μόνον τὰ ἐπιχειρήματα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς περὶ προόδου καὶ ἱστορικῆς τελειώσεως συγχρόνου μας τοῦτ' αὐτὸ θρησκευτικῆς αἵρέσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ διαπιστώσῃ ἐκεῖ ὅτι ἡ σύγχρονός μας τοιαύτη αἵρεσις, παρὰ τὰς σοβαρὰς τῆς ἐλλείψεις καὶ ἀδυναμίας, εὐρίσκειται, ἀπὸ ὀρισμένων ἀπόψεων, ἐγγύτερον πρὸς τὴν πρωτοχριστιανικὴν σκέψιν ἢ ἡ χριστιανικὴ ἐκείνη θεώρησις τῶν ἐσχάτων, ἥτις ἐξαντλεῖται εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς ἐπὶ πλήρει παραμελήσει οἰασθήποτε θεωρήσεως τοῦ τέλους τῆς ἱστορίας. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς παρατηρεῖται μία ἀναβίωσις τῆς καινοδιαθηκῆς ἐσχατολογίας καὶ πνευματολογίας ἐντὸς τῆς συγχρόνου βιβλικῆς θεολογικῆς σκέψεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνατροπὴ τῆς αἵρέσεως δὲν ὑπῆρξε δύσκολος· δυσχερεστέρα ἀποδεικνύεται ἢ προσπάθεια ἀπελευθερώσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ κόσμου, ἀφοῦ οὔτε εἰς τὴν Δύσιν ἐξέλιπον οἱ νοσταλγοὶ τῆς παπωσύνης μετὰ τοῦ ἀντίποδός της, δηλ. τῆς προτεσταντικῆς sola fide περὶ σωτηρίας διδασκαλίας, οὔτε παρ' ἡμῖν ὀπουσιάζον, ἀντιθέτως μάλιστα κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας ἀνεβίωσαν καὶ ἀνεθάρρυσαν οἱ «βυζαντινισταί».

Ἴδου τί παρατάσσουν οἱ θεολόγοι κατὰ τῆς συγχρόνου περὶ συνεχοῦς προόδου αἵρέσεως: α) Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ ἢ α priori ἀρχὴ περὶ πνευματικῆς προόδου ὡς ἀληθῆς ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε γνωστῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου; Πολλάκις συγγέεται ἡ ἀλλαγὴ πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν πρόοδον, διότι ἐλλείπουν τὰ βέβαια καὶ σαφῆ κριτήρια. β) Παραμένει ἐνίοτε ἀσαφὲς εἰς τὴν αἵρεσιν, ἂν ἡ πρόοδος εἶναι ἀναπόφευκτος ἢ εἶναι ἀπλῶς μία δυνατότης. Ἡ σύγχρονος αἵρεσις διατηρεῖ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἱστορία ἔχει κατεύθυνσιν. Ὅταν ὁμως ἀρνήται νὰ καθορίσῃ τὸ τέρμα τῆς ἱστορικῆς πορείας, καθίσταται αἵρεσις, διότι ἡ ἱστορία ἔχει νόημα, μόνον ὅταν ὀδηγῇ εἰς ὀρισμένον καὶ ἐπιτευκτὸν τέλος. Ὅμοίως, αἱ ἐπαναστατικαὶ μορφαὶ τῆς θεωρήσεως τῆς προόδου, ὅταν βλέπουν τὴν ἱστορικὴν βελτίωσιν ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς ἱστορίας ὑπεραπλουστεύουν τὸν ἀνθρώπον καὶ τὰς ἀνάγκας του, μὴ διακρίνουσαι τὴν ὀριακὴν τοῦ ἀνθρώπου ὑπό-

στασιν, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς κοινότητος, μετὰ τοῦ νῦν καὶ τοῦ πέραν τῆς ἱστορίας. γ) Ἡ θεωρία περὶ βαθμιαίας ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ὑπερνικήσεως τοῦ κακοῦ, μέχρις ὅτου τοῦτο ἀφανισθῇ ὀλοτελῶς, παραγνῶριζει, τὸ γεγονός τῆς σταθερῆς συνοδοιπορίας τοῦ ἀγαθοῦ μετὰ τοῦ κακοῦ καὶ ὅτι τὰ ζιζάνια εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κόσμου φυτρῶνουν πάντοτε παρὰ τὸν σῖτον. δ) Εἶναι ἠθικῶς ἀπαράδεκτος ἡ θυσία τόσων καὶ τόσων ἀνθρωπίνων γενεῶν χάριν μιᾶς μελλούσης, ἢ ὅποια μόνη θὰ ἔχη τὸ πλήρωμα. Ἐν γένει, ὁ ἄνθρωπος, ὀσονδήποτε ἀλτρονίστης καὶ ἂν εἶναι, δὲν εὐρίσκει παρηγορίαν εἰς τὴν ἱστορίαν, ἢ ὅποια δὲν τελειοῦται, ἀλλ' ἀπλῶς πορεύεται, οὔτε ἱκανοποίησιν δύναται νὰ εὕρῃ εἰς τὴν ἱστορικὴν τελείωσιν ἐντὸς τῶν ἱστορικῶν ὀρίων, διότι ἡ τοιαύτη τελείωσις ἀφίνει ἐκτὸς οὐσιώδεις ἀπόψεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Κατὰ τὰς ἡμέρας μας, μετὰ τῶν διανοουμένων δὲν εἶναι τόσον θεωρητικοὶ οἱ λόγοι, ἔνεκα τῶν ὀποίων ἐκλονίσθη ἡ πίστις εἰς τὴν συνεχῆ πρόοδον καὶ εἰς μίαν ἱστορικὴν τελείωσιν. Εἶναι μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς ἐμπειρίας τοῦ κόσμου ἀτονοῦσα πεποιθήσις, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀσφαλῶς καὶ ἐπιθυμοῦν καὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν προκεχωρημένην τῶν γνῶσιν διὰ μεγαλύτερον καλὸν τῶν ἀτόμων καὶ τῆς κοινωνίας. Οἱ μελλοντολόγοι τοῦ καιροῦ μας ἐπλούτισαν ἀφάνταστα τὴν φαρέτραν τῶν θεολόγων εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐπιπολαίας αἰσιοδόξου ἀντιλήψεως τῆς πρὸ τῶν δύο Μεγάλων Πολέμων γενεᾶς περὶ ἱστορικῆς τελειώσεως καὶ προόδου.

4. Σύντομος συστηματικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θέματος.

Ἐντὸς τοῦ χρονικῶς καθορισμένου ὀρίου τῆς παρουσίας εἰσηγήσεως πρέπει, ἐν τέλει, νὰ δοθῶν, ἔστω καὶ ἐν σκιαγραφίᾳ, τὰ βασικὰ στοιχεῖα μιᾶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας θεωρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης προόδου σήμερον. Ἐν πρώτοις, διὰ τὸν χριστιανὸν εἶναι βέβαιον, ὅτι, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ βασιλεία Του ἤλθον ἐν πίστει καὶ ἐν μυστηρίῳ, ἡ πρόοδος καὶ ἡ τελείωσις συνίστανται ἐν τῇ πορείᾳ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ πίστει εἰς τὸν ἐρχόμενον ἐν δόξῃ Κύριον τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ κόσμου, ἀφοῦ «τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσται» (Κολ. 1,16), καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν ἁγίων εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς κυριότητος Αὐτοῦ ἐπὶ πάντων. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀληθινὴ εἰκὼν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ «ἐν φῶ» («ἐν Χριστῷ») ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυγχάνει τὸν ἀληθινὸν ἑαυτὸν του· καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ κοινωνία τῶν ἁγίων, εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς καθολικῆς κοινωνίας τοῦ κόσμου ἐν Χριστῷ. Πᾶσα οὐσιαστικὴ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα πρόοδος εὐρίσκειται ἀκριβῶς μετὰ τῶν αὐτῶν τῶν ὀρίων, ποῦ κινεῖται καὶ ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ βασιλεία Του δὲν εἶναι ἀπλῶς οἱ τύποι, ἀλλὰ καὶ αἱ πηγαὶ δυνάμεως πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἱστορικὴν τελείωσιν. Τὸ ἐρώτημα διὰ τὸν θεολόγον παραμένει ἀνοικτὸν, ἂν ἡ περὶ ἧς

πρόκειται μεταμόρφωσις κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας Του εἶναι σταδιακὴ καὶ προοδευτικὴ. Ἐν τῇ περὶ τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος διδασκαλίᾳ τῆς ἡ Κ.Δ. γνωρίζει μίαν τοιαύτην πρόοδον μετὰ τὴν ἱστορικὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας Του ἐνσάρκωσιν: «...τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν... ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν» (Ἰω. 16,12-15). Πῶς δὲ περιγράφεται τὸ ἔργον τοῦ Παρακλήτου; «...καὶ ἔλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως· περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται» (16,8-11). Ἄν ὅλα αὐτὰ δὲν ἀναφέρονται μόνον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ, καθὼς δέχεται ἡ Παράδοσις, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καθόλου, τότε ἡ μεταμόρφωσις κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας Του πρέπει νὰ νοητῆ ὡς προοδευτικὴ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς διὰ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Παρακλήτου ἐκάστοτε ἀποκτήσεως μιᾶς εὐρύτερας ὁράσεως τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας, ἐντὸς τῶν ὁποίων βασιλεύει ὁ Σταυρωθεὶς καὶ Ἀναστάς, καθὼς καὶ τῆς δημιουργίας εὐρύτερων πεδίων δράσεως καὶ εὐκαιριῶν, πού εἶναι ὁ καρπὸς τῆς εὐρύτερας ὁράσεως. Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ «ὁράσεως», εὐρισκόμεθα εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀτιμόφαιραν τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς θεᾶς τοῦ θείου Φωτός.

Ὅταν γίνεται λόγος περὶ εὐρύτερας ὁράσεως καὶ περὶ εὐρύτερας συνειδήσεως τοῦ χρέους τῶν χριστιανῶν, δὲν πρέπει ὑπ' αὐτὰ νὰ ἐννοῆ τις ἀπλῶς τὸν προσηλυτισμὸν περισσοτέρων ἀνθρώπων εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐγγραφῆς τῶν εἰς τὰ μητρώα τῆς, οὔτε ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ ἀναδείξῃ ἡ Ἐκκλησία ἀνθρώπους περισσότερον ἁγίους ἢ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἡ εὐρύτερα ὄρασις καὶ ὁ καρπὸς τῆς—αἱ εὐρύτεραι εὐκαιρίαι χριστιανικῆς δραστηριότητος—σημαίνουν μίαν ὑπερβαίνουσαν τὸν ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωτεινὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἐκάστοτε παρόντος καὶ τῶν εὐκαιριῶν πού παρέχει διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς κρίσεως ἐπὶ τοῦ κόσμου, τῆς θεραπείας καὶ διακονίας αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν π.χ. ἡ Θεολογία κατὰ τὸ παρελθόν ἐχρησιμοποίησεν ὡς βοηθητικὸν μέσον τὴν φιλοσοφικὴν ἀρχὴν τοῦ «ὄντος», κατὰ τί θὰ ἐκώλυτο ἡ σύγχρονος εὐρύτερα ὄρασις τῆς Ἐκκλησίας νὰ χρησιμοποίησιν ὡς βοηθητικὸν μέσον τὴν σύγχρονον ἀρχὴν τοῦ «γίνεσθαι»; Ἄνθρωπος, ἱστορία, κόσμος δὲν θεωροῦνται πλέον ὡς στατικὰ ὄντοτες, ἀλλ' ὡς δυναμικὰ πραγματικότητες, ἀναμένουσαι τὴν πληρωσίν των διὰ τῆς ἀληθείας καὶ ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ ἡ εὐρύτερα ὄρασις, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν, περιέκλειε πάντοτε ἁγιοπνευματικὸν φωτισμὸν καὶ δυναμισμὸν εἰς τὴν σκέψιν καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ δυναμισμὸς αὐτὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνσωματοῦται, ἐνσαρκοῦται, θὰ ἐλέγουμεν, εἰς τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι ὡς σώζουσα κρίσις καὶ ὡς διακο-

νοῦσα ἀγάπη. Καὶ ἡ κρίσις καὶ ἡ διακονία δὲν ἀναφέρονται ἀπλῶς εἰς τὸ ἄτομον, ἀλλ' εἰς τὸ σύνολον τῶν δυναμικῶν παραγόντων, ἐντὸς τῶν ὁποίων διαβιοῖ ἡ ἀνθρωπότης, αἱ ἐπὶ μέρους συγκεκριμέναι κοινωνίαι καὶ οἱ ἐπὶ μέρους ἄνθρωποι καθ' ἑαυτοῦς. Ἄντικρυς ἀντίθετος πρὸς τὸν ἁγιοπνευματικὸν τοῦτον δυναμισμὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ θεοποίησις τῆς παπασύνης, ἐνὸς δηλ. ἀπολυτοποιηθέντος ἱστορικοῦ φαινομένου, εἰς τὴν Δύσιν, καθὼς καὶ ὀρισμένων Βυζαντινῶν μορφῶν καὶ σχηματισμῶν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἄσαρκος, ὡς διεκήρυξαν ὀρισμένοι Προτεστάνται κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐντὸς τῆς παπασύνης. Διὰ τὸν Ἀνατολικὸν Χριστιανισμὸν, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πατερικὴν παράδοσιν, εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὴν τέχνην του, διετήρησε τὴν καθολικότητα τῆς σωτηρίας, τὴν ἔννοιαν τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων καὶ τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, δὲν εἶναι, μάλιστα μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντίου, νοητὴ ἡ σύγχυσις τῆς δυναμικῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι εὐρύτερας ὁράσεως τῆς πορείας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορικῆς τελειώσεως πρὸς τὴν ἀπολυτοποίησιν μιᾶς ἱστορικῆς περιόδου πού ἀνήκει εἴτε εἰς τὸ παρελθόν εἴτε εἰς τὸ παρόν. Ἡ ἱστορικὴ σάρξ τοῦ Χριστοῦ εἶναι σὰρξ ἐκ τῆς Παρθένου, ἀληθῆς σὰρξ, περιλαμβάνουσα τὸ παρελθόν καὶ τὸ παρόν, ἀλλὰ μὴ ταυτιζομένη πρὸς αὐτὰ, ὅχι μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἀνθρώπινον διημιούργημα, ὡς εἶναι οἱ διάφοροι πολιτισμοὶ (ἀρχαῖοι, νεώτεροι, Δυτικὸς, Ἀνατολικὸς κ.λπ.), ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δυναμικῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ὁ ἐλθὼν Χριστὸς βιοῦται πάντοτε καὶ ὡς ὁ ἐρχόμενος ἐν τῇ πληρότητι τῆς δόξης Αὐτοῦ Κύριος. Οὐδέποτε οἱ Δυτικοὶ θὰ ἀντιληφθοῦν τὴν πολεμικὴν κατὰ τοῦ Παπισμοῦ ἐκείνων τῶν ἀνατολικῶν θεολόγων, οἱ ὁποῖοι ἀπολυτοποιοῦν τὴν ἱστορίαν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται τὸν δυναμικὸν χαρακτήρα τῆς ἱστορικῆς πορείας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ σὰρξ τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζει αὐτὸν τὸν ἐκάστοτε νέον δυναμισμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· δὲν δεσμεύει τὸ Πνεῦμα πρὸς τὸ παρελθόν, διὰ νὰ τὸ καταστήσῃ ἀνερέργητον εἰς τὸ παρόν. Ταυτότης καὶ ἀλλαγῆ, συνέχεια καὶ ἐπανάστασις, κατέχειν καὶ συνεχῶς εὐρίσκειν ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς ἀληθινῆς ἁγιοπνευματικῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ οὐσία τῆς προόδου καὶ τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Χριστοῦ ἐντὸς ἐνὸς ταχύτατα μεταβαλλομένου κόσμου ἀπόκτησις ὁλονὲν εὐρύτερας ὁράσεως τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀληθείας, καθὼς καὶ ἡ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Παρακλήτου διάγνωσις νέων εὐκαιριῶν χριστιανικῆς δραστηριότητος διὰ νέων μορφῶν διακονίας καὶ ἀγάπης· εἶναι ἡ «εὐρύτερα» ἐκάστοτε θεᾶ τοῦ θείου φωτός, μέχρις ὅτου ἴδωμεν Αὐτόν, εἰς τὸ τέλος, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

ΣΑΒΒΑΣ ΑΓΟΥΡΙΔΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΘΕΜΕΛΙΩΣΙΣ ΙΕΡΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΥ ΝΑΟΥ ΕΝ Τῷ ΠΕΡΙΒΟΛῶΙ ΤΗΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Τῆ 25ῃ Ὀκτωβρίου τρ. ἔτους θεμελιώθη ὑπὸ τοῦ ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τῆς Στοματολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ὁρέστου Α. Λουρίδου ὁ, δαπάναις αὐτοῦ, ἀνεγειρόμενος Ἱερός Πανεπιστημιακός Ναός εἰς μνήμην τῶν Ἀγίων Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Ἀγίου ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Ἀντίπα, Προστάτου τῶν Ἑλλήνων Ὀδοντιατρῶν.

Τὸν Ἀγιασμόν ἠϋλόγησεν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Βρεσθένης κ. Δημήτριος, ἀναπληρῶν ἐπισήμως τὸν ἀπουσιάζοντα ἐξ Ἀθηνῶν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερώνυμον.

Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν ὁ Γενικός Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, Πρέσβυς κ. Ε. Γιάνναρης, ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς κ. Γ. Δημακόπουλος, ὁ Κυβερνητικός Ἐπίτροπος κ. Ὁδ. Ἀγγελόπουλος καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, οἱ πλεῖστοι τῶν Συγκλητικῶν, πολλοὶ Καθηγηταὶ καὶ Ὑφηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, οἱ Πρόεδροι Π.Ο.Σ. καὶ Ο.Σ.Α., ἰατροί, ὀδοντίατροι, ἐκπρόσωποι τοῦ Τύπου, ἐκλετὴ μερὶς τῆς Ἀθηναϊκῆς Κοινωνίας καὶ φοιτηταί, οἵτινες ἐπλήρωσαν ἀσφυκτικῶς τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς.

Ἐν ἀρχῇ ὠμίλησεν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Βρεσθένης κ. Δημήτριος εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κύριος Ἰερόνωμος ἀνέθεσέ μοι νὰ μεταφέρω τὰς θεομάς του εὐχὰς καὶ τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήρια εἰς τὸν Καθηγητὴν κύριον Ὁρέστην Λουρίδην, ἐπὶ τῇ σημερινῇ καταθέσει τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἀντίπα τοῦ Ἱερομάρτυρος Ἐπισκόπου Περγάμου.

Τὸ γεγονός τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ παρεκκλησίου αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, δαπάναις ἐνὸς διακεκριμένου Καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς αὐτῆς, εἶναι ἐξόχως σημαντικόν. Ἀποτελεῖ ἔκφρασην πραγματοποιήσεως ἐνὸς βασικοῦ αἰτήματος τοῦ συγχρόνου κόσμου γενικῶς, τῶν σημερινῶν ἐργατῶν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιστήμης ἰδιαίτερος: πρόκειται διὰ τὸ αἶτημα τῆς ἐνότητος, τῆς ὁλοκληρίας, τῆς ἐπανενερέσεως τοῦ ἐνιαίου τῶν ἀνθρωπίνων πνευματικῶν δραστηριοτήτων καὶ ἐκφάνσεως.

Ἀποτελεῖ κοινὴν ἐμπειρίαν σήμερον, καὶ μάλιστα ἐμπειρίαν πικρὰν, ἢ διάσπασιν τῶν δραστηριοτήτων αὐτῶν. Ἀκόμη καὶ ἐντὸς μιᾶς μόνον μορφῆς ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ὡς ἄνω δραστηριοτήτων, δηλαδὴ τῆς ἐπιστήμης, ἢ προϊούσα ἐξειδίκευσις, ἢ τόσον δικαιολογη-

μένη τεχνολογικῶς, δημιουργεῖ μίαν ἔντονον αἰσθησὴν κατατεμαχισμού καὶ ἀπωλείας τῆς θεᾶς τοῦ ὅλου.

Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ πολλοὶ διαγνούμενοι σήμερον ὁμιλοῦν μὲ ἀσυνήθη ἔντασιν καὶ ἀγωνίαν διὰ τὴν ζωτικὴν καὶ ἐπείγουσαν ἀνάγκην μεταβάσεως ἀπὸ τὸν κατατεμαχισμόν καὶ τὴν διάσπασιν εἰς τὴν ἐνότητα καὶ ὁλοκληρίαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ πρὸ ὀλίγου θεμελιωθείς Ναός ἀποτελεῖ ἐν θετικῶν βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆν. Ἡ παρουσία του ἐντὸς ἐνὸς χώρου, ὅπου καλλιιεργεῖται ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁρατὴ συμπεροβολὴ του μετὰ τῶν πανεπιστημιακῶν ἐργαστηρίων καὶ ἀμφιθεάτρων θὰ εἶναι ζῶσα μαρτυρία ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν δρόμον, ἀλλὰ καὶ κυρίως διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς, ὁ κτιζόμενος Ναός θὰ ὑπερθυμίζῃ μονίμως, ὅτι οἱ δρόμοι τῆς κοπιώδους ἐπιστημονικῆς ἐρεῖνης καὶ τῆς ἐντόνου ἀναζητήσεως τοῦ Θεοῦ συγκλίνουν, ὅτι ἡ σοφία δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ἀγιότητα, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μακρὰν τοῦ ἐργαστηρίου, ὅτι τὸ διανοητικὸν πάθος καὶ ἡ δίψα τοῦ θείου συνυπάρχουν καὶ πρέπει νὰ συνυπάρχουν καὶ νὰ συγκαλλιεργοῦνται, ἂν ὁ ἄνθρωπος θέλῃ νὰ φθάσῃ εἰς μίαν ἐσωτερικὴν ἐνότητα καὶ εἰς μίαν ἀκεραιότητα ζωῆς.

Τὸ παρεκκλήσιον τῶν Ἀγίων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἀντίπα τοῦ Ἱερομάρτυρος εἶναι ἐν ἔργον, τὸ ὅποιον θὰ διακονήσῃ ὄχι μόνον εἰς τὸ παρόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον, εἶναι κἀτι προωρισμένον ὄχι μόνον διὰ τὸ 1973, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ 2000. Ἴσως, ἂν ἐπαληθεύσουν αἱ ἀπαισιόδοξοι προβλέψεις, αἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν διὰ μίαν αἰῆσιν τῆς διασπάσεως καὶ τοῦ ἐπιμερισμοῦ, ὁ ἀνεγειρόμενος Ναός νὰ προορίζεται πολὺ περισσότερο διὰ τὸ μέλλον ὡς μία εὐγλωττος ἔκφρασις ἀναφορᾶς εἰς τὴν ἐνότητα ὡς αἴτημα καὶ ὡς πραγματικότης.

Ὁ πάνσοφος καὶ οἰκτίμων Θεός, ὁ χορηγὸς τῆς σοφίας καὶ τῆς χάριτος, δεόμεθα, ἵνα εὐλογῇ τὸν κτίτορα καὶ δωρητὴν Καθηγητὴν κύριον Ὁρέστην Λουρίδην ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ καὶ χάριτι.

Εἰς τὴν προσφώνησιν του ὁ πρῶτανος Καθηγητῆς κ. Καϊσαρ Ἀλεξόπουλος εἶπε:

Θεοφιλέστατε,
Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,
Φίλοι Φοιτηταί,

«Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ

τὸ ἀγαθόν» λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Τῷ ὄντι δέ, δόξα καὶ τιμὴ ἀνήκει εἰς τὸν διακεκριμένον συνάδελφον κ. Λουριδίην, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν ἔνθεον ζήλόν του, τὴν γνωστὴν θρησκευτικότητά του καὶ τὴν ἔφεσιν τῆς συνεχοῦς ἀνατάσεως, ἀνέλαβεν ἐξ ὀλοκλήρου τὰς δαπάνας διὰ τὴν ἀνέγερσιν περικαλλοῦς Ἱεροῦ Ναοῦ εἰς τὸν Πανεπιστημιακὸν τοῦτον χώρον, ὅπου μετὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας χαλκεύονται ἠθικοὶ χαρακτῆρες καὶ ἱερὰ ἰδανικά.

Ὡς πρότασις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω ὅπως ἰδιαίτερος τὴν ὑψίστην σημασίαν τοῦ σήμερον θεμελιωθέντος θεαρέστου ἔργου, δεδομένου ὅτι ἡ χειρονομία τοῦ Καθηγητοῦ κ. Λουριδίη δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἐξαιρετικὸν ἐκδήλωσιν πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου, ἀξίαν πάσης μιμῆσεως, ἀλλ' ἀναθεμαίνει καὶ τὴν τείνουσαν νὰ διακοπῇ ὑψηλὴν παράδοσιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Μαρτυρεῖ ἀκόμη τὴν εὐλάβειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν θετικότητα τοῦ κ. συναδέλφου, ὁ ὁποῖος, ἐκ τοῦ ὑστερήματός του, ἐσκέφθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερῶσιν Ἱερὸν Ναὸν καὶ ὄχι ἕτερόν τι ἔργον παροδικῆς σπουδαιότητος. Τὸ ἔργον τοῦτο θὰ συνδέσῃ ἀκόμη τὴν Ἐπιστήμην μετὰ τῆς Πίστεως καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ὑψηλῶν καὶ ὠραίων παραδόσεων τοῦ Ἔθνους, θὰ ἀποτελῇ δὲ τραγὴν ἀπόδειξιν τῆς πραγματικῆς ἀγάπης τοῦ κ. Καθηγητοῦ πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν.

Ἄντι οἰοιδήποτε ἄλλου συγχαρητηρίου λόγου πρὸς τὸν ὁμότιμον Καθηγητὴν κ. Λουριδίην, διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ προσέκρουον εἰς τὴν ἐγνωσμένην μετριοφροσύνην αὐτοῦ, εὐχομαι ὀλοφύχως, ὅπως ὁ Ὑψιστος διατηρῇ τοῦτον ἐν ἀρίστη ὑγείᾳ, ἵνα ἐξακολοθησῇ παρομοίως ἐκδηλώσεις ἐπ' ἀγαθῷ τῆς σπουδαζούσης νεολαίας τῆς φιλότιτης Πατρίδος καὶ εἰς αἰωνίαν δόξαν τοῦ Πανοικτιόμονος καὶ Παναγάθου Θεοῦ.

Κατὰ τὴν ὁμιλίαν του ἐξ ἄλλου ὁ Κοσμητὼρ τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς κ. Χ α ρ ά λ α μ π ο ς Χ α ρ α λ α μ ά κ η ς εἶπε τὰ ἑξῆς:

Θεοφιλέστατε,

Κύριε Πρότασι,

Κύριοι συνάδελφοι,

Ὁ Σύλλογος τῶν Καθηγητῶν τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς καὶ οἱ φοιτηταὶ αὐτῆς ἐκφράζουν δι' ἐμοῦ, ὡς ἐκπροσώπου των, τὴν μεγάλην των χαρὰν καὶ ὑψίστην ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἐξαιρετικοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς Ναυδρίου τῆς Σχολῆς μας, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Προστάτου τῶν Ἑλλήνων Ὀδοντιάτρων, Πολιούχου τῆς πόλεως Περγάμου Ἁγίου Ἱεροδόστρου Ἀντίπα.

Θεομᾶς ἀναπέμπομεν εὐχαριστίας πρὸς τὸν Παναγάθον Θεόν, διότι ἠξίωσεν ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν, κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν, τὴν ὀδοντιατρικὴν ἐπιστήμην νὰ στεγάζεται εἰς κατάλληλον μέγαρον, πλήρως ἐξοπλισμένον μὲ τὰ τελειότερα ἐπιστημονικὰ ὄργανα καὶ

μηχανήματα καὶ νὰ προάγεται ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἰς ἀνεξάρτητον Σχολήν, ἰσότιμον κατὰ πάντα μὲ τὰς ὑπολοίπους Σχολάς.

Ἡ ἀπόκτησις τούτων ἀπετέλεσε τὸν διακαῆ πόθον καὶ τὸ ὄνειρον πολλῶν γενεῶν ὀδοντιάτρων, ἔγινε δὲ πραγματικότης χάρις εἰς τὸ στοργικὸν ἐνδιαφέρον πρὸς τὸν ὀδοντιατρικὸν κόσμον τῆς ἐθνικῆς μας Κυβερνήσεως. πρὸς τὴν ὁποῖαν καὶ αὐθις ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας.

Τὸ νεόδμητον ὅμως ὀδοντιατρικὸν μέγαρον, ἐνθα στεγάζεται ἡ ὀδοντιατρικὴ ἐπιστήμη, θὰ ἦτο ἑλλιπές, εἰν δὲν συνεπληροῦτο καὶ μὲ τὸν ἀνάλογον θρησκευτικὸν ἐξοπλισμὸν. Τὴν ἑλλειψιν ταύτην ἔρχεται σήμερον νὰ καλύψῃ ὁ ἐκ τοῦ ὀδοντιατρικοῦ κόσμου προερχόμενος καὶ τὰ μέγιστα συμβαλὼν διὰ τὴν ἐξύψωσιν τῆς ὀδοντιατρικῆς ἐπιστήμης τέως τακτικὸς Καθηγητῆς τῆς Στοματολογίας καὶ νῦν ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου μας κ. Ὁρεσῆς Λουριδίης.

Ὁ ἀγαπητὸς οὗτος συνάδελφος, ἀπὸ ἐγνωσμένης πνευματικότητος, ἔσχε τὴν θείαν ἔμπνευσιν νὰ καταθέσῃ ἐξ ἰδίων σημαντικώτατον χρηματικὸν ποσόν, ἵνα τοῦτο ἐξ ὀλοκλήρου διατεθῇ διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐν τῷ πανεπιστημιακῷ χώρῳ τῆς Σχολῆς μας περικαλλοῦς Ναυδρίου εἰς μνήμην τῶν ὡς ἄνω ἀναφερθέντων Ἁγίων.

Διὰ τῆς πράξεώς του ταύτης ὁ Καθηγητῆς κ. Λουριδίης ἔδωκεν ἐν ὠραίῳ δείγμα τῆς ψυχοπνευματικῆς του συνθέσεως, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι εἶναι πλουσία θεῶν δωρημάτων. Ἡ πράξις του αὐτῆ ὄχι μόνον θὰ χρησιμεύσῃ ὡς σύμβολον φωτοβόλον εἰς πάντα ἄνθρωπον, πρὸς μίμησιν καὶ παραδειγματισμὸν, ἀλλὰ καὶ μεγάλως θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν τόνωσιν τῆς πίστεως πρὸς τὰ θεῖα διδασκόντων καὶ διδασκομένων.

Εἰς τὸν μικρόν, ἀλλὰ περικαλλῆ τοῦτον Ναόν, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐκτέλεσις ἤδη ἤρξατο πραγματοποιοῦμένη, οἱ περὶ τὴν Ὀδοντιατρικὴν Σχολήν διαβιοῦντες θὰ προσέρχονται διὰ νὰ ἀπευθύνον εἰς τὸν Παναγάθον Θεὸν τὴν προσευχὴν των, ἵνα διὰ ταύτης ἀντλήσων δυνάμεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς των.

Ἐὰν δὲ ἡ προσευχὴ εἶναι διὰ πάντα ἄνθρωπον, ἀδιαφόρως ἡλικίας ἢ μορφώσεως, πρωταρχικὴ πνευματικὴ ἀνάγκη, διὰ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν εἶναι τὸ ἀναγκαίως συναπτόμενον πρὸς τὴν ζωὴν της καὶ τὴν ἐν γένει δρασίαν της, καθ' ὅσον ὁ νέος καὶ ἡ νέα ἔχουν προβλήματα, δραματισμούς, ἐμπόδια, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀντιδράσεις.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ λυτρωμοῦ ἐκ τούτων, ὁ πλέον ἀποτελεσματικὸς τρόπος εἶναι ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν προσευχὴν, ἥτις ἀποτελεῖ ὑψηλὸν προνόμιον μόνον τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τῆς ὁποίας οὗτος στρέφεται κατευθυνόμενος πρὸς τὸ Ὑψιστον Ὄν, εἰς τὸ Ὅσοῖον ἀνοίγει τὸν ἐνδόμυχον κόσμον του καὶ μὲ πίστιν μυστικῶς συνομιλεῖ μὲ τὸν Πατέρα τοῦ φωτός. Εἰς τὴν προσευχὴν δὲ πάντοτε προσφεύγουν οἱ πιστοὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ ἀληθεῖς χριστιανοί, διὰ νὰ ὑμνήσων, διὰ νὰ δοξολογήσων, νὰ εὐχαριστήσων ἢ καὶ νὰ ἱκετεύσων τὸν Κύριον.

Διὰ τῆς προσευχῆς ἐπιδιώκεται ἡ ἐπικοινωνία

μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἐξασφάλισήν τοῦ ἀνθρώπου ἐσωτερικὴν σταθερότητα καὶ ψυχικὴν γαλήνην.

Ἔθεν, μεγάλοι εὐχαριστίαι προσήκουσιν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν συνάδελφον κ. Ὁρέστην Λουρίδη, τὸν δωρητὴν τοῦ Ναυδρίου τούτου καὶ ἐδεργέτην τῆς σπουδαζούσης τὴν ὀδοντιατρικὴν ἐπιστήμην νεολαίας.

Ἐἴθε ὁ Θεὸς τὰ τοῦ δίδῃ μακροήμερεσιν καὶ ψυχικὴν δύναμιν πρὸς πραγματοποίησιν τοιούτων θεαρεστων ἔργων. Εὐχαριστῶ.

Ἀκολουθῶς, ὁ Καθηγητῆς κ. Ὁρέστης Λουρίδης ὁμιλῶν εἶπε:

Θεοφιλέστατε, κύριε Πρόεδρε, κύριε Νομάρχα, κύριε Πρότασι, κύριε Ἐπίτροπε, κύριε Κοσμητορ, κύριοι συνάδελφοι, κύριοι Πρόεδροι, κυρίαί, κύριοι, φίλτατοι Φοιτηταί,

Μετὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ πανσέπτου Ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Ἱερομάτυρος Ἁγίου Ἀντίπα, προστάτου τῶν Ἑλλήνων Ὀδοντιάτρων, αἰσθανομαι τὴν ἀνάγκην εὐχαριστηρίων προσευχῆς πρὸς τὸν Παντοδύναμον καὶ Ὑπερτάτον τοῦ κόσμου Κυβερνήτην, διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν θείαν συμπαράστασιν ὡς πρὸς τὴν τελεσθεῖσαν θεμελίωσιν, ὡς καὶ παρακλήσεως, ὅπως ἐν τῷ ἀμέτρω Αὐτοῦ ἐλέει εὐλογησῆ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου τούτου, τοῦ μέλλοντος τὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὑψηλὴν ἠθικὴν ἀνάστασιν τοὺς ἐν τῇ Ὀδοντιατρικῇ Σχολῇ διδάσκοντας καὶ διδασκόμενους.

Ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπερθυμίζει εἰς ἐμὲ τὴν ἀπειρον ἀγαθότητα τοῦ Παναγίου Θεοῦ καὶ τὸ καθῆκον, τὸ ὁποῖον ἔχω πρὸς Αὐτόν, τὰ δεικνύω τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τῆς καλῆς χρήσεως τῶν δυνάμεων καὶ τῶν λοιπῶν δώρων Του, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ποτνίας μητρός—τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν—τῆς φιλάτης θγατρός—τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς—ὡς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας.

Πῶς δύναμαι ὁμῶς τὰ δώσω εἰς Αὐτόν τὴν ὀφειλομένην χάριν; Τί δύναμαι τὰ δώσω, τὸ ὁποῖον τὰ μὴ ἔλαβον γενναιοδῶρως παρ' Αὐτοῦ; Ὁλόκληρος ἡ εὐγνωμοσύνη μου καὶ διὰ τὴν ἀνέλπιστον ἐκ βεβαίον πνιγμοῦ σωτηρίαν μου ἀπολήγει εἰς μόνην τὴν εὐδαιμονίαν μου, διότι Σὺ μὲν, Πανάγαθε Πάτερ, οὐδὲν ἄλλο ζητεῖς παρ' ἐμοῦ ἢ αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν μου, ἐγὼ δὲ, προσπαθῶν τὰ Σοὶ δώσω δείγματα τῆς εὐγνωμοσύνης μου διὰ τῆς ἐπιτελέσεως ἀγαθοῦ τινος ἔργου, σπεύδω πρὸς αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν μου.

Ὁ Πανοικτίρμον Θεέ, ὦ Πανακῆρατοι Ἅγιοι, τόσον εἰσθε μεγάλοι, τόσον δὲ ἀνάξιος εἰμαι ἐγὼ τῆς ἀπειρου Σας εὐσπλαγχνίας. Ὁ ἥλιοι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγαθότητος, Ὑμῖν μόνον πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις.

Κατευθυνθήτω λοιπὸν ἡ εὐχαριστία μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν Των, ὅτι τοιαύτης ἐννοίας ἤξιώθη.

Ἡ ἄνωθεν πεμφθεῖσα πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν εὐνοία καὶ τιμὴ ἐπιρροωνύει τὸν ζῆλον ἡμῶν καὶ τὴν ἔφεσιν δι' ἔργα χριστιανικὰ καὶ πολιτιστικὰ ὑπὸ

τὴν ζωογόνον πνοὴν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ιδεώδους.

Ἀναντιλέκτως, συντελεστής τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως ὑπήρξεν ὁ Χριστιανισμὸς ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Ἑλληνισμὸς, ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τοῦ ὅρου ἐκδοχῇ, σημαίνει τὴν ὑψηλοτάτην καὶ τελειοτάτην τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως ἐκδήλωσιν καὶ ὑποδηλοῖ τὸν ὑπερτάτον τῆς ἡμερώσεως βαθμὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι Λαοὶ κατατείνουσι καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐνεργείας ὀθμιζουσι.

Ἐξ ἄλλου, οὐδέποτε διέλαθε τὴν προσοχήν μου, ὅτι ἂν ἡ θρησκεία ἢ Χριστιανικὴ ἀποτελῆ διὰ τοὺς νεωτέρους προηγμένους Λαοὺς τὸ κυριώτατον τῆς ἠθικῆς μορφώσεως μέσον, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἀνεκτίμητον σέβασμα, διότι μετὰ τῆς γλώσσης συναπετέλεσαν τὴν ἱερὰν κιβωτόν, ἐν τῇ ὁποία τὸ ἡμέτερον Ἔθνος περιεσώθη κατὰ τὸν κατακλυσμὸν τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ περιπετειῶν.

Πράγματι, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς αἰωνιότητος, διὰ τῆς μακροαίωτος αὐτοῦ ἱστορίας ἐνεύρωσε τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐκεῖνα τὰ Ἔθνη προκόπτουσι καὶ μεγαλοφυοῦσιν, ὅσα σέβουσι τὴν ἀρετὴν καὶ περιέπουσι μετ' εὐλαβείας τὰ πάνσεπτα ιδεώδη.

Ἐν τῷ Ἱερῷ τούτῳ Ναῷ θὰ λατρεύσωμεν τὸν Θεόν, διότι εἶναι τὸ ὑψίστον, τὸ τελειότατον τῶν ὄντων. Τὸ τέλειον συνυπάρχει μετὰ τῆς ιδέας τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι τοῦτο τόσον βέβαιον, ὥστε πᾶς ἄνθρωπος λέγων Θεὸν νοεῖ ὅ,τι ὑπάρχει ἐξοχώτερον καὶ τελειότερον.

Καὶ εἶναι τῷ ὄντι ὁ Θεὸς τὸ ὑπερτάτον ἐκεῖνο ὄν, ἐκ τοῦ ὁποῖου προήλθον τὰ πάντα, εἶναι ἡ πρώτη καὶ ὑψίστη τῶν ὄντων αἰτία, ἥτις ὑπήρξε καὶ θὰ ὑπάρχη αἰώνιος.

«Πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος Σὺ εἶ».

Ἄλλ' ἂν ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πρώτη καὶ ὑψίστη τῶν ὄντων αἰτία, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ κόσμος δὲν ἠδύνατο τὰ ὑπάρχει, τί ἀπλούστερον καὶ λογικώτερον ἢ τὰ παραδεχθῶμεν ὅτι δὲν δύναται τὰ ἔχη παρ' ἄλλον τὴν ἀρχήν, ὅτι τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐξ Αὐτοῦ, ὅτι οὐδὲν δύναται τὰ ἐξισωθῆ ἢ τὰ συγκριθῆ πρὸς Αὐτόν; Ναί, οὐδὲν δύναται τὰ ἐξισωθῆ πρὸς τὸν Θεόν κατὰ τὸ ἀγαθόν, κατὰ τὸ καλόν, κατὰ τὴν σοφίαν, κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον. Τὸ ἀγαθὸν σαγηνεύει καὶ συναρπάζει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Τὸ καλὸν ἢ ὠραῖον θέλγει καὶ ἐλκύει ἡμᾶς. Ἄλλ' ὁ Θεὸς δὲν εἶναι τὸ τέλειον, τὸ ἀνέκφραστον καλόν; Πᾶν ἐπίγειον καλὸν δὲν ἀπορρέει ἐξ Αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἀμυδρὰ ἀντανάκλασις τοῦ αἰωνίου καλοῦ, ὅπερ ὑπάρχει ἐν Αὐτῷ; Πᾶν ὅ,τι καλὸν δημιουργεῖ ἢ ἀνθρωπίνῃ διάνοια, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν ἀρχήν' ἄρα ὑπάρχει ἐν Αὐτῷ ἐν τελείῳ βαθμῷ. «Πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστι καταβαῖνον ἐκ σοῦ τοῦ Πατρὸς τῶν Φώτων».

Θαυμάζομεν καὶ ἀγαπῶμεν τὴν σοφίαν· ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ἡ ὑπερτάτη σοφία; Δὲν εἶναι ἡ πηγὴ πάσης ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ γνώσεως; Καὶ εἶναι δυνατόν τὰ συγκριθῆ ἢ ἀνθρωπίνῃ σοφία πρὸς τὴν σοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ, Ὅστις μετὰ τῆς τάξεως καὶ ἁρμο-

νίας ἐποίησε τὸν κόσμον, τόσον σοφῶς δὲ καὶ τόσον σκοπίμως διευθύνει τὰ πάντα; Περὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ σοφῶς ἀναφωνεῖ ὁ Ψαλμωδός: «Ὡς θαυμαστά τὰ ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας!», ὁ δὲ Παῦλος θαυμασιῶς ἀνακράζει: «Ὡς βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρύματα Αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ Αὐτοῦ».

Φίλτατοι Φοιτηταί,

Ἐξάρτατε ὅσον δύνασθε τὴν φαντασίαν ὑμῶν ἐνώσατε εἰς πᾶν ὅ,τι μέγα καὶ ἔξοχον ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει, νοῦν, μεγαλοφυΐαν, πᾶν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἀγαθόν, πάντα τὰ ἁριστουργήματα τῆς φιλολογίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης· ἀνάβητε διὰ τῆς φαντασίας ὑμῶν εἰς τὰς οὐρανίους ἐκείνας χώρας, ἔνθα μεγαλοπρεπῶς πλέουσι μυριάδες φωτεινῶν σωμάτων. Μετρήσατε διὰ τῆς διανοίας τὸ ἄπειρον τοῦ διαστήματος ἀπὸ τοῦ κατακορύφου τῶν οὐρανῶν μέχρι τοῦ πωθμένος τῶν ὠκεανῶν· λησμονήσατε τὸν κόσμον τοῦτον· φανταστήτε μυρίους ἄλλους κόσμους ὑπερέχοντας τοῦ ἡμέτερου κατὰ τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν· νομίζετε οὕτως, ὅτι θὰ σχηματίσητε ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆ ἀγαθότητος, τοῦ κάλλους, τῆς σοφίας, τοῦ μεγαλείου καὶ πασῶν τῶν ἀπειρῶν τοῦ Θεοῦ τελειοτήτων; Βεβαίως ὄχι, διὸ καὶ θὰ ἀναγκασθῆτε νὰ ἀναφωνήσητε μετὰ τοῦ ἱεροῦ Ἀδγουστίνου: «Τί εἶναι ταῦτα πάντα παραβαλλόμενα πρὸς Σὲ ὦ Θεέ μου;». Καὶ πράγματι, αἱ τελειότητες τοῦ Θεοῦ ἐκφράζουσι πᾶν ὅ,τι τὸ ἔξοχώτερον τῶν πνευμάτων δύναται νὰ ἐπινοήσῃ, πᾶν ὅ,τι ἢ μᾶλλον εὐαίσθητος τῶν καρδιῶν δύναται νὰ ποθήσῃ.

Φίλτατοι Φοιτηταί,

Ἐξαγνίζετε πᾶσαν πρᾶξίν σας, πάντα διαλογισμὸν σας διὰ τῆς θειοτάτης τῶν ἀρετῶν, τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης.

Δεικνύετε διὰ τῶν ἔργων σας τὴν ἀγάπην ταύτην, βοηθοῦντες ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών σας τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς σας. Μὴ παύσητε νὰ ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν εἰς πᾶσαν περίστασιν τοῦ βίου ὑμῶν. Οὕτω θὰ δεικνύσητε πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπέρτεροι τῆς τύχης καὶ οὐδέποτε θὰ σᾶς ἐγκαταλείπῃ ἡ ψυχικὴ γαλήνη καὶ τὸ θάρρος· ἂν αἱ τρικυμῖαι τοῦ βίου ἀθροῖα ἐπέλθωσι καθ' ὑμῶν, οὐδέποτε θὰ ἀποκάμῃτε ἀγωνιζόμενοι τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, θὰ ἀξιοθῆτε δὲ ἐν τέλει τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης, τὸν ὁποῖον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ θὰ ἀποδώσῃ ὁ δίκαιος Κριτὴς εἰς τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτὸν καὶ φυλάσσοντας τὰς ἐντολὰς Αὐτοῦ.

Νὰ μὴ λησμονήτε δὲ ποτέ, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ ἀγάπη εἶναι ἄπειρος, διότι ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἐν τῷ Θεῷ. Δὲν εἶναι ἀπλῆ εἰκονικὴ ἔκφρασις, εἶναι πλήρης ἀλήθεια, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν». Οὐδὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ κάλλιον τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι μία τῶν ιδιοτήτων τοῦ Θεοῦ ἢ ἀγάπη, ἀλλ' εἶναι αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ ἀγάπῃ Αὐτοῦ ἐδημοῦργησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὅστις εἶναι εἰκὼν τῆς δόξης καὶ τῆς ἀγαθότητος Αὐτοῦ. Ἐν τῇ

ἀγάπῃ Αὐτοῦ ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς ἑαυτὸν καὶ τὸ θέλημα Αὐτοῦ.

Ἡ ἀγάπη εἶναι ἄπειρος καὶ ἀτελεύτητος. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μεγίστη ἐν τῷ κόσμῳ δύναμις, εἶναι ὁ συνεκτικὸς τῶν ὄντων δεσμός, ἡ δύναμις, ἡ ἐνοῦσα τὰ μέρη εἰς ἓν ὄλον. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ δύναμις, ἥτις θεμελιοῖ καὶ συνέχει πᾶσαν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, ἀνυποῖ τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ δεσμῶν ἀροῦντων συνδέει αὐτὸν μετὰ τοῦ πλησίον. Ἡ ἀληθὴς ἀγάπη, ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπορρέουσα, «πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει, οὐδέποτε ἐκπίπτει».

Φίλτατοι Φοιτηταί,

Ἡ γλυκεῖα φωνὴ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος σᾶς ὑπομνήσκει τὴν ἀπαράμιλλον ψυχικὴν εὐγένειαν, εὐπρέπειαν καὶ ὠραϊότητα καὶ σᾶς καλεῖ νὰ καταστήτε ἀπόστολοι τοῦ ὠραίου εἰς ἓνα ἄσχημον κόσμον.

Ἡ νεολαία ἐνὸς ἔθνους, ὁποῖον τὸ Ἑλληνικόν, ἀπὸ τε καταγωγῆς καὶ κλήσεως, ὀφείλει νὰ εἶναι ὠραία, ὠραία ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς δραστηρία καὶ ἀγωνιστικὴ δι' ὅ,τι εὐγενὲς καὶ ἰσόρροπον. Ἀπὸ τὴν γῆν αὐτὴν ἐξεπήδησεν ὅ,τι ὠραῖον, πᾶσα εὐγενὴς καὶ μεγάλη ἰδέα· ὅ,τι ἐμπολιτεύεται σήμερον εἰς τὸν κόσμον ὡς τι ὠραῖον καὶ ἀνώτερον, ἑλληνικὴν ἔχει τὴν προέλευσιν καὶ τὸ χρῶμα. Οὐδὲν εἰς τὴν ὕψηλον ἔθνος ἔχει εἰς τὸ ἐνεργητικόν του ἀνυπολογίστου ἀξίας κεφάλαιον τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν παραδόσεων, διὰ τοῦτο δὲ αὐταὶ ἐχρησίμευσαν εἰς πάντα τὰ ὑστερογενῆ ἔθνη ὡς πρῶτη πηγὴ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ των πολιτισμοῦ, ὡς ὁ κύριος ἐμπνευστὴς τῶν ἀρχῶν, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος καθίσταται πράγματι ἄνθρωπος.

Τοιοῦτον λοιπὸν θησαυρὸν ἔχοντες καὶ μὲ ἀκλόνητον πίστιν εἰς τὸν Θεόν, τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, φανήτε ἀντάξιον τῆς παραδοθείσης εἰς ὑμᾶς κληρονομίας τῶν μεγάλων πατέρων μας.

Θέσαντες σήμερον τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ πανσέπτου τούτου Ναοῦ, ἔχομεν ἐξ ἀγίου κατοικητηρίου Του τὴν εὐλογίαν τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου κυροῦ Ἀθηναγόρου, τὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Δημητρίου, ὡσαύτως τὴν τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρίου Ἰερωνύμου, ὅστις ηὐδόκησε νὰ ἐπενολογήσῃ τὸ ἔργον ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκφράζομεν καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν βαθυτάτην ἡμῶν εὐγνωμοσύνην, δι' ὅσα καλὰ ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ Του πρὸς με εὐμενεῖα εὐηρεστήθη νὰ ἐκφράσῃ κατὰ καιροῦς. Ὁμοίως, εὐγνωμοσύνην ἀφείλομεν εἰς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Βοεσθένης κύριον Δημήτριον, ὅστις εὐηρεστήθη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ὡς ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τοῦ ἐκτὸς Ἀθηνῶν ἐδρισκομένου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, νὰ παρασταθῇ κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐὰν καὶ τὰ σώματα ἡμῶν εἶναι ὄθρια, αἱ ψυχαὶ ὁμως γονυκλινεῖς ἀναπέμπον θερμότητας εὐχαριστίας πρὸς τὸν Παντοδύναμον καὶ Ὑπέροχον τοῦ Κόσμου Κυβερνήτην. Πρὸς Ὑμᾶς,

Η ΚΑΤΑΛΟΓΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞ ΑΥΤΗΣ ΠΡΟΚΥΠΤΟΝΤΑ ΑΜΕΣΑ ΟΦΕΛΗ *

2. Ἡ καταλογογράφηση τῶν χειρογράφων τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀκολουθεῖ ἐν προκαθορισμένον σχέδιον²⁰ ζητουμένων στοιχείων, τὸ ὁποῖον σχέδιον ἀποτελεῖ τὴν συνισταμένην τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνῶν μου ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων Καταλόγων τῶν χειρογράφων, ἐλληνικῶν καὶ ξένων²¹.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 629 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

20. Τὸ σχέδιον καταλογογράφησης μουσικῶν χειρογράφων, ἐκπονηθὲν ἀρχικῶς ἐν Ὁξφόρδῃ, συνεπληρώθη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκτίθεται ἀμέσως κατωτέρω.

21. Μέχρι τῶρα δὲν ὑπάρχουν Κατάλογοι χειρογράφων Βυζαντινῆς Μουσικῆς με ἱκανοποιητικὴν, δι' ἓνα μουσικολόγον, περιγραφὴν, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐγράφησαν ὑπὸ φιλολόγων καὶ οὐχὶ ὑπὸ εἰδικῶν μουσικολόγων. Παρὰ ταῦτα ὑποδειγματικὸς εἶναι ὁ Κατάλογος Le Supplement Grec III (Nos 904-1371), τῶν Charles Astruc καὶ Marie-Louise Concasty. Paris MCMLX τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. Μεγάλως σπουδαιότητος εἶναι καὶ οἱ Κατάλογοι χειρογράφων γενικῶς τῶν: Robert Devreesse, καὶ H. Hunger, ὡς πλεον σύγχρονοι. Διὰ τὰ προβλήματα δὲ τῆς κωδικολογίας καὶ καταλογογράφησης τῶν χειρογράφων σπουδαιότατα εἶναι τὰ ἔργα: A. Dain, Les Manuscrits, Paris 1964 (Nouvelle édition revue) καὶ Robert Devreesse, Introduction à l'étude des Manuscrits Grecs. Paris 1954. Εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ σχεδίου ἐμελετήθησαν καὶ: Δίνου Πολίτη, Ὁδηγὸς Καταλόγου Χειρογράφων, Ἀθήναι 1961. — Ἀθανασίου Κομίνη, Ὁ Νέος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Πάτρῳ Ἱερᾷ Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Σύμμεικτα, τόμος πρῶτος, Ἀθήναι 1966. — Β. Atsalos, La terminologie du livre-manuscrit à l'époque byzantine. Ière partie: Termes designant le livre-manuscrit et l'écriture. Ἑλληνικά, Παράρτημα 21 (Θεσσαλονίκη 1971). — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ὁρολογία τῶν χειρογράφων κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ. Μέρος Δεύτερο. Τμήμα I:

Τὰ μουσικὰ χειρόγραφα, βάσει τοῦ περιεχομένου των, χωρίζονται εἰς δύο βασικὰς ομάδας: α) εἰς τὴν ομάδα τῶν ὁμοιοειδοῦς περιεχομένου καὶ β) εἰς τὴν ομάδα τῶν ἀνομοιοειδοῦς ἢ ποικίλου περιεχομένου χειρογράφων. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουν τὰ Στιχηράρια, Δοξαστάρια, Εἰρμολόγια, Κοντακάρια, Κραττηματάρια, Μαθηματάρια εἰς δὲ τὴν δευτέραν ομάδα αἱ Παπαδικαί, αἱ Ἀνθολογίαι δηλαδὴ, αἱ Συλλογαί, τὰ Ταμεῖα Ἀνθολογίας, αἱ Πανδέκται, αἱ Ἀνθολογίαι Μαθηματάρου ἢ Στιχηραρίου κ.λπ.

Ἐκάστου χειρογράφου κώδικος ζητοῦνται τὰ ἐξῆς στοιχεῖα κατὰ τρία μέρη:

Α'. α) Ἀριθμὸς Βιβλιοθήκης. β) Χρόνος συγγραφῆς. γ) Ἦλιος, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι γεγραμμένος. δ) Διαστάσεις φύλλων. ε) Ἀριθμὸς φύλλων. στ) Χαρακτηρισμὸς-τίτλος τοῦ χειρογράφου. ζ) Σημειογραφία (δεδομένου ὅτι ἔχομεν διάφορα στάδια ἐξελιξέως αὐτῆς). η) Ἰδιαιτέρα μνεία (ἂν περιέχωνται κυρίως: προθεωρία, ἐξηγήσεις, συντμήσεις, καλλωπισμοὶ κ.λπ., σημειοῦνται δὲ ἐνιαχοῦ τὰ ὀνόματα τῶν κωδικογράφων, ἂν αὐτοὶ εἶναι γνωστοὶ ἢ ἄλλως σπουδαῖοι. Ἀκόμη δηλοῦται ἡ σπουδαιότης τοῦ κώδικος εἴτε λόγῳ τοῦ περιεχομένου εἴτε λόγῳ τῆς κομψότητος τῆς γραφῆς καὶ τῶν τυχόν περιεχομένων κο-

Γραφικῆς ὕλης-γραφικὰ ὑγρά-γραφικὰ ὄργανα: Ἑλληνικά 24 (Θεσσαλονίκη 1971). Οἱ παλαιοὶ κατάλογοι τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων τῶν Σπ. Λάμπρου, Σωφρ. Εὐστρατιάδου, Ἰωάννου Σακελλίωνος, Ν. Βέη, Παπαδοπούλου Κεραμέως, δὲν εἶχον νὰ βοηθήσουν πολὺ εἰς αὐτὸ τὸ σχέδιον.

Θεοφιλέστατε Δέσποτα, ἐκφράζομεν ἀπὸ κέντρων ψυχῆς τὰ θεομύτατα ἡμῶν συγχαρητήρια, εὐχόμενοι ὅπως ὁ Ὑψιστος διατηρῆ Ὑμᾶς ἐν ὑγιείᾳ εἰς πλῆθος πολὺ ἐνιαυτῶν πρὸς ἑορτασμὸν τῶν ὀνομαστηρίων Ὑμῶν.

Πρὸς δὲ χάριτας ὁμολογοῦμεν πρὸς τὸν κύριον Πρύτανιν καὶ πρὸς τὸν κύριον Κοσμητορὰ τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς τοῦ Ἑθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Καθηγητὰς κ.κ. Κ. Ἀλεξόπουλον καὶ Χ. Χαλαμπάκη, διὰ τὴν ἠθικὴν συμπαράστασιν καὶ τοὺς φιλοφρονῶντας λόγους. Θεομυσταῖς ἐξαριστίας ἐπίσης ἐκφράζομεν πρὸς τὸν ἐκπονήσαντα τὰ σχέδια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ διαπρεπῆ ἀρχιτέκτονα κ. Γ. Νομικόν, πρὸς τὴν Τεχνικὴν καὶ Διοικητὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς καὶ πρὸς τὸν φιλότεχρον ἐργολάβον κ. Πατεράκη, διότι ἀσμένως συντρέ-

χουσιν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ θαυρέστου ἔργου.

Πρὸς τὴν χρυσὴν ἐλπίδα τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς, τὴν ἀξίως τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ παραδόσεων πιστῶς ἐχομένην, ὑπερθυμίζω τὰ σπουδαιότατα ταῦτα τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὁποῖα αὐτὴ δι' ἐπισήμον ἀντιπροσώπου τῆς ἔστησεν ἐπὶ βάθρον ὑψίποδος διὰ νὰ λάμπουν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας: «Τὰ μὲν διδασκὰ μανθάνω, τὰ δ' εὐρετὰ ζητῶ, τὰ δ' ἐφετὰ παρὰ Θεοῦ ἐκδέχομαι».

Πρὸς τοὺς διδάσκοντας, τέλος, ἐν τῇ νεοσυστάτῳ ταύτῃ Σχολῇ δλοφύχως εὐχομαι λαμπρῶν καὶ καρποφόρων τὴν πορείαν πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν μέλλον, μεστῆσαι τῶν Ἁγίων Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Ἀντίπα, Προστάτου τῶν Ἑλλήνων Ὀδοντιάτρων.

σημάτων, καλλιτεχνικῶν ποικιλιμάτων καὶ μικρογραφιδῶν).

Β'. Περιγραφή ἀναλυτικῆ τοῦ περιεχομένου. Ἐκάστης συνθέσεως ζητοῦνται, ἐὰν δὲν δίδονται ὑπὸ τοῦ γραφέως²² τοῦ κώδικος, τὰ στοιχεῖα. α) Συνθέτης καὶ τυχὸν σχέσις τοῦ πρὸς ἄλλον ἢ ἄλλους. β) Ἦχος τῆς συνθέσεως. γ) Τὰ ἀρχικὰ τῶν τροπαρίων. δ) Τὸ εἶδος τῆς συνθέσεως. ε) Διασαφητικὰ τινα.

Εἰς τὴν περιγραφὴν καταβάλλεται φροντίς νὰ δηλῶνται τυχὸν παραλλαγὰὶ ἢ ἀτέλειαι, νὰ ἐπισημαίνηται ἐσφαλμένη ἀπόδοσις ἢ ψευδεπίγραφος, νὰ ἀποδίδονται ἀνεπίγραφα καὶ νὰ ἐλέγχηται ἡ πληρότης. Ὁ κολοφῶν ἢ ἄλλαι σημειώσεις τοῦ γραφέως, ἐὰν βεβαίως ὑπάρχουν, ἀντιγράφονται πιστῶς εἰς τὸ τέλος τῆς περιγραφῆς τοῦ ὅλου περιεχομένου, διὰ νὰ δίδηται καὶ ἡ γραμματικὴ κατάρτισις τοῦ γραφέως καὶ πλήρης ἡ εἰκὼν τοῦ χειρογράφου.

Γ'. Κωδικολογικά, ἱστοριοφιλολογικά καὶ καλλιτεχνικά στοιχεῖα. α) Ἐνεστῶσα κατάστασις τοῦ κώδικος. β) Στάχως-εἶδος αὐτῆς. γ) Ἀριθμησις τῶν φύλλων (συμπλήρωσις, ἀποκατάστασις). δ) Τετράδια, τυχὸν ταραγμένη σειρά αὐτῶν. ε) Τυχὸν συμπίλησις χειρογράφων. στ) Κομμένα φύλλα. ζ) Ἄγραφα φύλλα. η) Ποιότης χάρτου ἢ περγαμνῆς. θ) Ὑδατογράφημα. ι) Γραφή. ια) Μία ἢ περισσότεραι χεῖρες. ιβ) Στίχοι διπλοῖ (σημάδια—κείμενον). ιγ) Μελάνη-χρῶμα αὐτῆς. ιδ) Διακριτικὰ (ἐπιτίτλα, στολιδία, πρωτογραμμάτια). ιε) Ἡ σημειογραφία. ιστ) Γραφεύς. ιζ) Πότε γράφει. ιη) Καταγωγὴ-κτῆ-τωρ. ιθ) Ἀξία τοῦ κώδικος. κ) Σημειώσεις—ἐνθυμήσεις· ἐὰν ὑπάρχουν, μεταφέρονται ὅλαι. κα) Βιβλιογραφία (μνημονεύονται τυχὸν ἐργασίαι ἀφορῶσαι εἰς τὸν κώδικα).

Ὁ χρόνος δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς διασαφήσεις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σχεδίου. Πλήρης ἀνάπτυξις ὅλων τῶν προαναφερθέντων σημείων θὰ γίνῃ εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ ἐκδοθησομένου συντόμου Α' Τόμου τοῦ Καταλόγου τῶν μουσικῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Με γνώμονα τὸ ἐκτεθὲν σχέδιον ἐκαταλογογραφήθησαν εἰς τὸ διάστημα τῶν εἴκοσι μηνῶν χίλια διακόσια (1.200) μουσικὰ χειρόγραφα εἰς τὰς Βιβλιοθήκας δώδεκα ἐκ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἐγράφησαν ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μου 4.200 σελίδες, αἱ ὁποῖαι ἀπαρτίζουσι δύο τόμους ἐξ ὀκτακοσίων σελίδων τυπωμένων. Τὸ ὑλικὸν τοῦ Α' Τόμου, τὸ ἀποτελοῦν τὸν καρπὸν τῆς ἐργασίας ἐνὸς χρόνου, κατετέθη, συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς ἀρχικῆς συμβάσεως, εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἰδρύματος Βυ-

ζαντινῆς Μουσικολογίας, τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐντὸς τριετίας δημοσιεύσεως τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

Τὸ ὅλον ἔργον τῶν Καταλόγων τῶν μουσικῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους θὰ περιλαμβάνῃ τέσσαρας ὀγκώδεις τόμους, τῶν ὀκτακοσίων σελίδων ἕκαστος. Ὁ Α' Τόμος περιλαμβάνει τὰς συλλογὰς τῶν μουσικῶν χειρογράφων τῶν Βιβλιοθηκῶν τῶν ἐξῆς Ἱερῶν Μονῶν: Ἐηροποτάμου, Δοχειαρίου, Ξεροφάντος, Παντελεήμονος, Γρηγορίου καὶ Διονυσίου. Σύνολον χειρογράφων 650. Ὁ Β' Τόμος τὰς Ἱεράς Μονῆς: Ἁγίου Παύλου, Καρακάλλου, Φιλοθέου, Ἰβήρων, Σταυρονικήτα καὶ Κουτλουμουσίου· σύνολον χειρογράφων 680. Ὁ Γ' Τόμος τὰς Ἱεράς Μονῆς: Παντοκράτορος, Βατοπεδίου, Ἐσφιγμένου, Χιλανδαρίου, Ζωγράφου, καὶ Κωνσταντινίου. Ὁ Δ' Τόμος τὰ μουσικὰ χειρόγραφα τῆς Μεγίστης Λαύρας καὶ τῶν Σκητῶν καὶ τοὺς πολλοὺς γενικοὺς Πίνακας²³ ἐπὶ τοῦ ὅλου ἔργου.

Ἡ ἐργασία εἶναι σχεδὸν κατὰ τὰ δύο τρίτα τελειωμένη ἀπὸ ἰδικῆς μου συγγραφικῆς πλευρᾶς, ἐφ' ὅσον τὸ ὑλικὸν τῶν δύο πρώτων Τόμων, ἀφορώντων εἰς τὰς δώδεκα πρώτας μνημονευθείσας Ἱεράς Μονῆς, εἶναι ἔτοιμον. Ἔχω πίστιν ὅτι αἱ εὐλογίαι τῆς Ἱεράς Συνόδου καὶ αἱ εὐχαὶ τῶν Ἀγιορειτῶν Πατέρων, ὅπου μὲ τὸν ἰδικὸν τοὺς τρόπον βοηθοῦν εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον, θὰ ἀρκέσουν νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος διὰ νὰ πάρῃ ἡ ἐργασία αὐτὴ τὸν δρόμον πρὸς τὸ τυπογραφεῖον. Τὸ γεγονός αὐτὸ, ἃς τὸ μαρτυρήσω, συνιστᾷ τὴν οὐσίαν τῆς ἐπιουσίου προσδοκίας μου.

Β'

Τὰ ἄμεσα ὀφέλη, τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς καταλογογραφῆσεως τῶν μουσικῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Πέραν τῆς σπουδαιότητος, γενικώτερον, προσφορᾶς καὶ συμβολῆς εἰς τοὺς ἐπὶ μέρος κλάδους τῆς ἐπιστήμης τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, δηλαδὴ τοὺς κλάδους τῆς παλαιογραφίας, τῆς γλωσσολογίας, τῆς ἱστορίας, τῆς μορφολογίας, τῆς κωδικολογίας καὶ βιβλιοδεσίας κ.λπ., δύο εἶναι τὰ οὐσιαστικώτερα ἀπὸ πλευρᾶς μουσικολογικοῦ ἑξικινήματος ὀφέλη: α) Ἡ γνώσις καὶ ἡ σπουδὴ τῆς ἐξελιξέως τῆς βυζαντινῆς σημειογραφίας κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς χιλιετηρίδος ἁσματικῆς παραδόσεως. Ἐξ αὐτῆς τῆς γνώσεως προάγεται ὁ διάλογος μὲ τοὺς ξένους μουσικολόγους· καὶ πρέπει νὰ δηλωθῇ, καὶ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, ὅτι εἴμεθα πλέον εἰς θέσιν νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ ἐλέγξωμεν, ἐνιαχοῦ, μὲ ἐπιστημονικὰ πλέον πειστήρια τὴν ἐργασίαν τῶν μεταγραφῶν τῶν ξένων ἢ καὶ Ἑλλήνων τινῶν ἀκολουθοῦντων αὐτοὺς καὶ νὰ ἀποκαταστή-

23. Βασικῶς θὰ ὑπάρχουν: πίναξ ὀνομάτων, πίναξ μελογράφων, πίναξ ποιητῶν, πίναξ κωδικογράφων, πίναξ χρονολογημένων κωδικῶν, πίναξ κωδικῶν περιεχόντων παλαιὰ μέλη μεταγραμμένα εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον, πίναξ Facsimiles τῶν κυριωτέρων κωδικογράφων, πίναξ ἐπιτίτλων, πρωτογραμμάτων καὶ ἄλλων στολιδίων κ.λπ.

22. Συνήθως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνθέσεως ἢ ἐνόητος ὁμοειδῶν συνθέσεων ὁ βιβλιογράφος δίδει ὅλα τὰ κατωτέρω στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀντιγράφονται ὡς ἔχουν, διὰ πολλαπλῆν χρῆσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν.

σωμεν τὴν ἀλήθειαν εἰς αὐτὸ τὸ θέμα. Καὶ β) ἡ γνωριμία τοῦ ἀνεκδότου πλούτου τῆς βυζαντινῆς μελοποιίας καὶ ὁ ἐμπλουτισμὸς τῶν σημερινῶν ἀκολουθιῶν με βυζαντινὰ μέλη τῶν καθ' αὐτὸ βυζαντινῶν αἰώνων.

1. Εἰδικώτερον περὶ τὸ πρῶτον ὄφελος ὁ λόγος. Αἱ μαρτυρίαι, αἱ ὁποῖαι προσφέρονται ὑπὸ τῶν χειρογράφων καὶ ῥίπτουν ἄπλετον φῶς εἰς τὸ θέμα τῆς ἐξελίξεως τῆς βυζαντινῆς σημειογραφίας, θὰ χρησιμοποιηθοῦν κατωτέρω εἴτε ὡς δεδομένα εἴτε ὡς ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα, προσαγόμενα εἰς μίαν προσπάθειαν συνοπτικῆς παρουσιάσεως τῆς ἐργασίας τῶν ξένων μουσικολόγων καὶ ἀσκήσεως κριτικῆς²⁴ ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐργασίας αὐτῶν. Δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ὅλον τὸ τεράστιον καὶ σπουδαῖον συστηματικὸν καὶ ἐκδοτικὸν ἔργον τῶν ξένων μουσικολόγων, τῶν Μηγμείων Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Κοπεγχάγης ἰδίως, καὶ τῶν ἄλλων δορυφόρων αὐτοῦ τοῦ Ὁργανισμοῦ, τὸ σχετικὸν μετὰ τὴν σπουδὴν τῶν πρώτων βυζαντινῶν μουσικῶν χειρογράφων, τὴν ταξινόμησιν τῶν σημειογραφιῶν, τὴν σπουδὴν τῆς κωδικολογίας κ.λπ.²⁵ Ἄν γίνεταί μνεῖα ἐδῶ, εἶναι διὰ τὴν ἀποδοθῆ ἀνεπιφύλακτος ἔπαινος. Ἄς ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὴν συνισταμένην αὐτῶν τῶν ἐργασιῶν, τὴν μεταγραφὴν δηλαδὴ τῶν βυζαντινῶν μελῶν ἀπὸ τῶν χειρογράφων τῶν IB'-ID' αἰώνων εἰς τὸ πεντάγραμμον, βάσει τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνητῶν τους.

Διὰ τὴν ἔχῃ τὸ φιλόμουσον ἀκροατήριον προσλαμβάνουσας παραστάσεις μεταφέρονται ἐδῶ στοιχειώδη δεδομένα. 1) Ἡ πρὸ τοῦ 1814 βυζαντινὴ παρασημαντική, ἡ παλαιὰ μέθοδος τῆς συνοπτικῆς γραφῆς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, περιεῖχε 15 φωνητικὰ σημάδια (διὰ τὴν ἀνάβασιν καὶ κατὰβασιν τῶν φωνῶν) καὶ περὶ τὰ 45 ἄλλα, κόκκινα κυρίως, σημάδια, τὰς λεγόμενας «μεγάλας ὑποστάσεις χειρονομίας»²⁶. Αὐτὰ τὰ 45 σημάδια χωρίζονται εἰς τρεῖς ομάδας: α) σημάδια ἐκφράσεως, β) σημάδια χρόνου καὶ γ) σημάδια διὰ τὴν χειρονομίαν καὶ διὰ πλατυασμὸν τῶν μελῶν. Ἄναφερόμενος εἰς αὐτὰ τὰ τελευταῖα σημάδια ὁ Χρυσάνθος εἰς τὸ Θεωρητικὸν του γράφει: «Μετ'εχειρίζοντο ἀκόμη

καὶ ὑποστάσεις, ὅχι τόσας ὅσας ἀνεφέραμεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας διὰ χειρονομίαν καὶ διὰ πλατυασμὸν τῶν μελῶν»²⁷.

2) Μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν παλαιὰν μέθοδον εἶχον αἱ «θέσεις» τῶν σημαδίων διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν μελῶν καὶ τὴν ἀναλλοίωτον ἢ ὁμοίομορφον διάδοσίν τους. Ὁ Μανουὴλ Χρυσάφης, τελευταῖος Λαμπαδάριος τῆς Ἀγίας Σοφίας, γράφει εἰς τὴν γνωστὴν πραγματείαν του: Περὶ τῶν ἐνθεωρουμένων τῆ Ψαλτικῆ Τέχνης... «Θέσις γὰρ λέγεται ἡ τῶν σημαδίων ἔνωσις, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ μέλος»²⁸. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Χρυσάνθος πάλιν εἰς τὸ Θεωρητικὸν του σημειώνει: «Ἐσὺνθετον δὲ καὶ θέσεις χαρακτήρων μουσικῶν, ἵνα συνοπτικῶς γράψωσι τὸ ψαλλόμενον καὶ παραδίδωσι τοῖς μαθηταῖς εὐμεθόδως τὰ πονήματά των»²⁹. Τὸ «συνοπτικῶς» περιεχόμενον μέλος εἰς αὐτὰς τὰς θέσεις τῆς παλαιᾶς μεθόδου εἶναι «ἀναλυτικῶς» κατεστρωμένον εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον, καὶ οὕτως ὁμιλοῦμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον περὶ παλαιῶν θέσεων, διακρίνοντες αὐτὰς ἀπὸ τὰς νέας.

3) Εἰς ὅλας τὰς Παπαδικὰς ἢ καὶ ἄλλα χειρόγραφα ἀπὸ τοῦ IB'-ID' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ὑπάρχουν πάμπολλαι μαρτυρίαι διὰ τὰς φθοράς ὑπάρχουν τὰ σημάδια τοῦ ἡμιφθόρου, τοῦ ἡμιφώνου καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ νενανῶ μέλους. Περὶ τὰ τέλη τοῦ IE' ἀρχὰς τοῦ IΣΤ' αἰῶνος, ὁ Γαβριὴλ Ἱερομόναχος μᾶς παρέχει πληροφориὰς διὰ τὰς «ἐφθαρμένας φωνάς»³⁰ καὶ διὰ τὰ «ἡμίση τῶν φωνῶν καὶ τὰ τρίτα»³¹. Εἰς προθεωρίαν δὲ περιεχομένην εἰς τὸν κώδικα ΑΓ. Ε. 317, φ. 6^ν ἔχομεν τὴν ἐξῆς καταπληκτικὴν μαρτυρίαν, νῦν τὸ πρῶτον εἰς φῶς φερομένην: «Ὅπου γὰρ οὐ ψάλλεται φωνῆς τὸ ἡμισυ ἢ τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον οὐκ ἐν φθορᾷ, ἀλλ' ἐναλλαγῇ τελείας φωνῆς τελείου ἤχου, εἰ καὶ φθορᾶς ἐκάλεσε τὰς τελείας φωνάς ὁ πάντων ἀμαθέστατος καὶ ἀφρονέστατος... Φθειρομένου γὰρ τοῦ ἤχου γεννᾶται καὶ καλεῖται παρὰ τοῖς μουσικοῖς ἡμιτριτής· τὰ γὰρ λεπτὰ τῶν φωνῶν ἔχουσιν ἀριθμὸν, ὃν οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦσιν ὡς οὐκ ἀκροότες οὐδὲ μεμαθηκότες, ὡς ἀμελεῖς». Ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἄλλων ἀκόμη μαρτυριῶν, θεμελιώνονται τὰ τρία γένη τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐφ' ὅσον διακριτικὸν γνώρισμα τῶν γενῶν εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν διαστημάτων.

24. Ἰδὲ ἀνωτέρω ὑποσ. 8 καὶ τὴν ὑπὸ δημοσίευσιν μελέτην εἰς τὰς Studies in Eastern Chant, Gr. Stathis: An analysis of the sticheron «Τὸν ἥλιον κρύψαντα» by Germanos bishop of New Patras. (Some problems concerning the old «synoptic» and the New «analytical» Methods of Byzantine Musical Notation).

25. Εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν εἰς τὴν ὑποσημ. 7 μελέτην τοῦ Milos Velimirovic, δύνανται ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ πληροφορηθῆ ἐπαρκῶς. Πληροφορικὸν χαρακτῆρα ἔχει καὶ ἡ μελέτη τοῦ Oliver Strunk, Byzantine Music in the light of recent Research and Publication, εἰς τὰ Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies, Oxford, 5-10 September 1966 (London 1967), σελ. 245-254.

26. Αὐτὰ αἱ μεγάλα ὑποστάσεις χειρονομίας ἀποτελοῦν ἰδίαν ομάδα σημαδίων καὶ εἰς τὰς Παπαδικὰς ἀναφέρονται καὶ ὡς «ἄφωνα σημάδια». Ἀπαντοῦν εἰς χειρόγραφα ἀπὸ τοῦ IA' αἰῶνος καὶ ἐντέθεν (Ἰδὲ Table 12 εἰς τὰ Specimina Notationum Antiquiorum, τοῦ Oliver Strunk, — Χρῆ. ΑΓ. Α. Γ 67, φ. 159 Τριῶδιον τοῦ 10ου αἰῶνος, «Σὺν Θεῷ ἀρχὴ τῶν μελωδημάτων»). Τὰ σημάδια ταῦτα ἀναφέρονται σαφῶς, μετὰ τὸ ἴδιον μέλος του ἕκαστον, εἰς τὸ Μέγα Ἰσον (Ἰσον, δλίγον, ὀξεῖα) τοῦ Ἰωάννου καΐστορος Κουκουζέλη.

27. Χρυσάνθου, Θεωρητικόν, σ. 180 § 407. Ἰδὲ καὶ ὑποσ. 3.

28. Μανουὴλ Χρυσάφης, Περὶ τῶν ἐνθεωρουμένων τῆ ψαλτικῆς τέχνης καὶ ὧν φρονοῦσι κακῶς τινες περὶ αὐτῶν, Π.Ε.Α Κων/πολις 1908, τεύχος Ε', σ. 277.

29. Χρυσάνθου, Θεωρητικόν, σ. 178, § 400.

30. «Αἴτιον δὲ τούτου ὅτι αἱ φωναὶ τοῦ δευτέρου αἰ ἔσω, ἐφθαρμένα λέγονται, ἀνερχομένων δὲ ἡμῶν τὰς ἀνιούσας ταύτας φωνάς ἀνελλιπῶς τὰς δὲ δύο κατιούσας ἐφθαρμένας καὶ οἰονεὶ ἡμισείας...», Γαβριὴλ Ἱερομόναχος, περὶ τοῦ τί ἐστὶ Ψαλτικῆ... Π.Ε.Α. τεύχος Β', σελ. 94-95.

31. Γαβριὴλ Ἱερομόναχος, αὐτόθι, σελ. 94. «Τοῦ γὰρ ἀνερχεσθαι καὶ κατέρχεσθαι ἡμᾶς λεληθότως (ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ νενανῶ μέλος) δύο αἰτίαι εἰσὶν, μία μὲν ἡ παρηγία, ἑτέρα δὲ ἡ τοῦ μέλους φύσις, τούτων δὲ πάλιν αἴτιον τὰ ἡμίση τῶν φωνῶν καὶ τὰ τρίτα».

4) Εἰς ὅλας τὰς προθεωρίας τῶν χειρογράφων τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ὑπάρχουν οἱ ὅροι «Παραλλαγή-Μετροφωνία-Μέλος». Οἱ ὅροι αὐτοὶ ἔχουν σχέσιν μὲ τὰς βαθμίδας διδασκαλίας-ἐκμαθήσεως καὶ ἀποδόσεως τῶν βυζαντινῶν μελῶν τῆς Παλαιᾶς Μεθόδου. Ὑποκείμενον τῶν μεταγραφῶν εἶναι αἱ δύο τελευταῖαι βαθμίδες: ἡ Μετροφωνία καὶ τὸ Μέλος.

Ἄς χωρήσωμεν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Μετροφωνίας καὶ τοῦ Μέλους, διὰ τὸ νὰ ἴδωμεν τί καὶ πῶς μεταγράφουν οἱ ξένοι μουσικολόγοι καὶ διατί δὲν μᾶς εὐρίσκουν συμφῶνους. Μεταφέρω ἐνταῦθα ὀλόκληρον τὴν σχετικὴν παράγραφον ἐκ τοῦ Θεωρητικοῦ τοῦ Χρυσάνθου³². «Ἦν δέ, Παραλλαγή μὲν τὸ νὰ ἐφαρμόζωσι τοὺς πολυσυλλάβους φθόγγους ἐπάνω εἰς τοὺς ἐγκεχαραγμένους χαρακτῆρας τοῦ ποσοῦ τῆς μελωδίας, ψάλλοντες αὐτοὺς συνεχῶς ἐπὶ τὸ ὀξύ καὶ ἐπὶ τὸ βαρὺ καὶ οὐδέποτε ἐπὶ τὸ ἴσον ἢ ὑπερβατῶς. Μετροφωνία δὲ ἦν, τὸ νὰ ψάλλωσι τὸ μεμελισμένον τροπάριον καθὼς ζητοῦσιν μόνον οἱ χαρακτῆρες, ὅτινες γράφουσι τὸ ποσὸν τῆς μελωδίας, χωρὶς νὰ παρατηρῆται τὸ ζητούμενον ἀπὸ τὰς ὑποστάσεις καὶ θέσεις. Μέλος δὲ ἦν, τὸ νὰ ψάλλωσι τὸ μεμελισμένον τροπάριον καθὼς ζητοῦσιν αἱ θέσεις τῶν χαρακτῆρων μετὰ τῶν ὑποστάσεων, δι' ὧν γράφεται ὄχι μόνον τὸ ποσὸν τῆς μελωδίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιόν, χωρὶς νὰ παρατρέχεται καὶ τὸ κείμενον τῶν λέξεων. Πρὸς σαφήνειαν κείσθω ἐπὶ παραδείγματος αὕτη ἡ περικοπή...». Καὶ ὁ Χρυσάνθος δίδει εἰς τὴν συνέχειαν, πρὸς σαφῆ παράστασιν τοῦ πράγματος, τὸ παράδειγμα: «Τὰς ἔσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς» ἐκ τοῦ Ἀναστασιματαρίου Χρυσάφη τοῦ Νέου καὶ εἰς τὰς τρεῖς βαθμίδας ἐκμαθήσεώς του.

Ἡμεῖς θὰ λάβωμεν ὡς δεῖγμα τὴν μουσικὴν φράσιν «ἀδελφοί» ἐκ τοῦ Δοξαστικοῦ τῆς Ἀναστάσεως: «Ἀναστάσεως ἡμέρα»³³, κατὰ σύνθεσιν τοῦ Μανουὴλ Δούκα Χρυσάφη, τὸ ὁποῖον ἐκαλλωπίσθη ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Χρυσάφη τοῦ Νέου καὶ ἄλλων. Εἰς αὐτὴν τὴν μουσικὴν φράσιν περιέχονται δύο θέσεις καὶ δύο χαρακτηριστικὰ σημάδια πλατυασμοῦ μέλους: τὸ Οὐράνισμα καὶ ὁ Θεματισμός. Τὸ μέλος αὐτῶν τῶν σημαδίων θὰ τὸ ἀκούσωμεν καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν» εἰς τὸ τέλος. (Ἐγένετο προφορικὴ διδασκαλία ἐπὶ τοῦ μουσικοῦ παραδείγματος).

Ὅτι εἶναι δύο διαφορετικὰ πράγματα ἡ Μετροφωνία καὶ τὸ Μέλος καὶ ὅτι τὸ μέλος εἶναι τὸ ζητούμενον καὶ ἡ δύσκολος ὑπόθεσις εἰς τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν, ἔχομεν πολλὰς μαρτυρίας ἀπὸ τὰ χειρόγραφα. Ἡ πλέον γνωστὴ εἶναι αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐκοινοποίησαν εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ Παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς» ὁ Κ. Ψάχος: «1700 Δεκεμβρίου 15 εἰς Φιλιππούπολιν. Ἀρχισα τὸν ἦχον πρῶτον καὶ πλάγιον πρῶτον ἐκ τοῦ παρόντος (τος) παλαιοῦ Στιχηραρίου, ἤγουν μετροφωνίαν. 1700 Δεκεμβρίου 19

ἡμέρα Πέμπτη, ὥρα τῆς νυκτὸς ἕκτη, ἐτελείωσα τὴν μετροφωνίαν τοῦ πρώτου καὶ πλαγίου πρώτου ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους καὶ ὁ Θεὸς νὰ μὲ ἀξιῶσῃ νὰ μάθω καὶ τὸ μέλος καὶ τὸ ψάλλω εἰς τὴν ποθημένην πατρίδα. Ἀμήν»³⁴. Παρομοίᾳ ἐνθύμησις εὐρίσκεται εἰς τὸν κώδικα ΑΓ. Ε. 301³⁵: «Ἀρχήνησα τὴν Ἀνθολογίαν μετροφωνίαν Ἀπριλίου 12, ἡμέρα Τρίτη καὶ ἔστω εἰς ἐνθύμησιν, ἐν ἔτει 1775. Ἐτελείωσα μετροφωνίαν Ὀκτωβρίου 3 καὶ ἀρχήνησα μέλος Ὀκτωβρίου 6. Νοεμβρίου 29 ἐτελείωσα τοὺς πρώτους...».

Οἱ ξένοι λοιπὸν μεταφέρουν εἰς τὸ πεντάγραμμον τὴν Μετροφωνίαν καὶ ὄχι τὸ Μέλος. Μεταφέρουν δηλαδὴ τὰ 15 φωνητικὰ σημάδια, τὰ σημάδια ἐκφράσεως, ἀν καὶ ὄχι πάντοτε κατ' ὀρθὴν ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας των, καὶ τὰ σημάδια χρόνου, μολονότι καὶ πάλιν δὲν εἶναι βέβαιοι διὰ τὴν ὀρθότητά³⁶ τῆς μεταγραφῆς των. Δὲν μεταγράφουν τὸ μέλος τῶν θέσεων καὶ τῶν μεγάλων σημαδίων χειρονομίας—τῶν ἐνδεικτικῶν μέλους ὀλοκλήρου—, οὔτε καὶ ἐπενόησαν, ἔστω διὰ γραφικὴν μεταγραφὴν τοῦ σχήματος αὐτῶν, ἄλλα σημεῖα εἰς τὸ πεντάγραμμον. Καὶ δὲν μεταγράφουν πάντως, οὔτε καὶ εἰς τὴν μετροφωνίαν, τὰ σωστὰ διαστήματα τῶν τριῶν γενῶν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ὄρισαντες ἐξ ἀρχῆς τὸ διατονικὸν γένος³⁷ ὡς τὸ μόνον γένος τῆς βυζαντινῆς μελουργίας.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ξένοι μουσικολόγοι ἢ καὶ Ἑλληνας, ὅσοι ἀκολουθοῦν αὐτοῦς, ἔρχονται

34. Κ. Ψάχου, Ἡ Παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθήναι 1917, σ. 63, ὑποσ. 64.

35. ΑΓ. Ε. 301. Ἀνθολογία Στιχηραρίου Γερμανοῦ Νέου Πατρῶν. Ἡ ἐνθύμησις εὐρίσκεται γεγραμμένη εἰς τὸ κάτω ἡμισυ τοῦ ἐπικεκολλημένου φύλλου ἐπὶ τῆς πρώτης ξυλίνης πινακίδος, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐννοεῖται.

36. Milos Velimirovic, Present status of research in Byzantine Music, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 4-5. «Even with these restraints problems arose in the interpretation of some of the neumes, problems remaining unsolved to this day... In the twenty years since the publication of Wellesz' book, scholars still differ in their approaches to interpreting this problem».

37. Milos Velimirovic, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 5. «Another point of basic agreement among the western scholars by 1950 was that byzantine melodies should be transcribed in a diatonic system, thus ignoring the existence of chromatically changed intervals (specifically the augmented second) which may be encountered in the present day Greek church music practice».

Τὰ ἀνωτέρω γράφονται ὑπὸ τοῦ Velimirovic χρονολογικῶς καὶ ἀφοροῦν τὴν δεκαετίαν 1950-1960. Εἶναι ἀναγκασιμὸς ὅμως νὰ ἐλθῇ εἰς ἀντίθεσιν μὲ αὐτὴν τὴν θέσιν, μαρτυρῶν τὴν ἀλήθειαν διὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῖνας μιᾶς ομάδος ἐρευνητῶν, ἰδίως τοῦ Jørgen Raasted καὶ Christian Thodberg, ἀμφοτέρων Δανῶν, κατὰ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας 1960-1970. Γράφει λοιπὸν: «The studies of Raasted and Thodberg (their doctoral dissertations) have opened new possibilities of research in Byzantine chant, even to the point of totally revising that had been accepted and were unchallenged since the founding of the MMB. Although dealing with seemingly unrelated topics, they share the viewpoint that the byzantine chant may have under specific circumstances, been subject to chromatic alterations and modulations even in the medieval tradition... regardless of the attitudes of other scholars who may at first, react to these studies as if they were almost «heretical», ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 12-13.

32. Χρυσάνθου, Θεωρητικόν, σ. XLVI, § 70.

33. Τὴν παλαιὰν σημειογραφίαν τῆς συνθέσεως ἰδὲ εἰς οἰονδήποτε κώδικα περιέχοντα αὐτὴν τὴν μεταγραφὴν δὲ αὐτοῦ τοῦ μέλους ἰδὲ: Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Ταμεῖον Ἀνθολογίας, 1 Τόμος, Κων/πολις 1834, σ. 144.

βασικῶς εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν ἀδιάκοπον ἁσματικὴν παράδοσιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μολονότι σημειώνουν ὅτι «οἱ Ἕλληγες τελοῦν ἀναλλοιώτους κατὰ βάσιν τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀκολουθίας»³⁸ καὶ παρ' ὅλον ὅτι χαρακτηρίζουν τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ὡς «πατροπαράδοτον ἄσμα»³⁹. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ διαστήματα, ἐνθυμεῖσθε τὰς ἐκτεθείσας, ὡς δεδομένας, ἀνωτέρω μαρτυρίας, διαπράττουσι λάθη καὶ ἐλέγχονται ὡς μὴ γνωρίζοντες ἢ μὴ κατανοήσαντες αὐτάς⁴⁰. Ἄφησαν δὲ εἰς τὰς μεταγραφὰς τῶν ἀμετάγραφον μίαν ὄλην ομάδα σημαδίων, τῶν σημαδίων τῶν ἐνδεικτικῶν μέλους ὀλοκλήρου· ἄφησαν ἀμετάγραφον καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν. Οὕτω τὸ μέλος αὐτῶν τῶν σημαδίων καὶ τὸ μέλος τῶν θέσεων, ἢ καθ' αὐτὸ δηλαδὴ βυζαντινὴ μουσικὴ, ἔμεινεν ἀνεξήγητον καὶ ἀμετάγραφον ὑπ' αὐτῶν.

Τὰ μουσικὰ χειρόγραφα ὅμως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, καθὼς καὶ ἄλλων μεγάλων συλλογῶν χειρογράφων βυζαντινῆς μουσικῆς, μᾶς ὀπλίζουν μὲ πλῆθος ἀποδεικτικῶν στοιχείων διὰ νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ Παλαιὰ Μέθοδος ἦτο συνοπτικὴ, ὅτι τὸ μέλος τὸ κρυπτόμενον εἰς τὰς θέσεις καὶ τὰ μεγάλα σημάδια χειρονομίας τῆς Παλαιᾶς Μεθόδου εἶναι ἢ ἐξηγησις ἢ ἡ ἀνάλυσις τῆς Νέας Μεθόδου καὶ ὅτι ἄρα αἱ μεταγραφὰι τῶν ξένων δὲν ἀφοροῦν εἰς τὸ μέλος, ἀλλὰ εἰς τὸν σκελετὸν τοῦ μέλους, τὴν μετροφωνίαν. Τοιαῦτα ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα εἶναι: 1) Τὸ φαινόμενον τῶν «ἐξηγήσεων» ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1814 καὶ ἡ ὑπαρξίς 45 - 50 μουσικῶν ἐξηγητῶν, οἱ ὅποιοι ἐξηγήσαν ἓνα μεγάλο μέρος βυζαντινῶν μελῶν καὶ ἐγένοντο πρόδρομοι τοῦ τελικοῦ ἔργου τῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν βυζαντινὴν σημειογραφίαν ὑπὸ τῶν Τριῶν Διδασκάλων⁴¹. 2) Τὸ φαινόμενον τῆς συναθροίσεως τῶν «δεινῶν θέσεων»⁴² τοῦ Στιχηραρίου ἢ τοῦ Ἀναστασιματαρίου πρὸς ἐπιμελεστέραν μελέτην. Μετροφωνικῶς αἱ «δειναὶ» αὐταὶ θέσεις δὲν εἶναι διόλου δύσκολοι:

38. Milos Velimirovic, Ἡ σπουδὴ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς εἰς τὴν Δύσιν, — διὰλέξις ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, — «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», ΜΖ' (1964), σελ. 396-398.

39. E. Wellesz. The Akathistos Hymn, Copenhagen 1957, p. IX.

40. Ἴδὲ ὑπόσ. 8, τὴν παραπομπὴν εἰς τὴν μελέτην τοῦ Σίμωνος Καρᾶ. Τοῦ αὐτοῦ δὲ, Γένη καὶ διαστήματα εἰς τὴν Βυζαντινὴν μουσικὴν, Ἀθήναι 1970. (Ἀνεγνώσθη εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Κρυπτοφέρρης τὸν Μάιον τοῦ 1968).

41. Ἴδὲ Γρ. Στάθης, Ἡ σύγχυση τῶν Τριῶν Πέτρων (δηλ. Μπερεζέτη, Πελοποννησίου, Βυζαντίου), εἰς ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ, τόμος 3, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 244.

42. Ἴδὲ ὑπόσ. 41. Τοιαῦτα συναθροίσεις δεινῶν θέσεων εὐρίσκονται εἰς πολλὰ χειρόγραφα τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Παραπέμπω εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν: ΑΓ. Δχ. 314 (ἔτος 1747), ΑΓ. Α. Ι 34, ΑΓ. Α. Μ 45, ΑΓ. Ι. 989 (ἔτος 1743), ΑΓ. Β. 1523, ΑΓ. Ι. 1012/727. φ. 356 r.

τὸ μέλος ὅμως αὐτῶν τῶν θέσεων εἶναι ὄντως δεινόν, δεινότατον. 3) Τὸ φαινόμενον τῶν «συντημήσεων» τῶν παλαιῶν μελῶν. Φανερώνει τὴν ἔκτασιν ἐκείνων τῶν μελῶν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐποχῆς διὰ συντημῆσιν. Πολλὰκις ὅμως οἱ συντηματὰ χρησιμοποιοῦν διπλάσιον ἀριθμὸν σημαδίων διὰ τὴν καταγραφὴν τῆς συντημήσεως, παρ' ὅ,τι ὀλόκληρος ἢ σύνθεσις εἰς τὴν παλαιὰν γραφὴν τῆς⁴³. Τοῦτο φανερώνει τὴν ἀνάlysιν εἰς τὴν γραφικὴν παράστασιν τοῦ μέλους. 4) Ἄλλα συστήματα μεταγραφῆς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ὅπως τὸ πεντάγραμμον τοῦ Συναϊτικοῦ κώδικος 1477⁴⁴, τὰ τρία Ἀλφαβητικὰ Συστήματα⁴⁵, ὡς καὶ τὸ Λέσβιον Σύστημα. Εἰς πάντα τὰ συστήματα ἔχει μεταγραφῆ τὸ μέλος καὶ ὄχι ἢ μετροφωνία τῆς Παλαιᾶς Μεθόδου.

Ἐπομένως, αἱ μεταγραφὰι τῶν ξένων, ἀντίθετοι πρὸς πάσας τὰς μαρτυρίας ταύτας, παραποιοῦν τὸ βυζαντινὸν μέλος μέχρι τελείας παραμορφώσεώς του. Καὶ νὰ φαντασθῆ κανεὶς, ὅτι οἱ ὕμνοι τῆς Ὀκτωήχου (Ἀναστασιματαρίου), ἓνα μέρος τοῦ παλαιοῦ Στιχηραρίου (Σεπτέμβριος-Νοέμβριος, Πεντηκοστήριον), τὸ Εἰρημολόγιον καὶ τὸ Κοντακάριον (ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος) ἐφόρεσαν τὸν μουσικὸν χιτῶνα τῆς Ἑσπερίας⁴⁶ καὶ, βγαίνοντας ἔξω ἀπὸ τὸν λατρευτικὸν ὀρθόδοξον χῶρον, κατεδικάσθησαν εἰς σιγήν—ἢ ἐξεδικήθησαν με αὐτὴν—διότι δὲν ἐποιήθησαν νὰ ὀμιλοῦν μὲ ἄλλας γλώσσας. Ἡ ἀλλοίωσις, ἢ παραμόρφωσις των, ἦτο ἢ ἐπιτάφιος σινδών. Μία πολυπράγμων καὶ εὐτρεπισμένη κηδεία!

Ἀντιλαμβάνεσθε ποῖον ἀγῶνα, εἰς τὸν διάλογον μὲ τοὺς ξένους, ἔχει νὰ διεξέλθῃ ἡ Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Μουσικολογία, ἀλλὰ καὶ πόσων εὐλογιῶν καὶ ποίας ὑποστηρίξεως πρέπει νὰ τύχῃ.

(Συνεχίζεται)

ΓΡ. ΣΤΑΘΗΣ

43. Βλέπε ἐπὶ παραδείγματι τὰς συντημήσεις τοῦ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου εἰς χειρόγραφα τῆς ἐποχῆς 1756-1800, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὰς συνθέσεις τοῦ Ἰωάννου Γλυκῆως (Ἅγιος, ἄγιος — Ἀμὴν — Σὲ ὑμνοῦμεν) τῆς Λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου, τὴν γὰρ σὴν μήτραν, τοῦ Ξένου Κορώνη, Γεῦσασθε, τοῦ Ἰωάννου Κλαδᾶ, διὰ νὰ ὑπενθυμίσω συνθέσεις γνωστὰς εἰς ὅλους καὶ ψαλτὰς καὶ σήμερον ἀκόμη.

44. Gr. Stathis, I manoscritti e la tradizione musicale Byzantino-Sinaitica. Appendice: il manoscritto musicale Sinai 1477, Θεολογία, Τόμος ΜΓ', τεύχη 1-2, 1972.

45. Gr. Stathis, I sistemi alfabetici per scrivere la musica bizantina nel periodo 1790-1850 εἰς τὸ περιοδικὸν ΚΑΗΡΟΝΟΜΙΑ, Τόμος 4, τεύχος Β', σσ. 365-402, Θεσσαλονίκη 1972.

46. Πάντα ταῦτα εὐρίσκονται δημοσιευμένα εἰς τὴν σειρὰν Transcripta τῶν Monumenta Musicae Byzantinae.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«**Ἐορτάζωμεν...τὰ τῆς ἀναπλάσεως.**»

Ἡ εορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ὑπομνησκει εἰς ἡμᾶς, συμφώνως πρὸς τὰ ὠραίας ἐκφράσεις τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τὴν «ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἵνα πρὸς Θεὸν ἐνδημήσωμεν ἢ ἐπανέλθωμεν... Τοιγαροῦν εορτάζωμεν μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ κοσμικῶς, ἀλλὰ ὑπερκοσμικῶς· μὴ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἡμετέρου, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ Δεσπότη· μὴ τὰ τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὰ τῆς ἰατρείας· μὴ τὰ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναπλάσεως.»

Τινὰ ἐκ τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τῆς ἐν Χριστῷ ἀναπλάσεως ταύτης εἶναι ἔνθεν μὲν ὁ φωτισμὸς διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας, ἐτέρωθεν δὲ ἡ ἀγάπη καὶ ταπεινώσις, συμφώνως πρὸς τὸ παραδειγμα τοῦ «σαοῦ κὶ νηπιάσαντος» καὶ εἰς φάτην ἀλόγων ζώων ἀνακλιθέντος Κυρίου, «Ὅστις, ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον, «ἐαντὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβῶν, ἐν ὁμοίωματι ἀνθρώπου γενόμενος καὶ σχήματι ἐδρεθείς ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν...» (Φιλιπ. β', 7-8).

Εἰς τὰ ἴχνη ταῦτα τοῦ Κυρίου καλούμεθα ἀκριβῶς νὰ ἀκολουθήσωμεν. Πάντες ἀνεξαιρέτως ἀπὸ τῶν Προκαθημένων καὶ Ἡγερῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν τῆς καθ' ὅλον Ὀρθοδοξίας μέχρι τὸσον τῶν ἐπανεληθόντων ἤδη εἰς τὰς θεοσώστους ἐπαρχίας τῶν μελῶν τῆς προσφάτως συγκροτηθείσης Ἱ. Συνόδου τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅσον καὶ τοῦ τελευταίου ἀπλοῦχοῦ χριστιανοῦ ποιμένος καὶ χωρικοῦ, δεόν νὰ παρουσιάζουν βίον ἐξαστράπτοντα διὰ τῶν θείων τούτων ἀρετῶν καὶ λαμπηδόνων. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ ὡς πραγματικὸς Χριστιανὸς ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἀποστρέφεται τὸ ψεῦδος καὶ δὲν ζῆ ἐν ἀληθείᾳ, ἀγάπῃ καὶ ταπεινώσει.

Κατὰ τρόπον ἀνοδικόν.

Σταθμὸς εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἔνθεν μὲν ἡ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας ὁργανωθείσα ἐν τῷ κτιρίῳ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (Α' Ἐκθεσις τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), ἐτέρωθεν δὲ ὁ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερογύμου δημοσιευθεὶς Α' τόμος τῶν πεπραγμένων Αὐτοῦ ὡς Ἀρχιεπισκόπου ὑπὸ τὸν τίτλον «1829 ἡμέραι (17 Μαΐου 1967-16 Μαΐου 1972) εἰς τὸ Πηδάλιον».

Τόσον ἡ μνημονευθεῖσα Ἐκθεσις, ὅσον καὶ ὁ τόμος οὗτος, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν δημοσιευθεῖσαι Ἐκθεσις Πεπραγμένων Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν,

καθιστοῦν γνωστὸν τὸ πολυσχιδὲς ἀνακαιστικὸν ἔργον, ὅπερ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀθορύβως συντελεῖται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς πολλοὺς τομεῖς, οἳ εἶναι οἱ τομεῖς τῆς διοργανώσεως τῶν κεντρικῶν καὶ περιφερειακῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς, μορφώσεως καὶ ἐπιμορφώσεως τῶν «συνεργῶν» αὐτῶν τῆς θείας λατρείας· τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου· τῆς ὑπὲρ τῆς νεολαίας μερίμνης· τῶν ἱερῶν μονῶν· τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης· τῶν ἰδρυμάτων τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔργου· τῆς διοργανώσεως τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἐκκλησίας· τῶν διορθοδόξων καὶ διεκκλησιαστικῶν σχέσεων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκφάνσεων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

Ἡ πρωτοφανὴς αὕτη δραστηριότης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι διὰ πάντα ἀπροκατάληπτον παρατηρητὴν ἀπόδειξις περὶ τοῦ ὅτι ἡ πορεία τῆς κατευθύνεται πρὸς τὰ πρόσω κατὰ τρόπον ὀλονὲν καὶ περισσότερον ἀνοδικόν.

Καλῇ τῇ πίστει καὶ ἀντικειμενικῶς.

Ἐν συνεχείᾳ δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι εἶναι ἄξιος ἰδιαίτερας προσοχῆς ὁ τρόπος, μεθ' οὗ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὸν μνημονοθέντα τόμον τῶν Πεπραγμένων του σημειοῖ τὰ ἑξῆς: «Ὁ ὑπογραφόμενος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἀναποφεύκτως γενόμενα σφάλματα καὶ τὰς πολλὰς παραλείψεις, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν. Καὶ διὰ μὲν τὰς παραλείψεις Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος ἐν τῇ μακροθυμίᾳ Του ἠρόδοκῃ νὰ τοποθετήσῃ τὸν γράφοντα ὡς τὸν «ἔσχατον», γνωρίζει ὅτι οὗτος διέθεσεν ὅλας τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς τὸν δυνάμεις καὶ ὅτι δὲν εἶχε καὶ ἄλλας διαθέσιμους. Διὰ δὲ τὰ σφάλματα, ὡς καρδιογνώστης ἐπίσης γνωρίζει, ὅτι ταῦτα ἐγένοντο ἐξ ἀγαθοῦ συνειδότος καὶ ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι οὕτως ἐξυτηρεῖτο τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας.»

Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου τῶν γενομένων σφαλμάτων καὶ παραλείψεων, αἵτινες εἶναι ἀναπόφευκτοι εἰς πᾶσαν ἐκτεταμένην πνευματικὴν ἐργασίαν, ἀσφαλῶς σημαίνει, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπισημαίνωνται αὗται διὰ κριτικῆς. Οἴκοθεν ὅμως νοεῖται, ὅτι ἡ κριτικὴ αὕτη δεόν νὰ γίνηται καλῇ τῇ πίστει καὶ ἀντικειμενικῶς, ἀποφεύγουσα τὴν ἐκτροπὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὀλισθαίνοντινές, ἀφ' ἐνὸς παραθεωροῦντες σκοπίμως τὴν ἀναμφισβητήτως συντελεσθεῖσαν πρόοδον, ἀφ' ἐτέρου βλέποντες τὰ τυχόν γενόμενα σφάλματα διὰ μεγεθυντικῶν ἢ παραμορφωτικῶν φακῶν καὶ τρίτον χρησιμοποιοῦντες δημαγωγικὰ ἐπιχειρήματα περὶ καταστάσεων, ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ οὗτοι ἐξ ἴσου ἢ καὶ εἰς μείζονα βαθμὸν θὰ εὐρίσκοντο (ἐν τῷ αὐτῷ κριματι).

Ἀξιέπαινοι ἐκδόσεις.

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Κεχροβουρίου τῆς Ἱερᾶς Νήσου Τήνου, συνεχίζουσα τὴν δημοσίευσιν ὑμολογικῶν ἔργων τοῦ ἀειμνήστου Σκιαθίτου συγγραφέως Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου, μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Μιχαὴλ τοῦ Μαλεῖνου καὶ τῆς ὁσίας Μακρίνης, παρουσίασε προσφάτως τὴν ὑπ' αὐτοῦ συντεθείσαν ὡραιότατην «Ἀκολουθίαν τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Γοργοῦπηκόου».

Ὅτως ἡ ἀξιέπαινος αὕτη ἐνέργεια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Ἱ. Μονῆς οὐ μόνον συντελεῖ εἰς τὴν τροφοδοσίαν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ δι' ἔργων προβαλλόντων καὶ προαγόντων τὴν ὀρθόδοξον πνευματικότητα, ἀλλὰ καὶ καθιστᾷ συνειδητόν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Λατρεία δὲν εἶναι τι στατικόν καὶ ἀπολελιθωμένον, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ἀντλοῦσα ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ ὀρθοδόξου λυρισμοῦ καὶ ἐμπλουτιζομένη διὰ νέων ὡραίων ὁμολόγων καὶ ὁμοιογενῶν στοιχείων καὶ δημιουργημάτων, ἅτινα ἐντάσσονται ἁρμονικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς βίωσης σφαιρᾶν καὶ δέχονται ἐπ' αὐτῶν πάσας τὰς ἀνταγωγείας τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ θαβωρείου φωτός.

Ἐκλεκτὸν δυναμικόν.

Τὸ ὅτι ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα πτυχιῶχοι Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἐπιθυμοῦντες νὰ συνεχίσουν τὴν μόρφωσίν των, ἐζήτησαν νὰ ἐγγραφοῦν οὐχὶ εἰς ἕτερον τινα Σχολήν, ὡς εἶχον δικαίωμα, ἀλλ' εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολήν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀποδεικνύει ἔρθεν μὲν ὅτι εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν νέων δὲν ἐξέλιπεν ἡ εὐγενὴς τάσις πρὸς τὰς ἀνωτέρας πνευματικὰς ἀξίας, ἐτέρωθεν δὲ ὅτι ἡ ἱερὰ ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας ἐξακολουθεῖ νὰ γοητεύη καὶ προσελκῆ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πλείστοι τῶν ὑποψηφίων διὰ τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις πρὸς εἴσοδον εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς εἶχον ὡς πρώτην προτίμησιν αὐτῶν τὴν Θεολογίαν.

Τὰ εὐόιανα ταῦτα γεγονότα πείθουν, ὅτι πολλοὶ νέοι τῆς πατρίδος μας ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποτελέσουν τὴν δραστηκὴν ἐκείνην ζύμην, ἣτις θὰ ἐπιδράσῃ εὐεργετικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ζύμωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ὅθεν εἶναι τεραστία ἡ εὐθὺν πάντων τῶν ἁρμοδίων διὰ τὴν συνεχῆ ἀναζωπύρωσιν τοῦ ζήλου τῶν νέων τούτων καὶ διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ἐκλεκτοῦ δυναμικοῦ των.

Εἰς τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων.

Ἡ ἐφημερὶς «Φιγκαρό», ἀναφερομένη εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει θρησκευτικῆς ζωῆς, σημειοῖ, πρὸς τοὺς ἄλλους, τὰ ἐξῆς: «Αἱ γυναῖκες ἔσωσαν τὴν Ἐκκλησίαν... Πεντήκοντα πέντε ἔτη ἐπισήμου ἀθεϊσμοῦ, πενήκοντα πέντε ἔτη ἀφαντάτων βασανιστηρίων καὶ διωγμῶν δὲν ἠμπόδισαν τὰς γυναῖκας τῆς Ρωσίας νὰ διατηροῦν καὶ νὰ μεταδίδουν τὴν πίστιν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἀδύτου τῆς οἰκογενείας καὶ

νὰ μαθάνουν τὰ τέκνα των νὰ ἀπαγγέλλουν τὸ Πιστεύω...».

Ἀληθῶς! Αἱ ἐν Ρωσίᾳ γυναῖκες, εἴτε ὡς προμήτορες ἢ μητέρες, εἴτε ὡς σύζυγοι, εἴτε ὡς ἀδελφαί, εἴτε γενικῶς ὡς φορεῖς τῆς ιδέας τοῦ «αἰωνίου θήλεος», ὅπερ ἐκ φύσεως διακρίνεται διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸν δυναμικὸν «ἑτεροκεντρισμόν» του, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι αἱ ἐστιάδες τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἣτις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ζῶσα ἐν τῇ ψυχῇ πολλῶν Ρώσων, ἀκόμη καὶ στελεχῶν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ὅθεν αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος γυναῖκες εἶναι εἰς τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τοῦ ἐν Ρωσίᾳ θριάμβου τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ὑπομνησκει τοὺς λόγους τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Τοιοῦτον ἔχει μέγεθος ἡ Ἐκκλησία: πολεμουμένη νικᾷ: ἐπιβουλεομένη περιγίνεται: ὑβριζομένη λαμπρότερα καθίσταται: δέχεται τραύματα καὶ οὐ καταπίπτει ὑπὸ τῶν ἐλκῶν: κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται: χερμαίζεται, ἀλλὰ νανάγιον οὐχ ὑπομένει».

Κορύφωμα μακραίωνος καλλιεργείας.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Θ. Τζανετᾶτος, ἀναφερόμενος ἐν ἄρθρῳ του εἰς τὴν συμβολὴν τῶν Ἱ. Μονῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς εἰς τὸ ἔργον τῆς προβολῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, σημειοῖ τὰ ἐξῆς: «Δόκιμος ξένος ἐρευνητῆς, ὁ Ρούνμπεργκ παρετήρησε προσφάτως ὅτι αἱ πλείσται τῶν μεγάλων βιβλιοθηκῶν εἰς τὴν Δύσιν ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ κατόπι, ἀλλ' εἰς τὴν Ἀνατολὴν βιβλιοθήκαι Ἑλληνικῶν μονῶν ὑπήρχον ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος, ἦτοι ὀκτώ καὶ πλέον αἰῶνας ἐνωρίτερον. Ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν τούτων βιβλιοθηκῶν αἱ πλέον ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ τῶν μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους παραλλήλως πρὸς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Πάτμου καὶ τοῦ Σινᾶ. Πρέπει νὰ προστεθῇ, ὅτι αἱ βιβλιοθήκαι αὗται ἐτροφοδότησαν μὲ χεῖρογραφα κατ' ἐξοχὴν ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων τὰς μεγάλας βιβλιοθήκας τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ρωσίας εἰς παλαιότερους χρόνους».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀποτελεῖ παραποίησιν καὶ διαστρέβλωσιν τῆς ιστορικῆς ἀληθείας ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς «Ἀναγεννήσεως» ἀνθησις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ὑπῆρξε δῆθεν ἀποτέλεσμα τῆς ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ χειραφεσίας. Ἀντιθέτως ἡ ἀνθησις αὕτη ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα, ἢ συνισταμένη καὶ τὸ κορύφωμα τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ μακραίωνος, ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας, συντελουμένης καλλιεργείας τῶν κλασσικῶν σπουδῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Μητρόπολις Νικαίας

Ἡ νευραλγική περιοχή τῆς Νικαίας ἐδέχθη μὲ ἀγαλλίασιν, χαρὰν καὶ ἀνακούφισιν τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱ. Συνόδου περὶ ἰδρύσεως Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας. Ὁ εὐσεβὴς λαὸς τῆς ἐπανηγύρισε τὴν ἱστορικὴν διὰ τὴν περιοχὴν ἀπόφασιν. Ἡδὴ ἀνέμενεν ἐναγωνίως τὸν ἀντάξιον Ποιμενάρχην τῆς. Καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκάλεσεν ἀπὸ τὴν ἡρωσόκον Κύπρον τὸν Ἐπίσκοπον Τριμυθοῦντος κ. Γεωργίου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἑπταετιᾶν ὄλην εἰργάσθη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου «κάτω ἀπὸ τὴν ἐξαντλητικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ἀβεβαιότητος, ἐν μέσῳ φλογὸς καὶ θανάτου» τοῦ ἀγωνιζομένου διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

Ὁ μαχητικὸς Ἱεράρχης ἤκουσεν, ὅπως ὁ Ἀπ. Παῦλος, τὴν γλυκεῖαν προσαγὴν «διαβάς βοήθησον ἡμῖν» καὶ ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν. Ἀπεχαιρέτησε τὴν Κύπρον καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Νικαίαν τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ μὲ τὸ δοξασιμένον ὄνομα, ἀντίκρουσε τὸν πονεμένον λαὸν τῆς, ποῦ κατέφυγεν ἐδῶ ξεριζωμένος ἀπὸ τὴν γῆν πατέρων του, ποῦ παρὰ ταῦτα, διετήρησε τὴν πίστιν του καὶ τὸ ἠθικόν του μεγαλείον, τὸ σφρίγος, τὴν πηγαίαν εὐγένειαν καὶ τὴν ἐργατικότητά του.

Καὶ τὴν Κυριακὴν 9ην Ἰουλίου 1967, εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Νικαίας ἐγένετο ἡ ἐνθρόνισις τοῦ πρώτου Μητροπολίτου Νικαίας κ. Γεωργίου, παρουσιάσθησαν Ἀρχιερέων, ἐκπροσώπων τῆς Πολιτείας καὶ μεγάλου πληθῆος εὐσεβῶν Χριστιανῶν.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης, μόλις συγκρατῶν τὰ δάκρυά του ἀπὸ τὴν ἀνεπανάληπτον ἐκείνην εἰκόνα τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐξέθεσε εἰς τὸν ἐνθρονιστήριόν του λόγον, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὸ πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον, ποῦ ὁραματίζεται νὰ ἐπιτελεσθῇ.

«Τὴν πρώτῃν θέσιν μεταξὺ τοῦ ποιμνίου μου δίδω εἰς τὸν Κληρὸν μου. — Θὰ δώσωμεν, εἶπεν ἐν συνεχείᾳ, προσοχὴν εἰς τὴν λατρευτικὴν ἀγωγὴν τῶν Χριστιανῶν μας. Θὰ καταβληθῇ προσπάθεια, ὥστε τὸ κήρυγμα νὰ πληθυνθῇ, νὰ εἶναι ζωντανὸν καὶ νὰ συγκινηθῇ. Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναστηλώσωμεν τὸν θεμελιώδη θεσμὸν τῆς οἰκογενείας. Ἡ Ἱ. Μητρόπολις θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τῆς χρωμένον εἰς τὸν τομέα τῆς νεότητος, τὸν ἀγιώτερον καὶ τιμιώτερον θησαυρὸν μας. Ἡ Μητρόπολις πρέπει νὰ γεμίσῃ ἀπὸ ἱδρύματα ἀγάπης καὶ Προνοίας. Πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ στοργὴν εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Θὰ ἐργασθῶ ὡς Ἑλλην Ἱεράρχης διὰ τὴν στερέρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν μεταξὺ τοῦ ποιμνίου μου. Καλῶ ὅλους εἰς συναγεμὸν ἀγάπης καὶ δράσεως, τὸν ὁποῖον θὰ ὑλοποιήσῃ ἡ «ΔΙΑΚΟΝΙΑ» τῆς Ἱ. Μητροπόλεως...».

9 Ἰουλίου 1967—9 Ἰουλίου 1972.

Μέγιστον μέρος ἀπὸ τὸ μεγαλεπήβολον ἔργον ποῦ ἐξηγήθει τότε ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης μας, ὁ λαὸς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως τὸ βλέπει νὰ πραγματοποιηθῇ, τὸ αἰσθάνεται, τὸ ζῆ, τὸ χαιρετᾷ, τὸ ἀπολαμβάνει.

Κατὰ μεγίστην πλειοψηφίαν οἱ Ἐφημέριοι τῆς Ἱ. Μητροπόλεως εἶναι θεολόγοι. Τὸ θεῖον κήρυγμα εἶναι ἀφθονον καὶ ζωντανὸν εἰς ὅλους τοὺς Ναοὺς.

— Μὲ τὴν Ἐνωσιν Γονέων «Ἁγία Οἰκογένεια» ἡ Ἱ. Μητρόπολις ἐπλησίασε τὴν χριστιανικὴν οἰκογένειαν καὶ τῆς δίδει διὰ διαλέξεων καὶ ὁμιλιῶν ὀρθὴν κατεύθυνσιν καὶ σωστὸν προσανατολισμόν.

Τὰ πρὸς τὴν νεότητα ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως εἶναι ἄκρως ἱκανοποιητικά. Ὑπὸ τὴν φωτεινὴν καθοδήγησιν τοῦ Μητροπολίτου εἰς τὰ 187 Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἀπάντων τῶν τύπων, ἐφοίτησαν περίπου 12.000 παιδιὰ καὶ ἐδίδαξαν 182 Κατηχητὰ καὶ Κατηχητριά. Ἰδρύθη ἐν Οἰκοτροφείον ἀπόρων Κορασίδων καὶ εὐρί-

σκονται ὑπὸ ἴδρυσιν δύο Ὀρφανοτροφεῖα, ἐν ἀρρένων καὶ ἐν θηλέων.

Εἰς τοὺς Φοιτητικοὺς Κύκλους παρακολουθοῦν ὁμίλιας καὶ διαλέξεις πολλοὶ φοιτητὰ καὶ φοιτήτριά.

Ἡ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων ἐργάζεται διὰ τὸν πνευματικὸν καταρτισμὸν τῶν μελῶν τῆς καὶ συμμετέχει ἐνεργῶς εἰς λατρευτικὰς συνάξεις τῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ δύο Σχολαὶ Βυζ. Ἐκκλ. Μουσικῆς, ἀναγνωρισθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, θὰ δώσουν συντόμως τοὺς γλυκεῖς καρπούς των.

Ἡ Σχολὴ Λογιστῶν «τὸ Βυζάντιον» ἐπιβληθεῖσα εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἡ ἀρτιωτέρα εἰς τὸ εἶδος τῆς, δίδει κάθε χρόνον ἐπαγγελματικὰ ἐφόδια δωρεὰν εἰς ἑκατοντάδας πτωχῶν σπουδαστῶν καὶ σπουδαστριῶν.

Εἰς τὸ Νυκτερινὸν Οἰκονομικὸν Γυμνάσιον φοιτοῦν πολλοὶ νέοι πτωχοὶ ἐργαζόμενοι, διὰ ν' ἀποκτήσουν ἀνωτέραν μόρφωσιν.

Εἰς τὸ κολοσσιαῖον αὐτὸ ἔργον πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ ὡς ἐκ θαύματος ἀνέγερσις καὶ ἀποπεράτωσις ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου τοῦ νέου Ἐπισκοπείου, ὡς καὶ ἡ εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον προβλεπομένη ἀποπεράτωσις τοῦ ἀνεγειρομένου «Πνευματικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ Κέντρου» τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Εὐρίσκονται ὑπὸ ἴδρυσιν δύο Ἱ. Μοναὶ (ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν), ἀπεπερατώθησαν πολλοὶ Ναοὶ καὶ ἐθεμελιώθησαν νέοι.

Εἰς τὸ τεράστιον τοῦτο ἔργον τῆς νεοπαγοῦς Μητροπόλεως συμπαρίστανται κατὰ τρόπον συγκινητικὸν ἅπασαι αἱ Ἀρχαὶ τῆς περιοχῆς. Οἱ Δήμαρχοι τῆς Μητροπολιτικῆς περιφέρειας ἐνισχύουν διαρκῶς ἠθικῶς καὶ οἰκονομικῶς τόσον τὴν Ἱ. Μητρόπολιν, ὅσον καὶ τοὺς Ἱ. Ναοὺς.

Ὅπως ὁμολογοῦν ἀρμόδιοι ὑπάλληλοι τοῦ Ὑπουργείου Κοιν. Ὑπηρεσιῶν, αἱ Κατασκευασεῖς τῆς Μητροπόλεως, ποῦ φιλοξενοῦν κατ' ἔτος χίλια καὶ πλέον παιδιὰ, εἶναι αἱ ἀρτιώτερον ὀργανωμένοι ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην, καὶ δι' αὐτὸ τὰς ἐνισχύουν παντοιοτρόπως.

Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ σημειωθῇ καὶ τὸ ὑπὸ ἴδρυσιν Γηροκομείον, δυνάμεως 100 κλινῶν παρὰ τὸ Χαϊδάρι.

Ἡ Μητρόπολις ἀποδίδουσα μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἐντύπου ἱδρυσεν τὸ βιβλιοπωλεῖον «ὁ Λύχνος», ποῦ ἐφοδιάζει τοὺς Χριστιανούς μὲ χριστιανικὰ καὶ ἐποικοδομητικὰ βιβλία.

Τέλος, ὁ θεσμὸς τῶν Ἀγιογραφικῶν-Προνοιακῶν Κύκλων, μὲ τὰ 2.000 μέλη, ἀπέδωκε θαυμάσια ἀποτελέσματα καὶ εἰς τὰ δύο σκέλη του. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐτροφοδότησε πνευματικῶς τὰ μέλη του καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον δράσιν κοινωνικὴν.

Κληρὸς καὶ λαὸς τῆς θεοσώτου Μητροπόλεως προσεῦχονται καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ χαρίζῃ ὑγείαν καὶ δύναμιν εἰς τὸν ἐμπνευσμένον Ποιμενάρχην τῆς, διὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ τὸ μεγαλόπνοον πρόγραμμά του, τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς τοῦ ἐνεπιστεύθη.

Ἀνακοίνωσις

Ἀνακοινοῦνται, ὅτι τὰ Γραφεῖα τοῦ ΟΔΔΕΠ θὰ δέχονται τὸ κοινὸν κατὰ τὰς κάτωθι ἡμέρας καὶ ὥρας:

Ἐκάστην Τρίτην, Πέμπτην καὶ Σάββατον:

α. Ἀπὸ ὥρας 11.00-13.00 Κληρικοὺς καὶ Δικηγόρους.

β. Ἀπὸ ὥρας 12.00-14.00 τὸ λοιπὸν κοινόν.

Ὁ Γεν. Διευθυντῆς
ΔΗΜ. Σ. ΦΙΛΙΟΓΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου, 1829 ἡμέραι (17 Μαΐου 1967-16 Μαΐου 1972), εἰς τὸ Πηδάλιον. Τόμος Α'. Τὸ ἔργον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1972, σσ. 288, ἐκτὸς δὲ κειμένου 24 φύλλα ἰλλουστρασιῶν μὲ ἐπικαίρους φωτογραφίας. Κάτωθεν τοῦ τίτλου ἐν τῷ ἐσωφύλλῳ σημειοῦται: «Εἰς τὸν παρόντα Α' Τόμον περιελήφθησαν τὰ πεπραγμένα μὲν ὄν ἐν τῇ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν. Μετὰ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας θὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Β' Τόμος, ὅστις θὰ περιέχῃ τὰ γενικώτερον κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα πεπραγμένα».

1. Ἀναγινώσκων τις καὶ μόνον τὸν Πρόλογον τοῦ ἔργου, ἐφ' ὅσον καὶ ὑπὸ αἰσθημάτων σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν του διακατέχεται καὶ ὑπὸ ἀντικειμενικῆς καὶ ἀπροκαταλήπτου διαθέσεως ἐμφορεῖται, ἀσφαλῶς θὰ αἰσθανθῇ τὴν εὐλαβῆ συγκίνησιν τοῦ εὐσεβόφρονος πιστοῦ καὶ τὴν ὑψηλὴν ἱκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ τὴν πράγματι πρωτοποριακὴν διοργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ διὰ τὸ πολὺπλευρον ἔργον τῶν «Συνεργῶν» τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐπὶ τε τοῦ πνευματικοῦ, μορφωτικοῦ, λατρευτικοῦ, ποιμαντικοῦ, κατηχητικοῦ, μοναστικοῦ, φιλανθρωπικοῦ, κοινωνικοῦ κ.λπ. πεδίων δράσεώς των. Καὶ εἶναι νὰ θαυμάζῃ τις καὶ τὴν σύλληψιν τῆς ἀρχιεκτονικῆς ὑποδομῆς τοῦ ὅλου ἔργου καὶ τὴν μέθοδον διαρθρώσεως τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων, τομέων, κλάδων καὶ ἀκτίνων δράσεως καὶ ἅμα τοῦ συντονισμοῦ καὶ τῆς ἀναλογιστικῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐπὶ μέρους εἰς τὴν ἐξ ἧς ἐξεπορεύθησαν πηγὴν δράσεως.

2. Περιεκτικὸς ὁ Πρόλογος, βαθυστόχαστος, ἀλλὰ καὶ ἐκφραστικώτατος εἰς αἰσθήματα εὐσεβείας, πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἀγίαν τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Πλήρωμα Αὐτῆς καὶ συγχρόνως ἐποικοδομητικὸς καὶ διδακτικὸς εἰς ἐκφρασιν σταθερᾶς ἐλπίδος διὰ τὴν μελλοντικὴν πρόοδον καὶ δόξαν τῆς ἐν Ἑλλάδι ὁρατῆς τοῦ Κυρίου Ἐκκλησίας, γεγραμμένος μάλιστα μετὰ διαθέσεως χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης, ἄνευ μεγαλοστομίας ἢ ἐπιδείξεως, παρέχει εἰς τὴν τρισέλιδον διατύπωσίν του ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα τοῦ «εσχάτου», ὡς αἰσθάνεται ἐν ταπεινότητι ὁ ἴδιος, πράγματι δὲ τοῦ Πρώτου ἐν τῇ «διακονίᾳ» τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

3. Ταῦτα διαβεβαιούμενος λέγει ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐν Προλόγῳ: «Αἱ 1829 ἡμέραι τῆς ἀνασκοπούμενης περιόδου τῆς ἀρχιερατείας μου εἶναι μία σταγὼν ἐντὸς τοῦ ἀχανοῦς πελάγους τῆς αἰωνιότητος ἢ μόνον ἔστω τῶν δύο σχεδὸν χιλιάδων ἐτῶν τοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Κύριος ὁμοῦς, ὅταν θὰ φανερωθῶμεν ἔμπροσθεν τοῦ βήματός Του, θὰ κρίνῃ ἕκαστον ἐξ ἡμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακὸν (Β' Κορ. ε', 10), κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τοῦ βίου του. Ἀλλ' ἢ κρίσις τοῦ Παντογνώστου Κυρίου μας θὰ ἐξενεχθῇ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν

συνθηκῶν καὶ τῶν περιστάσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἕκαστος ἔζησεν, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν δυνατοτήτων, αἱ ὁποῖαι τοῦ παρεσχέθησαν. Ἐντεῦθεν, αἱ 1829 ἡμέραι τῆς ἀρχιερατείας μου, ἦτοι ἢ μία πενταετία, πρέπει νὰ τοποθετηθῶν ἐντὸς τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ ἄλλου των πλαισίου».

4. Εἶναι πεποιθήσις ἡμῶν, ὅτι παρὰ τὴν ἀνωτέρω διατύπωσιν, μεστὴν εἰλικρινοῦς ταπεινόφρονος διαθέσεως τοῦ προλογίζοντος τὸ ἔργον, τοῦτο θ' ἀποβῇ πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ ἀσφαλῆς συνέκδημος τῶν διαδόχων Ἠγετῶν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ ἐπιδιώξει αὐτῶν μεθοδικῆς δραστηριοποιήσεως ὅλων τῶν τομέων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

5. Ἐν Ἐπιλόγῳ καὶ ταῦτα τὰ ἀξιοσημείωτα καὶ διδακτικώτατα λέγει ὁ Μακαριώτατος, ὁ καὶ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου: «Ἀναμφιβόλως, τὰ γενόμενα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μὴ γενόμενα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν καὶ ὡς ἀνταπόκρισις πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τῶν καιρῶν, τοὺς ὁποίους διερχόμεθα, ὑστεροῦν κατὰ πολὺ καὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς ἔκτασιν. Ὁ θερισμὸς εἶναι πάντοτε πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. Ὁ καρδιογνώστης ὁμοῦς Κύριος τοῦ Ἀμπελώνος γνωρίζει, ὅτι, ὅσα ἔργων εἰς τὴν περιοχὴν εἴτε τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς εἴτε τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελοῦν τὸ ἅπαν τῆς ἀποδόσεως τῶν ὀλίγων ταλάντων, τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας ἐνεπιστεύθη, παραδίδων τὸ πηδάλιον εἰς τὸν γράφοντα. Τοῦτο δὲ εἶναι ὅ,τι δίδει εἰρήνην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἢ μόνη, εἴτε εἰς τοὺς «συνεργούς μου» εἴτε εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον, ἀπολογία, τὴν ὁποίαν θὰ δύναται τις νὰ ἐπικαλεσθῇ ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματός Του».

6. Πόσον οἱ Νεοέλληνες εἴμεθα εὐεπίφοροι εἰς ἐπικρίσεις προσώπων τῶν «ἐν τέλει» καὶ καταστάσεων, μάλιστα τῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ πόσον τὰ στιγμιαῖα αἰσθήματα πολιτικῆς προσκλίσεως ἢ ἀντιθέσεως ἐπηρεάζουν τὴν καθαρότητα τῆς κρίσεως ἡμῶν εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν ἀξιολόγησιν προσώπων καὶ πραγμάτων, περιττὸν καὶ νὰ εἴπωμεν. Τοῦναντίον, γινόμεθα πλούσιοι εἰς παροχὰς ὕμνων καὶ ἐγκωμίων διὰ τοὺς διακριθέντας ἐν τοῖς ἀξιώμασι καὶ προθυμούμεθα τότε ν' ἀναγνωρίσωμεν τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἡγετῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἀπῆλθον τοῦ κόσμου! Ἐπικρίνομεν τοὺς ζῶντας καὶ ἐπαينوῦμεν τοὺς τεθνεῶτας! Ἀποτελεῖ τοῦτο ἀντικειμενικὴν κρίσιν ἢ προσπάθειαν δικαιοσύνης ἡμῶν αὐτῶν καὶ ἀπαλλαγὴν ἐμμέσως ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως; Τὸ εἰς τὸ στόμα πάντων φερόμενον λόγιον «ἢ Ἱστορία θὰ κρίνῃ», ἔστω καὶ διὰ τὰ ἐν τῷ ἔργῳ τῶν 1829 ἡμερῶν τῆς πηδαλιουχίσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὑπὸ τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου προβαλλόμενα ἐπιτεύγματα αὐτοῦ τὸ ἀδιάφυστον κριτήριον. Ἡμεῖς ἀπὸ τοῦδε πιστεύομεν εἰς τὸν δίκαιον ἔπαινον αὐτοῦ διὰ τὸ μέγα-μεγαλωστὶ ἀνυψούμενον ἔργον του!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α**'Εκκλησιαστικόν Συνοδικόν Δικαστήριον**

Πρὸς τὸν [2]

'Ιεροδιάκονον Κλαύδιον Καντζούκη
κληρικὸν τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος
καὶ Φαναριοφερσάλων (ἀγνώστου διαμονῆς).

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν ἐν τῷ γραφείῳ
τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου, ὁδὸς 'Ιω. Γενναδίου 14 καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ
τῶν συνεδριάσεων τοῦ 'Εκκλησ. Συν. Δικαστηρίου τῇ τρίτῃ
ἐβδομάδι τοῦ μηνὸς 'Ιανουαρίου 1973, ἡμέρα Παρασκευῆ καὶ
ὥρα 9η π. μ., ἵνα δικασθῆς ἐπὶ ἀποδιδόμενων σοι κατηγοριῶν.
'Ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανισέως σου, θέλεις δικασθῆ ἐρήμην.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 31-10-1972.

'Ο Πρόεδρος 'Ο Γραμματεὺς
† 'Ο Πατρῶν Κωνσταντῖνος 'Αρχιμ. Δαμιανὸς Λαζαρίδης

Κ λ η τ ῆ ρ ι ο ν Θ ἔ σ π ι σ μ α

Π ρ ὸ ς [2]

Τὸν Παν/τατον 'Αρχιμανδρίτην
Δοσίθεον 'Ανδριανόπουλον, τέως 'Ιεροκήρυκα
τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν
(ἀγνώστου διαμονῆς)

'Ἐνεργοῦντες τακτικῶν ἐνορκον ἀνάκρισιν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ'
ἀριθ. 3372/18/7/1972 σεπτῆς 'Ἐντολῆς τῆς 'Αγίας καὶ 'Ιερᾶς
Συνόδου καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 798/6/9/1972 τοιαύτης τοῦ Σεβασμιω-
τάτου Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Σεραφεῖμ, καλοῦμέν
σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν τὴν 30ῆν/1/1973 καὶ ὥραν
7ην μ.μ. ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ 'Αγίου Γεωργίου 'Ακα-
δημίας Πλάτωνος 'Αθηνῶν, ἵνα ἀπολογηθῆς ἐπὶ τῆς ἀποδιδόμενης
σοι κατηγορίας.

'Ο ἐνεργῶν τὴν ἀνάκρισιν

Πρωτ/ρος Πολύκαρπος Τύμπας
ἐφημέριος 'Ι. Ν. 'Αγίου Νικολάου Τρικάλων

Π ρ ὸ ς [1]

Τὴν μοναχὴν Προκοπίαν Ξηρογιάννη, ἀδελφὴν τῆς 'Ιερᾶς
Μονῆς 'Αγίων Κωνσταντίνου καὶ 'Ελένης Καλογραϊῶν
Καλαμάτας τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνιαίας.

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν ἐν τῷ
γραφείῳ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου, ὁδ. 'Ιω. Γενναδίου 14 καὶ ἐν
τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ 'Εκκλ. Συν. Δικαστηρίου
τῇ 15ῃ Φεβρ. 1973, ἡμέρα Πέμπτη καὶ ὥρα 9 π.μ., ἵνα δι-
κασθῆς ἐπὶ ἀποδιδόμενων σοι κατηγοριῶν.

'Ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανισέως σου, θέλεις δικασθῆ ἐρήμην.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 15/12/1972

'Ο Πρόεδρος 'Ο Γραμματεὺς
† 'Ο Πατρῶν Κωνσταντῖνος 'Αρχιμ. Δαμ. Λαζαρίδης

Π ρ ὸ ς τ οὺ ς Δ ι α κ ὄ ν ο υ ς : [1]

1) Νικόλαον Ψαρομπᾶν
καὶ 2) 'Αθανάσιον Τσαλίκη

'Αγνώστου Διαμονῆς.

Διὰ τοῦ παρόντος καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6084/

Διεκπ. 3305/26-10-1972 σεπτῆς ἐντολῆς τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου
τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος καλεῖσθε, ὅπως ἐμφανισθῆτε
ἐνώπιον ἡμῶν τὴν 26ην 'Ιανουαρίου 1973, ἡμέραν Παρασκευῆ
καὶ ὥραν 3ην μ. μ. ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ
'Αγίου Νικολάου Πύργου, καὶ ἀπολογηθῆτε ἡμῖν διὰ ἀποδι-
δομένας ὑμῖν Κανονικὰς παραβάσεις.

'Ἐν Πύργῳ τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου 1972

'Ο 'Ανακριτῆς
Πρωτοπρεσβύτερος 'Ιωάννης Κουτσουναῶς

'Ιερά 'Αρχιεπισκοπὴ 'Αθηνῶν

'Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34
τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/69 Κανονισμοῦ «Περὶ 'Ι. Ναῶν, 'Ενοριῶν
καὶ 'Εφημεριῶν», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑπο-
ψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς ὑπαρχούσης κενῆς θέσεως τακτικοῦ
ἐφημερίου ἐν τῷ 'Ι. Ν. 'Αγ. Μαρίνης, Θησείου, καλοῦμεν τοὺς
βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὴν ἐφημερικὴν ταύτην θέσιν καὶ
ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς
ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης διακηρύξεως ἐν τῇ «ΕΚ-
ΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ
διὰ τὰ περαιτέρω.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 9ῃ Δεκεμβρίου 1972

† 'Ο 'Αθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Φ 272/6387/23-11-1972 ἀποφάσεως
τοῦ Μακ. 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν κ. 'Ιερωνύμου καὶ βάσει
τῶν κειμένων διατάξεων, προσελήφθη ὁ κ. Κωνσταντῖνος
Παπαϊωάννου τοῦ 'Ιωάννου, ὡς ὁδηγὸς τοῦ ὑπηρεσιακοῦ
αὐτοκινήτου τῆς 'Ι. 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν ἀπὸ 1ης Νο-
εμβρίου 1972, ἐπὶ συμβάσει 'Ιδιωτικοῦ Δικαίου.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 5-12-1972

'Ἐντολῇ τοῦ Μακ. 'Αρχιεπισκόπου

'Ο Πρωτοσύγκελλος

'Αρχιμ. Σωτήριος Τράμπας

'Ιερά Μητρόπολις Μηθύμνης

'Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν ἀπὸ 27-1-1972 Πράξιν τῆς Δ.Ι.Σ.,
δημοσιευθεῖσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 25 Φ.Ε.Κ. (τεῦχος Α') τῆς
16-2-72, δι' ἧς συνεστήθη δευτέρα θέσις 'Ιεροκήρυκος ἐν τῇ
καθ' ἡμᾶς 'Ιερᾷ Μητροπόλει, καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους,
ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς τελευταίας δημοσιεύσεως τῆς παρού-
σης ὑποβάλωσιν ἡμῖν αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων δικαιολογη-
τικῶν.

'Ἐν Καλλονῇ τῇ 25ῃ Νοεμβρίου 1972

† 'Ο Μηθύμνης ΙΑΚΩΒΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν.

'Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 33 τοῦ ὑπ'
ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ
'Εφημεριῶν» προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν
ὑποψηφίου διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἐφημερικῆς θέσεως
τῆς 'Ενορίας 'Αγίου Νικολάου Φλαμπουρσείου, καλοῦμεν τοὺς
βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν 'Ιερῶν Κανόνων, τῶν
'Εκκλησιαστικῶν Νόμων καὶ τῶν Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα
προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆν πα-
ρούσης προκηρύξεως ἐν τῷ δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλ-
ωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

'Ἐν Τρικάλαις τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου 1972

† 'Ο Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΜΘ' (1972) ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΠΙΣΗΜΑ

Ἀνακοινωθὲν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (περὶ τοῦ αὐτομάτου διαζυγίου), σελ. 451.—Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, Μήνυμα ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις, σελ. 4.—Τοῦ αὐτοῦ, Γράμμα εἰρηνικὸν πρὸς τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Δημήτριον Α', σελ. 457.—Τοῦ αὐτοῦ, Μήνυμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα, σελ. 169.—Τοῦ αὐτοῦ, Γράμμα πρὸς τὸν Οἶκ. Πατριάρχην κ. Δημήτριον ἐπὶ τῇ συγκλήσει τῆς Ἱεραρχίας, σελ. 601.—Τοῦ αὐτοῦ, Προσφώνησις πρὸς τὸν Πρωθ. κ. Γ. Παπαδόπουλον κατὰ τὴν ἐναρκτήριον συνεδρίαν τῆς Ι.Σ.Ι., σελ. 649.—Πρωθ. κ. Γ. Παπαδόπουλου, Ἀντιφώνησις εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς Ι.Σ.Ι. (15-11-72), σελ. 653.—Μητρ. Κλαβρύτων Γεωργίου, Ἀντιφώνησις εἰς τὴν Ι.Σ.Ι., σελ. 654.—Τοῦ οἴκ. Πατριάρχου Ἀθηναγόρου, Πασχάλιον Μήνυμα, σελ. 268.

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Ἱερωνύμου, Ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις, σελ. 3.—Ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει, σελ. 170.
 Τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου Α', σελ. 61/62, σελ. 227.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Νικολάου ΣΤ', σελ. 62, 227/8.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας κ. Ἡλίου Δ', σελ. 63, σελ. 228/9.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Βενεδίκτου, σελ. 63/4, 229/30.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας κ. Ποιμένου, σελ. 107/8, 230/1.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Σερβίας κ. Γερανοῦ, σελ. 64/5, 231/2.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ρουμανίας κ. Ἰουστινιανοῦ, σελ. 65/6, 232.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Βουλγαρίας κ. Μαξίμου, σελ. 66, 232/3.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Αἰθιοπίας κ. Θεοφίλου, σελ. 66/7.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Μητροπολίτου Πολωνίας κ. Βασιλίου, σελ. 233/4.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Μητροπολίτου Πράγας κ. Δωροθέου, σελ. 234/5.
 Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κανταβρυγίας κ. Μιχαήλ, σελ. 235.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

1865: Περὶ ἐπιμνημοσύνων δεήσεων ὑπὲρ εὐεργετῶν τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 94.—1871: Περὶ ἐνορια-

κῶν κοιμητηρίων, σελ. 209.—59499/ΚΔ-62 (Ἰπουργείου Ἐσωτερικῶν): Περὶ ἐνοριακῶν κοιμητηρίων, σελ. 209/10.—1873: Περὶ δημοσιευτῶν Πράξεων Μητροπ. Συμβουλίων, σελ. 210.—14142/20-11-1971 (Ἰπουργείου Κυβερνητικῆς Πολιτικῆς), Περὶ δημοσιευτῶν Πράξεων Μητροπ. Συμβουλίων, σελ. 210/11.—1877: Περὶ ποιμαντικοῦ ἔργου εἰς τοὺς νέους, σελ. 211/12.—1879: Περὶ ἐντύπου «πρὸς τὴν Μεγάλην Σύνοδον», σελ. 212.—1887: Περὶ σεμναρίου ποιμαντικῆς ἀποδήμων, σελ. 212.—1893: Περὶ εἰδησεολογικῆς ἀξιοποιήσεως Ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων, σελ. 213.—1894: Περὶ τῆς Ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος, σελ. 213.—1895: Περὶ ἐνισχύσεως τῆς Ἑταιρείας Προστασίας καὶ Ἀποκαταστάσεως Ἀναπήρων Παίδων, σελ. 214.—1903: Περὶ τῆς «Ἑβδομάδος τοῦ Μαθητοῦ», σελ. 214.—1904: Περὶ χειροτονίας σπουδαστῶν Νυκτερινῆς Ἱερ. Σχολῆς, σελ. 214.—1905: Περὶ τοῦ Ν.Δ. 1111/1972, «περὶ Φιλανθρωπικῶν Σωματείων», σελ. 215.—1912: Περὶ ἑορτασμοῦ τῆς «Ἡμέρας τῆς Μητέρας», σελ. 291/2.—1908: Περὶ τῆς Ἐγκυκλίου Δ1α/1352/171/16-2-72.—171 (Ἰπουργείου Κοιν. Ὑπηρεσιῶν): Περὶ κρατήσεως προϊόντος ἐράνου ὑπὲρ ἀνεγέρσεως ναῶν, σελ. 292.—1910: Περὶ ἀπονομῆς εὐαρεσκείας εἰς Κατηχητάς, σελ. 382.—1913: Περὶ ἀδείας προσωπικοῦ Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπηρεσιῶν, σελ. 382/3.—1917: Περὶ τῶν Χανσενικῶν, σελ. 383.—1933: Περὶ ἀναδείξεως νέων Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων, σελ. 571/2.—1924: Περὶ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε., σελ. 639.—1929: Περὶ Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων, σελ. 640.—4049/338 Ὑπ. Κοιν. Ὑπηρεσιῶν, περὶ Φιλανθρωπικῶν Σωματείων, σελ. 640.—1935: Περὶ τῆς 50ετηρίδος τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς, σελ. 641.—1936: Περὶ Κατηχητικῶν Σχολείων, σελ. 641.—1941: Περὶ Λαχειοφόρου Ὁμολογιακοῦ Δανείου 1972, σελ. 641.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Ζ' Ἀνωτέρας Ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας, Περὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, σελ. 46/7.—Δ. Κοιτάλου, Περὶ Κατηχητικῶν Σχολείων, σελ. 47/8.—Κων. Μπακοπούλου, Περὶ Κατηχητικῶν Σχολείων, σελ. 48.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

α) ΤΕΥΧΟΣ Β'

Νομοθετικὸν Διάταγμα ὑπ' ἀριθ. 925 «Περὶ ἰσοβίου βοηθήματος τῶν οἰκογενειῶν Ἀρχιερέων», σελ. 1.—Νομοθετικὸν Διάταγμα ὑπ' ἀριθ. 1120 «Περὶ παρατάσεως τῆς θητείας τῶν μελῶν τῆς Δ. Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλά-

δος καὶ τῶν μελῶν τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, σελ. 102 καὶ σελ. 224 τοῦ Α' τεύχους.

Κανονισμοί: Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 25 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 9/1970 καὶ 11/1970 Κανονισμῶν καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Καν. Διατάξεως», σελ. 2. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 26 «Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8/1970 Κανονισμοῦ», σελ. 4. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 27 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9/1970 Κανονισμοῦ», σελ. 5. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 28 «Περὶ συμπληρώσεως τῶν Κανονισμῶν ὑπ' ἀριθ. 1/1969, 4/1969 καὶ 9/1970», σελ. 7. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 29 «Περὶ ἀξιοποιήσεως κτημάτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας», σελ. 8. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 30 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9/70 Κανονισμοῦ», σελ. 9. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 31 «Περὶ ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας Ἐκκλησιαστικῆς Βιβλιοθήκης», σελ. 10. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 32 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθ. 9/70», σελ. 13. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 33 «Περὶ ἀρμοδιοτήτων τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9/70 Κανονισμοῦ», σελ. 81. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 34 «Περὶ λειτουργίας καὶ ὀργανώσεως τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας», σελ. 85. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 35 «Περὶ διοικήσεως, λειτουργίας καὶ διαχειρίσεως τῆς ἐν Τήνῳ Στέγης Εὐαγγελίας τοῦ ἱ. ἱ. Ε.Τ.», σελ. 87. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 36 «Περὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 9/1970 καὶ 11/1970 Κανονισμῶν», σελ. 98. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 37 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 4/1969, 9/1970, 21/1971, 22/1971 καὶ 29/1971 Κανονισμῶν», σελ. 113. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 38 «Περὶ Σχολῆς Κοινωνικῆς Προνοίας-Διακονισσῶν», σελ. 116. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 39 «Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἱερῶν Μονῶν καὶ τῶν Ἠσυχαστηρίων», σελ. 124. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 40 «Περὶ χορηγήσεως Ἐκκλησιαστικῶν ὑποτροφῶν», σελ. 128. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 41 «Περὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 3/1969, 9/1970 καὶ 29/1971 Κανονισμῶν», σελ. 137. — Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 42 «Περὶ λειτουργίας παρὰ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου», σελ. 139.

Κανονιστικὰ Διατάξεις: Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 12 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν Ἀγιάσῳ Λέσβου Παλλεσβιακοῦ Ἱ. Προσκυνηματος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, σελ. 14. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 13 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἁγίας Μαρίνης Ἀλυκοῦ Κορωπίου», σελ. 17. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 14 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος Ἀγ. Σπυρίδωνος Κερκύρας», σελ. 19. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 15 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἀναστάσεως Χριστοῦ Σπάτων Ἀττικῆς», σελ. 23. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 16 «Περὶ τροποποιήσεως τῶν Καν.

Διατάξεων ὑπ' ἀριθ. 2/1969, 4/1969 καὶ 5/1969», σελ. 25. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 17 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἁγίου Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ ἐν Μεγαδένδρῳ Τριγωνίδος», σελ. 27. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 18 «Περὶ ὑποτροφῶν τοῦ Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος Εὐαγγελιστρίας Τήνου», σελ. 28. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 19 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἁγίου Νεκταρίου Καμαριζῆς Λαυρίου», σελ. 30. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 20 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Παναγίας Ἐλευθερωτρίας Κοκκιναρᾶ Κηφισίας», σελ. 32. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 21 «Περὶ διοικήσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος Παναγίας, τῆς Κοινότητος Μ. Παναγίας Χαλκιδικῆς καὶ ἰδρύσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Γηροκομείου», σελ. 33. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 22 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Μεματομφώσεως τοῦ Σωτῆρος Βιλλιάρι Μάνδρας Ἀττικῆς, σελ. 35. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 23 «Περὶ τροποποιήσεως τῶν Καν. Διατάξεων ὑπ' ἀριθ. 2/1969 καὶ 5/1969, σελ. 37. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 24 «Περὶ τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 12/1971 Καν. Διατάξεως, περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν Ἀγιάσῳ Λέσβου Παλλεσβιακοῦ Ἱ. Π. τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου», σελ. 38. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 25 «Περὶ περιουσίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κερνίτσης», σελ. 99. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 26 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν τῇ Κοινότῃ Πέρδικας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Φιλιατῶν Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἁγίου Ἀθανασίου», σελ. 100. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 27 «Περὶ περιουσίας τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀσωμάτων Πετρακῆ», σελ. 141. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 28 «Περὶ περιουσίας τῆς Ἱ. Μονῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου Πεντέλης», σελ. 142. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 29 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 2/1969 καὶ 5/1969 Καν. Διατάξεων καὶ τοῦ ἀπὸ 28-9-71 Κανονισμοῦ περὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Οἰκοτροφείου Θηλέων Ἱ. Ν. Ἀγ. Γεωργίου Γιαννιτσῶν», σελ. 143. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 30 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἀγ. Μαρίνης Ἀλεξάνδρουπόλεως», σελ. 144. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 31 «Περὶ ἐσωτερικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ ἐν Τήνῳ Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος Εὐαγγελιστρίας Τήνου», σελ. 146. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 32 «Περὶ Φροντιστηρίου Ἐπιμορφώσεως ἀποφοίτων Μέσης Νυκτερινῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς», σελ. 163. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 33 «Περὶ περιουσίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου Πεντέλης, σελ. 164. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 34 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει Γυθείου Ἱεροῦ Προσκυνηματος Παναγία ἡ Γιάτρισσα», σελ. 165. — Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθ. 35 «Περὶ περιουσίας τῆς Ἱ. Μ. Κοιμήσεως Θεοτόκου Πεντέλης», σελ. 167.

Πράξεις τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, σελ. 39,103,168.

Ἰδρυτικαὶ Πράξεις καὶ Κανονισμοὶ Ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων:

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, σελ. 42.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βερροίας καὶ Ναούσης, σελ. 169.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως, σελ. 172.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος, σελ. 104.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος, σελ. 45.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας, σελ. 46.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, σελ. 48.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἡλείας, σελ. 105.

50. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κερκύρας καὶ Παζῶν, σελ.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κορινθίας, σελ. 52.

54. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λευκάδος καὶ Ἰθάκης, σελ.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μηθύμνης, σελ. 56.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης, σελ. 62.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, σελ. 74.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Παροναξίας, σελ. 75.

51. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερβίων καὶ Κοζάνης, σελ.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σιδηροκάστρου, σελ. 77.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύρου, Τήνου, Ἄνδρου, Κέας καὶ Μήλου, σελ. 174.

106. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν, σελ.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας, σελ. 79.

Ἀποφάσεις Συμβουλίου Ἐπικρατείας, σελ. 108.

β) ΤΕΥΧΟΣ Γ'

Διορισμοὶ — διαβαθμίσεις
Κληρικῶν.

Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, σελ. 1.

2, 55. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως, σελ.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀργολίδος, σελ. 2.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἄρτης, σελ. 3.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος, σελ. 4, 10.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας, σελ. 10.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, σελ. 12.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων, σελ. 12.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, σελ. 16.

21. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καρυστίας καὶ Σκύρου, σελ.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κασσανδρείας, σελ. 24.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαγκαδᾶ, σελ. 26.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαντινείας καὶ Κυνουρίας, σελ. 29.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαρωνείας, σελ. 32.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, σελ. 36.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας, σελ. 37.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, σελ. 40.

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος, σελ. 52.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει, Σκέψεις Χριστιανοῦ, σελ. 6. — Τοῦ αὐτοῦ, Διορθόδοξα καὶ διεκκλησιαστικά προβλήματα Α', σελ. 57. Β', σελ. 105. Γ', σελ. 137. Δ', σελ. 171. Ε', σελ. 225. ΣΤ', σελ. 265. Ζ', σελ. 297. Η', σελ. 458. Θ', σελ. 523. Ι', σελ. 553. ΙΑ' σελ. 602. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ 120ῃ ἀμφιτηρὶς τῆς συστάσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Δ. Ἱ. Συνόδου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος (9/7/1852—9/7/1972), σελ. 329.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Μητροπ. Μυτιλήνης Ἰακώβου, Ὁ Ἐθνομάρτυς Μητροπ. Κυδωνίων Γρηγόριος καὶ ἡ πολυκλαυστος πόλις τῆς Αἰολίδος, σελ. 556. — Μητροπ. πρ. Λήμνου Βασιλείου, Ἐθνομάρτυρες Ἀρχιερεῖς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, σελ. 28, 69, 182, 246, 271, 495, 619, 684. — Μητροπ. Ἀξώμης Μεθοδίου, Κύριλλος Λούκαρις, σελ. 269. — Ἀρχιμ. Ἀνθ. Ρούσσο, Τὸ Ἰεολογικὸν περιεχόμενον τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, σελ. 142. — Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολή, σελ. 544.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων Ἀθηνάγορου, Ἡ μορφή τῆς Παναγίας, σελ. 492. — Ἀρχιμ. Ἀνθίμου Δ. Ρούσσο, Τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως, σελ. 179. — Ἀρχιμ. Τιμοθέου Τριβιζᾶ, Τὸ Μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, σελ. 45.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ

Μητροπ. Καλαβρίας Αἰμιλιανοῦ, Ἐν ὄψει τῆς Συνόδου, Τὸ νόημα τοῦ Μοναχισμοῦ, σελ. 23, 71, 245. — Ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Μερικαὶ βασικαὶ σκέψεις ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Μοναχισμοῦ, σελ. 38, 79, 190. — Πρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Ἡ μετανάστευσις διὰ Δ. Γερμανίαν, σελ. 199, 253, 289, 318, 510, 636.

ΗΘΙΚΑ

Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερῶ-

νύμου, Τὸ ἐπίμαχον Νομοσχέδιον, σελ. 449.—Χ. Ε. Ἐπιστημόνων, Ἡ οἰκογένεια θεμέλιον τῆς κοινωνίας, σελ. 320.—Θεοδ. Ε. Ζαβιτσάνου, Ἐπὶ τοῦ αὐτομάτου διαζυγίου, σελ. 503.—Ἐπισκόπου Μαρκίας Δανιήλ, Πρὸ πάντων Θεός, σελ. 564.—Χρυσοστόμου Νεαμονιτάκη, Ἡ κρίσις τῶν ἠθικῶν ἀξιών ὡς παράγων ἐγκληματικότητος, σελ. 581.—Ἀρχ. Χρυσοστ. Κακούλιδου, Χριστιανικὴ θεώρησις τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου, σελ. 630.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ—ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

Μητροπ. Καλαβρίας Αἰμιλιανοῦ, Σχέσις τῆς Λατρείας μετὰ τὴν ζωὴν, σελ. 307, 562, 623.—Πρωτ. Εὐαγγέλου Σκορδαῖ, Ἡ ὁρθόδοξος Λατρεία μας καὶ ἡ σύγχρονος πραγματικότης, σελ. 40, 87, 197, 251, 281, 316.—Ἀλεξ. Κορακίδου, Τὸ ὄραμα τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, σελ. 89, 205, 258, 286, 589, 634.—Ἀποστόλου Α. Βαλληνδραῖ, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὴν τελευταίαν 150ετίαν, σελ. 91.—Ἰωάννου Δ. Δρούλια, Ἡ λέξις καὶ ἡ ἔννοια Φῶς κατὰ τὴν ὑμνογραφίαν καὶ τὰς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας τῆς Μ. Ἑβδομάδος, σελ. 203, 255, 283.—Γρηγ. Στάθη, Τὸ χρονικὸν τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος Βυζ. Μουσικολογίας, σελ. 585 (ἴδε καὶ ΛΟΓΟΙ—ΟΜΙΛΙΑΙ).

NOMOKANONIKA

Ἀρχιμ. Χριστοδοῦλου Παρασκευαῖδου, Γενικὴ ἐπισκόπησις τοῦ σχεδίου Νόμου περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων, σελ. 32, 81, 192.—Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ θεσμὸς καὶ τὸ ἔργον τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, σελ. 374, 480, 532, 568.—Κωνστ. Μουρατίδου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, «Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διουκῆσεως τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων μετὰ ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων», σελ. 274.—Γεωργίου Μποτῆ, Ἡ δυνατότης κυκλοφορίας ἐντύπων τῶν χιλιαστῶν, σελ. 588.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευσις, σελ. 521.—Μακ. Πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἡλία Δ', Εὐχαριστήριον Γράμμα, σελ. 14.—Κωνστ. Γ. Μπόνη, «Ἐκκλησία», Ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 31.—Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς τρεῖς Ἱεράρχας Ἐγκώμια, σελ. 67.—Τοῦ αὐτοῦ, Χρονολογικαὶ ἀκρίβειαι καὶ ἀνακρίβειαι, σελ. 525.—Λεωνίδου Φιλίππιδου, Στατιστικὴ τῶν Ὀρησκαιῶν, σελ. 484.—Μητροπ. πρ. Ἡλείας Γερμανοῦ, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, σελ. 67.—Ἀρχιεπ. Θυατείρων Ἀθηνᾶ γόρου, «ὁ ἐξαγορασμένος καιρὸς», σελ. 621.—Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου,

Δρ. Θ., Ὁ ὄρθρος τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, σελ. 186, 241, 277.—Ἀρχιμ. Χρ. Παρασκευαῖδου, Ἡ σύγκλησις τῆς Ι.Σ. τῆς Ἱεραρχίας, σελ. 655.—Ἀρχιμ. Καλλινίκου Καρούσου, Αἱ συνοδικαὶ μοναὶ Βουλγαρίας, σελ. 156, 196.—Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Μοναχισμὸς εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ρουμανίαν, σελ. 280, 313, 498, 574.—Α.Δ.Ρ., Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἐπισκοπείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας, σελ. 151.—Ἀρχιμ. Ἀνθίμου Ρούσσα, «Παραγένεον Χριστὸς σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν», σελ. 666.—Πρεσβ. Κων. Γερασιμοπούλου, Ἐπίδοσις ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχ/που κ. Ἱερωνύμου τῶν ἀδειῶν γάμου εἰς 200 ζεύγη μελλονύμφων, σελ. 315.—Πρεσβ. Γ. Παπαδημητρίου, Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς, σελ. 579.—Χρήστου Εὐαγγελάτου, Τὰ στελέχη τῶν Μονῶν, σελ. 150.—Ἰωάννου Δρούλια, Ὁ μέγας ἀνὴρ τοῦ αἰῶνος χριστιανὸς ἀνθρωπιστῆς Ἀλ. Σβάιτσερ, σελ. 542, 583.—Ὁ εὐρτασμὸς τῆς εὐρέσεως τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου ἐν Τήνῳ, σελ. 604.—Θεμελίωσις Ἰ. Ν. ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς, σελ. 690.

ΛΟΓΟΙ-ΟΜΙΛΙΑΙ

Μητροπ. Χαλκηδόνος Μελίτωνος, «Χριστῷ συνεσταύρωμαι», σελ. 12.—Μητροπ. Μεσσηνίας Χρυσοστόμου, Λόγος ἐπιμνημόσυνος εἰς Ἀρχ/πους Ἀθηνῶν, σελ. 672.—Μητροπ. Χίου Χρυσοστόμου, Τὸ μέλλον τῆς Ὀρθοδοξίας, σελ. 145.—Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Φαινομενολογία τοῦ γνησίου Ὀρθοδόξου πνεύματος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀποκλίσεων, σελ. 139, 173.—Τοῦ αὐτοῦ, «Διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν», σελ. 299.—Ἐπισκόπου Ἀχελφίου Εὐθυμίου, Ἡ ἐσπέρα τῶν ἐλπίδων τῆς Οἰκουμένης, σελ. 370.—Γρ. Στάθη, Ἡ καταλογογράφησις τῶν χειρογράφων Βυζ. μουσικῆς τοῦ ἀγ. Ὄρους καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ὄφελῃ, σελ. 626, 694.—Ἰωάννου Παναγοπούλου, Ἐσχατολογία καὶ Ἱεραποστολή, σελ. 157, 207, 259, 288.—Δημητρίου Κόρσου, Τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον τῶν δύο λόγων τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου εἰς τὸ Γενέθλιον τοῦ Σωτῆρος, σελ. 77, 129, 187, 248.—Ἱερομ. Γεωργ. Καψάνη, Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὡς Ἱεραπόστολος, σελ. 500, 540, 577, 632.

ΕΟΡΤΑΣΜΟΙ

Μητροπ. Μυτιλήνης Ἰακώβου, Ἐκκλησιαστικὸν Ἰωβηλαῖον, σελ. 668.—Ἀρχιμ. Χριστοδοῦλου Παρασκευαῖδου, Συνοδικαὶ ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Φωτίου, σελ. 109.—Πάσχα εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, (Ὁμιλίαι τοῦ Σεβ. Μητροπολ. Χαλκηδόνος κ. Μελίτωνος), σελ. 235.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ

Μητροπ. Μύρων Χρυσοστόμου, Συγκεκριμένοι στόχοι διὰ τὸ ἔργον τῆς προετοιμασίας τῆς Μεγ. Συνόδου τῆς Ὀρθοδοξίας, σελ. 617. — Ἰωάννου Καρμίρη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου. Ἀ' Διάσκεψις τῆς Προπαρασκευαστικῆς τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς κατ' ἀνατολὰς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, σελ. 25, 74, 183, 239, 272, 486, 566, 625. — Ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαρά, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Ἀρχ/που κ. Ἰερωνύμου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Σερβίας, σελ. 334, 471, 526. — Ἀρχιμ. Ἀνθίμου Δ. Ρούσσα, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Σεβ. Ἀρχ/που Φινλανδίας κ. Παύλου εἰς Ἀθήνας, σελ. 350. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας κ. Ποιμένος εἰς Ἀθήνας, σελ. 605, 660. — Ντούσαν Κάσιτς, Διὰ τῆς πεπατημένης ὁδοῦ, σελ. 309.

ΔΙΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ Μακ. Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ. Γερμανὸς περὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, σελ. 9. — Μητροπ. Ἀττικῆς Νικοδήμου — Κ. Γ. Μπόνη, Ἡ ἐν Οὐτρέχτη συνέλευσις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε., σελ. 677. — Ἀρχιμ. Βασ. Τσιοπανᾶ, Τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας παρὰ τῆς Α.Α. τῶ Πάπα Παύλῳ τῶ ΣΤ', σελ. 122. — Πρεσβυτέρου Γεωργίου Μεταλληνοῦ, Ἐκθεσις τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τῆς Κ. Ε. Κ. ἐν Nyborg τῆς Δανίας, σελ. 42, 84, 201.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ

Μητροπ. Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Στυλιανοῦ, Πορίσματα ἐκ τοῦ Β' Συνεδρίου Μοναστικῶν Παραγόντων (18-20/9/71), σελ. 20. — Μητροπ. Ἐάνθηος Ἀντωνίου, Εἰσήγησις εἰς τὸ Συνέδριον Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν Ἐκκλ. Παιδείας, σελ. 560. — Σ. Ἀγουρίδου, Θεώρησις τῆς ἀνθρωπίνης προόδου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 686. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ δεκάτη ἐνάτη ἑβδομάς λειτουργικῶν μελετῶν ἐν Παρισίοις, σελ. 490. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ Δ' οἶκ. Συμπόσιον τοῦ Regensburg (Ἰούλιος 1972), σελ. 491. — Νικ. Μ. Παπαδοπούλου, Ἀ' Συνέδριον Ὀρθοδόξου Ἑρμηνευτικῆς Θεολογίας, σελ. 380, 507. — Ἀνακoinωθὲν Διορθοδόξου Θεολογικοῦ Συμποσίου Θεσ/νίκης 1972, σελ. 590.

ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΙ ΚΑΙ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΙΣ

ΝΕΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ

Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἐνθρόνισις τῆς

Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου τοῦ Α', σελ. 461. — Προγραμματικαὶ δηλώσεις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου κ. Δημητρίου Α' ἐνώπιον τῆς Ἀγ. καὶ Ἱερᾶς ἐνδημούσης Συνόδου, σελ. 466. — Μητροπ. Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Ἀλεξάνδρου, Ἡ προσωπικότης τοῦ νέου Οἴκ. Πατριάρχου κ. Δημητρίου Α', σελ. 469. — Μητροπ. Μυτιλήνης Ἰακώβου, Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου Πατριάρχου τῶν Κοπτῶν Μακ. κ. Shenouda, σελ. 15. — Ἡ χειροτονία τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης κ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, σελ. 679.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ἈΘΗΝΑΓΟΡΟΥ Α'

Εἰδικὸν Ἀφιέρωμα.

Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἰερωνύμου, Ἀθηναγόρας ὁ Α', σελ. 394. — Κωνστ. Γ. Μπόνη, Ἀθηναγόρας ὁ Α', Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (1/11/1948—7/7/1972), σελ. 395. — Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα, σελ. 409. — Μητροπ. Πέργης Εὐαγγέλου, Λόγος Ἐπικήδειος εἰς τὸν αἰδιδίμον Οἶκ. Πατριάρχην Ἀθηναγόραν τὸν Α', σελ. 412. — Ὁ θάνατος καὶ ἡ κηδεία τοῦ Πατριάρχου, σελ. 415. — Ἰ. Κωνσταντινίδου, Ἀθηναγόρας Α', Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (Βιογραφικὸν σημείωμα), σελ. 420. — Χαρακτηριστικαὶ δηλώσεις ἐπισήμων, σελ. 423. — Τηλεγραφήματα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Πατρ. Ἀθηναγόρα, 425. — Ὁ τύπος περὶ τοῦ μεταστάντος Πατριάρχου, σελ. 429. — Τὸ τελευταῖον μήνυμα τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' πρὸς τὸν Ἀθηναγόραν Α', σελ. 433. — Μητροπ. Μυτιλήνης Ἰακώβου, Σκέψεις καὶ στοχασμοὶ γιὰ τὸν μεγάλο Πατριάρχη Ἀθηναγόρα Α', σελ. 434. — Ἀρχιεπ. Θυατείρων Ἀθηναγόρου, Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἀθηναγόρα, σελ. 436. — Δημ. Τσάκωνα, Ὁ Πατριάρχης τῆς ἀγάπης, σελ. 437. — Ἰωάννου Δρούλια, Ἡ χριστιανικὴ πασχάλιος κοινὴ μαρτυρία καὶ ὁ Πατριάρχης τῆς καταλλαγῆς τῶν χριστιανῶν, σελ. 439. — Ἐπιμνημόσυνος δέησις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα, σελ. 442. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Οἰκουμενικαὶ ἐπιμνημόσυνοι ἐκδηλώσεις διὰ τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόραν ἐν Regensburg, σελ. 444. — Ὁ δράματιστὴς τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν, σελ. 447.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΙ

Μάξιμος ὁ Ε', ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, σελ. 21. — Ἡ τελευταία καὶ ἡ κηδεία τοῦ Μητροπ. πρ. Κερκύρας καὶ Παξῶν Μεθοδίου, σελ. 302. — Ἐφραίμ Β', Καθολικὸς Πατριάρχης πάσης Ἰβηρίας, σελ. 312. — Ὁ Μεσημβρίας Ἐμμαν-

νουήλ, σελ. 500. — Ἡ εἰς Κύριον ἐκδημία τοῦ Μητροπολίτου πρ. Κυθήρων Μελετίου, σελ. 536.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Οἰκ. Πατριάρχου Μαξίμου Ε', σελ. 21.—Μητροπ. πρ. Κερκύρας Μεθοδίου, σελ. 302.—Ἐφραίμ Β' (γενικὰ στοιχεῖα), σελ. 312.—Οἰκ. Πατριάρχου Ἀθηναγόρα, σελ. 420.—Οἰκουμ. Πατριάρχου κ. Δημητρίου Α', σελ. 465.—Μητροπολ. πρ. Κυθήρων Μελετίου, σελ. 540.—Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου, σελ. 682.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ὁ Πατριάρχης τῶν Κοπτῶν κ. Shenouda μεθ' ἑτέρων Ἱεραρχῶν κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐνθρονίσεως, σελ. 17. — Ὁ Οἰκ. Πατριάρχης Μάξιμος ὁ Ε', σελ. 22. — Ὁ Πάπας Παῦλος ΣΤ' καὶ Πατριαρχικὴ ἀντιπροσωπεία ὑπὸ τὸν Σεβ. κ. Μελίτων, σελ. 123.— Ὁ Μακ. Πατρ./χης Σερβίας κ. Γερμανὸς καὶ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος, σελ. 337. — Ὁ Μακ. Πατρ./χης κ. Γερμανὸς καὶ Ἕλληνες Ἀρχιερεῖς ὑπὸ τὸν Μακ. κ. Ἱερώνυμον εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν Βελιγραδίου, σελ. 341. — Ὁ Μακ. κ. Γερμανὸς, ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος μετὰ τοῦ κ. Β. Πέτροβιτς καὶ ὁ Σεβ. κ. Δαμασκηνός, σελ. 343. — Οἱ Μακ. κ. κ. Γερμανὸς καὶ Ἱερώνυμος, ὡς καὶ ὁ Πρέσβυς κ. Σ. Τετενές, σελ. 345.— Ὁ Ἀρχ/πος Φινλανδίας κ. Παῦλος, σελ. 361.— Ὁ Ἀρχ/πος κ. Παῦλος μετὰ τοῦ Μακ. κ. Ἱερωνύμου καὶ ἄλλων Ἱεραρχῶν καὶ ἐπισήμων εἰς Δ.Κ.Α., σελ. 363.— Οἱ Ἀρχ/ποι κ.κ. Παῦλος καὶ Ἱερώνυμος καὶ Ἕλληνες Ὑπουργοί, σελ. 365.— Ὁ Σεβ. κ. Παῦλος εἰς Κ. Ναὸν Κατερίνης, σελ. 367.— Ὁ Σεβ. κ. Παῦλος ὁμιλῶν εἰς Κατερίνην, σελ. 369.— Αἱ ὑπογραφαὶ πέντε Συνοδικῶν Ἀρχιερέων (1834), σελ. 378.— Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ὁ Α', σελ. 393.— Ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος καὶ οἱ Σεβ. Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος καὶ Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ πρὸ τῆς σοροῦ τοῦ Πατριάρχου, σελ. 409.— Ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος καὶ ἕτεροι Ἕλληνες Ἀρχιερεῖς, σελ. 410.— Ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος καὶ οἱ Σεβ. Μυτιλήνης καὶ Ἰωαννίνων μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πατρ./χου Ἀθηναγόρου, σελ. 415.— Ὁ Ἀρχ/πος Καντέρμπουρου Δρ. Μ. Ράμσεϋ, σελ. 416.— Ἡ κ. Ἀγάθη Ἀλεξιάδη, σελ. 417.— Ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος μετὰ τοῦ Σεβ. κ. Μαξίμου, σελ. 418.— Ὁ Ἀρχ/πος κ. Ράμσεϋ καὶ ὁ Παν. Μητρ. κ. Ἰουστίνος, σελ. 423.— Ἐκπρόσωποι Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Π.Σ.Ε. πρὸ τοῦ φερέτρου τοῦ Πατρ. Ἀθηναγόρου, σελ. 424.— Πλάξ τῶν ὀνομάτων Πατριαρχῶν, σελ. 443.— Ὁ Σεβ. κ. R. Graber μετ' Ὀρθοδόξων Ἱεραρχῶν εἰς Regensburg, σελ. 445.— Ὁ Οἰκ. Πατρ./χης κ. Δημήτριος μετὰ τοῦ Σεβ. κ. Μελίτωνος, σελ. 462.— Ὁ Οἰκ. Πατριάρχης ἐκφωνῶν τὸν ἐνθρονιστήριον λόγον, σελ. 464.— Ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος καὶ Ἕλληνες Ἀρχιερεῖς εἰς «Ρουζίτσα», σελ. 477.— Ὁ Μακ. Πατρ./χης κ. Γερμανὸς καὶ ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος, σελ. 479.— Σελὶς πρακτικῶν Ἱ. Συνόδου 2/9/1852, σελ. 482.— Ὁ Μακ. κ. Γερμανὸς,

ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος καὶ ἕτεροι Ἀρχιερεῖς εἰς Ἱερ. Σχολὴν Βελιγραδίου, σελ. 527.— Οἱ Προκαθημένοι τῶν Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καὶ Σερβίας εἰς Πατρ./κὸν Μέγαρον Βελιγραδίου, σελ. 529.— Οἱ Μακ. κ.κ. Γερμανὸς καὶ Ἱερώνυμος καὶ τὰ μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκολουθίας, σελ. 534.— Ὁ Μητροπ. Κυδωνιῶν Γρηγόριος, σελ. 557.— Ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ποιμὴν, σελ. 607.— Ὁ Μακ. κ. Ποιμὴν, ὁ Μακ. κ. Ἱερώνυμος καὶ Σεβ. Ἀρχιερεῖς εἰς Μητρ. Ναὸν Ἀθηνῶν, σελ. 609.— Ὁ Μακ. κ. Ποιμὴν εἰς Ριζάρειον Σχολὴν, σελ. 612.— Ὁ Μακ. κ. Ποιμὴν καὶ Ἕλληνες ἐπίσημοι, σελ. 661.— Ὁ Μακ. κ. Ποιμὴν εἰς τὸν Πρωθυπουργόν, σελ. 663.— Ὁ Μακ. κ. Ποιμὴν εἰς Εὐβοίαν, σελ. 664.— Ὁ Σεβ. Μυτιλήνης εἰς ἑορτασμὸν 508ος Ἱ. Ἀρχ/πῆς Θυατείρων, σελ. 671.— Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος, σελ. 682.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ»

Τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα, πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Περιοδικῶν «Ἐκκλησία» — «Θεολογία», ἐπιταῖς ἑορταῖς τῶν Χριστουγέννων, σελ. 97.— Τοῦ Μακ. Πατριάρχου τῶν Σέρβων κ. Γερμανοῦ πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς «Ἐκκλησίας», περὶ τοῦ σχολίου εἰς λόγον τοῦ Πατριάρχου περὶ τοῦ Π.Σ.Ε., σελ. 262.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ὁ Μητροπολίτης Γερμανίας Ἰάκωβος (†), σελ. 49.— Τὸ νόημα τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρωπισμοῦ, σελ. 49.— Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 49.— Βεβήλωσις τῶν ἑορτῶν, σελ. 49/50.— Νέον Ἰνστιτούτον ἐπιστημονικοῦ ἀθεισμοῦ, σελ. 50.— Ἐκδοτικὸν ἐπίτευγμα, σελ. 95.— Ἐσφαλμένη ἐντυπώσεως ἀντίκρουσις, σελ. 95.— Ὁ ἔρανος τῆς «Ἡμέρας τῆς ἀγάπης», σελ. 95/96.— Ἐπισφράγισις ἐσωτερικῆς πνευματικῆς πορείας, σελ. 96.— Τόμος ἀγάπης, σελ. 131.— Ἡ ἔνοια τῆς λειτουργικῆς ἀνανεώσεως, σελ. 131/2.— Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Σεβ. Μητρ. Γερμανίας, σελ. 132.— Ἀξιόλογος ἐπιστημονικὴ ἐπισφράγισις, σελ. 132.— Ἄνευ τοῦ Filioque, σελ. 132.— Πρωτεῖον οὐχὶ ἐξουσίας, ἀλλὰ τιμῆς, σελ. 159.— Ὁρθοδόξων Προκαθημένων ἐπαφαί, σελ. 159.— «Cyrillomethodianum», σελ. 159.— Τὸ αὐτόματον διαζύγιον, σελ. 160.— Ἐπὶ μιᾶς διαλέξεως, σελ. 160.— Μαρτυρεῖ δύο τινά, σελ. 215.— Πορεία ὀλογνὲν καὶ περισσότερον ἀνιοῦσα, σελ. 215/6.— Καλύπτει μέγα κενόν, σελ. 216.— Τιμητικὸν ἀφιέρωμα, σελ. 216.— Ἀνακαλύπτουν τὸν Ἰησοῦν, σελ. 216/7.— Ρεαλιστικοὶ λόγοι, σελ. 261.— «Χαρισματικὴ ζωή», σελ. 261.— Νέον δεῦγμα τῆς νοσταλγίας, σελ. 261.— «Θὰ δίδεται εἰς τὸν ἔνοχον ἐναντίον τοῦ ἀθώου», σελ. 262.— Συναγερμὸς κατὰ τῶν κακῶν ταινιῶν, σελ. 262.— Κατηθύνθη πρὸς τὸν ὀρθὸν στόχον, σελ. 293.— Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν μυωπάζει, σελ. 293.

«Γράμματα Ἑλληνικά», σελ. 293/4.—Ἡ μαρτυρία τοῦ Μοναχισμοῦ, σελ. 294.—Πρωτίστως προληπτικός, σελ. 294.—Κόσμημα καὶ ἐπίτευγμα, σελ. 322.—Πόλος ἔλξεως, σελ. 322.—«Φθίνει ἐπικινδύνως», σελ. 322/3.—Ἐπὶ τῇ παγκοσμίῳ ἡμέρᾳ τῆς Ἀδελφῆς, σελ. 323.—Συγκέντρωσις λαογραφικοῦ ὕλικου, σελ. 323.—Τὰ ἐκ τῶν ἐπισκέψεων καὶ ἐπαφῶν ἀγαθὰ, σελ. 384.—Δεσμοὶ ἀγάπης καὶ συνεργασίας, σελ. 384.—Ἀξιοποιήσις πνευματικοῦ πλούτου, σελ. 384/5.—«Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους», σελ. 385.—Κακὰ πρότυπα, σελ. 385.—Ἀθηναγόρας ὁ Μέγας, σελ. 451.—Συνενοῖ τὰς εὐχὰς τῆς, σελ. 451/2.—Εἰς τὸ ἐπίκειντρον τοῦ καθολικοῦ ἐνδιαφέροντος, σελ. 452.—Ὁλως δεδικοιολογημένη, σελ. 452.—Σαφῆς διακήρυξις, σελ. 512.—Ἀδικοὶ ἰσχυρισμοί, σελ. 512/3.—Γενᾶται τὸ ἐρώτημα, σελ. 513.—Πρέπει νὰ ἐπεκταθοῦν, σελ. 513.—«Οἱ θεσμοὶ ἢ ὑπάρχουν ἢ δὲν ὑπάρχουν», σελ. 513.—Οὐδὲν εἶναι ἀληθές, σελ. 545.—Ἡ παράδοσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 545/6.—Οἱ κατὰλληλοι Κατηχηταί, σελ. 546.—Ἀποκαλύπτει τὴν ἀποτυχίαν, σελ. 546.—«Ἐγγέλημα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος», σελ. 546.—«Περὶ συλλογῆς», σελ. 593.—Πρέπει νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, σελ. 593.—Ποσοστὸν ἀρκετὰ ὑψηλόν, σελ. 593.—«Δεσμὸς ἄρρηκτος», σελ. 642.—Ἡ σύγκλησις τῆς Συνόδου τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας, σελ. 642.—Ἡ εὐλάβεια τῶν Μικρασιατῶν, σελ. 642.—Ἡ θεμελίωσις τοῦ Ναοῦ τῆς Ὁδοῦ Σχολῆς, σελ. 643.—Ἡλεκτρονικοὶ ὑπολογισταὶ καὶ ἄνθρωποι, σελ. 643.—Δημήτριος Α. Κοντοδήμος, σελ. 643.—Ἐφορᾶζομεν ... τὰ τῆς ἀναπλάσεως, σελ. 699.—Κατὰ τρόπον ἀνοδικόν, σελ. 699.—Καλῆ τῇ πίστει καὶ ἀντικειμενικῶς, σελ. 699.—Ἀξιέπαινοι ἐκδόσεις, σελ. 700.—Ἐκλεκτὸν δυναμικόν, σελ. 700.—Εἰς τῶν σπουδαιότερων παραγόντων, σελ. 700.—Κορύφωμα μακραίωνος καλλιεργείας, σελ. 700.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος:

- Ἱερά Σύνοδος, σελ. 547.
- Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, σελ. 50,96,132, 161,216,263,294,323,385,514,594,643.
- Ἱερά Μητρόπολις Ἀργολίδος, σελ. 98,595.
- Ἱερά Μητρόπολις Γόρτυνος καὶ Μεγαλόπολεως, σελ. 218.
- Ἱερά Μητρόπολις Ἡλείας, σελ. 263, 549.
- Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, σελ. 163, 386, 452,595.
- Ἱερά Μητρόπολις Κεφαλληνίας, σελ. 324.
- Ἱερά Μητρόπολις Μαρωनीας, σελ. 263.
- Ἱερά Μητρόπολις Μυτιλήνης, σελ. 596.
- Ἱερά Μητρόπολις Νικαίας, σελ. 52,324,387,701.
- Ἱερά Μητρόπολις Πειραιῶς, σελ. 51.
- Ἱερά Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν, σελ. 52,163.

- Ἱερά Μητρόπολις Φωκίδος, σελ. 134.
- Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος, σελ. 218.
- Διορθόδοξον Θεολογικὸν Συμπόσιον, σελ. 548.
- Πανελλήνιος ἐνωσις Ἐθελοντῶν Αἰμοδοτῶν, σελ. 325.
- Προκήρυξις Ὑποτροφίῶν Ἐξωτερικοῦ, σελ. 53.
- Ὁικουμενικὸν Πατριαρχεῖον, σελ. 164,516,596,644.
- Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς, σελ. 218.
- Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Αὐστραλίας, σελ.99,165,388.
- Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Θουατείρων καὶ Μ. Βρετανίας, σελ.218,453,549.
- Ἱερά Μητρόπολις Γαλλίας, σελ. 219,387,549.
- Ἱερά Μητρόπολις Βελγίου, Ὀλλανδίας καὶ Λουξεμβούργου, σελ. 99.

- Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας.
- Ἱερά Μητρόπολις Καλῆς Ἑλπίδος, σελ. 517.
- Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας, σελ. 99.
- Πατριαρχεῖον Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας, σελ. 166, 220, 325.
- Πατριαρχεῖον Σερβίας, 388,518.
- 550.
- Πατριαρχεῖον Ρουμανίας, σελ. 99, 388, 453, 550.
- Πατριαρχεῖον Βουλγαρίας, σελ. 454.
- Συροϊακωβιτικὴ Ἐκκλησία, σελ. 52.
- Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, σελ. 517.
- Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, σελ. 550.
- Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, σελ. 551.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Κωνστ. Γ. Μπόνη: Βασιλείου Δ. Κυριαζοπούλου, Ἡ Πανεπιστημιούπολις τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ πρώτη εἰκοσαετία τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς Πανεπιστημιουπόλεως 1950-1970. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν «Τεχνικῶν Χρονικῶν», τεῦχος 1ον, Ἰαν. 1971. Ἀθῆναι 1971, σ. 25-49, σχ. 4ον, σελ. 53.

Τοῦ αὐτοῦ, Γεωργίου Τ. Κόλλια—Παναγ. Φ. Χριστοπούλου, Τὸ Κτηματολόγιον τῆς Μονῆς Προυσοῦ Εὐρυτανίας. (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Β' τόμου τῆς Ἐπ. Ἐπ. Ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν). Ἀθῆναι 1970, σ. (305-466) 162 μεθ' ἐνός Χάρτου τῆς περὶ τὴν Μονὴν Προυσοῦ περιοχῆς, σελ. 54.

Τοῦ αὐτοῦ, Τασίας Γιατροῦ—Ἡλιοπούλου, Ἡ ζωὴ μετὰ τὰ 50, Ἀθήνα σ. 202, σελ. 54.

Τοῦ αὐτοῦ, Μέγα Λ. Φαράντου, Ἡ Δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἰουδαιοχριστιανικὴν καὶ τὴν ἀρχαιο-λογικὴν Παράδοσιν, Θεολογικὴ 1971, σ. 1-57, σελ. 54.

Τοῦ αὐτοῦ, Π.Β. Πάσχου, Λευκοπηγή. Τὰ ποιήματα τῆς ἐπιστροφῆς. Ἐκδόσεις «Ἀστέρος» Ἀθήναι 1971, σελ. 54.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἰωάννου Θ. Κολιτσάρα, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα, τόμ. Α' Πεντάτευχος, Ἀδελφότης Θεολόγων ἡ «Ζωή». Ἀθήναι, σ. 524. Τόμος Β', σ. 631, σελ. 100.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου, Ἀγάπη πηγὴ πυρός, σ. 200, σελ. 134.

Τοῦ αὐτοῦ, Δημ. Λ. Σταθοπούλου, Ζενισμός (Ζὲν) ἀρχαί, ἐξέλιξις, νόημα, (ἐκδόσις «Δωδώνη»), Ἀθήναι 1971, σ. 144. Διατριβὴ ἐπὶ Ὑφηγεσίᾳ, σελ. 220.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχιμ. Θεοφίλου Ν. Σιμωνόπουλου, Μάρτυρες καὶ ἀγωνισταὶ Ἱεράρχαι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνεγεσεύσεως 1821-1829, Ἀθήναι 1971, σελ. 221.

Τοῦ αὐτοῦ, Φαίδωνος Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, ἐκδόσεις Παπαζήση, τόμοι Α', Β', σελ. 389.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχ/που Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου, 1829 ἡμέραι (17 Μαΐου 1967—16 Μαΐου 1972) εἰς τὸ πηδάλιον. Τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1972, σ. 288, σελ. 702.

Εὐαγγέλιου Θεοδώρου, Ἀριστείδη Ι. Πανώτη, Παῦλος ΣΤ'—Ἀθηναγόρας Α'—εἰρηνοποιοί, Ἀθήναι 1971, σχ. 4ον, σ. 262, σελ. 101.

Γρ. Θ. Στάθη, Θρασύβουλου Στανίτσα, Μουσικὸν Τριώδιον, Ἀθήναι 1969, σ. 339, σελ. 166.

Γ. Α. Σακελλίωνος, Τὸ Ναυάγιο, Ἀθήνα 1972, σ. 188, σελ. 597.

Βασ. Κραφίτη, Θεσπρωτικά, τ. Α'. Ἀθήνα 1972, σ. 176, σελ. 597.

Ἀθωνικοὶ Διάλογοι, Ὁρθόδοξον Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ ἀγιορειτῶν Μοναχῶν, σελ. 598.

NEA BIBLIA

Σελ. 100, 135, 223, 328, 391, 392, 598, 552, 646.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κλητήρια ἐπικρίματα, σελ. 55, 103, 296, 326, 519, 551, 646, 703.—Προκηρύξεις ἐκλογῆς Ἱερέων, σελ. 55, 103, 135, 167, 222, 263, 295, 326, 390, 454, 519, 552, 599, 703.—Ἀνακρινώσεις, σελ. 56, 104, 135, 168, 296, 701.—Περὶ ληψίς διακηρύξεων, σελ. 100.—Ἀπολογισμὸς Γραμματείας Ἐξωτ. Ἱεραποστολῆς, σελ. 136, 638.—Ἀπόφασις Π.Δ.Κ.Δ.Μ., σελ. 222.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Σελ. 104, 296, 600.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἰωαννίνων ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 200 ἑτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 9 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 9.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προσφώνησις Μακ. κ. Ἱερωνύμου πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Γ. Παπαδόπουλον κατὰ τὴν ἐναρκτηρίον συνεδρίαν τῆς Ι.Σ.Ι. (15-11-1972).

Ἀντιφώνησις Πρωθυπουργοῦ κ. Γ. Παπαδοπούλου.

Ἀντιφώνησις Σεβ. Καλαβρῦτων κ. Γεωργίου.

Ἀρχιμ. Χριστοδ. Παρασκευαΐδου, Ἡ σύγκλησις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας (15-30/11/1972).

Ἀρχιμ. Ἀνθίμου Δ. Ρούσσα, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας κ. Ποιμένος εἰς Ἀθήνας.

Τοῦ αὐτοῦ, «Παραγέγονε Χριστὸς σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Μητροπ. Μυτιλήνης Ἰακώβου, Ἐκκλησιαστικὸν Ἰωβηλαῖον.

Μητροπ. Μεσσηνίας Χρυσοστόμου, Λόγος ἐπιμνημόσυνος εἰς Ἀρχιεπισκόπους Ἀθηνῶν καὶ Ἱεράρχας τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς.

Μητροπ. Ἀττικῆς Νικοδήμου — Κ. Μπόνη, Ἡ ἐν Οὐτρέχτη συνέλευσις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Π. Σ. Ε.

Ἡ χειροτονία τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης κ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου.

Μητροπ. πρ. Λήμνου Βασιλείου, Ἐθνομάρτυρες Ἀρχιερεῖς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Σάββα Ἀγουρίδου, Θεώρησις τῆς ἀνθρωπίνης προόδου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Θεμελίωσις Ἱ. Παν/κοῦ Ναοῦ ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς.

Γρ. Στάθη, Ἡ καταλογογράφησις τῶν χειρογράφων τῆς Βυζ. Μουσικῆς τοῦ Ἀγ. Ὄρους καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς προκύπτοντα ἄμεσα ὀφέλη.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισία. Παράρτημα.

“ΕΚΚΛΗΣΙΑ,”

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Ἰωαννίνων ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ο Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1972 ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΗΣ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ(†)

† Ο ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΗΛΕΙΑΣ Δ΄

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ

† Ο ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

† Ο ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ

† Ο ΞΑΝΘΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

† Ο ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ο ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

† Ο ΦΙΛΙΠΠΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

† Ο ΧΙΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ο ΑΤΤΙΚΗΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

† Ο ΒΡΕΣΘΕΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

† Ο ΑΧΕΛΩΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

† Ο ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΜΕΛΙΤΩΝ

† Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

† Ο ΠΕΡΓΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

† Ο ΚΑΛΑΒΡΙΑΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

† Ο ΑΞΩΜΗΣ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

† Ο πρ. ΗΛΕΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

† Ο πρ. ΔΗΜΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

† Ο ΜΑΡΚΙΑΣ ΔΑΝΙΗΛ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

ΣΑΒΒΑΣ ΑΓΟΥΡΙΑΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΜΟΥΡΑΤΙΑΝΗΣ

Κ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΡ. ΛΟΥΡΙΑΗΣ

Χ. ΧΑΡΑΔΑΜΠΑΚΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΑΚΩΝΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΚΟΡΣΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΙΜ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΣΟΣ

ΑΡΧΙΜ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΣ

ΑΡΧΙΜ. ΗΛΙΑΣ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΙΜ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΑΣ

ΑΡΧΙΜ. ΑΝΘΙΜΟΣ ΡΟΥΣΣΑΣ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

ΑΡΧΙΜ. Χ. ΚΑΚΟΥΛΑΪΔΗΣ

ΑΡΧΙΜ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΙΟΠΑΝΑΣ

ΑΡΧΙΜ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ

ΠΡΩΤ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΟΡΔΑΣ

ΠΡΩΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

ΠΡΕΣ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΕΣ. ΚΩΝ/ΝΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΕΣ. Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΙΕΡΟΜ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΨΑΝΗΣ

ΝΤΟΥΣΑΝ ΚΑΣΙΤΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΔΗΣ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΟΔ. Ξ. ΖΑΒΙΤΣΑΝΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΡΑΚΙΑΔΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΡΟΥΛΙΑΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΒΑΛΛΗΝΑΡΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΟΤΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΣΤΑΘΗΣ

Χ. Ε. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ